

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL III, Nr. 3—4

MARTIE-APRILIE 1958

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL III, Nr. 3—4

MARTIE—APRILIE 1958

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
INALT PREA SFÎNȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL:

Pag

REDACȚIA: Biserica și actualitatea 179—183

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

Pr. Prof. Dr. C. SÎRBU: Mijloacele de acțiune ale preotului pentru apărarea păcii 184—186

REDACȚIA: Pacea lumii se află în mâini sigure 187—189

STUDII

Biblioteca Mitropolitană Sibiu
Teologie exegetică

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Trei portrete neotestamentare: Iuda Iscarioteanul, Pilat din Pont și Claudia Procula 190—201

Teologie istorică

MARINA VLASIU: Teodosie Veștemeanul de origine transilvană, vilceană sau argeșeană? 202—212

Pr. Prof. Dr. SOFRON VLAD: Legături bisericești romîno-bulgare . . . 213—217

Teologie sistematică

Pr. Prof. Dr. ISIDOR TODORAN: Considerații mariologice 218—237

Diacon IOAN GLĂJAR: Trimurti și Sfînta Treime 238—251

Teologie practică

Pr. Prof. Dr. P. PROCOPOVICIU: Indrumări catehetice în lucrarea „De catechizandis rudibus” 252—267

Pr. Prof. Dr. DUMITRU BELU: Cu privire la predică în concepția Sf. Ioan Gură de Aur 268—287

INDRUMĂRI OMILETICE

Pr. Prof. Dr. D. BELU: Predică la Duminica Ortodoxiei 288—291

Pr. IULIU MAN: Predică la Duminica a II-a din Postul Mare 291—292

Pr. Prof. Dr. S. VLAD: Predică la Duminica a III-a din Postul Mare . . . 293—296

(continuare în p. III a copertei)

	<u>Pag.</u>
Prot. AUREL RADU: Predică la Duminica IV-a din Postul Mare	296—299
Pr. Prof. M. ȘESAN: Predică la Duminica a V-a din Postul Mare	299—301
Pr. MOISE POPOVICIU: Predică la Duminica Floriilor	301—304
Pr. IOAN BOȚOCAN: Predică la Învierea Domnului	304—307
Diacon GH. PAPUC: Predică la Învierea Domnului	307—309
Prot. AUREL RADU: Predică la Duminica Tomii	309—312
Pr. Prof. Dr. P. PROCOPOVICIU: Predică la Duminica Mironosițelor	312—314

URME DIN TRECUT

N. LATEȘ: Mănăstirea din Hodac și parohia Gurghiu	315—317
---	---------

TEOLOGI ORTODOCȘI

Pr. Prof. N. NEAGA: Nicolae Maier	318—320
---	---------

RECENZII

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Novum Testamentum Graece cum apparatu critico curavit + D. Dr. Eberhard Nestle, novis curis elaboraverunt D. Dr. Erwin Nestle et D. Kurt Aland DD. Editio vicesima tertia. Stuttgart 1957	321—324
---	---------

VIAȚA BISERICESCĂ

Prot. D. CĂLUGĂR: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului în vizitații canonice la Sighișoara, Orașul Stalin și Alba Iulia	325—328
Prot. IOAN BUIU: Un început rodnic de activitate arhierescă la Cluj	328—330
Pr. DUMITRU SOARE: Constătuire la Sărmaș	330—332

INSEMNĂRI

GR. M.: Sfatul pînii de la Constanța. — Populația Pămîntului. — I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutișelor și Colomnei despre studiile teologice ortodoxe ruse din ultimul veac	333—336
--	---------

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 5 exemplare), scrise citeț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Populare Romîne.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în romînește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BUN DE EXPEDIȚIE

BISERICA ȘI ACTUALITATEA

Sufletul Bisericii — în latura ei funcțională — este nu numai Hristos ca temei ontologic al ei și ca unul ce-i dă viață prin Sf. Duh (care lucrează în sînul ei prin dumnezeescul Har), nu numai integrarea intensă a membrilor ei în Trupul tainic al Domnului (Biserica) printr-o viață creștină conștientă și activă, ci și profunda, adecvata și organica ancorare în actualitate. Prin aceasta nu înțelegem nicidecum împotmolirea cu totul a sf. așezămînt de mîntuire în perspectiva pur pămîntească a vieții și neglijarea orientării și susținerii elanului omenesc spre cele cerești, ci grija și năzuința lui de a nu rămîne în urma timpului, capacitatea lui de a sesiza realitățile date ale vieții și aspirațiile ei, destoinicia lui de a realiza o concentrare maximă în fața vremii respective, împreună cu lepădarea tuturor formelor învechite care îl sufocă sau îi împiedică mersul înainte. De unde rezultă, că ancorarea în actualitate a Bisericii înseamnă — în concret — legarea preocupărilor și strădaniilor ei de interesele vii ale societății de azi, faptul de a fi o adevărată fiică a vremii sale, rostuirea programului său de lucru pe temeiul celor mai actuale manifestări ale vieții omenesti.

Biserica este viață din viața cea adevărată, dată de la Dumnezeu pentru viața lumii în general și a omului în special, precum și pentru mîntuirea și desăvîrșirea acestuia din urmă, pentru atingerea țintei sale finale. Ca atare, Biserica își împlinește misiunea ei în lume numai în măsura în care slujește vieții, sporirii și desăvîrșirii ei (cf. In. 10, 10). De aceea, contactul cu realitatea dată a vieții este o condiție firească și de neînlăturat a succesului oricărei acțiuni pe care o întreprinde Biserica.

Ancorarea organică a Bisericii în actualitate o impune însăși viața. Căci neconținută curgere și schimbare a vieții scoate mereu la suprafață aspecte nesfîrșite și în continuu noi și — odată

cu acestea — nevoi firești, care trebuiesc satisfăcute. În al doilea rînd, nu poți fi viu fără a te încadra în actualitate, pentru că actualitatea face parte integrantă din viață. Cine nu trăiește în actualitate, acela tînjește și moare. Căci în actualitate este pulsul cel viu și sănătos al oricărei manifestări omenești. Cel ce nu trăiește în actualitate, acela nu are o vitalitate normală și dinamică. Astfel, încadrarea activă și creatoare în actualitate este nu numai o expresie elocventă a unei puternice vitalități, ci și condiția firească a progresului vieții; în plus, este dovada sensibilității Bisericii în raport cu realitatea prezentă.

Biserica nu-și poate îndeplini înalta ei misiune prin retragerea din fața realității sau prin izolarea de realitate. Aceasta pentru simplul considerent teologic, că materialul de clădire a împărăției lui Dumnezeu este însăși realitatea rezultată din actul divin al creațiunii lumii și — în consecință — Biserica nu-și poate desfășura funcția ei de recreare și de plinire a omului și a cosmosului, decît prin contarea neconținută cu datul real al vieții. De aici rezultă pentru Biserică necesitatea de a sta neconținut într-un contact adecvat și strîns cu realitatea vieții.

Așa fiind, orientarea Bisericii împotriva legăturii organice cu actualitatea este primejdioasă. Detașarea de realitatea dată și rătăcirea în golul lipsit de contactul cu concretul vieții, este o profundă greșală de orientare. De aceea, se impune Bisericii cea mai asiduă atenție față de lumea actuală, față de lumea istoricește concretă, cea mai conștientă și mai activă participare la faptele vieții contemporane. Trecerea nepăsătoare a Bisericii pe lîngă adevărul și realitatea vieții, neglijarea conținutului ei bogat, ar însemna însăși renegarea misiunii ei în lume: slujirea vieții, care constituie rostul primordial și valoarea ei fundamentală. Ar constitui nu numai o criză de orientare, ci și o insuficiență de vitalitate.

Orice epocă sensibilizează anumite probleme, își însușește o optică specială și își creează o tematică proprie sau specifică ei: e ceea ce numim tematică actuală. Or, mai ales de teme acute, de teme de actualitate trebuie să se ocupe Biserica. Prin aceasta arată că înțelege realitatea și că are solitudine față de ea, își face simțite necesitatea și folosul ei pentru viață, rostul său în lume.

Dacă atitudinea pozitivă și creatoare a ei constă în ancorarea organică în actualitate, însemnează că Biserica trebuie să fie în stare a scruta adîncul realității și ordinei actuale. Ea tre-

buie să fie mereu atentă și osîrduitoare în a sesiza adecvat tot ceea ce este ascuns — ca adevăr, valoare și ideal de urmat — în ideile și năzuințele timpului de azi. Căci o Biserică conștientă de menirea ei nu se mulțumește numai cu evitarea izolării de realitate, ci se străduiește să fie prezentă activ în arena transformărilor și năzuințelor vieții.

Dar examinarea atentă a diferitelor aspecte sezisante ale vieții și a tendințelor ei actuale, presupune sensibilitate față de problemele curente ale vieții, profunzime în prinderea pulsului ei creator și în talmăcirea sensului ei. Nu este ușor lucru să descifrezi esențialul din clocotul gigantic și uneori atât de furtunos al vieții de azi, din ritmul și din complexul actualității. Trebuie să știi aprecia esența aspectelor realității date, să prinzi esența actualității, adică ceea ce poartă în sine germenul dezvoltării viitorului. Pentru a putea prinde această esență, e nevoie de o conștiință creștină vie și luminată, de o orientare realistă sănătoasă, de simțul organicului, al măsurii și al echilibrului. Numai așa poate avea Biserica clarviziunea momentului actual. Numai așa poate evita depărtarea de realitate și legătura exterioară cu evenimintele. Numai așa poate înțelege larg și adecvat realitatea actuală și intra în consonanță cu năzuințele vremii.

Omul este o ființă complexă, care tinde să se depășească și să devină o ființă desăvârșită. Această năzuință este o trăsătură constitutivă a naturii umane. Ea se concretizează astăzi în urmărirea asiduă a unor idealuri, a căror lumină trasează liniile marilor obiective ale vremii: pacea, condiție a vieții și a propășirii ei, și așezarea în lume a unei vieți noi și mai bune. Biserica trebuie să înglobeze în preocupările ei întregul aspect al năzuințelor actuale, să fie interpretul și susținătorul mesajului actualității; să arate toată sollicitudinea față de omul în totalitatea raporturilor și năzuințelor sale, precum și față de vremea noastră cu toate problemele ei. Nici o zonă a actualității nu trebuie neglijată de către Biserică, care e chemată să-și toarne lucrarea după tiparul întregii game — complexă, variată și vastă — a năzuințelor vremii.

În vîltoarea dezlănțuirii vijelioase de egoism, de ură, de răz bunare și mai ales de patimă a dominării și exploatării neome noase, Biserica este chemată la cea mai susținută vestire — prin cuvînt și faptă — a Legii celei noi a iubirii de Dumnezeu și de oameni și a păcii între toți oamenii, componente esențiale ale de-

mocrației adevărate și condiții firești și fundamentale ale progresului. Biserica trebuie să intervină mai hotărât și mai unitar pentru a asigura pacea lumii și propășirea omenirii, prin înfierarea pornirilor de folosire în sens distructiv a cuceririlor științei și în general a celor ce vor să dezlănțuie un nou război mondial, a cărui primejdie echivalează cu riscul nimicirii întregului neam omenesc.

Această salvatoare misiune o poate desfășura Biserica numai dacă e în stare să deslușească — din zbuciumul și eforturile vremii de azi — limpede glasul lui Dumnezeu, care se transmite prin vadul timpului: „*Vox temporis, vox Dei*”. Căci drumul Bisericii în istorie trece prin semnele timpului, prin inima vremii. Numai sesizînd și tălmăcind ceea ce urmărește Dumnezeu prin toate frământările și titanicele eforturi ale lumii de azi, poate Biserica să desfășoare o acțiune pozitivă și creatoare în actualitate.

Dacă actualitatea este, cum am văzut, una din coordonatele fundamentale ale dinamicii sale creatoare, atunci — pentru a fi la înălțimea exigențelor excepționale ale vremii de azi — Biserica trebuie să-și adîncească și să-și intensifice ancorarea în actualitate potrivit cu glasul vremii, atît pe linie teoretic-doctrinală cît și pe linie de realizări practice. Ceea ce însemnează, spus cu alte vorbe, să-și pună atît învățătura cît și trăirea în raport viu și dinamic cu elementul proaspăt al realității.

Evoluția mondială a culturii a adus cu sine un moment de transformare a concepțiilor omenirii, care are implicații și repercusiuni în toate direcțiile. E momentul în care marile descoperiri moderne și actuale — cu deosebire dezvăluirea tainelor structurale ale atomului și dezlănțuirea energiei nucleare — ale științei nasc noi reprezentări despre lume și viață. În fața acestui nou orizont al culturii, Biserica trebuie să-și pună cugetarea teologică la pas cu vremea, să creeze o teologie nouă, a cărei tematică să fie în corespondență vie cu noua cugetare omenească. Această considerare și turnare a învățăturii creștine din perspectiva stărilor și cerințelor schimbate ale vremii, nu însemnează nicidecum schimbarea fondului Adevărului revelat, care rămîne permanent identic cu substanța sa originală, ci numai tălmăcirea și formularea lui prin prizma mentalității actuale. Numai așa se poate pune în plin relief și luminează actualitatea permanentă a Adevărului creștin, calitatea lui de îndreptar totdeauna necesar și util vieții.

Actualizarea, în sensul de mai sus a Adevărului revelat, deschide perspectiva necesară orientării practice adecvate a Bisericii în făgașul vieții de azi. Căci orientarea pe teren sau direcționarea acțiunii pe viu este în funcție de îndreptarul viziunii teoretice asupra realității. Acest îndreptar, verificat și confirmat deplin la lumina practicei vieții, indică căile și mijloacele cele mai potrivite și mai directe de acțiune, dă puterea convingerii și stăruinței în acțiune.

Principalele probleme ale vieții sînt și principalele probleme ale Bisericii. Toate forțele Bisericii trebuiesc concentrate în spre slujirea acestor probleme. E un adevăr fundamental și autentic creștin, de spiritul căruia Biserica trebuie să fie adînc pătrunsă. Căci rezonanța culturală și socială a Bisericii crește în raport direct proporțional cu gradul în care Biserica este exigentă cu sine în îndeplinirea acestui adevăr. De aceea, Biserica trebuie să acorde o atenție tot mai sporită și o solitudine din ce în ce mai intensă problemelor esențiale ale actualității. Cu atît mai vîrtos, cu cît această poziție primește azi o semnificație și o importanță deosebită. Ea deschide și mai larg perspectivele unei contribuții de seamă la asigurarea păcii și la construirea unei lumi noi.

La înălțimea exigențelor poate fi numai o Biserică ce se situează pe planul înalt al imperativelor ce se desprind din aceste exigențe, numai o Biserică care nu se împotmolește în preocupări retrograde și nici nu se sufocă în forme învechite, ci caută — cu tot dinadinsul — o expresie vie și potrivită cu actualitatea a valorilor creștine. O Biserică viază în măsura în care este capabilă să fie deschisă fluviului de viață care țîșnește din Hristos și poate realiza duhul Lui în sînul actualității. Numai așa poate trezi în inertul învîrtoșerii în păcat, lumina credinței adevărate.

REDAȚIA

MIJLOACELE DE ACȚIUNE ALE PREOTULUI PENTRU APĂRAREA PACII

Problema cea mai vitală și mai însemnată a zilelor noastre este problema apărării și consolidării definitive a păcii în lume. De rezolvarea ei pozitivă și cu succes, atîrnă însăși viața noastră, propășirea ei pe plan general de cultură și de civilizație și pe plan religios-moral, ca și atingerea țintei noastre ultiime: mîntuirea, fericirea veșnică și premărirea lui Dumnezeu. De aceea, toate puterile lumii trebuiesc puse în slujba acestei probleme. Ca slujitor al lui Hristos: viața și desăvîrșirea prin excelență, și deci ca promotor al vieții și al desăvîrșirii acesteia prin însăși misiunea sa, preotul trebuie să fie cel mai conștient, mai activ și mai asiduu luptător pentru pace.

Pentru a-și putea împlini cu succes misiunea pe acest tărîm, preotul trebuie să cunoască bine și să pună în lucrare cele mai potrivite și mai ducătoare la scop mijloace, evitînd în felul acesta greșelile sau cheltuirile fără rost ale puterilor și ostenelilor sale.

I.

În general vorbind, aceste mijloace sînt unele dintre mijloacele de pastorație cu aplicare specială — prin adaptare și coordonare unitară și armonică — la lupta pentru pace. De aceea, din acest unghi trebuie să privim și să concepem mijloacele de acțiune ale preotului pentru apărarea păcii.

Primul mijloc este educația sau pregătirea de sine însuși a preotului în vederea luptei pentru pace. Numai folosind acest mijloc, va putea ajunge la premergerea cu exemplul propriu. Puterea faptei este nebiruită și propovăduirea cea mai convingătoare. De aceea, buna vestire a preotului în legătură cu pacea lumii, trebuie dovedită ca atare prin fapte ce promovează armonia și solidaritatea dintre păstoriții săi, precum și prin ținuta lui de vajnic apărător al păcii.

În acest sens, preotul trebuie să se inițieze și adîncească în problemele păcii din punct de vedere al concepției creștine, prin:

- a) lectură, meditație și studiu al Sf. Scripturi și al Sf. Părinți;

b) citirea și punerea la curent cu toate cele ce se scriu despre pace în revistele noastre teologice-bisericești, centrale și pe mitropolii;

c) folosirea și urmarea sfaturilor și îndrumărilor date de către Sf. Sinod.

Această pregătire teologică va fi întregită cu cea pe plan general de luptă pentru pace, prin:

d) citirea presei laice în general și cu deosebire a celei puse în slujba păcii, în special a revistei mondiale a păcii „Orizonturi” și a publicației noastre „Pentru apărarea păcii”. Prin folosirea acestora, preotul obține orientarea în aspectele și mersul teoretic și practic al problemei păcii, dobîndîndu-și perspectiva necesară încadrării juste a osteneților sale în cadrul opinițiilor generale pentru pace.

II.

Odată pregătit în felul arătat mai sus, preotul poate desfășura cu succes acțiunea pentru apărarea păcii în cadrul parohiei sale, folosind mijloacele pastorației colective și individuale.

1. Dintre primele, recomandăm mai ales pe următoarele:

a) Cultul divin public, care este mijloc de promovare a păcii nu numai prin aceea că duce la înfrățirea și solidarizarea celor ce asistă la desfășurarea lui, ci și prin faptul că este cale și mijloc de întreținere și propășire a vieții creștine, odată cu care se zidește și pacea în sufletul credinciosului ca în și colectivitate.

b) Dacă prin cultul divin folosește lucrarea directă a dumnezeescului Har întru promovarea păcii, atunci în cadrul predicii, care face parte integrantă din cultul divin, preotul poate folosi în slujba păcii arma sau puterea nebiruită a cuvîntului vorbit. Aceasta o face prin așa numita actualizare în predici, făcînd aplicațiuni la problema păcii, îndrumînd și sfătuind la acțiuni în slujba păcii.

c) Cuvîntul vorbit îl poate pune preotul în slujba păcii și prin ținerea de cuvîntări sau conferințe în cadrul căminelor culturale sau al manifestărilor organizate de comitetele de luptă pentru pace, fie ca președinte sau numai ca simplu membru, tălmăcind și popularizînd documentele Consiliului Mondial al Păcii și ale Biroului acestuia, ca și directivele și îndemnurile Comitetului Național pentru apărarea păcii din R.P.R. Același lucru îl poate face în cadrul conferințelor interconfesionale.

d) Cuvîntul scris îl poate folosi preotul în slujba păcii, prin publicarea de studii, articole sau comunicări de experiențe din cîmpul luptei pentru pace, în revistele teologice-bisericești, în publicația „Pentru apărarea păcii” sau în gazetele de perete ori de stradă.

2. Ca mijloace individuale, pot fi folosite mai ales: a) Sf. Taină a Mărturisirii, în cadrul căreia preotul îl poate educa pe credincios și în sensul de a fi om al păcii față de semenii săi, arătându-i că nu poate fi împăcat cu Dumnezeu, dacă nu se împacă mai întâi cu semenii săi.

b) Vizitele pastorale și convorbirile în grupuri de credincioși sau în familie sau discuțiile particulare de la om la om, sînt de asemenea mijloace foarte potrivite pentru a duce muncă de lămurire, de convingere și de îndemnare în sensul luptei pentru pace.

În sfîrșit, nu trebuie uitat nici faptul, că preotul susține lupta pentru pace în mod indirect prin sprijinirea tuturor acțiunilor de folos obștesc, care duc la ridicarea nivelului cultural și material al vieții, precum și la construirea unei vieți noi.

Prin folosirea intensă și pricepută — pe măsura exigențelor actuale — a unor astfel de mijloace în lupta pentru pace, preotul se dovedește nu numai un vrednic păstor sufleteșc, ci și un bun patriot.

C. SIRBU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

PACEA LUMII SE AFLA ÎN MÎINI SIGURE

În tărîmul luptei pentru apărarea păcii, anul 1958 a început sub auspicii deosebit de favorabile. Credincioasă politiciii sale de întărire a păcii, Uniunea Sovietică a prezentat puterilor occidentale și altor state ale lumii propunerea ei privitoare la întrunirea unei conferințe la cel mai înalt nivel. La proiectata conferință, urmează să ia parte șefii de guverne ai țărilor din Est și Vest, cărora le revine sarcina — conform propunerii sovietice — de-a lua măsuri eficace pentru însănătoșirea situației internaționale, punînd capăt așa-numitului război rece, precum și cursei înarmărilor și promovînd prin cele mai indicate mijloace și pe cele mai potrivite căi colaborarea pașnică a tuturor statelor.

Propunerea sovietică s-a bucurat de o primire entuziastă. În lumea întreagă s-a creat un curent irezistibil în favoarea traducerii ei în faptă. Luni de zile, cancelariile diplomatice ale U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței au fost ocupate cu un larg schimb de corespondență oficială între șefii guvernelor țărilor amintite, avînd ca obiect stabilirea modalității de întrunire a conferinței la cel mai înalt nivel, în vreme ce opinia publică de pretutindenea cerea într-un glas și cu ireductibilă vigoare să nu se scape acest prilej de împăcare a tuturor și de liniștire definitivă a relațiilor internaționale.

Dar la bunăvoința arătată de Uniunea Sovietică, unele puteri occidentale — și în primul rînd Statele Unite ale Americii — au ridicat fel de fel de obiecțiuni formale, îngreunînd pînă la împiedecare realizarea conferinței proiectate. La un moment dat, președintele S.U.A., Dl Dwight Eisenhower, a cerut Uniunii Sovietice — pe la mijlocul lui martie a. c. — să întreprindă noi acțiuni menite să ducă la ieșirea din actualul impas internațional, ca și cînd ceea ce se făcuse pînă atunci din partea sovietică n-ar fi fost suficient de concludent pentru dovedirea puternicei și consecventei ei voințe de pace. Cerdurile reacționare mizau desigur pe o respingere a cererii Dlui Eisenhower, așadar pe o tărăgănare a înfăptuirii propunerii sovietice, care le-ar fi permis să-și continue nefasta lor politică belicistă. Dar n-a fost așa, căci Uniunea Sovietică a dejucaț această uneltire într-un mod strălucit, uimin-

du-i pe ațîțătorii la un nou război cu inepuizabilele ei posibilități de slujire a cauzei păcii popoarelor și pe apărătorii convinși și onești ai păcii, de pretutindenea, umplîndu-i de bucurie și de încredere.

Intr-adevăr, la începutul primăverii, Sovietul Suprem al Uniunii Sovietice, întrunit în sesiune ordinară, a luat hotărîrea de a înceta unilateral experiențele cu arme nucleare în marea țară a socialismului biruitor, cerînd și celorlalte mari puteri, din Occident, de-a lua măsuri similare. Această hotărîre generoasă a arătat încă odată sinceritatea și tăria poziției Uniunii Sovietice în problema apărării păcii. Ea a fost întîmpinată cu explozii de bucurie fără egal, pe toată suprafața Pămîntului, pentru că e o măsură care convine tuturor oamenilor de bine de pretutindenea, îngroziți pe bună dreptate nu numai de perspectivele sumbre ale unui război nuclear, dar și de experiențele atomice din vreme de pace, careucid și mutilează. În Statele Unite ale Americii s-au produs demonstrații de stradă în sprijinul gestului mărinimos al Uniunii Sovietice, cerîndu-se imitarea lui. Unii demonstranți au organizat marșuri ale păcii, străbătînd distanțe respectabile, pe jos, spre a prezenta la sediul Organizației Națiunilor Unite (ONU) rezoluțiile adoptate în diverse întruniri publice. În Germania occidentală, cele mai largi pături ale populației, în frunte cu savanții care au lansat faimosul Apel de la Göttingen și cu „Comitetul vest-german de luptă împotriva morții atomice“, au cerut organizarea unui referendum popular în problema înarmării atomice a R. F. Germane și adoptarea de către Bundestag (Parlament) a unei legi corespunzătoare. La fel de viguroase sînt și în alte țări occidentale manifestările prilejuite de hotărîrea sovietică. De ecourile pe care această hotărîre le-a avut în țările de democrație populară și din zona păcii peste tot, nici nu mai vorbim: ele sînt corespunzătoare voinței de pace care însufleștește real și statornic nu numai cetățenii acestor țări, ci și guvernele lor.

În patria noastră, hotărîrea sovietică privitoare la încetarea unilaterală a experiențelor cu arme nucleare a format obiectul dezbaterilor Comitetului național pentru apărarea păcii din Republica Populară Romîna, întrunit în ședință plenară, la București, în ziua de vineri 4 aprilie a. c. Biserica noastră a fost reprezentată la această ședință memorabilă de către I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și de către P. S. Episcop Valerian al Oradiei, care au luat cuvîntul la discuțiile ce au avut loc pe marginea referatelor prezentate de academicienii Prof. Horia Hulubei, directorul Institutului de fizică atomică al Academiei R.P.R. și Prof. Mihail Ralea, vicepreședinte al Comitetului național pentru apărarea păcii din R.P.R. Au mai vorbit, din partea cultelor respective, Eminența Sa Dr. Friedrich Müller, Episcopul Bisericii Evanghelice C.A. din R.P.R. și șeful cultului mozaic Dr. Moses Rosen.

Plenara a constatat că întregul nostru popor a salutat plin de entuziasm hotărîrea istorică a Sovietului Suprem al U.R.S.S. de a înceta experiențele cu toate tipurile de arme nucleare. Prin această hotărîre a fost deschisă calea spre salvarea omenirii de ororile războiului atomic. Dacă și celelalte puteri care dețin arma atomică, Statele Unite ale Americii și Anglia, sînt animate de aceeași dorință de pace, ele trebuie să urmeze exemplul Uniunii Sovietice. S-ar pune astfel capăt pentru totdeauna exploziilor otrăvitoare ale experiențelor atomice. Trebuie să se pună capăt pregătirilor care se fac în unele țări occidentale în vederea unui război atomic. Omenirea întreagă privește cu îngrijorare cum crește primejdia creată de înarmarea atomică și de experiențele cu arme atomice. De aceea, încheierea unui acord între marile puteri deținătoare de arme nucleare a devenit un lucru absolut necesar și în momentul de față realizabil imediat. Controlul unei asemenea măsuri este pe deplin posibil, deoarece nivelul actual al științei permite să se înregistreze orice fel de explozie atomică, oriunde ar fi ea efectuată.

În patria noastră — constată plenara amintită — oamenii de știință, cu concursul nelimitat al conducerii de stat, au pus energia atomică în slujba propășirii economiei noastre naționale și în slujba îmbunătățirii vieții și apărării sănătății tuturor cetățenilor. Tocmai de aceea, noi înțelegem pe deplin frumusețea gestului generos al Uniunii Sovietice și cerem ca exemplul ei să fie imitat.

Uniunea Sovietică a deschis încă acum 40 de ani calea către pacea universală. În zilele noastre, ea a deschis și calea către spațiile interastrale, dînd un avînt considerabil cercetărilor științifice ce se fac în cadrele anului geofizic internațional.

Prețuind pacea și roadele ei, Uniunea Sovietică persistă cu o pilduitoare consecvență pe călea realizării unei depline și definitive înțelegeri între oameni și între popoare. O dovedesc copios toate acțiunile ei în favoarea păcii.

Între 16—22 iulie a. c., este programat un Congres mondial al popoarelor pentru dezarmare și coexistență pașnică, ale cărui lucrări se vor desfășura la Stockholm. Pînă atunci — și anume la 21—22 iunie a. c. — va avea loc în țara noastră o Conferință națională a luptei pentru pace din Republica Populară Romînă. Această Conferință va pregăti participarea noastră la Congresul mondial de la Stockholm, unde delegații poporului romîn vor afirma răspicat și documentat voința de pace și muncă constructivă care ne însuflețește pe toți.

Congresul de la Stockholm, ca și recente măsuri luate de Uniunea Sovietică în scopul însănătoșirii situației internaționale, dovedesc că pacea se află în mîini bune, capabile s-o apere și să contribuie metodic și sigur la cimentarea ei.

TREI PORTRETE NEOTESTAMENTARE: IUDA ISCARIOTEANUL, PILAT DIN PONT ȘI CLAUDIA PROCULA

Iuda Iscarioteanul, Pilat din Pont și Claudia Procula sînt martori ai nevinovăției Fiului lui Dumnezeu întrupat, tîrît înaintea Sinedriului ierusalimitean și a tribunalului roman din Palestina, acoperit de ocări și învinuiri grele, condamnat la infamanta pedeapsă capitală a răstignirii pe cruce, executat în consecință, mort și înviat pentru noi, credincioșii, și pentru a noastră mîntuire.

Nu sînt ei singurii martori ai nevinovăției Mielului lui Dumnezeu. Au mai fost și alții,¹ dar întru cît mărturiile lor s-au produs după răstignirea Mîntuitorului, ele nu puteau influența cîtuși de puțin desfășurarea procesului Său. Ne gîndim la unul din cei doi tîlhari executați deodată cu Mîntuitorul, la centurionul roman însărcinat cu supravegherea execuției și chiar la o parte din populația Ierusalimului vremii aceleia.

Tradiția bisericească ne-a păstrat numele celor doi tîlhari: Dismas și Gestas, iar Sfîntul Evanghelist Luca a înregistrat atitudinea avută de ei față de Mîntuitorul. Unul, l-a hulit așa cum se știe. Celălalt, indignat de purtarea acestui răufăcător, l-a apostrofă în termeni necruțători: „Nu te temi de Dumnezeu, că în aceeași osîndă ești? Ci noi (suferim) după dreptate, căci luăm cele vrednice după faptele noastre; acesta însă nici un rău n-a făcut“ (Luca 23, 40—41).

O mărturie asemănătoare în fond a depus ofițerul roman, comandant peste o sută de ostași (de aceea: sutaș sau centurion)

¹ I-am arătat în lucrarea „Procesul Mîntuitorului“ (Sibiu 1945, p. 305 urm.), pe care am alcătuit-o în colaborare cu Dr. Ioan Fruma (pentru partea juridică). Portretele prezentate aci sînt reluarea celor scrise în lucrarea citată (p. 314 urm.), cu modificările și completările pe care le-am socotit necesare.

care fusese încredințat cu supravegherea execuției: „Văzînd el ceea ce se făcuse, a mărit pe Dumnezeu zicînd: „Cu adevărat, omul acesta drept a fost“ (Luca 23, 47).

Un început de căință pentru fărădelegea ce se săvîrșise de către sinedriști și administrația romană din Palestina s-a manifestat și în rîndurile norodului care a asistat la execuție. Inspăimîntați de semnele cerești ce se făcuseră, oamenii din popor „s-au întors acasă bătîndu-și piepturile” (Luca 23, 48). Tînguirea lor era însă tardivă.

Spre deosebire de aceștia, Iuda Iscarioteanul, Pilat din Pont și Claudia Procula au afirmat la timpul oportun nevinovăția Mîntuitorului. Intervențiile lor au rămas, cu toate acestea, ineficace, din motivele care se vor vedea pe măsură ce facem cunoștință cu ei.

IUDA ISCARIOTEANUL

Unsprezece dintre membrii Soborului apostolesc erau galieleni de obîrșie. Acest neam de oameni, așezați în partea de miază-noapte a Țării Sfinte, în nemijlocita apropiere a semințiilor păgîne, aveau reputația de-a fi pe cît de mărginiți la pricepere, pe-atît de deficitari în ce privește conformismul legalist al religiosității lor. Evreii din Iudeia nu le precupețeau cu nici un prilej mărturiile disprețului umilitor ce-l nutreau față de ei.

Mîntuitorul a preferat curăția inimii lor, „sărăcia” lor „cu duhul” orgoliului nemăsurat al iudeilor propriu-ziși. De aceea și-a osebit sieși „vînători de oameni” dintre pescarii-țărani și vameșii acestui pămînt urgisit aproape tot atît de crunt ca și înstrăinata Samarie.

Iuda „Iscarioteanul” — al cărui nume se tîlcuiește „bărbat din Kariot” (localitate obscură din provincia Iudeia) — făcea excepție: era iudeu pur-sînge. Excepția aceasta se va accentua prin vădirea unor deprinderi infamante, de care ceilalți Apostoli erau străini. Trădarea care-i stigmatizează pentru de-a pururi memoria și i-a încărcat numele de odium și blestem este cea mai urîtă dintre ele, dar nu unica și nici cea dintîi în ordinea manifestării lor.

Deținea în sînul soborului apostolesc funcțiunea de administrator al bunurilor de obște (un fel de casier). Punga sărăcăcioasă a sfintei cete, lui îi era încredințată spre păstrare și chivernisire. Exprimasem cîndva nedumerirea pe care o pricinuieste faptul că

această însărcinare nu-i fusese atribuită Sfântului Apostol Matei, fostul vameș Levi, care vădește temeinice cunoștințe în materie financiară.² În lipsă de orice indicație cîtuși de cît satisfăcătoare, se poate presupune că în vreme ce Sfântul Matei s-a ferit să ia asupra-și o răspundere care-i rememora urgisita sa îndeletnicire anterioară convertirii, Iuda s-a oferit să-și asigure o sursă de venit ilicit pe cît de comodă, pe atît de puțin expusă neplăcerilor periodice ce le pricinuiesc fie verificările de rigoare, fie rivalitatea sau apetitul materialist al vreunuia dintre colegii săi, care numai la așa ceva nu se gîdea.

Corectitudinea „profesională” a lui Iuda Iscarioteanul lasă mult de dorit. Zgîrcit cînd era vorba să se săvîrșească o facere de bine în folosul săracilor, nu ezita să ciupească într-ascuns cîte ceva din arginții destinați actelor de milostenie, îndeplinirii îndatoririlor cultice și fiscale și aprovizionării colegilor săi de apostolie cu cele trebuincioase traiului de toate zilele.³

Ce l-a putut determina să-l vîndă pe Domnul?

Mai presus de orice — dacă nu cumva în exclusivitate — aviditatea sa după bani. Iuda va fi ajuns la convingerea că așa cum își înțelegea și exercita Iisus prerogativele Sale mesianice nu-i rost să se poată căpătui pe lîngă El — bunăoară în funcțiunea rentabilă de vistiernic al visatei împărății pămîntești pe care Domnul întîrzia s-o întemeieze. Nesațiul pecuniar îl împingea să tragă oarecare profit din deznodămîntul ce se apropia cu pași repezi. Nu e exclus să fi contat totodată pe încă un cîștig, acesta însă cu scadență ceva mai îndepărtată: colaborînd cu sinedriștii la arestarea Mîntuitorului, se punea la adăpost de neplăcerile persecuțiilor ce presupunea că o să se dezlănțuie împotriva aderenților Invățătorului galileian.

Sfintele Evanghelii îl califică pe Iuda de unealtă conștientă a Satanei (cf. Ioan 6, 70; 13, 27; Luca 22, 3). Nici un închinător al vițelului de aur nu poate sluji și lui Dumnezeu și lui mamona.

În ciuda oricăror discuții purtate pe această chestiune, e cert că Iuda a fost surprins de amploarea consecințelor pe care le-a avut tîrgul detestabil ce-l încheiase cu sinedriștii. Că aceste consecințe nu aveau să depășească — în calculele sale — o corecțiune corporală administrată Mîntuitorului, combinată bunăoară cu o-

² În lucrarea „Procesul Mîntuitorului”, p. 315.

³ Asupra acestui episod, vezi studiul nostru: „Locțiitorul” Fiului, — în această revistă, II, 1957, nr. 11—12, p. 797—798.

preliștea de a mai predica noroadelor, e posibil. Pe o rezistență populară care să împiedice în ultimul moment suprimarea lui Iisus — cum presupun unii cercetători — apostolul vânzător n-a putut conta de vreme ce ura ireductibilă a căpeteniilor iudaice împotriva Galileianului nu mai era un secret pentru nimeni.

Numai autorul inspirat al Evangheliei întâia ne-a păstrat știri în această chestiune. Cu tot caracterul lor de istorisire sumară, ele sprijinesc pe de-a-ntregul deducția de mai sus.

Inspăimântat de condamnarea la moarte a lui Iisus, ucenicul ingrât a alergat la arhieriei și la bătrâni, spre a le înapoia cei treizeci de arginți care îi ardeau mâinile întinate de fărădelege. I-a aflat la templu. Deznădăjduit, le face cunoscuta mărturisire:

— Greșit-am de *am vîndut sînge nevinovat* (Matei 27, 4).

„Cu toate că a ieșit dintr-un gîtlej atît de prihănit, o astfel de mărturisire posedă o forță deosebită. Cel ce proclamă astfel nevinovăția Mîntuitorului este un ucenic care a viețuit peste trei ani în intimitatea Sa și care l-a studiat îndeaproape, cu simțăminte ostile.“⁴

Textul citat din Evanghelia întâia — constată un biograf modern al Mîntuitorului⁵ — nu afirmă precis că Iuda s-a căit pentru fapta ce a săvîrșit-o, ci numai atît că acum el ar fi dorit să nu fi comis această crimă. Adevărata căință ar fi stîrnit într-însul cu totul alte efecte decît disperarea și sinuciderea. „Remușcările sale n-au fost, vai, căință veritabilă. O, dacă ar fi suit culmea Căpățîinii, dacă ar fi implorat harul Său ca tîlharul cel bun, dacă ar fi îmbrățișat picioarele Celui răstignit ca Magdalena, dacă ar fi picurat pe creștetul său un strop de sînge răscumpărător! Avea vreme încă: inima lui Iisus îi era deschisă. Dar el s-a îndoit de puterea dragostei și a milostivirii dumnezeiești; el zice, ca și Cain: Păcatul mi-e prea mare ca să poată fi iertat. Deznădejdea n-a fost cea mai gravă dintre crimele lui, dar cea mai funestă pentru el; aceasta a fost lipsa de pocăință finală care a făcut să se împlinească spusele Mîntuitorului: Mai bine-i era omului acestuia de nu s-ar fi născut“.⁶

⁴ L. Cl. Fillion: *Vie de N.-S. Jésus-Christ*. Tome III, ed. 20, Paris 1929, p. 440.

⁵ Idem, *ibid.* p. 439. Tot acolo (în nota 5): Sfîntul Evanghelist Matei (27, 3) ex⁴ primă cum nu se poate mai limpede această nuanță. El nu întrebuițează verbul μετανοέω, care indică adevărata pocăință, adică o transformare de ordin moral, ci μεταμέλομαι, care arată o modificare a gîndirii, a simțămintelor.

⁶ F. Prat: *Jésus-Christ. Sa Vie, Sa doctrine, Son Oeuvre*. Vol. II, ed. 8, Paris MCMXXXVIII, p. 419—420.

Căderea lui Iuda din apostolie a fost prevăzută de Duhul Sfânt, care prin gura proorocului David arătase că se va pustii curtea lui încît nu va fi cine să locuiască într-însa, iar slujba lui o va lua altul (vezi F. Ap. 1, 20 cu referire la Psalmii 68, 29 și 108, 7). Însăși împlinirea acestei proorocii dovedește că ea se referea la Iuda. Aceasta nu însemnează că apostolul vînzător ar fi fost oarecum constrîns fără voia lui să facă ceea ce a făcut pentru ca să se îplinească proorocia amintită. Sfîntul Duh nu predestinează pe nimeni să facă un lucru sau altul — și cu atît mai mult nu-l poate predestina să facă un lucru rău.

Despre sfîrșitul lipsit de glorie al lui Iuda, Sfîntul Apostol Petru va repeta — după înălțarea la cer a Domnului — ceea ce știau „toți cei din Ierusalim“ (F. Ap. 1, 19). Se știe din Sfînta Evanghelie de la Matei (27, 3 urm.) că sinedriștii, nevrînd să întineze visteria templului cu arginții care reprezentau „prețul sîngelui“ (Mt. 27, 6), au cumpărat cu ei o țarină stearpă, de la un olar, destinînd-o îngropării străinilor care mureau părăsiți în Ierusalim. Țarina aceasta a căpătat numele sinistru de „Hacheldamah“. Ascultătorii vorbirii Sfîntului Petru cunoșteau înțelesul acestei expresii, căci le grăia în dialectul aramaic. Sfîntul Luca o traduce în grecește — „loc al sîngelui“ (F. Ap. 1, 19) — pentru Teofil și pentru ceilalți cititori ai cărții Faptele Apostolilor care nu știau evreește (resp.: aramaică).

În disperarea lui, Iuda s-a dus și s-a spînzurat, nimerind — după cît se pare — tocmai în țarina cumpărată de sinedriști cu cei 30 de arginți. Funia sau craca de care se spînzurase neputînd să susțină greutatea trupului său, s-a rupt „și căzînd (el) a pleznit de la mijloc și i s-au vărsat toate măruntaiele“ (F. Ap. 1, 18). Așa s-a sfîrșit acest om pierdut⁷.

Iuda Iscarioteanul rămîne unul din martorii declarați ai nevinovăției lui Iisus. Mărturia lui, e drept, n-a fost luată în considerare de sinedriști. Din această pricină, vina lor crește.

⁷ „Locul sîngelui“ vărsat pe nedrept și al morții cumplite a lui Iuda este situat în valea numită Hinnom, pe coasta Muntelui Sfatului Rău, la sud de Ierusalim. În vremea cruciadelor se afla acolo o biserică închinată Preasfintei Fecioare Maria. Cavalerii ioaniți au construit acolo un cavou pentru înmormîntarea pelerinilor decedați în Sfînta Cetate. Pînă în ziua de azi, o ruină numită Hacheldamah reamintește de drama care s-a petrecut acolo. Nu departe de ea, localnicii îți arată un copac — cu crengile îndreptate lugubru spre răsărit — de care se spune că s-ar fi spînzurat Iuda vînzătorul. (Cf. Dr. Vasile Gheorghiu: Sf. Evanghelie de la Mateiu, cu comentar. 1925—33, com. la 27, 3 urm.).

PILAT DIN PONT

Al cincilea dintre procuratorii romani ai Iudeei și Samariei, Pontius Pilatus, a fost instituit în această funcțiune de cezarul Tiberiu, în anul al doisprezecelea al domniei sale, iar al erei creștine 26, deținând-o un deceniu (pînă în 36 d. H.).

E posibil să fi descins din celebra „gens Pontia“, tot atît de veche ca și începuturile istoriei romane. Nu e exclus să fi fost asiatic de origine (din Pont), intrat în armata romană și apoi, după ce s-a distins în istețime și în mînuirea armelor, printr-un concurs de împrejurări favorabile, să fi ajuns înrudit cu familia cezarului. Durata neobicinuită a magistraturii sale în Palestina, continuitatea ei, cu toate conflictele ce le-a avut periodic cu iudeii, e greu să fie explicată altfel decît prin o protecție imperială.

Bun administrator și tot atît de bun supraveghetor de ordine, Pilat nutrea față de evreii palestinieni un dispreț pe care nu și-l tănuia și nici nu căuta să-l atenueze în vreun fel oarecare. Dregătoria și-o inaugurase cu un act de provocare la adresa iudeilor: peste noapte, introdusesă în Ierusalim insignele militare imperiale, împodobite cu imagini și embleme idololatre. Iudeii, ultragiați în sensibilitatea lor religioasă și națională, s-au sezișat prompt, cerîndu-i insistent să retragă aceste trofee păgînești. Șase zile au durat parlamentările. Incordarea ajunsese la culme. Pilat făcu uz de forța armată, dar nu reuși să-i intimideze: iudeii, fanatici, întîmpinau pe ostașii trimiși să-i masacreze cu curajul celor ce sînt gata să primească mai bine moartea decît să renunțe la convingerea ce-i însuflețea. Pilat se văzu nevoit să cedeze. Era înțîia înfrîngere a mîndriei sale romane. Avea să mai suferă și altele. Ciocnirile sale periodice cu acest popor brav, în ciuda sîngelui vărsat, au fost pentru el tot atîtea bătălii pierdute. Din ele avea să i se tragă pieirea.

Altă dată, arborase în palatul lui Irod mai multe scuturi de aur pe care era gravat numele cezarului în funcțiune. Reacția evreilor fusese pe cît de promptă, pe atît de vie. Insuși împăratul Tiberiu trebuise să intervină pentru curmarea conflictului. Pilat fu muștrat sever și îndrumat să respecte cu stricteță datinile locale.

Antipatia lui față de acest popor luptător pentru libertatea și independența sa națională nu s-a diminuat nici după împărăteasca înfruntare, care desigur l-a durut adînc. Orice prilej era

bine venit pentru a-i face pe evrei să simtă biciul mâinii sale și ascuțișul paloșelor romane. Autorul inspirat al Evangheliei a treia spune că într-una din zile, venind oarecare la Iisus, i-au vorbit despre galileienii „al căror sânge Pilat îl amestecase cu acela al jertfelor lor” (Luca 31, 1). Istoria profană nu face amintire de acest incident sîngeros.⁸ El corespunde, însă, întru totul metodelor de represiune practicate de Pilat, care făcea să curgă valuri de sânge fără să stea mult pe gînduri ori de cîte ori socotea că ordinea publică este în primejdie. Galileienii, este știut, suportau mai greu decît ceilalți locuitori ai Țării Sfinte jugul povarnic al romanilor și ori de cîte ori se isca vreo răzmeriță națională, ei se aflau în frunte.

Dintr-un incident de specia aceasta i se trase pieirea lui Pilat. În anul 36 d. H., sîngerosul procurator fusese destituit din funcțiune, deoarece la ordinul său ostașii romani măcelăriseră un grup inofensiv de samarineni. Exilat în Gallia, a sfîrșit probabil prin a fi decapitat din ordinul cezarului. Istoria îi pierde urma de-acum. În schimb, pătrunde în legendă, care-i este mereu favorabilă.

Despre caracterul său ciudat posedăm mărturia unui contemporan împurpurat. Într-o scrisoare adresată împăratului Caius Caligula,⁹ regele Irod Agrippa I îl judecă din cale-afară de aspru pe procuratorul Pontius Pilatus, calificîndu-l „caracter inflexibil, brutal și arogant”. În continuare, regele palestinian îi impută vina de: „venalitate, violențe, jafuri, tratamente barbare, jicniri, execuții peste execuții făcute fără judecată prealabilă, cruzimi ne-numărate și insuportabile”.

„Din faptul că era brutal și îndărătnic — notează un biograf actual¹⁰ — nu trebuie să se tragă concluzia că ar fi fost înzestrat cu o energie veritabilă. Firile cele mai violente sînt uneori și cele mai timide. Ele se comportă brutal pentru a-și disimula propria slăbiciune și se străduiesc să inspire altora spaima care le terorizează pe ele... Pilat putea să fie crud din interes și din calcul, dar nu era o fire sanguinară, nu ucidea din plăcerea de a ucide. Neînduplecat în materie de represiune, el ținea de specia acelor psihologi cu vedere scurtă care caută să se facă ascultați prin măsuri

⁸ Cf. *Fillion*: O. t. c. p. 104.

⁹ Citată de *Filon din Alexandria* în scrierea sa „*Legatio ad Caium*” (cap. XXXVIII). Cf. *Fillion*: O. t. c. p. 443.

¹⁰ *Prat*: O. t. c. p. 361 și 368.

riguroase și să înnăbușe murmurele supușilor lor înecînd în sînge cel mai mic semn de insubordonare”.

Comportarea lui Pilat în cursul procesului Mîntuitorului este aceea a unui înalt dregător căruia i se împletește curajul de-a face să triumfe dreptatea. Deplin convins de nevinovăția lui Iisus, el face eforturi laudabile pentru a-l scăpa de la moarte. Datorită însă lipsei sale de tact, aceste eforturi s-au transformat în tot atîtea erori fatale.

Îi stătea în putere să curme printr-un act de autoritate spectacolul degradant pe care-l înscenaseră sinedriștii în fața pretoriului. Dar Pilat șovăie. El acceptă să se tîrguiască. Sinedriștii, pe măsură ce magistratul roman renunță la exercițiul prerogativelor sale de arbitru al situației, își sporesc pretențiile. E un tîrg în care numai Pilat face concesii, nădăjduind — zadarnic — că va izbuti pînă la urmă să înmoaie înverșunarea pîrîtorilor lui Iisus. El pune să-l bată pe dumnezeiescul învinuit — și cît de teribilă era această corecțiune corporală, ne arată documentele vremii.¹¹ Văzînd că nu reușește, propune alternativa: Varava sau Iisus? Și nu e de mirare că a fost preferat sîngerosul tîlhar: în calitatea sa de răzvrătit și răzvrătit, el trebuie să fi fost osebit de simpatic zeloților și tuturor evreilor care detestau într-ascuns jugul roman.¹²

Pilat, după ce aude care-i dorința norodului ațîțat de sinedriști împotriva lui Iisus, îi înlesnește acestuia formularea altei dorințe, prin întrebarea: „Dar ce voi face cu Iisus, ce se zice Hristos”? (Mt. 27, 22). Imprudentă întrebare: consultarea obștei trebuia să se limiteze la designarea celui reclamat pentru a fi slobozit (pus în libertate) de praznicul Paștilor evreești. Norodul nu avea căderea să dispună de soarta celuiilalt: acesta era un drept al procuratorului — și Pilat a renunțat la exercitarea lui fără nici un temei, prin întrebarea nesocotită pe care o pusese. Scăpase cea mai bună ocazie de-a fi făcut să triumfe punctul său de vedere, care-i era favorabil Mîntuitorului.

Pornit pe povîrnișul concesiilor — făcuse mai multe — „Pilat alunecă în deicid. Evreii, martori ai ezitărilor sale și conștienți de slăbiciunea sa, își sporesc aroganța, iar el sfîrșește prin a le acorda tot ce ceruseră.”¹³ Dacă îndruma altfel lucrurile, socotim

¹¹ Bătaia se executa cu biciul numit *horribile flagelum*. Loviturile aplicate cu acest crunt instrument de tortură sfîrtecau pielea și sfîșiau carnea trupului celui biciuit. Amănunte la *Prat*: O. t. c. p. 368, nota 1 și p. 372 urm.

¹² Id. *ibid.* p. 371.

¹³ Id. *ibid.* p. 381—382.

că putea ocoli chiar și înspăimântătorul avertisment: „De vei slobozi pe acesta (Iisus) nu ești prieten cezarului” (Ioan 19, 12), care a avut desigur un rol decisiv în pronunțarea sentinței de condamnare.

Pilat rămîne un martor de prestigiu al nevinovăției lui Iisus. Pe scara de vinovăție a celor ce l-au ucis pe Domnul, locul procuratorului roman al Palestinei este situat după acela al arhiereului în funcțiune Iosif Caiafa: Mîntuitorul spusese lămurit că mai mare păcat are cel ce l-a tîrît la judecată înaintea procuratorului roman (cf. Ioan 19, 11).

Legenda, cum spuneam, i-a fost favorabilă, iar creștinătatea s-a arătat indulgentă față de el. În deplin acord cu Mîntuitorul, Sfîntul Apostol Petru atribuie partea cea mai mare de vină în uciderea lui Iisus iudeilor, nu lui Pilat (cf. F. Ap. 3, 13—15). Evanghelia apocrifă a lui Nicodim merge atît de departe încît îl socotește pe Pilat „necircumcis la trup, dar tăiat împrejur la inimă” — ceea ce însemnează că îl asimilează cu creștinii. Apologetul Tertullian întărește această opinie: „jam pro conscientia sua christianus” (Apologeticum 21). Evanghelia apocrifă a lui Petru îl disculpă cu totul, în paguba lui Irod Antippa.

Se spune că Pilat ar fi redactat și trimis împăratului Tiberiu un raport în care, după ce povestește amănunțit minunile săvîrșite de Iisus Nazarineanul, își cere iertare pentru faptul că l-a condamnat la moarte. A făcut acest lucru în urma presiunii căpeteniilor iudaice. Înainte de moarte, Pilat s-ar fi căit și convertit la creștinism. Biserica coptică l-a orînduit între martiri, prăznuind pomenirea lui la 25 iunie ale fiecărui an.¹⁴

Întîlnirea cu Mîntuitorul l-a făcut celebru. Numele lui Pilat se va pomeni de-a pururi. A intrat în Simbolul Credenței creștine, iar Analele lui Tacitus (XV, 44) îi leagă amintirea de aceea a Dumnezeu-Omului pe care a crezut că maltratîndu-l, îl scapă de la moartea ce i-o ceruse simedriul ierusalimitean: „Christus, Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio adfectus fuerat”.

Pilat n-a știut să prețuiască și să valorifice această întîlnire fără seamăn. Lui „îi fu hărăzită soarta să contemple chipul Adevărului, supremul adevăr schimbat în om; și n-a fost în stare să-l vadă. Adevărul viu, adevărul care l-ar putea învia, care ar putea face din el un om nou, îi stă în față, întruchipat în carne ome-

¹⁴ Cf. *Fillion*: O. t. c. p. 467 și *Prat*: O. t. c. p. 420 urm.

nească, acoperit de niște straie sărace, cu fața palmuită și mâinile legate. Ci în trufia lui nici măcar nu ghicește ce nebănuit noroc a dat peste el, noroc pentru care milioane de oameni îl vor pizmui după moarte... Numai pentru această întâlnire, numai pentru grozava cinste de a fi vorbit cu Iisus și de a-l fi dat pe mîna răstignitorilor, numele lui va știut de toate veacurile”.¹⁵

CLAUDIA PROCULA

Sfintele Evanghelii au reținut numele unora dintre femeile care au sîrguit în preajma lui Iisus. Devotamentul lor față de dumnezeiescul Invățător a fost ireproșabil. L-au înțeles mai bine decît bărbații — Sfinții Apostoli inclusiv — și din partea lor, Domnul a recoltat mărturii de atașament mișcător prin curăția și statornicia lui. Femeile din Sfintele Evanghelii nu i-au pricinuit nici o mîhnire Mîntuitorului.

Una dintre acestea a fost neglijată statornic de exegeți, probabil pentru motivul că numai Evanghelia întâia amintește sumar de existența și fapta ei generoasă. Sfîntul Apostol Matei o numește „femeia lui Pilat” (27, 19). Apocrifele Noului Testament sînt mai darnice în amănunte: numele ei, după Evanghelia lui Nicodim, era Procla, sau Procula. Dacă e adevărat că se trăgea din ginta Claudia,¹⁶ atunci era de viță mai aleasă decît soțul ei Pontius Pilatus. Probabil că urmînd exemplul multor patriciene cucernice și cinstite din vremea sa, îmbrățișase religia mozaică, devenind prozelită iudaică.

Prezența ei la Cezareia Palestinei și Ierusalim, lîngă soțu-i legitim, nu trebuie să surprindă pe nimeni. În vremea republicii era interzis — e adevărat — soțiilor magistraților romani din provincie să-și urmeze bărbații în localitățile unde-și exercitau funcțiunea. Împăratul Octavianus Augustus și mai ales urmașul său Tiberius, nu mai țineau la această opreliște: de facto, ea era demult căzută în desuetudine; iar în anul 21 senatul roman o înlătură cu totul. Magistrații romani din provincie — după cum ne informează Analele lui Tacitus (III, 33—34) — rămîneau însă răspunzători de conduita nevestelor lor și în special de intrigile pe care eventual le-ar fi urzit ele.¹⁷

Intervenția Claudiei Procula în procesul Mîntuitorului merită osebită luare-aminte. Pilat tocmai propusese mulțimii agitate care

¹⁵ Giovanni Papini: *Viața lui Iisus*. Trad. rom. de A. Marcu, p. 439—440.

¹⁶ Id. *ibid.* p. 441.

¹⁷ Cf. *Fillion*: O. t. c. p. 454 urm. și *Prat*: O. t. c. p. 369 urm.

năpădise terasa din fața pretoriului, să aleagă între Varava și Iisus, „cînd femeia sa a trimis la dînsul să-i spună: Nimic rău să nu-i faci dreptului acestuia, căci multe am pățimit astăzi în vis pentru dînsul” (Mt. 27, 19).

Mesajul acesta trebuie să-l fi uimit pe Pilat, mai ales că romanii puneau mare preț pe visuri. Cele de către ziuă, așa se spune, nu înșeală niciodată. Claudia Procula avusese visul care o făcu să se intereseze într-atîta de soarta dumnezeiescului învinuit în somnul de dimineața, amănunt pe care autorul *Evangeliei* înția îl afirmă în mod expres.

Avut-a acest vis o bază naturală? Nu cumva Claudia Procula apucase să se intereseze și informeze în prealabil, pe cît putea o femeie de condiția ei înaltă, despre Iisus și despre învățătura Lui?

Părerile exegeților sînt împărțite. Nu ne reținem asupra lor. Important este că cei mai numeroși și mai de vază Sfinți Părinți și scriitori bisericești care s-au ocupat cu această chestiune — Origen, Sf. Atanasie cel Mare, Sf. Ioan Hrisostom, Sf. Ambrosie al Mediolanului, fer. Augustin și Ilarie de Pictavium — văd în visul soției lui Pilat o revelație supranaturală, împărtășită procuratorului roman în forma în care îl putea zgudui mai vădit și mai adînc. Dumnezeu vorbește fiecărui beneficiar al descoperirilor Sale așa fel încît să-l poată înțelege cu ușurință. La timpul său, Magii de la Răsărit fuseseră încunoștiințați de nașterea lui Mesia prin apariția stelei miraculoase care nu figura în geografia cerească a acestor astrologi înzestrați cu bogate cunoștințe de astronomie. „Prin gura acestei păgîne Dumnezeu depunea o nouă mărturie despre nevinovăția și sfințenia Hristosului Său”.

Cîtă importanță acordase nobila Claudia Procula acestui vis tulburător, cu cîtă seriozitate a întîmpinat descoperirea ce i se făcuse prin mijlocirea lui, se vede din graba pe care a pus-o în informarea soțului ei. Personal, n-avea voie să pătrundă în pretoriu în cursul dezbaterilor. Indrăznește, totuși, să-și întrerupă soțul trimițînd la el un mesager din serviciul casei.

În urma acestui vis, Claudia Procula e cîștigată definitiv pentru cauza acuzatului: Iisus, pentru ea, este *un om drept*, este nevinovat de crimele ce i se impută. Mărturia depusă de ea în favoarea Mîntuitorului este cu atît mai impresionantă cînd ne gîndim că pînă la ora aceea e exclus să-l fi cunoscut pe Domnul întrupat.

¹⁸ Cf. *Fillion*: O. t. c. p. 455.

Fără să rămână indiferent, Pilat nu trage nici o consecință de ordin practic din avertismentul soției sale. Atitudinea similară a lui Caius Iulius Caesar față de visul soției sale Calpurnia l-a costat viața pe marele roman: Dacă rămânea acasă în ziua aceea fatală a idelor lui Marte, nu cădea străpuns de pumnalele senatorilor conspiratori. Pe Pilat, atitudinea aceasta avea să-l coste ceva mai mult: generații întregi de creștini și de oameni cărora nu li s-a tocit simțul pentru dreptate îi vor pomeni numele cu dispreț și, poate, cu dezgust.

Fără s-o acuze fățiș, unii exegeți lasă impresia că soția lui Pilat ar fi oarecum indirect responsabilă de înrăutățirea ulterioară a situației Mîntuitorului. Intrerupîndu-l pe procurator prin comunicarea ce i-a făcut-o, ar fi dat răgaz sinedriștilor să aște și mai virtos mulțimea împotriva dumnezeiescului inculpat.¹⁹

Socotim că nedreptatea ce i se face chiar în forma aceasta indulgentă, Claudia Procula n-o merită cîtuși de puțin. Cu sau fără întreruperea provocată de intervenția ei, lucrurile tot acolo ajungeau, pentru că Pilat a fost așa cum a fost: dominat în permanență — exclusiv din vina lui — de îndrăcitele stăruințe ale sinedriștilor. Gloata putea să vocifereze cît voia: teribilul procurator roman dovedise de repetate ori că știuse să înfrunte și să-i tempezeze furiile dezlănțuite. Bătălia cu sinedriștii era mai grea: aceștia l-au biruit „în cuvînt”.

Cu toate rezervele manifestate față de intervenția ei în Procesul Mîntuitorului,²⁰ prestigiul Claudiei Procula rămîne neștirbit în conștiința creștinătății. Biserica Ortodoxă Răsăriteană a orînduit-o în calendarul sfinților ei, prăznuindu-i amintirea în ziua de 27 octombrie a fiecărui an.

...Și nu fără temei, căci dincolo de tradiția — exactă sau nu — care pretinde că această patriciană romană s-a convertit la creștinism îndată după răstignirea Mîntuitorului,²¹ Claudia Procula a fost fără îndoială aleasa Cerului întru mărturisirea Adevărului minimalizat și nesocotit atunci nu numai de soțul ei.

Sibiu, febr. 1958.

Prot. Dr. GRIGORIE MARCU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

¹⁹ Așa *Fillion*: O. t. c. p. 456, — și mai ales Părintele Profesor Dr. Vasile Gheorghiu: *Com. la Matei* 27, 19.

²⁰ *Sf. Ignatie al Antiohiei, Beda Venerabilul, Bernard de Clairvaux*, ș. a. atribuie visul Claudiei Procula lui Satana, care încuraja — zic ei — simpatiile pentru Iisus, ca să împiedice înfăptuirea operei de răscumpărare. Cf. *Fillion*: O. t. c. p. 455, nota 1.

²¹ Tradiția aceasta — constată *Fillion*: O. t. l. c. — urcă pînă la Origen.

TEODOSIE VEȘTEMEANUL DE ORIGINE TRANSILVANĂ, VÎLCEANA SAU ARGEȘANĂ ?

— O ÎNTÎMPINARE LA CONTROVERSA ISTORICĂ CE S-A IVIT ÎN ACEASTĂ
CHESTIUNE —

I

În coloanele revistelor periodice, care se publică în editura Patriarhiei din București, o serie întreagă de momente și personalități istorice s-au învrednicit în anii din urmă de o atenție deosebită prin studii și contribuții, menite să trezească în sufletul cititorilor interes viu și statornic pentru cunoașterea și valorificarea trecutului. O astfel de contribuție meritorie este și cea privitoare la mitropolitul Teodosie Veștemeanul, apărută în numărul 5—6 din revista „*Studii Teologice*” (1952), izvorită din condeiul părintelui Nicolae Șerbănescu. Autorul, printr-un fel de metodă dialectică — în sens quasi hegelian cu *teză-antiteză și sinteză* — urmărește tendința vădită să demonstreze, că în literatura istorică de pînă acum, *în mod greșit*, s-a dat șefului ierarhic de la sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor, *cunoscutul nume de Teodosie Veștemeanul*. În cuprinsul acestui studiu istorico-critic, s-ar putea spune, că cititorii atenți vor fi descoperit cea dintîi încercare de a găsi *un punct arhimedic*, cu ajutorul căruia să fie răsturnată opinia împărtășită de către toți cercetătorii mai de seamă ai trecutului românesc, aproape fără nici o excepție. E întrebare însă, dacă punctul acesta arhimedic a putut fi găsit și dacă da, este el deajuns de rezistent spre a putea servi ca sprijin *eficient* în o asemenea tentativă curajoasă. Răspunsul la întrebarea aceasta îl vor afla onorații cititori în paginile ce urmează.

II

Autorul studiului istoric-critic amintit aruncă, în cuprinsul acestor îngrijite pagini, o scurtă privire asupra celor două păstoriri ale lui Teodosie: întâia — cea dintre anii 1668—1672 și cea de a doua, dintre anii 1679—1708.

Călugăr la mănăstirea Cozia, egumen apoi la mănăstirea Argeșului, Teodosie Veștemeanul fu sortit să urce scaunul mitropolitan al Ungro-Vlahiei în ziua de 20 mai 1668, în locul rămas vacant după moartea vestitului mitropolit Ștefan, care decedase la 20 aprilie al aceluiași an. În calitatea sa de căpetenie supremă a bisericii române, înaltul ierarh a luat parte activă la frământările politice ale timpului său. Nu a ezitat a se alătura la ceata nemulțumiților, care cereau domnitorului Radu Leon să alunge pe greci din țară.

Sub domnia lui Antonie Vodă din Popești se amestecă în judecarea procesului ucigașilor postelnicului Constantin Cantacuzino, ceea ce îi va aduce grave prejudicii, după revenirea la tron a lui Grigorie Ghica (februarie 1672, noiembrie 1673) cel care pusese la cale asasinarea postelnicului Cantacuzino.

Teodosie este scos din scaunul mitropolitan în anul 1672 și trimis în surghiun la mănăstirea Tismana.

Teodosie nu-și va relua cîrja mitropolitană decît în 1679, după urcarea în scaunul domnesc a lui Șerban Cantacuzino, păstorind în această calitate vreme de 29 ani. Epocă de mare prosperitate pe tărîmul cărturăresc, de care numele lui Teodosie Veștemeanul este strîns legat. Tot în această vreme are loc și dezbinarea din sînul bisericii ortodoxe din Transilvania, față de care mitropolitul Ungro-Vlahiei ia energetică atitudine de protest.

Autorul încheie expunerea activității lui Teodosie Veștemeanul, înfățișîndu-i și opera de ctitor.

III

Expunerea activității lui Teodosie Veștemeanul nu a fost pentru autorul studiului, de care ne ocupăm, decît un preambul sau un pretext pentru a trece la problema, care părintelui Șerbănescu i se pare încă nelămurită și pe care încearcă să o elucideze. E vorba de originea marelui ierarh și de apelativul, de care numele mitropolitului Teodosie e însoțit în toată istoriografia de pînă

acum, acel de „*Veștemeanul*”. Autorul studiului arată că apelativul „*Veștemeanul*” a fost folosit pentru întâia dată de Timotei Cipariu, în *Crestomația seau Analecte literare*“, în anul 1858, luând ca izvor copia „*Condicei Sfinte*” a lui Vasilie Popp. Preotul Șerbănescu pretinde că apelativul „*Veștemeanul*” este datorit unei descifrări greșite a lui Vasilie Popp, care ar fi transcris cuvântul „*Vlădică*” prin „*Veștemeanul*”. Ipoteza pare prea puțin probabilă, întrucît „*Vlădică*” nu are nici acelaș număr de silabe și nici confuzia nu e ușor de făcut, devreme ce în caractere chirilice cuvântul **ВЛАДИКА** sau abrevierea acestuia într-o formă aproximativă de **ВЛАКА** prezintă prea puține asemănări cu **ВЕШЕМЬЯН**. Apoi nu e sigur că unicul izvor, de care s-a folosit Timotei Cipariu, pentru a-l numi pe Teodosie Veștemeanul astfel, să fi fost copia „*Condicei Sfinte*” a lui Vasilie Popp. — Chiar dacă ar fi așa, este deplin lămurit acum că Vasilie Popp urmărea cu deosebită atenție orice însemnare și tipăritură veche chirilică, fiind mereu călăuzit de dorința de a-și spori cunoștințele relative la trecutul românesc prin cercetări întemeiate pe dovezi sigure. Chiar faptul că a ținut să-și pregătească el însuși o copie după textul chirilic al unui izvor așa de însemnat, cum înțelegea că este „*Condica Sfântă*” a *Mitropoliei Ungro-Vlahiei*, — îl înfățișează în lumina unui serios cercetător istoric, plin de rîvnă de a se documenta cît mai bine. (A se vedea studiul publicat despre viața și activitatea doctorului Vasilie Popp (1789—1842) într-un volum din „*Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*” — vol. VI, p. 52 de Ioan Mușlea). Rămîne deci riscată presupunerea aruncată, fără nici o dovadă, asupra unui astfel de cercetător conștiincios și este puțin probabil, ca el să fi putut aluneca spre o greșală de transcriere sau descifrare așa de anevoie explicabilă. Cel mai bun cunoscător al activității laboriosului Vasilie Popp (vezi Ion Mușlea, *Viața și opera doctorului Vasilie Popp*, Cluj, 1928; idem, *Contribuții noi la viața și opera doctorului Vasilie Popp*, Cluj, 1936), profesorul Ion Mușlea, care i-a studiat în mod amănunțit opera istorică, fiind întrebat: ce crede cu privire la riscata afirmațiune că el ar fi fost în stare să descrie și transcrie în loc de *Teodosie Vlădica* — *Teodosie Veștemeanul* —, nu a ezitat a da următorul răspuns categoric: „*Nu cred de loc, că doctorul Vasilie Popp — atît de conștiincios și exact — a putut greși, scriind în loc de „Vlădica” cuvîntul Veștemeanul. După părerea mea, așa ceva nu se poate susține în mod serios*”.

Nici asupra cunoscutului îndrăgostit de vechile scripturi și tipărituri chirilice românești, asupra învățatului profesor academician, care a fost de toți apreciatul *Timotei Cipariu*, nu este potrivit a se face să planeze bănuiala că servindu-se de copia lui Vasilie Popp, ar fi căzut și el în greșeala atribuită pe nedrept acestuia. Nici la contemporanii lor în câmpul istoriografiei, nici la urmașii din generațiile de mai târziu nu s-a ivit pînă acum vreo astfel de bănuială, proprie să le diminueze autoritatea științifică pe care izbutiseră să și-o dobîndească prin exemplara lor activitate în domeniul bibliografiei, lingvistice și istoriografiei romîne.

Nu va surprinde pe nimeni faptul, că numele lui Teodosie Veștemeanul ca atare a fost aproape unanim acceptat de către cei care au scris despre activitatea înaltului ierarh. Așa au procedat arhimandritul Ghenadie Enăceanu, Ioan Lăzăriciu, Aron Densușianu, în lucrarea sa, intitulată „*Istoria limbii și literaturii romîne*”, Nicolae Iorga în „*Istoria literaturii romîne în secolul al XVIII-lea*”, apoi în „*Istoria bisericii românești*” (1908), N. Cartoian în „*Istoria literaturii romîne vechi*”, III, precum și Nicolae Dobrescu în cursurile sale universitare și Ioan Lupaș, în cursurile rostite la catedra Institutului Teologic din Sibiu și publicate parțial în volumul intitulat „*Istoria bisericească a romînilor ardeleni*”, (Sibiu, 1918). Acesta din urmă, într-o conferință publicată în „*Revista Teologică*” din Sibiu, a ținut să rectifice într-o notă sub text, afirmațiunea riscată în teza de licență susținută la Facultatea de Teologie din București, de către candidatul Paraschiv Popescu, care credea că Teodosie ar fi fost de *origine bucureșteană*, făcînd parte din familia Cantacuzinilor.

Autorul contribuției din coloanele revistei „*Studii Teologice*” este însă mai orientat în chestiuni de metodă istorică, dîndu-și seama că afirmațiunea potrivnică opîinii generalizate în istoriografia romînă, este obligat a încerca să o întemeieze pe oarecare material documentar, nestudiat pînă în timpul de față.

IV

Cu toată stăruința seculară a apelativului „*Veștemeanul*”, care duce logic la stabilirea locului de naștere a *mitropolitului Teodosie*, la Veștemul Sibian, pomenit și în titulatura *mitropolitului Sava din anul 1684* — sat care se găsește amintit în această epocă și de către cronicarul Gheorghe Brîncoveanu, în notița scrisă de el pe un exemplar din Evanghelia dăruită bisericii de acolo, —

Nicolae Șerbănescu refuză să creadă în valabilitatea apelativului „*Veștemeanul*”, ca și în originea transilvană a lui Teodosie.

Aici este cazul să deschidem o paranteză, spre a reproduce, în cuprinsul ei, însuși textul atât de concludent al însemnării chirilice de pe tabla amintitului exemplar din *Evangelhia* tipărită la București, în anul 1682, cu îngrijirea și binecuvîntarea mitropolitului Teodosie. Exemplarul se păstrează pînă în timpul de față ca una din cele mai valoroase relicvii ale vechiului tipar românesc, *în altarul bisericii din Veștem*.

Reproducerea acestei însemnări susceptibile de o firească interpretare lămuritoare, este cu atât mai necesară, cu cît nu-i lipsește posibilitatea de a fi justificată prin faptul că din cuvintele ei, citite cu atenție și analizate cu înțelegerea cuvenită, fără nici un fel de idei preconceptione, răsar în chip evident anume concluziuni proprii să contribuie, măcar în mod indirect, la lămurirea unei probleme dificile, care, dacă ar rămîne limitată în mod exclusiv la ajutorul mărturiilor directe, ar putea să pară cuiva ca una insolubilă,

Iată textul acestei concludente însemnări de incontestabilă valoare documentară ca argument indirect: „*Cu blagoslovenia Arhiereilor, din mila prealuminatului și milostivului Domnului nostru Șerban Cantacuzino, trimis-am această sfîntă și dumnezeiască Ievanghelie (la) Sfînta biserică din scaunul Sibiului, în sat în Veștem; care preot va citi dintr-însa și nu va pomeni la sfînta liturghie pre Stăpînitorii de care s-au tipărit această sfîntă Ievanghelie și pre smerit rugătoriul Măriilor Sale, răposatul Sava Brancovici, Mitropolitul Ardealului, împreună cu tot neamul și rudenia aceluiaș Mitropolit, și cîți s-au petrecut de pre această lume și cîți au mai rămas în viață pre fața pămîntului, acel preot să aibă a da seama înaintea înfricoșatului județ. Datu-sau în București, în luna lui Mai 1-a zi, în anul Mîntuitorului Isus Hristos 1683*”.

„Gheorghe Brîncoveanu”. (A se vedea Nicolae Iorga, *Scrisori și inscripții ardelenе și maramurășene*, publicate în colecția de — *Studii și documente privitoare la Istoria Romînilor*. — volumul XIII, p. 202, apoi Ioan Lupaș, în colecția de *Studii Istorice*, volumul V, Sibiu-Cluj, 1945—1946, la p. 94 și 95).

Apare destul de clar din cuprinsul însemnării cronicarului Gheorghe Brancovici-Brîncoveanu, faptul că el a *trimis* din București această sfântă carte numai după ce avusese o prealabilă înțelegere cu *stăpînitorii* Țării Românești.

Este de interes deosebit indicația că trimiterea exemplarului din Evanghelie, de la București la Veștem, s-a făcut „cu *blagoslovenia Arhiereilor*”, dintre care nu putea să lipsească în nici un chip șeful ierarhic Teodosie. Pentru care motiv binecuvîntat îl vor fi sfătuit pe cronicarul Gheorghe *stăpînitorii* și *arhiereii* Țării, să trimită cartea aceasta *tocmai* la Veștem? Pentru ce nu l-au îndemnat să o trimită la biserica vreunui alt sat din numeroasele așezări românești ale *Scaunului sibian*, ori chiar la a vreunei localități din județul *Argeșului* sau al *Vîlcii*? — Dar apelul stăruitor, adresat preoților să pomenească totdeauna numele răposatului Mitropolit Sava Brancovici la orice liturghie servită în altarul bisericii din Veștem, ce fel de rost putea să aibă? Nu cumva osemintele acestui ierarh martirizat și ridicat în timpul din urmă în ceata sfinților mucenici ai Bisericii ortodoxe, vor fi fost coborîte spre odihna vieții de veci, chiar în interiorul bisericii din Veștem? Aceasta dacă va fi fost, a trebuit să se întîmple înainte de ziua de *1 Mai 1683*, la o dată anterioară momentului cînd cronicarul Gheorghe Brîncoveanu, după o prealabilă înțelegere cu Teodosie și cu Șerban Cantacuzino, s-a simțit îndemnat să trimită întru pomenirea răposatului său frate Sava, bisericii din Veștem acest important dar creștinesc. Nu cumva tocmai știrea primită de Gheorghe în București, despre moartea fratelui său Sava, îl va fi determinat să nu întîrzie a lua contact cu Șerban Cantacuzino și cu Teodosie Veștemeanul comunicîndu-le și lor trista veste despre încetarea din viață a marelui ierarh în împrejurări așa de tragice? Ar putea fi oare formulată presupunerea că din sfatul acestor *trei oameni luminați* să fi luat naștere hotărîrea de a perpetua memoria *răposatului Sava* la altarul bisericii din Veștem?

Iată cîte întrebări pot să răsară dintr-un text chirilic ca cel scris de Gheorghe Brîncoveanu pe tabla Evangheliei de la Veștem. Adevărat că ele rămîn deocamdată tot atîtea *întrebări deschise*. — La fel este sortită să rămîna deschisă și întrebarea: pentru ce noul mitropolit, ales în anul 1684 de soborul preoților ardeleni, care refuzaseră să recunoască pe *grecul Ioasaf*, trimis de conducerea mitropoliei, fără știrea și consimțămîntul lor, poartă de *două ori concludentul* nume: *1. Sava 2. Veștemeanul*? Pentru ce

poartă numele călugăresc Sava? La această întrebare nu e posibil deocamdată decât un răspuns ipotetic. Sava de la 1684 poate fi considerat ca unul dintre călugării crescuți sub aripile ocrotitoare ale lui Sava Brancovici. Un sentiment de gratitudine îl va fi îndemnat să-și ia în călugărie numele protectorului său, după cum de ex. patriarhul *Miron Cristea* își schimbase numele de botez *Ilie* cu cel *călugăresc de Miron*, drept recunoștință către fostul Mitropolit al Transilvaniei *Miron Roman*, care îl sprijinise cu burse din fondurile mitropoliei, în cursul studiilor sale universitare. Apelativul „Veștemeanul“, lângă numele acestui efemer mitropolit Sava, este de natură să demonstreze că nu e lipsită de verosimilitate istorică opinia exprimată în amintita conferință sibiană, în următorii termeni: „Faptul că Gheorghe Brîncoveanu trimite *Evanghelia din 1682* tocmai la biserica din Veștem, precum și hirotonirea unui nou ierarh răsărit din populația țărănească a acestui sat, îndreptățește afirmațiunea că mitropolitul Teodosie, ajuns la cea mai înaltă treaptă ierarhică din Țară, nu a dat uitării umila origine țărănească, ci își aducea aminte de locul de unde plecase și de trebuințele lui sufletești“.

Cititorul care ar dori să cunoască în chip mai amănunțit frământările ivite la conducerea Mitropoliei din Transilvania în deceniul 1680—1690, să nu pregete a căuta *Fragmentele Istorice*, culese de Nicolae Dobrescu în timpul studiilor sale universitare în străinătate și publicate în tipografia *Luceafărul* din Budapesta, precum și lecțiunea rostită la Sibiu și apărută cu titlul „*Urmașii Mitropolitului Sava Brancovici*“, în cunoscuta carte: *Istoria Bisericească a Românilor Ardeleni*.

V.

Părintele Nicolae Șerbănescu propune însă, în locul satului Veștem, o localitate *neidentificată încă*, — din părțile Vîlcii sau ale Argeșului, unde se găsesc amintite — documentar — rude de-ale mitropolitului Teodosie: *nepoți și nepoate*, ca avînd aci proprietăți. Unul dintre nepoții mitropolitului poartă numele *Oprea* — nume atît de specific ținuturilor sibiene, făgărășene și brașovene. Acest Oprea *cumpără* de la un Efrem și „femeia“ lui Elena, trei bucăți de pămînt în Rîmnice, „la cîmpul de sus“, plătind 20 ughi (galbeni ungurești).

Tocmai argumentul de căpetenie, căruia autorul se credea în drept să-i atribuie o decisivă putere de probațiune, în sprijinul

susținerilor sale, militează mai de grabă în favoarea originii transilvane, decît în aceea a vreunei *incerte* origini argeșene sau vîlcene. E posibil, să se găsească și prin satele din sudul Carpaților numeroși țărani, purtînd numele *Oprea*, după cum rezultă frecvențele derivate devenite nume de familie: Oprean, Opreșcu, Oproiu, Oprițoi, ș.a.m.d. Dar nu putem ști din informațiile care stau pînă în timpul de față la îndemîna cercetătorilor, cîți dintre ei vor fi izbutit să se ridice din anonimat pînă la treapta, în care se găsesc amintiți prin acte și documente din secolul al XVI-lea pînă în al XIX-lea, mai mulți inși, cu acest nume, răsăriți din cuprinsul Transilvaniei, în deosebi din regiunile sudice ale acestei țări. Vom aminti aci, în treacăt, numele logofătului *Oprea* din Brașov, care la 1570, a adresat domnitorilor din Muntenia și Moldova, precum și oamenilor mai înstăriți din Țara Bîrsei, un impresionant apel, cerîndu-le să contribuie cu ajutoare bănești la reconstrucția școlii, amintite pentru înființare oară la 1495 și care, roasă de dintele vremii, nu mai putea fi de ajuns de încăpătoare pentru mulțimea pruncilor, care alergau din diferite părți, să se lumineze la vestita școală așezată sub aripile ocrotitoare ale Bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului (Vezi studiul publicat de profesorul Nicolae Sulică, cu titlul *Cea mai veche școală romînească din cuprinsul Romîniei întregite*, în *Volumul Omagial, închinat lui Constantin Kirițescu*, București, 1937).

Fie-ne îngăduit să pomenim aci și numele tînărului *Oprea* Alămănuț, care, *înainte de anul 1651*, cerîndu-și partea din moștenirea părintească, a plecat la Moldova „*să învețe carte*” (Vezi testamentul văduvei sale mame Stanca din anul 1651, publicat în volumul „*Documente Istorice Transilvane*”, volum tipărit în editura „*Institutului de Istorie*” din Cluj, în anul 1940).

Episcopul Inochentie Klein, prin străduințele lui la Curtea din Viena, a izbutit să obțină rangul de nobil pentru un nepot al său, cu numele *Oprea din Sadu* (lîngă Sibiu). — În acelaș sat trăia, pe la 1761 și un frate cu numele *Oprea* al vestitului predicator și martir al ortodoxiei *Ioan Piuaru*, poreclit mai tîrziu și „*Popa Tunsu*”. (A se vedea contribuțiunea istorică intitulată „*Părinții și Bunicii scriitorului ardelean Ioan Piuaru Molnár*”, publicată în *Volumul Omagial închinat lui Ioan Bianu, cînd acesta a împlinit 70 ani*, București 1927).

În fruntea tuturor va străluci, de acum înainte, numele țărânului luptător pentru credință: *Oprea Miclăuș*, pe care autorită-

țile eclesiastice în drept l-au socotit vrednic să fie trecut în sinaxarul sfinților mucenici ai ortodoxiei românești din Transilvania, pentru îndelungata lui pătimire timp de 32 ani (1752—1784), în feroasa temniță din Tirol „Kufstein”. (Vezi comunicarea făcută în toamna anului 1943, într-o ședință publică a Academiei Române cu titlul: „Doi precursori ai lui Horia în audiență la Curtea împărătească din Viena, la anul 1752” și tipărită în *Memoriile Secțiunii Istorice* din anul 1943—1944). Ar merita să fie amintit aci și numele vrednicului țăran *Oprea Milea*, care nu a pregetat să călătorească pînă la Viena, spre a se întoarce de acolo cu diploma privilegială, încuviințînd pe seama bisericilor și a școalelor din Săliște toate veniturile anuale încasate din vama tîrgului (vezi I. Lupaș, *Studii Istorice*, vol IV, Sibiu, 1944).

VI

De vreme ce sîntem în plin domeniu al ipotezelor, nimic nu ne poate împiedica să credem că rudele lui Teodosie au fost atrase de înaltele demnități ale celui ce a urcat pe rînd treptele ierarhice, pînă la cea mai înaltă, izbutind să-și facă oarecari rosturi în prejma lui. Știut este doar că în cursul veacului al XVII-lea situația țăranilor din Transilvania era mai grea decît a celor din Țările Romîne, din pricina regimului iobagial, mult mai aspru decît cel din sudul și din răsăritul Carpaților. După scurta stăpînire a lui Mihai Viteazul, dieta Transilvaniei pare să-și fi făcut un titlu de glorie din graba cu care a încercat să dea la o parte toate măsurile luate de Mihai în legătură cu situația preoților și a țăranilor romîni. După asasinarea lui Mihai, situația acestora se înrăutățește din ce în ce mai mult. Insuși principele Gavriil Bathori recunoaște în decretul său din 1609, că preoții romîni erau „apăsați și asupriți din zi în zi, fără nici o cruțare, împotriva oricărui drept, și oricărei echități”. Iobagilor le era interzis atît portul armelor cît și al hainelor de postav, pentru ca într-o dispoziție ulterioară să li se interzică și dreptul de a umbla călare. Legile votate, în acest secol al XVII-lea, în dieta din Transilvania, cunoscute sub numele de „*Approbatæ Constitutiones*”, care dădeau principelui ca și nobililor feudali dreptul de a dispune de țăranii iobagi, după bunul lor plac (*Usque ad beneplacitum principis et regnicolarum*), stău mărturie, în sprijinul afirmațiilor de mai sus. Aceste împrejurări au făcut ca trecerea țăranilor romîni din Transilvania înspre Țările de dincolo de Carpați să se transforme

în adevărat exod, împotriva căruia însăși dieta Transilvaniei a trebuit să se simtă obligată a lua măsuri ca cele din 1607, când Domnul Moldovei a fost rugat să trimită înapoi la stăpînii lor pe toți iobagii fugiți din Transilvania, iar celor care ar refuza să se întoarcă, să li se aplice pedepse aspre. În secolul al XVIII-lea, într-un raport trimis de reprezentanții oficialităților din Transilvania la Viena, se arată cum mare mulțime de romîni trec Carpații pentru a se așeza în Muntenia și în Moldova, încît locuitorii acestor țări, speriați de asemenea descălecări neconținute, obișnuiau să strige: „întreaga Transilvanie vine la noi“ (*tota Transilvania ad nos venit*).

Cea mai bună dovadă, de altfel, a acestor neîncetate roiri tradiționale, o dau atît de numeroasele așezări de „ungureni”, care împînzesc cele mai viguroase sate de pe coastele sudice ale Carpaților și chiar cîteva din pitoreștile localități ale județului Vîlcea.

VII.

Prezența unor rude, nepoți și nepoate, de ale mitropolitului Teodosie Veștemeanul, în oarecare localități din județul Argeșului sau al Vîlcei, precum și o pretinsă lectură greșită — care greșeală însă n-a fost pînă acum verificată prin nici un fel de analiză a textelor chirilice — nu pot constitui suficiente dovezi pentru înlocuirea unor date, care stăruie de mai bine de un secol în istoriografia noastră bisericească, politică și literară culturală.

Evident că supraevaluînd puterea unor argumente atît de fragile, autorul era ispitit să ajungă la o concluzie destul de problematică, afirmînd că prin studiul său ar fi izbutit să lămurească „în chip neîndoios” originea sudcarpatică a mitropolitului Teodosie, în zilele căruia a văzut lumina tiparului cea dintîi traducere romînească integrală a Sfintei Scripturi, în forma cunoscutei „Bibliei de la București” (1688). Părerea unui recent traducător al Sfintei Scripturi în limba literară modernă — prof. univ. Grigore Pișculescu — Gala Galaction — despre importanța literară-culturală a acestei tipărituri, se găsește exorimată plastic în următoarea comparație: „Biblia din anul 1688 este *vîrful muntelui Ararat*, în sfîrșit vizibil și cucerit, după retragerea potopului”...

În realitate, stadiul actual al cercetărilor istorice nu este propriu a confirma concluzia forțată a preotului Nicolae Șerbănescu. Opinia seculară, relativă la originea transilvană a mitropolitului Teodosie Veștemeanul, rămîne deocamdată mai verosimilă și mai

acceptabilă decât rezultatul recenteii încercări de a-i descoperi în cuprinsul Argeşului sau al Vîlcei o imaginară origine, în sprijinul căreia nu poate fi invocată în timpul de faţă nici o indicaţiune documentară cu suficientă putere de dovedire şi de rezistenţă în faţa oricărei circumspecte analize metodice. Această opinie îndeobşte acceptată se poate găsi înregistrată şi în ediţia a II-a a temeinicelor cursuri de istorie bisericească, ţinute de profesorul Eusebie Popovici (Ediţia a II-a a fost tipărită în Bucureşti la 1928, sub îngrijirea fostului mitropolit al Ungro-Vlahiei, Atanasie Mironescu).

Dacă eventuale alte cercetări ce vor fi întreprinse într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat, vor avea norocul să poată da de un drum care să scoată la iveală, cu privire la această controversă, vreo informaţiune documentară precisă şi convingătoare, cu atît mai bine.

MARINA VLASIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Notă lămuritoare:

La întrebarea adresată oficiului parohial din Veştem, dacă din tradiţia orală a poporului s-ar mai putea culege vreo informaţie de ordin local, mi s-a dat un răspuns negativ, pe care părintele Romul Moldovan îl califică „*perfect justificat*” din următoarele motive: „a) *In anul 1705 cete răzvrătite de-ale Curuţilor (ostaşi înregistraţi în trupele revoluţionare ale lui Francisc Rakoczi II contra Habsburgilor) au incendiat Veştemul şi o mare parte dintre locuitori au trecut munţii şi s-au stabilit în regiunea Vîlcii*”. „b) *In anul 1763, cu prilejul militarizării forţate a comunei Veştem, numai 10 familii au mai rămas în Veştem; toţi ceilalţi s-au stabilit în alte localităţi, marea lor majoritate peste munţi în regiunea Vîlcii*”. „c) *In anul 1849... Veştemul a fost „incendiat de soldaţi de-ai generalului Bem şi ars în întregime rămînînd nearse numai 4 (patru) case*”. Răspunsul părintelui Romul Moldovan este datat din 29 martie 1956 şi poartă numărul oficial 25.

LEGATURI BISERICESTI ROMÎNO-BULGARE ¹

*I. P. S. Stăpîne,
Distinși profesori oaspeți,
Onorată asistență și
Iubiți studenți,*

Biserica noastră, rămînînd credincioasă marii cauze a unității Bisericii ortodoxe, a activat intens pentru strîngerea relațiilor dintre Biserica Ortodoxă Romînă și celelalte biserici ort. surori. Acest lucru s-a realizat prin vizite făcute de către conducătorii Bisericii noastre, în anul 1946, Bisericii surori din URSS, în 1953 Bisericii Ortodoxe Bulgare, iar în anul acesta Bisericii Ortodoxe din Jugoslavia. Cîrmuitorii acestor biserici surori, la rîndul lor, au întors vizita astfel: Prea Fericitul Patriarh Alexei a vizitat Biserica noastră în 1947; Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei a făcut acelaș lucru în 1954 și sigur că nu va rămîne fără vreun răspuns oficial nici vizita făcută de Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, însoțit de o delegație, în Jugoslavia.

Pentru adîncirea legăturilor între cele două Biserici surori din R. P. Bulgaria și R. P. R., conducerea supremă a acestor două Biserici a hotărît ca să aibă loc un schimb de profesori între instituțiile în care ele își pregătesc pe viitorii preoți. Astfel în luna mai-iunie 1957, o delegație compusă dintr-un profesor de la Institutul Teologic din București și altul de la Institutul Teologic din Sibiu, a vizitat Academia Duhovnicească „Sf. Climent” din Sofia. Ca urmare a acestei vizite, avem deosebita bucurie să vedem azi în mijlocul nostru pe cei doi oaspeți distinși, pe părintele arhipresbiter profesor Dr. Ștefan Tankov și pe Dl prof. Hristo Ghiauroff.

¹ Cuvîntare rostită la primirea vizitei profesorilor bulgari de teologie în Sibiu (nov 1957).

În acțiunea de strângere a legăturilor mai ales între cele două Biserici surori, Biserica noastră a lucrat în duhul Evangheliei lui Hristos, care voiește ca toți creștinii să fie una, în duhul marelui Apostol al neamurilor, care în Epistola I către Corinteni, cap. 12, ne-a dat o concepție grandioasă despre Biserică, asemănînd-o cu un corp viu alcătuit dintr-o mulțime de mădulare cu funcții diferite, dar care tocmai prin varietatea funcțiunii lor se dovedesc necesare una pentru alta și alcătuiesc corpul în care există o unitate perfectă. Astfel, suferind un mădular, sufăr și celelalte împreună cu el și de este cinstit un mădular, toate celelalte se bucură împreună cu el (I Cor. 12, 26).

Biserica noastră, în acțiunea pentru strângerea relațiilor cu celelalte Biserici surori, a ținut seamă și de marele comandament al timpului prezent, în baza căruia popoarele iubitoare de pace fac eforturi mari pentru stabilirea bunei înțelegeri între ele, lucrînd prin aceasta la asigurarea păcii în lume. În strângerea legăturilor cu Biserica soră bulgară, Biserica noastră a mai urmat și linia trecutului, căci între cele două popoare vecine și Bisericile lor surori au existat legături vechi și multilaterale.

Românii din sudul Dunării ca și cei din nord, au fost martori ai epocii de glorie a poporului bulgar din primul imperiu, cînd Bulgaria, sub țarul Simeon, stăpînea partea cea mai mare din Peninsula Balcanică și alături de imperiul bizantin și de cel franc, era socotită ca a treia mare putere din Europa. Biserica bulgară, dintre toate Bisericile popoarelor slave, a fost prima care și-a dobîndit autocefalia, devenind biserică națională, întîistătătorul ei purtînd titlul de patriarh.

Dar românii din sudul Dunării au trăit alături de bulgari și în vremea robiei bizantine, care a durat mai bine de un secol și jumătate. În acest timp ei s-au înfrățit în suferință și cînd n-au mai putut răbda nedreptățile și apăsările, au ridicat împreună armele, scuturînd jugul bizantin și întemeind cel de al doilea imperiu, în care cele două popoare s-au bucurat împreună de epoca de înflorire politică, progres cultural și religios.

Românii din nordul Dunării, la rîndul lor, în organizarea lor statală s-au inspirat de la poporul vecin din sud. În ce privește organizarea bisericească și mai ales în năzuința pentru dobîndirea autocefaliei nu numai Biserica noastră, ci și celelalte Biserici ortodoxe naționale au avut un îndemn statornic în exemplul Bisericii Bulgare, care și-a dobîndit prima autocefalia. Tot de la bul-

gari s-a luat îndemnul pentru înființarea și organizarea diferitelor patriarhii naționale.

Cel de al doilea imperiu bulgar, după o independență de vreo două veacuri, cade sub robia turcească, care a durat aproape o jumătate de mileniu, în care timp bulgarii și românii din Bulgaria și-au purtat crucea suferințelor în mod eroic, luptînd neîntreput și nădăjduind ferm în ziua eliberării lor.

Istoria poporului bulgar, mai ales din timpul robiei semilunei, am văzut-o simbolizată în spectacolul ce ne-a fost dat să-l contemplăm la „Puntea de aur” de pe muntele Vitoșa de lîngă Sofia. Nu știu nici azi de ce-i va fi zicînd „Puntea de aur”, căci nu cred să se fi găsit acolo bulgări de aur și nici măcar nisip de aur — și puntea încă nu are nimic strălucitor în ea. Ceea ce am văzut acolo a fost o îngrămădire de bolovani uriași, rotunjiți de șuvoiul apelor, care i-a îngrămădit ca pe niște dihanii unii peste alții și pe sub care și printre care se aude clocotind apa unui rîu de munte, care luptînd cu piedicile ce-i stau în cale, se trudește să răzbată la suprafață.

Ca și apa părăului de munte, care se scurge clocotind printre bolovanii uriași de la „Puntea de aur”, așa s-a scurs printre greutateți enorme și viața poporului bulgar, mereu în clocot, pînă ce s-a eliberat de sub robia turcească.

Cum adevărații prieteni se cunosc în zilele grele, în vremurile măștere de aproape o jumătate de mileniu poporul bulgar și Biserica lui au avut prilejul să se convingă că ei au în poporul român și în credincioșii Bisericii surori din stînga Dunării, niște prieteni devotați, care nu numai privesc cu simpatie spre măzuințele lor firești, ci sînt gata a le oferi sprijinul moral, a-i adăposti pe cei nevoiți a-și părăsi căminurile, a lupta împreună și a se jertfi în momente decisive alături de ei, așa cum s-a întîmplat în războiul de eliberare din 1877—1878. În conștiința poporului vecin, tocmai pentru aceea este vie recunoștința pentru această atitudine a poporului nostru.

Meritul Bisericii Bulgare din acele vremuri grele este, că ea a fost tot timpul alături de popor, cultivîndu-i idealul, susținîndu-i moralul, întărindu-i nădejdea și lucrînd neîncetat la redeșteptarea lui culturală și națională și la dobîndirea libertății. E de ajuns să amintim aici numai cîteva figuri mai importante din oamenii Bisericii ei ca: pe călugărul Paisie Hilandarski, a cărui cărțuție, scrisă în 1762, a fost timp de aproape un veac un izvor viu de unde

s-a alimentat mișcarea bulgară de eliberare; să amintim aici pe Sofronie Vranceanski, care s-a inspirat din opera lui Paisie și care timp de două decenii a format în școală pe viitorii luptători pentru renașterea Bulgariei, și care după ce s-a refugiat pe pământul țării noastre a dat compatrioților săi cea dintâi carte tipărită în limba nouă bulgară: predicile sale atît de mult citite și gustate; să pomenim aici pe Neofit Rîlski, un alt slujitor devotat al renașterii naționale și culturale a poporului său, care este socotit și ca un ctitor al învățămîntului bulgar în limba poporului; să pomenim pe Neofit Hilandarski, care a activat și el intens pentru redeșteptarea compatrioților săi; să pomenim, în sfîrșit, pe acel erou al mișcării de redeșteptare, care cutreierînd diferitele sate și ținuturi a organizat pretutindeni comitete revoluționare, pe V. Levski, care a purtat și el haină preoțească și pe care a dezbrăcat-o numai pentru ca, travestit, să poată mai ușor scăpa de urmările poliției otomane. Pentru aceea marele fiu al poporului bulgar, Gheorghe Dimitrov putea spune că Biserica Ort. Bulgară și-a cîștigat merite istorice în menținerea conștiinței naționale a poporului său.

Iată pentru ce simpatia noastră, a credincioșilor acestei Biserici, pentru reprezentanții Bisericii Bulgare, este cît se poate de firească, tocmai fiindcă aceste două biserici au trăit în trecut în condiții istorice asemănătoare și au dezvoltat o activitate asemănătoare pentru binele credincioșilor lor.

Nu este fără interes să amintesc că cel ce a făcut din orașul în care vă aflați un adevărat centru bisericesc ortodox, un centru de cultură romînească, un centru de unde plecau directivele politice, ca și îndrumările economice pentru românii transilvăneni, a fost un fiu născut din părinți macedo-romîni, care din cauza prigoanei turcești și-au părăsit vetrele și s-au refugiat în Ungaria, așa după cum atîția bulgari, din același motiv, s-au refugiat pe pământ romînesc și au venit pînă în Transilvania. Este Andrei Șaguna, care și-a cîștigat merite nepieritoare pentru Biserica Ortodoxă Romîna din Transilvania și pentru instituțiile acestei biserici, cum este și Institutul nostru.

Institutul în care vă aflați nu este un loc străin mai ales pentru p. profesor Ștefan Tankov, căci cuvîntul înaripat al P. C. Sale a mai răsunat între aceste ziduri înainte cu 18 ani. Pe P. C. Sa îl leagă de Sibiu amintiri scumpe, căci aici avea nu numai un fost coleg de universitate, ci și un bun prieten, pe Mitropolitul Ni-

colae, om de înaltă cultură și mare ierarh, cu care a rămas în strînsă legătură prin marile probleme ale Ortodoxiei, pe care le frămîntau împreună, fie prin corespondență, fie cînd se întîlneau, cum a fost la Stockholm sau aici la Sibiu.

De altfel, trebuie să amintesc că înainte de 1918, cînd funcționa și Institutul pedagogic al Bisericii împreună cu cel teologic, în acest local, chiar și eu am avut ca profesor de desen pe pictorul Nicolae Cabadaeff, de origine bulgar, a cărui amintire se păstrează nu numai în acest loc, unde a ostenit cîtva timp, ci și în atîtea biserici romînești, pe care le-a împodobit cu penelul său.

Toate acestea mă îndreptățesc să cred că locul unde vă aflați nu mai pare străin nici chiar pentru Dl prof. Ghiauroff, care ne vizitează pentru întîia oară.

Cu atît mai vîrtos pot spune că Dvoastră, distinși oaspeți, nu sînteți niște străini pentru preoțimea și studentimea care vă întîmpină. Numele părintelui prof. Ștefan Țankov, care pentru activitatea sa științifică a fost declarat „doctor honoris causa” al atîtor universități, este cunoscut pretutindeni în bisericile ortodoxe, ca și în cele apusene, ca unul care a participat activ la diferitele congrese în cadrul mișcării mondiale bisericești și ca unul care a fost invitat să conferențieze la numeroase universități din țările ortodoxe și apusene și deci e prea cunoscut și la noi. Nu este necunoscut pentru preoțimea care răsfoiește revistele noastre bisericești nici urmașul lui Glubokovski la catedra de Noul Testament de la Academia Teologică din Sofia, Dl profesor Hr. Ghiauroff, căci activitatea sa științifică a fost inventariată în una din revistele noastre bisericești, chiar de un profesor al Institutului nostru.

Prezența DVs. în mijlocul nostru este un prilej de sărbătoare și bucurie. Pentru aceea mă simt dator să mulțumesc întîistătorilor bisericilor noastre și Sfintelor Sinoade ale acestor două Biserici, prin hotărîrea cărora s-a ajuns la schimbul de profesori între Institutele noastre teologice și Academia Teologică din Sofia.

Mulțumesc de asemenea conducerii politice a celor două republici, care au dat tot sprijinul lor pentru a face posibilă împreună-lucrarea instituțiilor teologice ale celor două Biserici surori.

Pr. Prof. Dr. S. VLAD

Rectorul Institutului Teologic Universitar, Sibiu

CONSIDERAȚII MARIOLOGICE

1. CULTUL FECIOAREI ȘI TEMEIUL LUI. — În pietatea ortodoxă, cultul Maicii Domnului ocupă o parte foarte însemnată. Preasfânta Fecioară Maria este „mai cinstită decît heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît serafimii“. Ea este ridicată de Dumnezeu prin har, deasupra oricărei alte făpturi. Astfel că, de unde tuturor celorlați sfinți, inclusiv îngerilor, Biserica le aduce cultul de venerare (δουλεία), Preasfintei Fecioare îi aduce pe acela de supravenerare (ὑπερδουλεία), care, se-nțelege, este totuși un cult esențial deosebit de cultul de adorare (λατρεία), cuvenit exclusiv lui Dumnezeu.

Temeiul acestui cult deosebit al Preasfintei Fecioare îl constituie calitatea ei de Născătoare de Dumnezeu pururea fecioară. Mărind pe Fecioara, cîntările liturgice arată și temeiul cultului ei: „Născătoare de Dumnezeu Fecioară bucură-te, cea plină de dar, Marie, Domnul este cu tine; binecuvîntată ești tu între femei și binecuvîntat este rodul pîntecelui tău, *că ai născut pe Mîntuitorul sufletelor noastre... Bucură-te mireasă pururea Fecioară... care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvîntul ai născut, pe tine, cea întru adevăr Născătoare de Dumnezeu, te mărim*“. Prin bunăvoința dumnezeiască, ea, cea mai curată ființă umană, a fost aleasă să slujească lui Dumnezeu ca mamă în întruparea Fiului Său pentru mîntuirea lumii; iar credincioșii cinstind-o pentru cinstea cu care Dumnezeu însuși a învrednicit-o, au și motiv de mare și veșnică recunoștință față de Fecioara, pentru că ea, în numele tuturor oamenilor, a răspuns afirmativ la inițiativa dumnezeiască de mîntuire și pentru că ea, prin rugă necurmată, neîncetat mijlocește la Fiul său pentru dăruirea către toți a harului mîntuitor și a tot ajutorul dumnezeiesc.

Astfel, referitor la Maica Domnului, Biserica Ortodoxă nepărăsind, ca pretutindeni în învățătura sa, terenul sigur al cuvîntului lui Dumnezeu din Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, a învățat și

învață, fără adăugire omenească și fără neevlavioasă știrbire, ceea ce au învățat Apostolii dimpreună cu Biserica ecumenică, totdeauna, anume că Preasfânta Marie este adevărată Născătoare de Dumnezeu (θεοτόκος), că ea este pururea fecioară (ἀειπαρθένος) și că, în consecință, i se cuvine cinstire mai presus de toți sfinții și îngerii, adică supravenerare sau preacinstire (hiperdulie). Aceste trei elemente fundamentale — teotochia, aeipartenia și hiperdulia — care sînt prerogativele Mariei, constituie conținutul mariologiei ortodoxe, conținut identic cu acela al Sfintei Scripturi din istorisirea Buneivestiri și cu acela al propovăduirii apostolești.

Prerogativele amintite ale Fecioarei, reale și depline, nu-și au totuși temeiul ultim în persoana ei, ci în Acela care s-a născut din ea; prin ele se evidențiază în chip deosebit dumnezeirea Mîntuitorului născut în timp din Fecioara și tocmai de aceea sînt scoase în relief de Revelație și propoveduite ca atare de Biserică. „Scriptura și Tradiția scot în relief numai acele prerogative ale Fecioarei, care pun în lumină dumnezeirea Mîntuitorului nostru născut din ea: theotochia, purureea fecioria și cinstirea ei mai presus decît cinstirea tuturor sfinților și a îngerilor”. (Comunicatul Sfîntului Sinod, — în „Ortodoxia” nr. 4, 1950). Totodată, învățătura despre aceste trei prerogative ale Mariei întrunește toate condițiile pentru definirea dogmatică a ei, fapt pentru care Biserica a și dogmatizat-o, și, ca dogmă, alimentează după cuviință pietatea credincioșilor și-i dă direcția justă.

Pe lîngă acestea, faptul înălțării Fecioarei cu trupul la cer, prin puterea lui Iisus Hristos, este o credință generală în Ortodoxie, dar numai ca tradiție pioasă, fără să întrunească toate condițiile unei adevărate și depline definiții dogmatice, nefiind confirmat de revelație și nici de martori.

În cultul Fecioarei se exprimă evlavia particulară pe care Biserica o îndreaptă către Maica Domnului și Mîntuitorului nostru, după cum se exprimă și încrederea nestrămutată a dreptcredincioșilor în bunătatea ei de mamă cu inimă adînc înțelegătoare, gata oricînd spre ajutorul celor în nevoi. Căci, Maica Domnului fiind și stînd astfel în cea mai strînsă unire cu Fiul ei, deci în apropiere de Dumnezeu și, în același timp, găsindu-se în deplină solidaritate cu oamenii ale căror dureri ea însăși le-a trăit și le cunoaște, ea este ajutătoare plină de iubire a credincioșilor, mijlocind pentru ei la Dumnezeu prin necontenită rugă fierbinte. În

conștiința credincioșilor, Fecioara este „solitoarea”, „apărătoarea Doamnă”, aceea care are „stăpînire nebiruită”, putînd să izbăvească „din toate nevoile”. *Apărătoarei Doamne, pentru biruință, mulțumiri, Născătoare de Dumnezeu, aducem ție noi robii tăi. Ci ca ceea ce ai stăpînire nebiruită, izbăvește-ne din toate nevoile, ca să strigăm ție: Bucură-te mireasă pururea Fecioară*”.

Imnurile liturgice împodobesc pe Fecioara cu cele mai frumoase „epitete ornante”, pentru a exprima lauda curăteniei și sfințeniei ei, lauda măreției ei fără de asemănare rezultată din calitatea de Născătoare de Dumnezeu pururea fecioară și lauda lucrării ei de mijlocitoare către Dumnezeu pentru toți credincioșii. Și, firește, epitetele ornante și expresiile hiperbolice își au rațiunea lor în ordinea existenței lor în imnuri — în care sentimentul se îmbracă în cele mai înflorate și mai sărbătorești veșminte pe care innograful a fost în stare să le creeze, pentru înălțarea sufletească a credincioșilor —, dar ele nu trebuie privite și înțelese exclusiv după veșmîntul lor exterior, ci în substanța lor cea în acord cu Sf. Scriptură, cu Sf. Tradiție și cu credința vie și universală a Bisericii. Așa le-au voit și innografii și așa le-a primit și Biserica în cult. Nu ca definiții dogmatice sau ca ceva asemenea, chiar dacă au conținut dogmatic.

Știm și nu nesocotim faptul că imnurile religioase primite în cărțile de cult sînt expresii ale credinței, dar expresii cu o structură particulară, datorită căldurii și metaforelor poeziei. De aceea, transpunerea conținutului imnurilor, adică a obiectului la care se referă, în concepte teologice propriu zise și formule regulate și, firește, cu păstrarea integrității dogmatice ortodoxe poate uneori să întîmpine oarecare greutăți. Cînd este vorba despre cele trei adevăruri fundamentale ale mariologiei (calitatea de Născătoare de Dumnezeu, pururea fecioria și supravenerarea Mariei), greutăți de această natură nu apar, lucrurile fiind teologic cu desăvîrșire clare, deoarece acele adevăruri au fost demult determinate și fixate în termeni preciși, ne mai fiind nevoie decît de dreapta lor expunere, pe lîngă cuvenita însușire a lor, se-nțelege; dar greutăți de felul amintit pot să se ivească — mai ales dacă teologul se lasă ispitit de gustul de originalitate sau cedează puțin, conștient sau mai puțin conștient, la influențe de dinafara Ortodoxiei — în legătură cu mijlocirea Maicii Domnului, cu modul și natura acestei mijlociri, întru cît aceasta se găsește exprimată mai mult în imnuri și rugăciuni și mai puțin în formule teologice în sens strict.

Dar, cu toate acestea, și cu privire la caracterul mijlocirii Maicii Domnului sînt suficiente și clare indicațiile din cărțile de slujbă și din Mărturisirea Ortodoxă, pentru ca teologul care le urmează fără nîci o deviere să nu rămînă în nedumerire și să nu nedumerească și pe alții. Toate acele indicații, puse în raport și cu adevărurile dogmatice generale, lămuresc pînă la evidență că mijlocirea Maicii Domnului este prin rugăciune, o mijlocire morală și secundară, derivată, spre deosebire de mijlocirea lui Iisus Hristos, care este ontologică și primară. Mijlocirea Maicii Domnului este de aceeași natură cu mijlocirea sfinților, numai de un grad mult superior, întrucît ea este mult mai presus decît sfinții și îngerii. Rugăciunea Maicii Domnului este așezată de cărțile liturgice în primul loc din ordinea rugăciunilor ființelor create, dar nu în afara sau deasupra acestei ordini. Teologic, acesta este un lucru evident. Căci, afară de Domnul Iisus Hristos, nimeni nu este și nu poate să fie obiectiv mijlocitor între Dumnezeu și oameni, deci să săvîrșească o lucrare transmițătoare de har, de la sine; dar îngerii și sfinții și în deosebi Maica Domnului, ca fiind cea mai apropiată de El, pot să-L roage — și-L roagă — să ne dăruiască harul mîntuitor. Așa zice rugăciunea Bisericii: „Hristos, adevăratul Dumnezeu nostru, pentru rugăciunile preacuratei Maicii Sale... și ale tuturor sfinților, să ne miluiască și să ne mîntuiască pe noi, ca un bun și de oameni iubitor“. Iar Mărturisirea Ortodoxă (I, 42) arătînd temeiul cultului Fecioarei în calitatea ei de Născătoare de Dumnezeu, pentru ceea ce „Biserica o preamărește mai presus de heruvimi și de serafimi“, și fericind-o că „acum ea covîrșește toate cetele îngerești, stînd de-a dreapta Fiului ei întru toată cinstea și mărirea“, adaugă lămuritor că creștinii ortodocși trebuie să i se închine cu toată evlavie, rugînd-o „să fie *mijlocitoare*, că *mult poate face rugăciunea Maicii* la Fiul ei binevoitor“.

Nicăiri în izvoarele revelației divine nu există nici o indicație și nici Biserica n-a învățat niciodată despre vreo mijlocire a Maicii Domnului alta decît prin rugăciune, care, fiind a Maicii, are cea mai mare putere la Fiul. Evident, aceasta nu scade nimic din preacinstirea Maicii Domnului sau din adevărata ei lucrare de mijlocire la Dumnezeu, mijlocire esențial deosebită de aceea a Fiului lui Dumnezeu întrupat, singurul împărtășitor, de la Tatăl prin Duhul Sfînt, a tot harul.

Dacă, însă, vreun scriitor bisericesc de epocă târzie, ca d. p. Teofan de Niceea (veacul al 14-lea) însuflețit de dorința lăudabilă de a aduce Fecioarei cea mai frumoasă laudă construiește, fără a se putea întemeia pe ceva obiectiv, adică pe Revelație, un sistem ideologic personal sau poate chiar sub vreo oarecare influență extraortodoxă, și susține că toate harurile se împărtășesc de la Domnul *prin Fecioara* sau că ea se unește nemijlocit cu dumnezeirea, iar ceilalți, îngeri și oameni, toți prin ea, întrucât ea stă între Dumnezeu și zidire, o asemenea gândire — prin exagerările ei — nu reprezintă, pe linie ortodoxă, nici o valoare doctrinară și, în consecință, nu angajează cu nimic teologia ortodoxă, necum să fie îndreptar în cadrul acesteia. Exagerarea n-a constituit niciodată notă a teologiei ortodoxe.

2. DEVIATII. — Catolicismul mereu dispus la înnoiri și adăogiri, chiar dornic de ele în vremea din urmă, mai cu seamă în mariologie, a introdus în dogmatica sa doctrine noi, peste învățătura Bisericii ecumenice și nu în acord cu aceasta, prin ceea ce a deviat și în această privință de la dreapta linie de credință. Deviațiile catolice în mariologie s-au cristalizat în învățăturile greșite despre *imaculata concepție* a Fecioarei Maria (dogmatizată în 1854) și despre calitatea Fecioarei de *împreună răscumpărătoare* (nedogmatizată încă, dar foarte apreciată ca doctrină teologică, de unde se poate presupune că nu va aștepta prea multă vreme confirmarea oficială și dogmatizarea, dată fiind graba de dogmatizare în confesiunea romano-catolică, mai ales în ceea ce privește mariologia, adică tocmai într-un domeniu în care astăzi nu există motive reale de dogmatizare) și în neîntemeiata definire și proclamare ca dogmă a credinței despre *înălțarea Fecioarei cu trupul la cer* (în 1950).

Infățișăm pe scurt lipsa de temei a acestor puncte ale mariologiei catolice.

a) Dogma papală a imaculatei concepții nu îndeplinește nici măcar în parte condițiile unei adevărate dogme, întru cât nu numai că nu-i mărturisită nici de Sf. Scriptură nici de Sf. Tradiție, dar chiar stă în contradicție cu acestea.

Sf. Scriptură învață cu toată claritatea că toți oamenii, afară de Cel ce s-a făcut om, Iisus Hristos, se nasc cu păcatul strămoșesc (Rom. 5, 12; 3, 23; Io. 3, 6; Gal. 3, 22—23). Despre vreo curățire a Fecioarei de acest păcat, înainte de zămislirea Fiului ei, Sf. Scriptură nu vorbește nicăiri. Deci, a susține că un om, în

speță Fecioara Maria, s-a născut pe cale naturală dar fără păcatul strămoșesc înseamnă a contrazice cuvîntul dumnezeiesc al Sfintei Scripturi.

Cele două texte scripturistice, Gen. 3, 15 și Lc. 1, 28, aduse de rom.-catolici în sprijinul imaculatei concepții, nu cuprind nimic în favorul acestei învățături. Cel dintîi, protoevangheliul, nu cuprinde de loc ideea curățirii Maicii Domnului, fiindcă nici nu se referă la ea, ci exclusiv la Eva, și exprimă făgăduința unui mîntuitor, urmaș al femeii, mîntuitor care, învingînd răul, va pătimi. Cel de al doilea, în care în legătură cu Fecioara se găsește expresia „plină de har” sau „cu har dăruită”, nu se referă la harul mîntuirii, adică al ștergerii păcatului strămoșesc, fiindcă acest har nu-l putea avea Fecioara în acel moment, întrucît el nu se dă decît exclusiv *în* și *prin* Iisus Hristos. A susține că cineva se poate mîntui înainte și înafară de Iisus Hristos înseamnă a contrazice însăși ființa creștinismului ca religie a mîntuirii în Hristos.

Fecioara Maria a fost cu har dăruită și înainte de zămislirea Fiului ei, însă acel har era același har pe care l-au primit dreptii și profeții V. T., dar într-o măsură neasemănat mai mare decît aceștia; iar harul mîntuirii îl primește și ea prin Hristos, adică, ea, în momentul întrupării Fiului lui Dumnezeu din ea. În virtutea primului har și prin efort personal, Fecioara s-a ridicat mult deasupra tuturor dreptilor și n-a săvîrșit nici un păcat personal, făcîndu-se astfel vrednică să fie curățită, la Intrupare, și de întinăciunea firii, care la ea nu se actualizase în păcate personale.

Și Sf. Ioan Botezătorul a fost dăruit cu har, fiind *plin de Duhul Sfînt încă din pîntecele maicii sale* (Lc. 1, 15), dar pînă acuma teologii catolici încă n-au „explicitat” conținutul textului în sensul că Inaintemergătorul și Botezătorul s-ar fi născut fără păcatul strămoșesc. Și dacă, pe un astfel de temei, ar fi tras o asemenea concluzie, nu s-ar fi găsit în mai mare greșală decît aceea din cazul imaculatei concepții a Fecioarei.

Ca și Sf. Scriptură, Sf. Tradiție prin Sf. Părinți, martorii ei, nu vorbește nicăiri despre imaculata concepție a Fecioarei. Și ar fi trebuit să vorbească, dacă ideea imaculatei concepții ar fi fost cunoscută în vreun oarecare chip, mai ales că despre Preasfînta Fecioară s-a discutat mult, cu deosebire după ivirea ereziei nestoriene. Textele din literatura patristică în care catolicii cred că pot găsi un sprijin pentru doctrina imaculatei concepții, n-o cuprind de loc; în ele se accentuează și se laudă curățenia personală a Ma-

riei, înainte de întruparea Cuvîntului, admițîndu-se o nouă curățire a Fecioarei în momentul Întrupării. Această ultimă curățire nu poate fi alta decît a firii, adică de păcatul strămoșesc, întrucît păcate personale Fecioara nu avea.

Paralel cu totala lipsă la Sf. Părinți a locurilor în care să se cuprindă ideea imaculatei concepții a Fecioarei, la aceiași Sf. Părinți sînt multe textele în care se afirmă că toți oamenii, afară de Iisus Hristos, Dumnezeu făcut om, se nasc cu păcatul strămoșesc. Și cine ar putea spune că Fecioara n-a fost om sau că n-a fost numai om?

În ce privește consecințele dogmatice ale imaculatei concepții, ele sînt deosebit de grave. Mai întîi, admiterea unei mîntuiri înafară și înainte de Hristos înseamnă înstrăinare de esența însăși a creștinismului. Al doilea, admiterea ideii primirii harului mîntuitor înafară de comuniunea cu Hristos implică afirmația că Întruparea nu-i necesară pentru mîntuire. Al treilea, dacă Fecioara se mîntuiește înafară și înainte de Hristos, atunci el nu mai este singurul mijlocitor și deci singurul mîntuitor, cum ne spune cuvîntul Dumnezeiesc (Rom. 5, 15; 1 Tim. 2, 5). Al patrulea, dacă Fecioara se mîntuiește altfel decît toți oamenii, atunci ea nu se mai găsește în solidaritate cu neamul omenesc. Al cincilea, dacă Fecioara se zămislește și se naște fără păcatul strămoșesc, ca și Iisus, atunci ea este așezată în paralelă și chiar egalitate cu Iisus, iar caracterul hristocentric al creștinismului este pierdut.

Ortodoxia evită toate aceste deviații de la linia ecumenicității creștine. Ea cinstește pe Maica Domnului ca pe cea mai slăvită dintre făpturi, dar numai în Hristos și prin Hristos. „Ea, Fecioara, nu s-a născut fără păcatul strămoșesc, ci s-a curățit de acest păcat prin Duhul Sfînt, care lucra asupra ei din Cuvîntul dumnezeiesc în momentul cînd s-a atins de ea, începînd a-și face trup din ea. Deci și ea primește mîntuire tot prin Hristos, căci prin El a venit mîntuirea a toată lumea... Cu toată slava ce i-o dă Maicii Domnului, Ortodoxia rămîne adînc și hotărît hristocentrică, neri-dicînd în nici un fel un alt centru alături de Hristos“. (Comunicatul Sfîntului Sinod).

b) Doctrina teologică a catolicismului despre Fecioara Maria ca *împreună răscumpărătoare* cu Hristos a neamului omenesc este la fel de neîntemeiată ca și pretinsa dogmă a imaculatei concepții.

Această doctrină este cu desăvîrșire străină Scripturii și Tradiției, și chiar le contrazice direct. Cuvîntul dumnezeiesc al Scrip-

turii spune precis că „Unul este mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: „Cel ce s-a făcut om, Iisus Hristos, care s-a dat pe sine preț de răscumpărare pentru toți“. (1 Tim. 2, 5—6). Acest adevăr central al credinței creștine este exprimat cu toată claritatea și mereu în Sf. Scriptură, și nu există nici un loc în care să fie întregit în sensul că, pe lângă Iisus Hristos și dintre oameni, ar mai fi cineva care să lucreze în mântuirea obiectivă. Nici Biserica n-a învățat niciodată așa ceva. Mântuirea n-o săvârșește, după planul înțelepciunii divine, și nici n-o poate săvârși decât Iisus Hristos, fiindcă numai El aparține și dumnezeirii și omenității și astfel unește și împacă în sine pe om cu Dumnezeu; numai El, cu putere și viață dumnezeiască, poate să zdrobească păcatul și să dăruiască iertare și viață veșnică, deci să mântuiască. A spune că Fecioara Maria este împreună răscumpărătoare sau mîntuitoare cu Hristos, chiar dacă se încearcă atenuări ale expresiei, înseamnă a o așeza în paralelă cu Hristos, propriu zis a ridica o făptură în rînd cu Dumnezeu. De aceea și aici trebuie să remarcăm, nu fără părere de rău, că o teologie creștină, care în mai multe alte părți s-a ilustrat prin frumoase lucrări demne de toată lauda, în mariologie, ca și în cîteva alte domenii, a deviat de la dreapta linie de credință a creștinătății ecumenice, prin încercarea de a justifica învățături străine și opuse Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții.

De doctrina despre Fecioara ca împreună mîntuitoare stă strîns legată afirmarea că ea, Fecioara, este maica sau mijlocitoarea tuturor grațiilor, afirmare tot atît de neîntemeiată ca și aceea de care se leagă, dacă se rămîne la înțelesul pe care îl au obișnuit cuvintele și cu care se pare că ele și sînt întrebuintate. Căci ce poate să însemne „maică a tuturor harurilor“, decât că toate harurile, fără nici o excepție, ne vin prin ea? Este aceasta logică puerilă, numai fiindcă este liniară, adică logică? Dar noi am fost învățați că toate harurile ne vin de la Domnul prin Duhul Sfînt în Biserică. (Firește aici nu este vorba despre căi extraordinare pe care le poate folosi Domnul pentru împărtășirea harurilor și care pot să fie prin Maica Sa). Niciodată Biserica n-a învățat că harurile ne vin toate „prin Fecioara“. De aceea titlul de „Maică a tuturor harurilor“ pentru Maica Domnului este pricinuitor de confuzii, mai ales că scriitorii la care se găsește nu arată vreo excepție referitoare la haruri, ci obișnuit spun simplu „toate harurile“.

Faptul că numirea de „maică a tuturor harurilor“ se găsește la scriitori bizantini — scriitori creștini de epocă tîrzie — nu dau

acestei numiri un sprijin prea puternic, întru cât este o idee străină de conținutul izvoarelor Revelației. Nici considerațiile teologice speculative asupra unirii depline dintre Maica Domnului și Fiul ei, în virtutea cărei uniri unde este ea este și El, astfel că nu L-am avea pe El fără ea, încă nu dau justificarea de care numirea de „maică a tuturor harurilor“ ar avea nevoie, chiar ca expresie teologică neregulată. Căci una este unirea cea mai deplină a Maicii cu Fiul, revărsarea în ea din El a energiilor dumnezeiești necreate, așezarea ei în punctul cel mai ridicat în lumina lui Hristos și covârșirea slavei ei de către slava Lui, ca și alte *măririi personale* ale Fecioarei și pentru care i se cuvine cultul de supravenerare, și altceva este atribuirea calității de „maică a tuturor harurilor“, ca și cum, ordinar, toate harurile pe care ni le dă Fiul ni le-ar da din sau prin ea. Mărirea pe care i-o dăm Fecioarei n-are nevoie, pentru a fi deplină, de această exagerare.

c) Dogmatizarea credinței generale despre înălțarea Fecioarei cu trupul la cer, fără a fi în sine greșită, păcătuiește prin tendințele a căror expresie este și prin spiritul provocator în care s-a făcut.

Mai întâi, și aici ca și în învățătura despre imaculata concepție se manifestă tendința de a așeza pe Maria în paralelă cu Hristos și de a o scoate din rîndul oamenilor. Căci așa după cum s-ar fi născut fără păcatul strămoșesc ar fi și murit altfel decît toți oamenii, adică nu după o necesitate a firii umane în urma căderii, ci mai ales pentru primirea de bunăvoie a morții, din ceea ce ar fi rezultat ca un merit al ei învierea și înălțarea. Adevărul este că Fecioara Maria moare ca toți oamenii, numai că, unită fiind cu Hristos, ea trece ușor prin moarte, ca dreptii în Hristos și neasemănat mai presus decît ei. În Hristos și prin Hristos apoi, nu autonom, învie și se înalță. Acest aspect nu apare evidențiat în dogmatizarea papală.

În al doilea rînd, n-a existat și încă nu există nici o nevoie reală de dogmatizare a acestei credințe, întrucît nici un pericol de rea înțelegere și nici de dezbinare în Biserică nu s-a ivit pe această temă. Biserica ecumenică n-a dogmatizat decît atunci cînd nevoi reale împingeau la aceasta. Catolicismul a deviat și în această privință de la linia creștinismului ecumenic, dogmatizînd numai din dorința de a atrage încă odată atenția asupra lui și de a-și afirma trufaș și ostentativ o pretinsă superioritate față de cealaltă parte a creștinătății.

În al treilea rînd, această dogmatizare unilaterală înmulțește notele deosebitoare dintre confesiunile creștine, îndepărtează și mai mult catolicismul de tezaurul comun al creștinătății și prin aceasta îngreunează tot mai mult reunirea bisericilor, care este un ideal spre care năzuiește, cu ajutorul lui Dumnezeu, orice creștin adevărat și neatins de luciferică mîndrie.

Cum s-a observat din mai multe părți, mariologia este astăzi în catolicism partea de doctrină care se găsește în plină mișcare; în ea se face acum mai vizibilă o trăsătură caracteristică a catolicismului, anume aceea de a se lăsa conștient antrenat pe calea înnoirilor sub formă de adaosuri, crezîndu-se că în acest chip s-ar manifesta și dovedi neîmpuținarea forței spirituale creatoare. De aceea nu este nici o îndoială că nu se va rămîne în stadiul de acum, ci se va merge și mai departe în noi devieri de la duhul creștinismului ecumenic.

Bine-înțeles că dogmatizările catolice din mariologie nu se fac fără o plină de grijă pregătire. Aceasta constă mai ales în încurajarea exagerărilor din pietatea populară catolică și în favorizarea dezvoltării ei în direcția unei mariolatрии. Pietatea populară este desigur animată de cele mai bune intenții, de a cinsti după cuviință pe Maica Domnului; greșeala aparține acelor care au răspunderea justei orientări a pietății populare. Aceasta cu atît mai mult cu cît, după principii rom.-catolice chiar, clerul are toate drepturile, iar credincioșii simpli nici unul. Și așa, cînd o credință, ca d. p. despre imaculata concepție, este suficient de răspîndită se consideră că poate să fie și dogmatizată, deși lipsesc temeiurile scripturistice și tradiționale, dogmatizarea venind oarecum ca o sancționare a unei stări de fapt, făcută pe temeiul autorității celui ce-o proclamă.

Noi însă, urmînd și întemeindu-ne pe învățătura și practica Bisericii ecumenice, socotim că o simplă stare de fapt fără suficiente temeiuri în Revelație nu poate să fie dogmatizată, și în nici un caz pe altă cale decît prin organul Bisericii infailibile, care e sinodul ecumenic, sau, în lipsa acestuia, prin consensul Bisericii întregi. Iar cu privire la pietatea populară știm că ea este totdeauna și pe drept doritoare să aducă Preasfintei Maria, ca Născătoare de Dumnezeu pururea fecioară și rugătoare pentru lume, cel mai înalt și mai plin de căldură cult, arătînd prin aceasta că este însuflețită de cele mai bune intenții, și firește că nu ne gîndim nici un moment să nu recunoaștem bunele intenții din pieta-

tea marianică, chiar și atunci cînd ea se găsește în exagerare ori în deviație. Dar astfel de bune intenții se pot descoperi și în erezii. De aceea nu putem să nu observăm că bunele intenții ale pietății marianice prin ele înseși încă nu sînt suficiente pentru a justifica deviațiile ei, cînd într-adevăr apar, de la linia de credință a Bisericii ecumenice.

3. EXAGERARI ȘI NEPRECIZII. — Intru cît Preasfintei Fecioare i s-a acordat de către Dumnezeu un rol excepțional în iconomia mîntuirii și intru cît, tocmai din această cauză, dintre fapăturile umane ea este cea mai iubită și mai scumpă inimilor credincioșilor, cultul de supravenerare care i se adresează este intru totul explicabil și întemeiat. De aceea, în Ortodoxie, lauda Fecioarei stă la cea mai mare înălțime, după a Fiului lui Dumnezeu întrupat. Pe bună dreptate zice S. Bulgakoff că „o credință în Hristos, care nu implică nașterea sa din fecioară și venerația maicii sale, este o altă credință, un alt creștinism decît acela al Bisericii Ortodoxe“. (*L'Orthodoxie*, Paris 1932, p. 164). Rugăciunile către Fecioara sînt nenumărate și ocupă, în slujbele ortodoxe, un loc foarte mare, îndată după acela al rugăciunilor către Domnul Iisus Hristos, iar numele ei este mereu rostit în Biserică alături de numele Mîntuitorului. Cultul Fecioarei manifestă astfel o căldură cu totul particulară a pietății ortodoxe.

Dar tocmai datorită acestei călduri particulare, care a îngăduit cultului Fecioarei să îmbrace adesea haina celei mai înalte, mai curate și mai entuziaste poezii, s-a ajuns uneori — poate printr-o accepțiune literală sau prea literală a unor expresii alegorice și poetice vădit hiperbolice — la exagerări și confuzii, într-o măsură redusă chiar și la unii teologi de ai noștri. Astfel de exagerări sînt explicabile din punct de vedere psihologic, însă inadmisibile din punct de vedere dogmatic. Trebuie să notăm, însă, cu deplină satisfacție că Biserica Ortodoxă niciodată nu s-a făcut părtaşă la astfel de exagerări și greșite înțelegeri.

Obișnuit, exagerările la care facem aluzie par să fie numai exagerări de expresie, dar adesea ele arată că s-ar întinde chiar asupra conținutului cugetării teologice respective, dînd impresia de neprecizie a unor noțiuni și de nu destul de neșovăielnică ancorare și stabilire în adevărul ortodox. De aceea ar fi poate de dorit ca în deosebi în sfera mariologiei — sferă în care, în vremea noastră, poate datorită opozițiilor tot mai accentuate apărute în cursul unor expuneri cu caracter polemic, ca și din pricina unui

neortodox și împios spirit de încercare de sfîșiere a vîlului de taină pe care cerul înțelepțește l-a așezat peste unele realități în legătură cu Fecioara, căldura sentimentului de întemeiată venerație riscă să nu primească totdeauna expresia verbală cea mai fericită, mai exactă și mai în deplină conformitate cu adevărul dogmatic, alunecînd uneori spre exagerare — mai mult decît în altă parte să se evite cît este cu putință expresiile cu sens figurat și cele hiperbolice, ca și afirmațiile neclare care necesită ele înseși mai multe lămuriri decît subiectul la care se referă și pe care vreau să-l lămuresc, pentru a nu da loc la neprecizii și neînțelegeri și poate chiar la atingerea purității adevărului dogmatic.

Chiar la teologi de seamă se pot găsi expresii care să nu redea cu toată exactitatea învățătura mariologică ortodoxă. De pildă, S. Bulgakoff scriind că Fecioara „este superioară *oricărei* creaturi“ (*L'Orthodoxie*, p. 164), nu se va fi gîndit, credem, s-o scoată pe Fecioara din cadrul fapturilor și s-o îndumnezeiască în sens greșit, ci socotim că a vrut să spună că ea este superioară *oricărei alte* făpturi. Numai că n-a exprimat cu maximă precizie gîndul.

Tot acolo, S. Bulgakoff mai scrie: „Iubirea și venerația față de Fecioara este sufletul pietății ortodoxe, inima ei“, dînd să se înțeleagă că pietatea ortodoxă ar fi mariocentrică, ceea ce în realitate nu este. Pietatea ortodoxă, ca și dogmatica și morala, este hotărît și fără putință de răstălmăcire hristocentrică, orice întindere ar acorda cultului Fecioarei.

Mai departe, făcînd justă observație că „Biserica nu separă niciodată pe Maică de Fiul“, S. Bulgakoff adaugă: „adorînd umanitatea lui Hristos, ea (Biserica) venerază pe maica sa, de la care El *a primit* această umanitate“ (*Op. cit.*, p. 164—165), afirmînd astfel că adorarea Fiului implică venerarea Maicii, de la care și-a luat firea omenească. E drept că Biserica nu desparte cinstirea Fiului de aceea a Maicii, că venerarea Maicii stă strîns legată de adorarea Fiului, însă prin aceasta nu-i vădit că cea din urmă e necesar implicată în cea din urmă, întru cît este cu putință adorarea Fiului fără venerarea Maicii. Nu în Ortodoxie. Tot așa, expresia: Fiul „a primit“ omenitatea, este întru totul justă numai dacă este și just înțeleasă, adică în sensul că Fiul, cu consimțămîntul întru totul liber al Fecioarei, își ia sau își face din ea trup sau își însușește din ea omenitatea, „din fecioară curată trup luînd și dintr-însa ieșind *cu luare*“ (Dogmatica glasului 8), nu

cu primire. Expresia „cu luare“ nu contrazice desigur pe „cu primire“, dar totuși are o nuanță puțin deosebită, în Intrupare punând accentul pe acțiunea Fiului.

Întrebare însoțită de oarecare nedumerire apare și în legătură cu sensul precis pe care îl cuprinde, în ultima parte, afirmația lui S. Bulgakoff, că, la Bunavestire, care constituie „Cincizecimea Fecioarei“, Duhul Sfânt pogorîndu-se peste Fecioara Maria „a sfințit-o cu desăvîrșire și *a rămas asupra ei*“. (Op. cit., p. 165). Este incontestabil că Duhul cu harul lui n-a părăsit niciodată pe Fecioara, dar oare rămînerea asupra ei este de același fel cu rămînerea Duhului în Biserică după pogorîrea de la Cincizecime? Dacă da, atunci se poate spune că Fecioara este Biserica — și deci Biserica n-a fost întemeiată de Domnul pe cruce — și nici nu mai era nevoie ca Duhul să se pogoare și asupra Apostolilor, ei putîndu-l primi de la sau prin Fecioara; iar dacă nu — și acesta e adevărul —, atunci expresiile „Cincizecimea Fecioarei“ și „*a rămas asupra ei*“ cuprind cel puțin o oarecare neprecizie, și precizia și claritatea ne-ar fi produs o bucurie mai mult.

Exagerări evidente cuprind apoi următoarele afirmații ale lui S. Bulgakoff: „Venerația Fecioarei se confundă cu aceea a Înțelepciunii divine“. (Desigur, lauda Fecioarei este în același timp și mai presus decît alte laude și laudă a înțelepciunii divine, după cum lauda oricărui sfînt este laudă a perfecțiunilor dumnezeiești pe care le reflectă, dar în nici un caz nu se merge, nu trebuie să se meargă pînă la a le confunda). „Ea este justificarea, scopul și sensul creației“. (Ca și cum creația, luată în sine adică independent de cădere, deci de mîntuire, care se leagă de ea și în cadrul căreia apare Fecioara, nu și-ar avea în sine suficientă justificare și sens deplin, trebuind să fie completate prin cel al căderii și al mîntuirii din cădere. Expresia aceasta aduce aminte de opinia pelagianilor și a altora, că Intruparea a fost din veșnicie concepută în chiar planul creației, fără raportare la căderea omului, după cum sugerează și ideea unei determinări din veșnicie a căderii, nu numai a prevederii acesteia. Despre Fecioara se poate spune că este scopul creației numai în sensul că în ea este realizat acum scopul spre care a fost destinat omul. Nu ea însăși e scopul). „Ea sfințește lumea naturală întreagă; în ea și prin ea, lumea atinge transfigurarea“. (Op. cit., p. 166—167). Dacă este așa, foarte puțin mai rămîne pentru Fiul lui Dumnezeu întrupat. În Fecioara, „lumea atinge transfigurarea“ exclusiv în sensul că ea este partea

din creația care a atins deja transfigurarea, nu că prin ea o atinge. Evidența exagerărilor ne dispensează de analiza lor mai amănunțită. De altfel nici nu urmărim aici decât simpla lor semnalare.

Și în literatura noastră teologică, în expuneri ale mariologiei s-au strecurat unele idei și s-au întrebunțat unele expresii și imagini care sînt în măsură să trezească oarecare nedumeriri asupra purității ortodoxiei aceloră la care se găsesc nu întîmplător, ci consecvent și susținut. Notăm cîteva dintre ele. Dar, făcînd aceasta, stă departe de noi gîndul de a atribui vreunui teolog intenția de a altera doctrina mariologică ortodoxă, ci doar sîntem nevoiți să presupunem o ușor slăbită atenție față de influențe care obișnuit se înfățișează în foarte frumoasă haină, ca și față de pietatea care cîteodată poate să îmbrace și forme exagerate. (Nu de mulți ani, în Atena, un preot vrednic a trebuit să-și părăsească parohia, alungat oarecum, din pricină că într-o predică a spus că Fecioara Maria nu este Dumnezeu. Credincioșii nu puteau și nici nu voiau să înțeleagă că Maica poate fi mai mică decât Fiul).

Dacă citim d. p. că „ea (Fecioara) stă în centrul preocupărilor dumnezeiești și omenești de la prima cădere a protopărinților în rai”, ni se pare că aici este spus ceva mai mult decât corespunde strict adevărului dogmatic, întru cît centrul acelor preocupări este de fapt mîntuirea, iar Fecioara este numai unul dintre factorii de importanță în mîntuire.

Tot așa, citind: „Mamă adevărată a noastră a tuturor, ea (Fecioara) este mama adevărată a *tuturor* învățăturilor dogmatice din jurul Fiului ei mult iubit”, avem impresia că în această propoziție se identifică Fecioara cu Biserica. Totuși, Fecioara este numai primul mădular al Bisericii, nu Biserica însăși.

Putîm prea mult, deși e sigur că n-a existat această intenție, spune și propoziția: „De la nașterea sa, minunata copilă Maria este plină de *toate* desăvîșirile și darurile trupești, cît și de *toate* desăvîșirile și darurile sufletești... în *ființa fără pată și prihană a Mariei*”. Pentru că nici învățătura despre imaculata concepție nu spune în fond mai mult. Neînțelegerea ar putea proveni de acolo că expresiile ar părea să se refere nu numai la *persoana* Mariei, ci și la *firea* ei ca fire umană și înainte de zămislirea dumnezeiescului Fiu.

Generatoare de neînțelegere, prin deplasarea accentului de pe hristologie pe mariologie, ar putea să fie și afirmația că „în

jurul” Fecioarei „se țese întreaga doctrină mîntuitoare”. Istoria sinoadelor ecumenice arată clar că nu este tocmai așa, desigur fără să se spună cîtuși de puțin că cele în legătură cu Fecioara n-ar constitui o preocupare importantă a sinoadelor.

Neortodoxă ni se pare afirmația în care Preasfînta Fecioară este așezată „pe *primul* plan al preocupărilor și osternelilor omenști, după mîntuire, deoarece ea este *deținătoarea și mijlocitoarea tuturor harurilor mîntuitoare*”. Căci aici se atribuie Fecioarei prea mult din ceea ce aparține Fiului lui Dumnezeu întrupat și Bisericii Sale și apare una din articulațiile doctrinei despre Maria ca împreună răscumpărătoare. În același sens se impune a fi apreciată și afirmația, care și ea pune prea mult pe seama Fecioarei, că „*toate* darurile ce ni le trimite Hristos ni le trimite din ea”, oricît de strînsă ar fi unirea ei cu Fiul. Căci Hristos n-a depus în nici o persoană singulară darurile Sale, oricine ar fi aceea, pentru ca ea să fie deținătoarea lor și pentru ca de acolo să fie trimise.

Asemănarea Fecioarei cu gîtul ca singură și indispensabilă legătură dintre cap și trup, asemănare întîlnită la teologi rom.-catolici, dacă e folosită fără suficientă explicație, că este acceptabilă sau nu, poate duce la neînțelegere și confuzie. Spunîndu-se d. p. că „așa cum gîtul unește capul cu corpul și le servește spre comunicare reciprocă și indispensabilă, tot așa Maria unește Capul Bisericii — Fiul ei Iisus — cu fiii ei mistici”, se sugerează ideea că nu poate să fie și altă comuncare între Iisus Hristos și Biserica Sa și nici între Biserică și Capul ei, decît prin persoana Mariei.

Mai departe, pe linia considerațiilor de mai sus și dată fiind intima unire dintre Maică și Fiu, se poate foarte bine să se spună că Fecioara „este așa de unită cu Fiul ei, încît unde este ea este și El”, însă nu cu aceeași îndreptățire și „oriunde e Hristos, e și ea”, întru cît ultima afirmație ar putea fi luată ca bază a raționamentului: Hristos fiind în Treime, și Fecioara este în Treime, dată fiind nedespărțirea dintre ea și El. E calea spre mariolatrică.

Tot ceva prea mult, deși e sigur iarăși că n-a existat această intenție, ni se pare că se cuprinde în propoziția că Maica Domnului este „subiectul plenitudinii Duhului Sfînt, al *tuturor* energiilor necreate dumnezeiești *ca și Hristos*”; căci aceasta fără să vrea sugerează ideea unei anume paralelizări a Maicii cu Fiul, adică ceva care seamănă cu una dintre tendințele specifice ale mariologiei catolice, deși în realitate este atît de opusă acesteia.

Exemple de acest fel de expresii mai pot fi date încă vreo câteva, însă sînt suficiente cele menționate, pentru ca să se poată vedea linia de gîndire pe care se înșiruie și pe care se pare că ar vrea s-o impună. Ele pleacă, probabil, din dorința vrednică de laudă de a nu lăsa să se scadă ceva din slava Maicii Domnului, socotind că dacă Maica Domnului nu e maica *tuturor* harurilor, atunci ea nu mai are o slavă deplin corespunzătoare cu demnitatea ei. Exagerări au putut să apară cu ușurință, mai ales că sprijin își pot găsi în imnuri și la unii scriitori bisericești tîrzii, deși poate ar fi fost mai bine dacă ceea ce se găsește la aceștia din urmă ar fi fost luat, la început cel puțin, numai ca simplă indicație, pentru a merge mai în adîncime în istoria creștinătății primare și a căuta acolo, dacă există, întemeieri fără putință de a fi contestate.

Bănuim că sursa cel puțin a unora dintre exagerări și neprecizii se datorește unei confuzii între ideea de natură umană ca natură umană și cea de natură umană ca fiind a Mariei. Căci dacă, în unirea ipostatică, natura umană s-a luat întru cît este a Mariei, atunci într-adevăr Maria apare ca intermediară indispensabilă între Hristos și credincioși, ea fiind astfel cu adevărat și propriu mijlocitoare a tuturor harurilor. Dar noi am fost învățați că Fiul lui Dumnezeu n-a luat natura omenească întru cît e conturată într-o persoană proprie, în care caz ar fi mîntuit-o numai pe aceea, ci a luat din sfînta Fecioară natura omenească întru cît e omenească, „pîrga frămîntăturii noastre” (Sf. Ioan Damaschin), fiind astfel Mîntuitor al întregii lumi, harul comunicîndu-se apoi direct din natura umană îndumnezeită a Mîntuitorului în natura umană a mădularelor vii ale Bisericii, prin mijloace pe care tot El, Domnul, le-a statornicit. Firește, în sine, firea umană considerată simplu ca umană este aceeași cu firea umană considerată ca a Fecioarei, fără știrbire, cu toate notele ei esențiale. Și de aceea nici nu-i necesar să primim harurile *prin* Fecioara sau *prin* ea să ne unim cu Hristos, cu toate că prin aceasta nu se exclude mijlocirea ei.

4. IN LOC DE CONCLUZIE. — Aici socotim că n-ar fi nefolositoare o determinare mai precisă de poziții:

În discuția dintre teologi, discuție care e departe de a fi încheiată, pe tema caracterului mijlocirii Maicii Domnului, cei care susțin că Maica Domnului este maica sau mijlocitoarea *tuturor* harurilor și darurilor se pare că înțeleg prin aceasta că ea este

mijlocitoare *ordinară*, cu misiune anume pentru aceasta ca și Biserica. În acest chip înțeleasă, afirmația ni se pare nejustificată sau cel puțin exagerată, întrucât nu-și află suficient temei în izvoarele Revelației, iar veacurile primare ale creștinismului nu știu despre aceasta, cu toate că ar fi trebuit să știe, și încă mult, deoarece atunci s-a discutat asupra persoanei preasfintei Fecioare și rolului ei în economia mântuirii. Numai în imnuri de mai târziu și în omilii și cuvântări, care sînt tot un fel de imnuri spre lauda Fecioarei, la cîțiva scriitori bisericești apar expresii în care Maica Domnului e înfățișată ca împărtășitoare directă a tuturor bunătaților. Este neîndoielnic că acest fapt nu constituie un avantaj pentru doctrina amintită, ci o deficiență, oricît ar fi ea de frumoasă. Căci, deși nimeni nu poate contesta imnurilor caracterul de expresii ale conținutului de credință și ale meditației religioase, totuși în primul rînd imnurile sînt fructe ale trăirii personale intense, sînt expresii ale chipului cum adevărul credinței este trăit și valorificat personal de marile spirite religioase, și nu mai puțin ele sînt fructe ale de Dumnezeu dăruitului talent poetic; iar de Biserică au fost primite așa cum au fost primite pentru neîntrecuta lor frumsețe cu mare înrîurire asupra sufletelor credincioșilor, nu ca expuneri anume ale învățăturii, nu ca definiții, nu ca „teologie”. De aceea, prețuindu-le după cuviință, trebuie să înțeleasă în armonia lor cu celelalte încheieturi ale doctrinei ortodoxe, deosebit și anume exprimate. În orice caz nu apare întru totul justificat a le lua, dimpreună cu omiliile și cuvântările din aceeași vreme, ca singur punct de plecare și singur temei al unei opinii teologice.

Cei care reprezintă un alt punct de vedere, adică cei care socotesc cu totul exagerată și neîntemeiată afirmația că Maica Domnului este maică a *tuturor* harurilor, se pare că nu înțeleg să tăgăduiască Maicii Domnului puțința de a împărtăși bunuri și ajutoare, ca și cum ei nu i s-ar îngădui aceasta, ci numai că ea nu este mijlocitoare *ordinară* a harurilor. Totodată este evident că prin aceasta nu se neagă nici mijlocirea în general, nici strălucirea feței lui Moise cînd coboară de pe munte, nici minunile din viața sfinților, nici realitatea minunată a moaștelor și a icoanelor făcătoare de minuni, ca și altele asemenea, ci, fără să se pună cîtuși de puțin problema dacă Fecioara separă sau nu de Hristos, mai mult se precizează că mijlocirea Fecioarei n-are caracterul de intermediar anume așezat, ordinar și indispensabil, al împărtășirii harurilor ca și Biserica.

Cum Biserica are calitatea de a fi împărtășitoare ordinară a harurilor, susținătorii punctului de vedere că Maica Domnului este maică a harurilor, pentru a-și menține poziția, sînt mînați spre identificarea Fecioarei cu Biserica.

Cei care socotesc această identificare drept o exagerare și califică mijlocirea Fecioarei ca „secundară”, evident că folosesc acest calificativ în raport cu mijlocirea Mîntuitorului, a cărui mijlocire neîndoieinică este „primară” și al cărui trup tainic este Biserica, în care El împărtășește mădulelor harul Său prin Duhul Sfînt. Cine ar putea să pună pe același plan cele două mijlociri? Și, pe de altă parte, secundar nu înseamnă numaidecît neimportant și „accesoriu”, de care se poate dispensa fără nici o pierdere. Iar distincția dintre moral și ontologic, în expresiile „mijlocire morală” și „mijlocire ontologică” sînt potrivite pentru a denumi esențialul din cele două feluri de mijlociri. Ea nu este tocmai așa de „caducă”, după cum se afirmă, fiindcă altfel distincția dintre mijlociri dispăre. Pilda cu mijlocirea preoțească și arhieriească, în care într-adevăr se mijlocește harul chiar prin rugăciune, nu vine în favorul mai sus afirmatei caducități, fiindcă în cele două cazuri — mijlocirea preoțească și mijlocirea Maicii Domnului —, deși amîndouă sînt mijlociri, totuși nu este vorba despre exact același lucru. În mijlocirea preoțească a harului prin rugăciune avem o dispoziție anume, o rînduială expresă permanentă, o manifestare deosebită a voinței atotputernice a lui Dumnezeu întrupat; iar Maica Domnului nu are o preoție sau arhierie ordinară, în al cărei temei să mijlocească harul. Dacă se vorbește uneori despre arhieria Maicii Domnului, aceasta nu este decît o numire pentru mijlocirea ei la Dumnezeu, dat fiind că arhierieul este în general mijlocitor; iar omoforul Maicii Domnului este numai simbolul ocrotirii lumii de către ea, nu semn de arhierie ordinară, deși, personal, ea stă mai presus decît toți arhieriei, afară de Arhierieul, Omul-Dumnezeu.

Nici faptul că ideea mijlocirii directe a tuturor harurilor de către Fecioara se găsește exprimată în propoziții cu totul clare la vreun sfînt chiar, ca d. p. la Sf. Grigorie Palama, prin el însuși și numai prin el încă nu-i suficient temei pentru a considera această învățătură ca învățătură a Bisericii. Căci atunci ce ne facem cu ideea de apocatastază (nu la Origen), de hiliasm sau de inspirație verbală a Sfintei Scripturi, ca și cu altele mai mărunte, pe

care le aflăm în scrisul unor Sf. Părinți chiar? Deci este nevoie ca Biserica însăși să se pronunțe anume cu privire la învățătura sa. Doctrina despre mijlocirea tuturor harurilor de către Maica Domnului este o opinie teologică foarte importantă desigur, dar mai este încă datorare să-și arate temeiul mai puțin discutabil și acordul mai deplin cu învățătura stabilită a Bisericii.

De aceea cei ce concep mijlocirea Maicii Domnului ca mijlocire morală, prin rugăciune, socotesc că sînt îndreptățiți la aceasta fiindcă despre aceasta a vorbit apriat Biserica și nimeni din cadrul Bisericii n-a făcut altfel în vechime. Urmînd această cale este sigur că urmează calea Bisericii. E drept că Biserica n-a tăgăduit direct celălalt fel de mijlocire, mijlocirea ontologică, care se găsește tîrziu exprimată în imnuri. Dar prin faptul că în vechile cărți de slujbă este vorba numai de mijlocirea prin rugăciune, nu fără temei se socotește că învățătura despre cealaltă mijlocire Biserica nu și-a însușit-o. Și, cu deosebire, cei ce susțin acest punct de vedere sînt în drept să pretindă să li se arate ca temei pentru învățătura despre calitatea Maicii Domnului de mijlocitoare directă a tuturor harurilor vechile liturghii, slujbele Sfințelor Taine și ale ierurgiilor și mai ales hotărîri cu caracter dogmatic ale sfintelor sinoade, cărți simbolice și catehisme ale Bisericii Ortodoxe — acestea și nu altele avînd menirea de a expune învățătura —, nu exclusiv imnuri și texte din scriitori tîrzii. Ar fi, credem, bucuroși să li se arate aceasta, nu să se polemizeze în nu cei mai academici termeni.

Aici ne-am gîndit să sugerăm ideea ca teologii noștri să discute frățește tema controversată. Folosul ar fi, credem, mult mai mare decît al polemicei în presă. Căci dacă, d. p. cineva acuză pe altcineva că utilizează „logica liniară, puerilă”, atunci cînd raționează așa: prin Maica Domnului vin toate harurile; harul Sfințelor Taine face parte dintre haruri; deci harul Sfințelor Taine vine prin Maica Domnului, cititorul află mai întîi cu mirare — căci el nu știa mai înainte despre puerilitatea logicei liniare — că logica liniară este puerilă; și apoi mai află cititorul că principalul raționament al acuzatorului, anume: Maica Domnului este în cea mai intimă unire ce se poate închipui cu Fiul ei, așa că El este în ea sau ea este în El; Fiul ne împărtășește haruri și daruri; deci prin sau din Maica Sa ne împărtășește Fiul haruri și daruri, este un raționament de logică foarte liniară; prin urmare foarte

pueril, și ar putea să se întrebe cititorul: care din doi este astfel mai pueril?

Maica Domnului în bunătatea ei fără de asemănare cu a oricărei alte făpturi se roagă mereu pentru dreapta credință și viețuire în Biserică și pentru buna înțelegere a fiilor ei de pe pământ. Și dacă, în slava ei cerească, mai are încă „mîhnire” pentru multe păcate ale celor de aici, are desigur și „mîhnirea” că unii cinstitori ai ei, exagerînd, îi atribuie, pe lîngă cele ce le spune Descoperirea și în temeiul cărora ea este mai mărită decît cetele îngerești, și ceea ce Dumnezeu nu i-a atribuit, ceea ce nici ea nu și-a atribuit și despre ceea ce Apostolii, vechii învățători și sfintele sinoade ale Bisericii n-au știut.

Prot. Dr. ISIDOR TODORAN

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

TRIMÛRTI ȘI SFÎNTA TREIME

1. PRELIMINARII. Hinduismul sau Neobrahmanismul, în ansamblul său, este un sincretism, un amestec de credințe străvechi superstițioase cu idei și elemente vedice, brahmane, jainiste, budiste, mahomedane și creștine. Din punct de vedere cronologic, el reprezintă a cincea mare fază de dezvoltare a religiei și spiritualității indiene. Fiind adesea tulbure, nesistematic, incoherent și chiar contradictoriu, Hinduismul constituie — poate tocmai prin această lipsă de sintetizare, unitate și coerență — expresia cea mai fidelă a realității indiene, a sufletului poporului indian, care, la rîndul lui, este una dintre cele mai semnificative și mai caracteristice manifestări ale fenomenului religios degradat după căderea în păcat. Născut dintr-o reacție împotriva exagerărilor scolastice abstracte brahmane, jainiste și budhiste, Neobrahmanismul, sub forma sa sincretistă, satisface atît tendințele abstracte ale erudiților indieni, cît și necesitățile religioase ale poporului de jos și inclinațiile acestuia spre magie și superstiții. Din punct de vedere teologic, sincretismul hinduist este fundamentat pe concepția despre Trimurti sau Trinitatea hinduistă, alcătuită din Brahma, Vișnu și Șiva care, după cum vom vedea, nu sînt altceva decît manifestări ale unuia și aceluiași Dumnezeu.

Evoluția religiei indiene spre monoteism începe cu cîteva sute de ani î. Hr. Dar la un grad mai înalt de cristalizare a monoteismului se ajunge în India mai tîrziu. Din lipsă de documente, această evoluție spre monoteism nu poate fi urmărită și stabilită precis. E de presupus însă, că motorul principal al acestei evoluții îl constituie tendința evidentă a sectelor religioase indiene de a pune fiecare în fruntea panteonului comun un zeu particular, care să onoreze secta respectivă. În felul acesta, s-a ajuns ca în perioada neobrahmană fiecare sectă hinduistă să-și aibă zeul său suprem, obiectul său de cult preferat. După numele zeului ales,

sectele hinduiste se grupează pe categorii, numindu-se vișnuiste, șivaiste, șaktiste, etc.... Brahma, Vișnu și Șiva sînt principalii zei ai hinduismului, ultimii doi bucurîndu-se de o deosebită considerație și popularitate.

Brahma este o moștenire din Upanișade. În vechiul brahmanism era numit și Prajapati („stăpînul creaturilor”, „cel care naște”) sau Purușa („omul”, „partea bărbătească”, „spiritul”). Era conceput ca principiu universal și absolut, ca izvorul, sufletul immanent și scopul final al tuturor creaturilor. Fiind mai mult o abstracțiune filozofică, de cît un zeu personal, el a rămas, mai ales în hinduism, zeul filozofilor, neadorat de popor, aproape lipsit de de temple, altare, sărbători și sacrificii. Popularitatea și adorarea au fost rezervate în hinduism lui Vișnu și Șiva.

Vișnu, numit și Hari și Nârâyana, este zeul principal al hinduismului. El figura deja, ca divinitate solară și secundară, în panteonul Vedelor. Uzurpînd locul lui Brahmă, Vișnu ajunge pentru vișnuiți zeul suprem, conservatorul și pronietorul lumii și al omului. Dragostea sa față de oameni și-o manifestă și și-o atestă prin cele zece *avatare* ale sale — dintre care cea mai renumită și mai populară este Krișna — săvîrșite cu scopul de a face anumite servicii omenirii.

Pentru mai multe secte hinduiste, locul lui Vișnu de zeu principal este ocupat de Șiva. Acesta e socotit ca o înfățișare mai nouă a lui Rudra, zeul vedic al distrugerii. În hinduismul filozofic, Șiva simbolizează puterile cosmice ale distrugerii și dizolvării. Credincioșii simpli văd în el nu numai un simplu geniu rău, ci și regeneratorul vieții și chiar zeul dragostei, sau cel puțin al sexualității. Șiva mai e numit Mahâdeva, Ișvara și Hara.

Dîndu-se curs unei alte tendințe, de data aceasta opuse aceleia care a dat naștere sectelor, unei tendințe sincretiste de egalizare și unificare a cultelor și sectelor, s-a ajuns ca Vișnu și Șiva să fie adorați împreună sub numele de Hari-Hara (adică Vișnu-Șiva). De la acest cuplu divin s-a juns, prin asocierea lui Brahmă, la o reprezentare triplă, numită Trimûrti, potrivit căreia Absolutul se manifestă ca principiu creator în Brahmă, ca principiu al sta-torniciei în Vișnu, al distrugerii și al regenerării în Șiva. Cu toate că această Trimûrti — după unii indologi — nu s-a bucurat la îndieni de o prea mare importanță religioasă sau filozofică, noi ne vom strădui, în cele ce urmează, să o cunoaștem mai îndeaproape, ca apoi să comparăm cunoștințele cîștigate despre ea cu doctrina

creștină despre Sfânta Treime. Motivul acestei comparații zace în faptul că unii indologi, stabilind un fals raport doctrinar și cronologic între învățătura hinduistă despre Trimurti și cea creștină despre Sf. Treime, susțin că aceasta din urmă este un împrumut, o copie a celei dintâi și nu o doctrină revelată supranatural și specific creștină. Iar scopul acestei comparații este de a stabili adevăratul raport între credința hinduistă în Trimurti și credința creștină în Sf. Treime. Dat fiind faptul că ideea Trimurti se întâlnește mai ales în scrierile hinduiste Bhagavadgita și Bhâgavata Purâna, vom face analiza acestei idei pe baza acestor două izvoare principale ale hinduismului.¹

Înainte de a trece la această analiză, ținem să menționăm că, în aceste două cărți, Ființa Supremă poartă de regulă numele de Bhagavat; mai e numită apoi Vasudeva, Sufletul Suprem (*paramatman*), Spiritul Suprem (*purusottama*), Stăpînul Suprem (*paramesvara*), Brahmă, Krișna, etc.

2. NATURA DIVINĂ. A stabili natura divină pe baza Bhagavadgitei și Bhâgavatei Purâna nu e lucru tocmai ușor. Dimpotrivă, e un lucru destul de greu de făcut, deoarece autorii celor două scrieri nu-și expun ideile în chip sistematic și într-o înlănțuire logică și organică. În descrierea esenței divine, ei sînt adesea nehotărîți, șovăelnici, obscuri și confuzi. De altfel, însuși Bhagavat este — după mărturia autorului purânic — „dumnezeul iubitor de mister” (P. 4, XXVIII, 65). Străduindu-se amîndoi să niveleze contrastul dintre cele două concepții antinomice: dualismul Sâmkyei și monismul Vedantei, ca și dintre concepția vedantă despre mîntuirea prin cunoașterea intelectuală a Ființei Supreme și concepția yogistă despre mîntuirea prin imobilitatea spiritului și suprimarea pasiunilor, autorii, adepți ai vișnuismului, fac adesea concesii unuia din sistemele filozofice amintite, ca apoi, sub pretextul de a se completa și a se face mai expliți, să vină cu unele comentarii, prin care tocmai răstoarnă afirmațiile și retrag concesiile făcute anterior.

¹ Bhagavadgita am folosit-o în traducerea românească a lui Th. Simenschy, București, Casa Școalelor, 1944, iar Bhâgavata Purâna în traducerea franceză a lui Eug. Burnouf: *Le Bhâgavata ou Histoire poétique de Krichna*, t. I-er; Paris 1840. E. Burnouf editează și traduce în acest volum numai primele trei din cele 18 cărți ale Bhâgavatei Purâna. Neavînd la dispoziție traducerea completă, citatele din celelalte cărți ale Bhâgavatei Purâna, care se vor întîlni în cursul acestei lucrări, le redăm după A. Roussel, *Cosmologie hindoue d'après le Bhâgavata Purâna*, Paris, 1898.

În citatele ce vor urma, vom face, pentru simplificare, următoarele prescurtări: Bhagavadgita=B și Bhâgavata Purâna=P.

Trecînd acum la cercetarea propusă, primul lucru care trebuie amintit despre Ființa supremă este existența sa. Bhagavat este *Ființa care există*, el este existența prin excelență și, ca atare, el n-are început și sfîrșit. Eu „sînt nenăscut și fără început”, zice Krișna, întruparea Ființei supreme. „Eu sînt fără naștere și fără moarte” (B., X, 3, 12; VII, 25; IV, 6). Iar Arjuna îi zice ritos: „Tu ești nepieritor, *tu ești ceea ce este...*, tu ești supremul” (B., XI, 37). Bhagavat e însăși existența. El e toată existența, toată ființa; în afară de el nu există nimic; el e singura existență; restul e iluzie (P., 3, IX, 1; 4, IX, 7). El se unește cu lucrurile, distingîndu-se totuși de ele. El e simultan transcendent și imanent lumii. Ființa supremă, adică Vișnu-Bhagavat, „se unește cu lucrurile, dar rămîne distinct de acestea” (P., 1, I, 1). „În mine stau toate creaturile; eu însă nu mă aflu în ele. Și (totuși) nici creaturile nu stau în mine” (B., IX, 4—5).

Bhagavat este creatorul, susținătorul și distrugătorul Universului. Din ființa lui purced toate lucrurile. El este „începutul și sfîrșitul întregii lumi” (B., VII, 6). „Eu sînt — zice Krișna, adică Bhagavat — sămînța tuturor ființelor. Nu există ființă, care merg sau care stă, care să poată fi fără mine” (B., X, 39). „Eu sînt originea acestui univers; din mine purcede universul” (B., X, 8). Ca susținător al lucrurilor, Sufletul suprem „pătrunde cele trei lumi și le ține” (B., XV, 17; VII, 5). „Eu intru în pămînt, țin toate ființele prin puterea mea și fac să crească toate plantele” (B., XV, 13).

El e creatorul, susținătorul, dar și distrugătorul lumii. El „este acela care a creat Universul, este acela care îl susține și care îl distruge... Creator suveran și suflet al tuturor existențelor, el se unește cu Mâyâ, energia sa, pentru a crea, a conserva și a distruge creaturile... El este simultan nemurirea și moartea” (P., 4, XI, 18 sq.).

Ființa supremă este apoi plină de strălucire, este strălucirea însăși. Ea este lumina actelor intelectuale (P., 10, III, 24), „lumina luminilor”, lumina care e mai presus de întuneric; este cunoaștere și obiect al cunoașterii umane (B., XIII, 18); este știința adevărată și absolută. Bharata zice lui Rahûgana: „Ceea ce există real este știința pură, absolută, unică: ea nu e nici interioară, nici exterioară; această știință este Brahmâ, uniform și imuabil; ea este desemnată prin numele de Bhagavat; cîntăreții (poetii) inspirați o numesc Vâsudeva” (P., 5, XII, 11). Autorul purânic iden-

tifică pe Dumnezeu cu însuși Veda: „Tripla Veda, zice el,... constituie esența lui Hari” (P., 4, XIV, 21), iar în alt loc afirmă că „Veda... este Brahmâ” (P., 4, XXIX, 45). Același lucru îl afirmă și autorul Bhagavadgitei (IX, 17). Identificarea ființei supreme cu Vedele explică străduința disperată a credinciosului hindus de a-și asimila cât mai deplin conținutul acestor cărți. Cunoașterea lor este cunoașterea lui Dumnezeu. Dar, oricât s-ar strădui, omul nu va ajunge să cunoască integral Ființa supremă (Id., ib.). De altfel, în altă parte, poetul spune că Vedele nu conțin esența lui Dumnezeu în întregime. Ele nu sînt însuși Vișnu, ci numai rădăcina Datoriei, a Legii, care e cuprinsă în Vișnu: „Rădăcina zeilor este Vișnu, în care rezidă eterna Datorie și rădăcina Datoriei sînt Vedele...” (P., 10. IV, 39).

Cunoașterea Ființei supreme mai e îngreuiată de însușirea acesteia de a fi în același timp vizibilă și invizibilă (P., 3, XII, 48; B., VII, 24—25), ca și de perfecțiunea acestei Ființe, care o face inaccesibilă și indefinibilă. Singur Kṛiṣṇa-Bhagavat se cunoaște pe sine însuși integral (B., X, 15; VII, 26). În încercarea lor de a-l cunoaște, oamenii „cad în rătăcire, datorită îndoitei iluzii, care rezultă din simpatie și din antipatie” (B., VII, 27, 25). Prin practici yoginice se poate ajunge totuși la o cunoaștere adevărată și la o contopire în Brahmâ (B., VII, 1—3; 13—19; IV, 24—42). Pînă și zeitățile Devas nu cunosc Spiritul suprem, care e în inima lor, dacă simțurile și mintea lor sînt risipite în afară (P., 9, IX, 46).

Ființa supremă sau Brahmâ este concepută de absolutul eshatologic, ca scopul tuturor creaturilor, ca Nirvâna, în fericirea căreia se contopesc toți yoginii desăvîrșiți (B., V, 24—25; 19—20; VI, 15, 27; VIII, 24; XVIII, 50—55).

În Bhagavadgita, Bhagavat păstrează și vechea semnificație a lui Brahmâ de putere magică, inerentă sacrificiului (IV, 24; III, 15; IX, 16).

Bhagavat mai este conceput apoi ca „stăpînul spiritelor și zeul zeilor” (B., X, 15), ca stăpînul zeilor (B., XI, 37), ca Sufletul suprem care pătrunde Universul (P., 3, XI, 37) și din care emană și în care se întorc (pierzîndu-și individualitatea și personalitatea) sufletele individuale (P., 3, IX 42), ca Spirit nepieritor și complet liber (P., 4, XI, 19), ca Ființă simplă, cu o infinitate de atribute și totuși lipsită de orice atribute și dorințe (P., 3, XI, 37; 6, IV, 48; 4, XI, 18 sq; 6, XVI, 55) ca o „pură concepție, inezisabilă” (P., 6, IV, 47; 5, XIX, 4).

Ne oprim aici cu analizarea naturii divine. Această natură reiese din seria de epitete — adesea antinomice — cu care autorii Bhagavadgitei și Purânei o desemnează. Din cele de mai sus trebuie să reținem, pentru cele ce urmează, în special aserțiunile că Bhagavat este sufletul universului și al tuturor existențelor, că în această calitate el pătrunde și străbate orice ființă, că Bhagavat este singura și întreaga realitate, creaturile nefiind — după cum vom vedea mai departe — decât produsul Măiei, al iluziei.

3. UNITATEA LUI DUMNEZEU. Spuneam mai sus că autorii Bhagavadgitei și Purânei sînt adepții Vișnuismului și că ei urmăresc să împace dualismul Sâmkyei cu monismul Vedantei. La o cercetare mai stăruitoare, se poate constata că cei doi autori sînt partizanii non-dualismului. Deși se folosesc de limbajul filozofic al sistemului Samkya, dînd prin aceasta impresia că-i fac acestuia concesii, autorii sacrifică pînă la urmă dualismul monismului ontologic. Dacă din unele versete ale operelor lor reiese, după cum am văzut, că Bhagavat este transcendent lumii, că el străbate și se unește cu lucrurile, rămînînd totuși distinct de ele, că sufletul și natura sînt două realități deosebite care coexistă fără început (P., I, I, 1; B., IX, 4—5; XIII, 20), din alte locuri rezultă cu o evidență deplină că cei doi autori nu se îndoiesc nici o clipă de unitatea esenței divine și a realului. Pentru ei, Dumnezeu, depășind universul, îl conține totuși în mod real în natura sa, față de care lumea nu este decât o manifestare.

„Ori de cîte ori se naște o ființă, mișcătoare sau nemișcătoare, zice Krișna, află că aceasta se datorește unirii sufletului cu corpul” (B., XIII, 27). Deci, la baza fiecărei existențe se află două entități: sufletul și trupul. Dar aceste entități sînt una cu Stăpînul suprem, lucru ce reiese din versetul următor: „Cine vede pe stăpînul suprem cum stă același în toate ființele, nepieritor în cele pieritoare, acela vede (bine).”

În altă parte, Krișna face cunoscut că există trei substanțe fundamentale: „În lumea aceasta sînt două substanțe: una pieritoare, cealaltă nepieritoare. Cea pieritoare sînt toate ființele; cea nepieritoare se numește „cel ce stă pe cîlmă”. Este însă altă substanță, și mai înaltă, care se numește „Sufletul suprem”, stăpînul nepieritor, care pătrunde cele trei lumi și le ține. Fiindcă stau mai presus de ceea ce-i pieritor „eu sînt cunoscut în lume și-n Veda ca sufletul suprem” (B., XV, 16—18). Acest text conține o învățătură panteistă. Dumnezeu, „Sufletul suprem”, pătrunde lumea

care este alcătuită din două substanțe — una supusă devenirii și corupției, alta imuabilă și permanentă — cu care se confundă. În ultimă analiză, autorul reduce, deci, la unitate complexitatea realului.

Identitatea dintre Krișna, întruparea lui Vișnu-Bhagavat, și sufletele individuale ale existențelor este indicată clar de următoarele cuvinte ale acestuia: „O, Arjuna, eu sînt sufletul care stă în inima fiecărei ființe” (B., X, 20). Sufletul individual este de aceeași esență cu Sufletul suprem, deoarece este o porțiune din acesta (B., XV, 7). Acest lucru reiese și din alte locuri ale Bhagavadgitei, asupra cărora nu mai stăruim (vezi B. XVI, 18; XIII, 23, 28, 31; etc.).

Din faptul că Dumnezeu rezidă în toate ființele, rezultă că acestea se identifică între ele: „Acela al cărui suflet e unit (cu Brahma) prin Yoga, *care consideră în fel toate lucrurile, care vede sufletul său în toate ființele și pe toate ființele în sufletul său...*, pentru acela nu sînt pierdut...” (B., VI, 29, 30).

Dar nu numai sufletul individual e identic cu Ființa supremă, ci, după cum am mai amintit în treacăt, și materia, natura lucrurilor (*prakriti*). Deși uneori *prakriti* e concepută, după cum am văzut, ca o entitate deosebită și opusă sufletului (*purușă*) (B., XIII, 20), în cele din urmă ea ajunge să fie identificată cu Ființa supremă. După autorul Bhagavadgitei, ea n-ar fi altceva decît însuși Bhagavat, ca substratul fizic al lucrurilor. Puterile divine ale lui Bhagavat se fac cunoscute printr-o mulțime de manifestări ale acestuia (B., X, 19—40). El este cauza și sfîrșitul existenței întregi. Din el emană și în el se reîntorc toate lucrurile (B., IX, 7). El e substratul fizic al lumii. Nașterea și renașterea lumii sînt nașterea și renașterea lui Bhagavat: „Deși (sînt) nenăscut, nepieritor, stăpînul (tuturor) creaturilor, — zice acesta — eu mă nasc prin puterea magică a naturii mele;... eu mă creez pe mine însumi;... eu mă re nasc din veșnicie în veșnicie” (B., IV, 6, 7, 8). „Prin *natura mea* — zice în altă parte Bhagavat — *eu creez neconținut din nou toată mulțimea ființelor*, în chip necesar, după voința naturii” (B., IX, 8). Intr-un alt mod de exprimare, putem spune că Dumnezeu, cel etern și neschimbabil în esența sa, își limitează, își condiționează și își modifică esența sa transcendentă și neschimbabilă, prin puterea sa magică, făcînd-o proprie pentru emiteria universului. Natura divină astfel modificată se numește *prakriti* și ea singură este principiul acțiunilor, schimbărilor și însuși-

rilor (B., XIII, 20—21; XIV, 5; IX, 10). Ea este aceea care produce universul (B., IX, 10), și nu Dumnezeu, căci Dumnezeu „nu săvârșește fapte” (B., IV, 13). El rămâne pururea inactiv. El e un simplu spectator care privește impasibil la desfășurarea naturală a prakriti-ei: „Faptele nu mă înlănțuiesc, căci eu stau nepăsător și neatârnat de ele. Sub privirea mea natura dă naștere la (tot) ce se mișcă și la (tot) ce stă” (B., IX, 9—10). Această energie divină de a crea prakriti o are — după poetul purânic — de la Purușă (P., 3, XXVI, 4). În felul acesta, dualismul Dumnezeu-Prakriti dispăre. Dumnezeu e principiul suprem; fără el Prakriti nu poate săvârși nimic. Unitatea și identitatea dintre Dumnezeu și Prakriti e mai evidentă în Bhagavadgita. Prakriti, nefiind altceva — după cum am văzut — decât esența divină modificată, însemnează că ea este Dumnezeu însuși. În felul acesta, unitatea realului este perfectă. Dumnezeu este atât suportul spiritual, cât și substratul fizic al existențelor. El singur există. Lumea e numai manifestarea naturii sale modificate prin puterea magică, prin *Mâyâ*, iluzia, de care el dispune. Ea este o iluzie cosmică produsă de puterea magică prin care Dumnezeu se manifestă (B., IV, 6; VII, 14—15; XVIII, 61; P., 2, V, 19). Autorul Purânei afirmă aceasta deschis: „Stăpînul Măyei, dornic de a exista sub forme multiple, îmbracă prin puterea Iluziei, de care el dispune, formele de *timp*, *acțiune* și *dispoziție naturală*, cu care el se unește prin singurul efect al voinței sale independente” (P., 3, V, 21). Dar, cu pomenirea acestor trei forme, ajungem la ceea ce în Hinduism se numește **Trimûrti**.

4. **TRIMÛRTI**. Timpul, acțiunea și dispoziția naturală nu sînt, așadar, decât formele sub care se ascunde Ființa supremă. Ele nu sînt însă exclusive: Ființa supremă mai îmbracă și alte forme. Iată ce zice Brahmâ către Narada: „*Bunătatea, Pasiunea și Obscuritatea sînt cele trei calități ale Ființei, care n-are în realitate calități, dar care le îmbracă pe acestea, cu ajutorul Măyei sale, pentru a conserva, crea și distruge Universul*” (P., 2, V, 18). Bunătatea, Pasiunea și Obscuritatea nu sînt, așadar, calități (*tri-guna*) reale ale Ființei supreme, ci iluzorii. Fiind iluzorii, însemnează că nici acțiunile de creare, conservare și distrugere a universului, de care amintește textul de mai sus și pe care Ființa supremă le săvârșește sub masca celor trei însușiri, nu sînt reale, ci sînt pur și simplu trei nume diferite, care — ca și cele trei însușiri — n-au nici un echivalent real în Ființa divină. Dar noi

știm, din cele spuse în paragraful prim al studiului de față, că în Hinduism principiul creator este Brahmă, cel conservator este Vișnu, iar cel distrugător este Șiva. Constatînd acum că cele trei lucrări de crearea, conservarea și distrugerea lumii sînt ireale, putem conchide în cea mai bună logică că și principiile acestei acțiuni sînt ireale. Faimoasa Trimurti hinduistă, alcătuită din Brahma, Vișnu și Șiva, este, deci, în ultima analiză, o triplă iluzie. La această concluzie ajungem și dacă luăm ca premisă credința hinduistă că Ființa supremă e singura realitate, iar lumea o iluzie. Dacă lumea e o iluzie, înseamnă că Brahma nu crează nimic, că Vișnu n-are nimic de conservat și că Șiva n-are nimic de distrus. Crearea, conservarea și distrugerea unei lumi care nu există sînt o triplă iluzie. Iar Trimurti — a cărei unică rațiune de a exista zace tocmai în această întreită lucrare, care pînă la urmă se dovedește a fi o întreită iluzie — nu poate fi decît o triplă negație. Avînd pe Mâyâ (iluzia) ca rațiune a existenței lor, crearea, conservarea și distrugerea universului, ca și distincția celor trei zei, cărora le sînt atribuite aceste funcțiuni, sînt simple mistificări. Singura existență reală este Ființa supremă. Restul este un joc al Mâyei, fantezia unui Dumnezeu care, pentru a se distra, se amuză creînd fantome. Însuși Brahmă ne destăinuiește că singur Bhagavat există: „În sfîrșit — zice el către Vișnu — după un timp atît de lung, tu m-ai cunoscut astăzi; dar este greșeala oamenilor, dacă ei ignoră natura lui Bhagavat, *căci nu există, o Bhagavat, nimic altceva decît tu; ceea ce pare să existe nu e pur, pentru că nu este decît prin transformările calităților Mâyei că tu pari multiplu*” (P., 3, IX, 1). Dezinteresat de propria-i persoană divină, Brahmă continuă: „Adorarea aceluia care *nimicește neîncetat crearea distincției prin majestatea propriei sale forme: aceluia al cărui Spirit este știința însăși, Ființei superioare; aceluia căruia îi place să se joace cu cauza din care se nasc Creația, Conservarea și Distrugerea Universului. Ție ți-am adresat omagiul nostru*” (P., 3, IX, 14). Din aceste două citate, reiese clar că autorul țintește să reducă la unitate treimea persoanelor și, dacă mai e cazul, a esențelor. Pentru el, nu există decît o singură esență într-o singură persoană, numită Bhagavat, care, în perfecțiunea sa, își este suficient sieși (P., 3, II, 21). Restul: natura, sufletele și zeii, nu există decît prin el, sau, pentru a vorbi mai corect, acestea nu sînt decît multipla sa manifestare, formele iluzorii sub care se ascunde Bhagavat, pe

care noi, din cauza Măiei, le luăm drept realități ontologice. Că Brahmă, Vișnu și Șiva nu sînt decît întreita mască sub care acționează divinitatea supremă și unică, reiese și mai clar din următoarele cuvinte ale lui Brahmă: „Adorare lui Bhagavat, arborele lumii, care, *după divizarea propriei sale rădăcini, făcînd să răsară trei trunchiuri, eu, Girița (Șiva) și Vibhu (Vișnu) însuși, pentru a crea, a conserva și a distruge universul, s-a dezvoltat totuși unic, în ramuri infinite*” (P., 3, IX, 16). Iar Vișnu-Bhagavat afirmă solemn despre dogma trimurtistă, zicînd: „*Eu sînt Brahmă, Carva (Șiva), cauza primă a universului, Spiritul, Stăpînul și semnul (sufletelor), care este inteligent prin el însuși și care n-are attribute. Unindu-mă, o Brahmane, cu Mâyâ, de care eu dispun și care constituie calitățile, creator, conservator și distrugător al Universului, eu iau nume conform cu operele mele. În sînul acestui Spirit Suprem, care este unicul și absolutul Brahmă, omul ignorant distinge Brahmă, Rudra și creaturile*” (P. 4, VII, 50-52).

Aceeași unitate ființială și personală a divinității reiese și din Bhagavadgita. „O, zeule — exclamă Arjuna — *eu văd în corpul tău pe toți zii și mulțimea ființelor de tot felul*” (XI, 15; cf. și urm.). Iar Bhagavat zice: „*Chiar și aceia care adoră pe alți zei, care le jertfesc și care cred în ei, mie îmi jertfesc, cu toate că în chip neregulat*” (B., IX, 23). Faptul că Bhagavat este numit de două ori Vișnu de către Arjuna (B., XI, 24, 30) și de alte două ori Hari de către Samjaia (B., XI, 9; XVIII, 77) atestă aceeași credință într-o divinitate unipersonală.

Credinciosul hinduist care ajunge să-și însușească acest adevăr scapă de tirania reîncarnărilor, obținînd liniștea veșnică. Iată asigurarea din partea lui Bhagavat: „*Acela care nu distinge unul de altul pe cei trei zei, care au aceeași natură, și care sînt sufletul tuturor ființelor, acela obține odihna*” (P., 4, VII, 54). Un brahman, înțeleptul și ascetul Atri, supunîndu-se, timp de o sută de ani, la tot felul de mortificări și implorînd mereu pe unicul și singurul Dumnezeu, a ajuns să vadă pe cei trei șefi ai zeilor (P., I, 18—23). Mirat că i s-au arătat trei zei în loc de unul, cum se aștepta, li se adresează surprins și le cere să-i spună cine sînt. Aceștia îi răspund că ideea pe care el și-o făcuse despre divinitate este justă, veridică: „Da, este conformă cu adevărul ideea pe care tu ți-ai făcut-o (despre noi); adevărul nu e altminteri, o Brahmane, o tu care ai conceput o bună cugetare: *Această ființă (unică), obiect al meditației tale, este noi-însine, care sîntem în*

fața ta" (P., 4, I, 28—30). Să nu uităm însă că acești „noi-înșine” sînt efectele Măiei, iluziei.

Din textele și considerațiile noastre de mai sus, reiese clar că Trimurti nu este altceva decît Bhagavat, Ființa supremă și universală, considerată sub trei aspecte diferite, în triplul său rol de Creator, de Conservator și de Distrugător. Numirile sînt diferite și multiple, dar divinitatea este una singură în trei „persoane” sau înfățișări. Dar aceste „persoane” nu se definesc decît în relație cu lumea. Ele nu există în chip independent de lume, ci numai în raport cu universul. Existența lor nu ține de structura — dacă-i permis acest cuvînt — intimă a Ființei supreme, ci e condiționată de ideea și de faptul Creației, Conservării și Distrugerii universului.

5. TRIMÛRTI ȘI SFÎNTA TREIME. La prima vedere, concepția hinduistă despre Trimurti s-a părut unora a fi aproape identică cu învățătura creștină despre Sfînta Treime. Iar unele texte citate mai sus din cărțile religioase ale Hinduismului li s-au părut a fi uneori, dacă nu traduse, cel puțin inspirate din Sfînta Scriptură. Bazați pe această asemănare, unii indologi susțin, după cum am mai amintit, că învățătura creștină despre Sf. Treime nu este altceva decît o reeditare a doctrinei hinduiste despre Trimurti. Această teorie e lipsită, însă, de orice temei. Intre cele două învățături există deosebiri ireconciliabile, care reliefează superioritatea învățăturii creștine și atestă originalitatea și caracterul ei revelat. Pentru a stabili aceste deosebiri, va trebui să schițăm în cîteva cuvinte doctrina creștină despre Sf. Treime.

E un adevăr arhicunoscut, în rîndurile creștinilor, că Sf. Treime este unitate sub raportul ființei și treime sub raportul persoanelor. În ceea ce privește Ființa divină, ea este spirit unic, absolut, simplu, infinit, omniprezent, atotștiutor, atotbun, etc.... Iar în ceea ce privește persoanele treimice, *ele nu sînt simple aspecte sau puteri ale unicei ființe dumnezeiești, dar nu sînt nici trei Dumnezeu de sine stătători*. Fiecare persoană este în același timp purtătoare a ființei și puterii dumnezeiești și Dumnezeu deplin, dar prin identitatea firii dumnezeiești ele se întrepătrund reciproc, formînd o unitate, fără să se contopească întreolaltă. Unitatea ființei lor exclude atît politeismul cît și orice subordonare a persoanelor, pe motiv de prioritate sau de demnitate. Unitatea și identitatea ființei se oglindesc și în unitatea și identitatea cunoașterii, voinței și acțiunii externe a persoanelor treimice. Deosebirea persoanelor nu

constă în vreun minus sau vreun plus de ființă divină, nici în vreo neasemănare de ființă, deoarece fiecare persoană treimică posedă integral unica și indivizibila ființă divină, ci în relațiile lor reciproce: Tatăl fiind nenăscut, născător al Fiului și purcezător al Duhului Sfânt și nu născut și purces; Fiul fiind născut din Tatăl și nu nenăscut și purces, iar Duhul Sfânt fiind purces din Tatăl și nu nenăscut sau născut. Nouă ni se face cunoscută această deosebire prin manifestarea lor externă: Tatăl fiind — deși nu exclusiv — Creator și Pronietor, Fiul Mântuitor și Duhul Sfânt Sfințitor.

Trecând acum la confruntarea celor două doctrine, constatăm că, atât în Creștinism cât și în Hinduism, natura divină e concepută ca unică, spirituală, absolută, simplă, infinită, liberă, omniprezentă, etc.

Din lipsă de spațiu, noi nu putem lua aici în discuție toate aceste atribute divine. Ne mărginim doar la trei dintre ele, care ne vor edifica suficient asupra independenței și superiorității învățaturii creștine față de învățătura hinduistă.

Calificativul de absolut, atribuit Ființei divine, nu are în hinduism exact același înțeles ca în Creștinism. În Creștinism, ca și în filozofia modernă, absolutul Ființei divine nu constă, ca în hinduism, numai în lipsa de limită și determinare, în infinitatea și perfecțiunea acesteia, ci mai ales în faptul că Ființa divină există prin sine — deci independent de orice condiție externă — *în chip necesar*. Absolutul implică cu necesitate existența. De aceea, spre deosebire de hinduism, în Creștinism, *Ființa divină nu poate fi gândită ca neexistând sau ca putând să nu existe*.

Infinitatea Ființei divine, apoi, nu exclude — după învățătura creștină — realitatea obiectivă și distinctă a lumii finite. Infinitul divin coexistă — e adevărat că într-un mod neînțeles de mintea omenească — cu finitul cosmic și antropologic, fără să se amestece întreolaltă. E drept că și în creștinism Dumnezeu este socotit ca singura realitate adevărată, dar nu în înțelesul immanentist care se desprinde din Bhagavadgita și Purâna, potrivit căruia între Dumnezeu și lume există o continuitate de substanță, ci în sensul că Dumnezeu este singura realitate absolută, existentă prin sine și în mod necesar.

O deosebire esențială există apoi cu privire la conceptul de Ființă simplă. Dumnezeu este conceput, în ambele religii, ca Ființă simplă. Prin simplitatea Ființei divine, autorii Bhagavadgitei și Purânei înțeleg, însă, numai însușirea acesteia de a nu fi separată

modernă, simplitatea Ființei divine constă nu atât în caracterul ei de Ființă neseparată și nedivizată, cît mai ales în caracterul ei de Ființă *necompusă*, și, deci, *inseparabilă* și *indivizibilă*.

Dacă în ceea ce privește Ființa divină cele două concepții posedă și unele asemănări firești, în ceea ce privește persoanele divine ele nu prezintă decît deosebiri.

Am văzut că în hinduism cele trei „persoane” sau zei, Brahmă, Vișnu și Șiva, nu sînt decît trei aspecte, trei înfățișări deosebite ale unicei Ființe supreme, pe care aceasta le ia cu ajutorul Măiei atunci cînd e vorba de a crea, de a conserva și de a ridica existența lumii. Ele nu există în chip ontologic și necesar, ci există numai ca manifestări ale Ființei divine și numai în funcție de activitatea acesteia de creare, conservare și distrugere a universului.

Cu totul altfel stau lucrurile în creștinism. Persoanele Sfintei Treimi sînt existențe *reale* și *necesare*. Natura divină ființează nu într-o singură persoană, ci în trei persoane deosebite. După învățătura creștină, persoanele treimice sînt existențe reale și nu simple moduri de manifestare, sau aspecte, sau puteri ale unicei Ființe divine, ca în hinduism. Antitrinitarismul sau monarhismul modalist și dinamic a fost condamnat de Biserica creștină ortodoxă.

Persoanele treimice există apoi cu același grad de necesitate ca și natura divină. Existența lor nu e condiționată de nimic din afara naturii divine. Treimea ipostaselor în care ființează natura divină este o caracteristică, o lege veșnică a naturii divine înșăși și nu a relațiilor lui Dumnezeu cu un altul. Existența ipostatică a Fiului și a Duhului Sfînt nu e condiționată de voința creatoare și mîntuitoare a Tatălui cu privire la conceperea, crearea, mîntuirea și sfințirea universului și a omului. Într-un alt mod de exprimare, Tatăl naște pe Fiul și purcede pe Duhul Sfînt nu numai ca prin ipostasele lor să conceapă, să creeze, să mîntuiască și să sfințească creaturile. Sfînta Treime ar fi existat chiar dacă n-ar fi existat gîndirea și voința creatoare divină cu privire la lume. Existența celor trei ipostase divine ține de înșăși viața intimă a Sf. Treimi. De aceea în înfățișarea învățăturii despre ipostasele divine, Creștinismul face abstracție de orice motive de ordin cosmologic și soteriologic. În Creștinism, existența și relațiile persoanelor treimice se concep și se definesc fără nici o relație cu creatura. Că noi oamenii descifrăm în lume anumite manifestări ale Sfintei Treimi și atribuim persoanelor individuale divine anuși divizată în părți. Dar neseparatul și nedivizatul poate fi divi-

zibil și separabil. După concepția creștină, ca și după filozofia mite lucrări e cu totul altceva. Nu lucrările și manifestările extra-treimice ale persoanelor Sf. Treimi determină existența acestora, ci ele numai ne fac cunoscută existența lor ca persoane. Existența reală a persoanelor divine ține, după cum am spus, de însuși modul vieții divine intime și numai de aceasta.

Dacă la considerațiile de pînă aici mai adăugăm și faptul că „persoanele” trimurtiste sînt lipsite de raporturile reciproce, de relațiile de paternitate, filiațiune și pîrcedere întîlnite la persoanele treimice, ne putem da seama și mai bine de esențialele deosebiri dintre concepția creștină și cea bhagavadgitică și purânică.

CONCLUZII: Deosebirile fundamentale și ireconciliabile dintre învățătura creștină despre Sf. Treime și doctrina hinduistă despre Trimurti, evidențiate mai sus, infirmă și răstoarnă teoria după care Creștinismul ar fi împrumutat concepția sa despre Sf. Treime din Bhagavadgita și Bhâgavata Purâna. Intre trinitatea hinduistă și Sfînta Treime nu există comun decît cel mult cifra trei, care nu însemnează nimic. Doctrina creștină despre Sfînta Treime rămîne o învățătură superioară, originală și revelată.

Dacă la deosebirile doctrinale constatate mai adăugăm și faptul că Bhagavadgita și Purâna, în forma lor actuală, sînt de o redactare posterioară erei creștine și relativ recentă, orice îndoială cu privire la independența credinței creștine în Sfînta Treime față de credința hinduistă în Trimurti dispăre. Iar dacă tradițiile religioase hinduiste despre Trimurti, fixate în scris de autorii Bhagavadgitei și Purânei, nu sînt nici ele mai vechi decît Creștinismul, sîntem îndreptățiți să presupunem că ideea de Trimurti a apărut sub influența Creștinismului.

BIBLIOGRAFIE AUXILIARĂ CONSULTATĂ: A. Roussel, *Cosmologie hindoue* d'après Le Bhâgavata Purâna, Paris 1898; P. D. Chantepie de la Saussaye, *Manuel d'Histoire des Religions*, trad. sur la seconde édition allemande, sous la direction de Henri Hubert et Isidore Lévy, IV-ème tirage, Paris 1921; G. Florovsky, *L'idée de la création dans la philosophie chrétienne*, în *Logos, Revue internationale de synthèse chrétienne orthodoxe*, I-ère année, No. 1, Buc. 1928; Et. Lamotte, *Notes sur la Bhagavadgita*, Paris 1929; Hr. Andrusos, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, trad. de Dr. D. Stăniloae, Sibiu 1930; D. Saurat, *Histoire des religions*, Paris 1933; Le Pelet, *La Pensée Religieuse de la Bhagavad-Gîtâ (Le chant du bienheureux)*, Lausanne-Paris 1934; A. Schweitzer, *Les grands penseurs de l'Inde. Etude de philosophie comparée*, Paris 1936; Bern. Allo, O. P., *Religions de l'Inde*, în M. Brillant et N. Nédoncelle, *Apologétique*, Paris 1937; P. Masson-Oursel, *La Philosophie en Orient*, în Em. Bréhier, *Histoire de la Philosophie*, Fascicule supplémentaire, Paris 1948; R. Grousset, *Les civilisations de l'Orient. L'Inde*, Paris 1949; Prof. Em. Vasilescu, *Religiile Indiei* (curs dactilografiat); Yawaharlal Nehru, *Descoperirea Indiei*, trad. București 1953.

Diac. IOAN GLĂJAR

ÎNDRUMARI CATEHETICE ÎN LUCRAREA: DE CATECHIZANDIS RUDIBUS¹

Înainte de a trece la analiza acestei lucrări, socotim nimerit să facem cîteva observații referitoare la geneza ei.

În epistola I-a către corinteni, Sfîntul Apostol Pavel, vorbind despre darurile duhovnicești și iconomia lor, spune în cap. 13, 13, că acestea sînt credința, nădejdea și dragostea, iar „mai mare decît acestea este dragostea”.

În aceeași epistolă, vorbind despre întrebuițarea darului limbilor și a proorociei, spune că: „cel ce proroceste, zidește Biserica”..., însă respectivul trebuie să vorbească cu înțeles: „Ci în biserică voiesc să grăiesc cinci cuvinte cu mintea mea, ca și pre alții să-i învăț, decît zece mii de cuvinte în limbă” (cap. 14, 9—20). Din locul acesta și altele (F. A. 18, 25; Rom. 2, 18; Gal. 6, 6) putem constata că Sfîntul Pavel este primul care întrebuițează în Noul Testament verbul grecesc „κατηχεῖν” în înțelesul de a instrui sau a învăța pe altul adevărurile creștine, ca să ducă viață nouă, cea după Duh. În acest înțeles, termenul „a catehiza” este întrebuițat în Biserică, din primul veac al erei creștine și pînă în zilele noastre; în ce privește termenul „catehumen”, adică cel ce ascultă învățătura religioasă, primul care l-a folosit a fost Tertulian (160—245).

Dar cine erau aceia care ascultau învățăturile religioase? În veacul apostolic le primeau aceia care erau deja botezați, pentru că, la început, Sfinții Apostoli căutau, prin propovăduirea Evangheliei, în vederea convertirii necreștinilor vîrstnici, să cîștige aderenți, pe care îi și botezau, urmînd ca apoi să primească instrucția și educația religioasă corespunzătoare.

¹ S. Aurelii Augustini, Hipponensis Episcopi, De catechizandis rudibus, Liber unus, Migne, P. L. T. 40, Parisiis 1887, col. 309—348.

În a doua jumătate a veacului al doilea, cînd creștinismul se răspîndea cu iuteală tot mai mare, și cînd mulți dintre cei botezați cădeau de la credință, fie că nu erau suficient de pregătiți spre a rezista în fața ereziilor ivite, fie că se îngrozeau de prigonirile deslănțuite de împărații romani, Biserica începu să organizeze instituția de educație creștină, numită catehumenat.

Mai întîi didascalii și apoi școlile catehetice au fost destinate, la început, să instruiască pe catehumeni, adică pe cei începători în cunoașterea religiei creștine, care după aceea erau admiși să fie botezați; mai tîrziu școlile catehetice au devenit adevărate focare de cultură teologică, care au contribuit în mod considerabil la lămurirea, adîncirea și formularea adevărurilor de credință ale creștinismului.

Primirii în catehumenat, îi premergea însă o serioasă cercetare a candidatului, iar durata catehizării propriu zise era condiționată atît de firea cît și de convingerea cu care catehumenul se manifesta convertit pentru religia creștină. De aceea inițierea aceea dura cît mai mult — chiar și doi și trei ani — cînd chiar foarte puțin, ca de pildă în caz de pericol de moarte; în tot cazul, cînd catehumenul da dovadă de însușirea învățaturii creștine elementare și de pocăință, catehizarea se prescurta, iar de nu arăta progres, se prelungea.

Sfîntul Iustin, Martirul și Filozoful, vorbind despre felul cum sînt primiți păgînii în creștinism, în lucrarea sa „Apologia I-a” (anul 155), ne dă o prețioasă mărturie despre începuturile catehumenatului, zicînd: „Pe cei ce s-au convins și cred că sînt adevărate cele învățate și spuse de noi, și promit că vor putea să trăiască în conformitate cu dînsese, îi învățăm să se roage, și postind să ceară de la Dumnezeu iertarea păcatelor (lor) anterioare, rugîndu-ne și postind și noi împreună cu dînșii. După aceea îi ducem unde este apă și se nasc a doua oară, prin același fel de renaștere, prin care ne-am renăscut și noi”.¹

Mai tîrziu însă, abia în veacul III și IV, instituția catehumenatului a fost bine organizată și a înflorit pînă la finea veacului al V-lea, cînd dispăru, deoarece devenise obligator botezul pruncilor, cărora li se făcea, de atunci înainte, instruirea și educația creștină abia după primirea Sfîntului Botez, așa cum se face și azi. Celor adulți însă, dintre păgîni și iudei, li se făcea totdeauna

¹ Fragment din Apologia Sf. Iustin, tradus de Prof. N. Cotos, în Rev. Mitropolia Ardealului, Sibiu 1956, Nr. 3—4, p. 264.

catehizația, înainte de a primi Sf. Botez, așa cum se practică și azi în Biserica Ortodoxă.

În timpul clasicismului creștin, catehezele trebuiau alcătuite sistematic: întâi erau combătute ideile păgâne și iudaice, apoi se trecea la expunerea și lămurirea învățăturilor Vechiului Testament și ale Evangheliei lui Hristos, și după ce catehumenul era inițiat în acestea și totodată promitea că va trăi în conformitate cu dînsese, primia Sf. Botez, iar după aceea era instruit în celelalte misterii (taine) creștine.

Despre pregătirea candidaților pentru primirea lor în catehumenat, Sf. Ciril al Ierusalimului spune: „Stăruieți în cateheze, primiți arma contra ereziilor, contra iudeilor, samaritenilor și păgînilor, și ajungeți nebiruiți de orice atac eretic”;³ în cele 18 cateheze pentru catehumeni și în cele cinci cateheze mistagogice pentru cei de curînd botezați (neofiți), Sf. Ciril arată și metoda ce este de întrebuițat. El se adresează ființei umane, în întregimea ei, adică intelectului, sentimentului și voinței, vorbindu-i de la inimă la inimă. El urmează metoda iubirii creștine, adică de a cuceri inima care să practice iubirea, în viață. El a căutat să lumineze, să miște, să înduplece, cu osebire să cucerească inima catehumenului, încît ceea ce va fi învățat teoretic despre dogmele și normele morale creștine, să și trăiască sufletește și să practice în viață; ținta educației creștine este cunoașterea și practicarea credinței și iubirii, virtuți ce-l fac pe catehumen să dorească a colabora, cu bucurie, cu Harul divin, pentru mîntuirea sa.

Educația creștină are un întreit aspect: deprinderea unei vieți religioase-morale, în iubire față de Dumnezeu și față de aproapele, deprinderea în rugăciune și cultul divin, și o cunoaștere suficientă a învățăturii creștine, temeluită pe Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, și predată de Biserică.

În ce privește metoda catehetică, Sf. Ciril întrebuițează pe cea deductivă-dogmatică, explicînd simbolul credinței, în chip sintetic, cu forma erotematică, adică prin întrebări și răspunsuri.

Dreptul și datoria de a catehiza le aveau episcopii și presbiterii. Că uneori și diaconii catehizau, rezultă din Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, și mai ales din următorul fapt care a prilejuit scrierea „De catechizandis rudibus”.

În timpul vieții episcopului Augustin († 430) din Hippo, cel mai renumit predicator al Apusului, numit pentru aceea „Hrisos-

³ Procateheza, cap. 10, p. 47, trad. de D. Fecioru, Buc. 1943.

tomul Apusului”, care a scris peste 1000 de omilii și 396 cuvântări ocazionale (sermone), mai multe opere de Teologie superioară și alte lucrări valoroase, trăia în Cartagina diaconul Deogratias.

În urma erudiției sale teologice și în urma talentului său oratoric, diaconul acesta se bucura de mare autoritate și de aceea primea numeroase anunțuri de primire în catehumenat. În această lucrare serioasă și dificilă se străduia din răputeri, dar nemulțumit de rodul muncii sale, Deogratias se adresează învățatului episcop Augustin cu rugămintea să-i dea îndrumări corespunzătoare scopului învățămîntului catehetic.

Rugat deci de către diaconul Deogratias, Fericitul Augustin a scris, pe la anul 400, tratatul „De catechizandis rudibus”, adică „Despre învățămîntul catehumenilor începători”, de care ne ocupăm în acest studiu.

Lucrarea aceasta, în care Augustin desfășoară metoda sa inductiv-istorică (analitică), numind pe catehumeni în general „audientes”, adică auzitori ai cuvîntului, și deosebindu-i în două trepte, și anume „rudes” (proseliți) și „competentes” (fotizomeni), adică pregătiți pentru Sf. Botez, este de excepțională valoare, pentru că e primul tratat care ne dă îndrumările și normele artei catehizării în Biserica primară, și pentru că a constituit baza pe care au fost alcătuite manualele de Catehetică de mai târziu, cu deosebirea numai că, invers ca la Augustin, acțiunea misionară și catehetică urmează după Sf. Botez.

Tratatul cuprinde 27 capitole, în 55 de numere; e tipărit pe 39 coloane, și se împarte în două părți: partea teoretică sau metoda de la cap. I—XVI, și partea practică de la cap. XVII—XXVII; în partea practică prezintă două modele de cateheze de primire în creștinism, elaborate pe baza teoriei premiergătoare.

În cap. I, Augustin înșiră, pe scurt, întrebările din scrisoarea adresată lui de către Deogratias: 1. Cum trebuie predate mai bine catehumenului adevărurile, a căror credință ne face creștini; 2. Cu ce să înceapă, cu ce să se încheie expunerea narativă, și dacă la încheierea ei se mai adaugă îndemnuri sau numai percepțele, păzirea cărora să reprezinte candidatului ființa vieții și credinței creștine; 3. În vorbirea sa lungă și obositoare adeseori simte nemulțumire și plictiseală el însuși, și de bună seamă și aceia care-l ascultă.

Cuprins de dragoste față de Dumnezeu, față de Biserică și față de frații săi, Augustin răspunde bucuros la aceste nedumeriri

ale lui Deogratias, spre a ajuta pe aceia ce au chemarea educației creștine, ca să o poată îndeplini ușor și iscusit, dar să nu lipsească zelul și voia bună.

În cap. II, Augustin lămurește mai întâi nemulțumirea pe care o simte Deogratias cu expunerea orală, zicînd că această nepotrivire derivă din faptul că limba nu poate exprima întotdeauna gîndurile lăuntrice, care sînt pentru intelect ceea ce sînt trăsăturile feței pentru trup. De aceea nu trebuie a pierde curajul, pentru că lucrul principal este să avem dragoste față de dregătoria catehetică, și pe începători să-i învățăm cu cea mai mare plăcere și seninătate: Dacă Dumnezeu iubește pe dătătorul cu bună voie, în cele ale milostivirii trupești, cu atît mai mult îl iubește pe acela ce împarte (II Cor. 9, 7) cu bună voie (hilaritate) pe cele duhovnicești.

Înceind acest capitol, zice: „Așadară, cum ai dorit, vom vorbi pe larg, mai întâi despre modul narațiunii, apoi despre modul argumentării învățăturilor și al înduplecării voii de a le urma și la sfîrșit despre dobîndirea voii bune, așa cum Dumnezeu mi le va fi sugerat”.

Potrivit acestei promisiuni, în cap. III vorbește despre narația sau cateheza istorică. Aceasta trebuie să fie bogată în conținut și să constituie un întreg, începînd de la cuvîntul Scripturii „La început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul” (Fac. 1, 1) și pînă la timpul prezent al Bisericii. Nu însemnează să explicăm întreg cuprinsul cărților Sf. Scripturi, ci în chip rezumativ vom releva din fiecare epocă cele mai frumoase și mai importante momente, spre intuirea și meditarea sufletească a catehumenilor. Peste tot însă expunerea să fie făcută cu știință bună, cu credință și cu dragoste, și toată atențiunea lor să fie îndreptată spre țelul dragostei.

Sfintele Scripturi ale V. T. sînt scrise înainte de venirea lui Hristos, pentru a pregăti sosirea Lui și pentru a prevesti întemeierea Bisericii la toate neamurile, adică a Bisericii ce cuprinde pe toți aceia care au crezut în El, înainte de a fi fost sosit, precum și pe noi care credem că a venit. Patriarhii și Proorocii și toți Dreptii V. T. care au crezut în Hristos, înainte ca El să se fi născut și jertfit, sînt pilde și tipuri de credință iubitoare pentru noi cei ce trăim acum după ce Iisus Hristos a realizat mîntuirea neamului omenesc.

În cap. IV arată că Dumnezeu a trimis pe Iisus Hristos în lume spre a-și manifesta dragostea Sa și spre a-i învăța pe oa-

meni să iubească pe Dumnezeu și pe aproapele lor, porunca supremă ascunsă în V. T. și descoperită în N. T. prin Domnul Iisus Hristos.

Iisus Hristos fiind expresia iubirii sfinte și pilda smereniei omenești pentru noi, Augustin stabilește dragostea ca cel mai înalt principiu de călăuzire catehetică și pretinde ca narațiunea să fie făcută atât de interesantă și atractivă, încât catehumenul „prin auz să ajungă la credință, prin credință la nădejde și prin nădejde la iubire”.

În cap. V, dă îndrumări cum trebuie cercetat candidatul asupra motivelor, de a fi primit în catehumenat. Aproape toți cari doresc să intre în creștinism, o fac de teama pedepsei lui Dumnezeu, și atunci demonstrându-i, cât de mult iubește Dumnezeu pe cel ce se teme de Dînsul, el se va simți îndemnat, în inima sa, să iubească și el pe Dumnezeu. Dacă însă pentru motive de avantaje omenești, și nu cu intenție curată, voiește să treacă la creștinism, el trebuie îndrumat prin învățătură, să-și câștige intenția inimii iubitoare pentru credința creștină.

Informații asupra stării lui sufletești se pot lua și din partea celor care-l cunosc, dar el poate fi întrebat și direct asupra motivelor care îl fac să ceară primirea în catehumenat, și pe baza răspunsurilor lui, catehetul își va fixa punctul de plecare a catehezei.

Cap. VI tratează despre introducerea catehezei și despre partea ei istorică. Dacă răspunde candidatul că, în urma zguduirii lăuntrice din partea lui Dumnezeu, voiește să se facă creștin, catehetul va arăta, în introducere, cât de mare este grija lui Dumnezeu față de noi, și pe baza citatelor Sfintelor Scripturi ucenicul va cunoaște mila mare a Lui, care, mai înainte de a fi urmat învățăturii scripturistice, l-a chemat să devină creștin și să se încadreze membru al Bisericii Sale. Totodată candidatul va fi sfătuit să se obișnuiască a nu căuta în Sf. Scriptură minuni văzute, ci să nădăjduiască la cele nevăzute și să scoată dintr-însa învățătură și îndrumare. După aceasta să istorisească și să explice faptele minunate ale lui Dumnezeu, începînd de la facerea lumii și pînă în vremile actuale ale Bisericii, raportîndu-le la țelul final, la dragostea și folosul lor practic pentru catehumeni.

În cap. VII el expune, după terminarea narațiunii biblice, partea a doua principală a catehezei, ce constă din învățătura despre învierea morților și despre judecata de apoi, din preveniri

și din îndemnuri de a se feri de tentațiile și ispitele din afară și întru Bisericii, pe care nu trebuie să le combată amănunțit, ci scurt să arate catehumenului că au fost prezise și că sînt de folos pentru desăvîrșirea credincioșilor. Pe de altă parte însă trebuie împărtășite, pe scurt, și principiile morale ale vieții creștine, pentru ca să nu se lase ademenit de cei păcătoși care sînt tolerați în Biserică, care însă vor fi îndepărtați la sfîrșit. În fine el trebuie avertizat să nu-și pună nădejdea în oameni, ci cu răbdare să ducă viața cinstită în Hristos.

Cît privește extinderea catehezei, ea depinde de timpul disponibil al catehetului și al ucenicului, dar și de zelul și trebuințele acestuia din urmă.

Cap. VIII. În acest capitol, Augustin arată metoda, cum trebuie primiți în catehumenat, cei învățați în științele liberale, care însă cunosc și unele din cărțile bisericești și mai ales din acelea ale Sf. Scripturi. Catehetul va expune, pe scurt, învățăturile de credință, quasi cunoscute lor, și va întreba din care autor s-a însușit, spre a dori să treacă la creștinism. De va răspunde că lectura Sf. Scripturi este motivul deciziei sale de a se încadra în Biserică, va face cîteva aprecieri asupra faptului că în Sf. Scriptură simplitatea ei e împreunată cu profunzimea ideilor. Dacă însă a citit și s-a inspirat din cărți eretice, crezînd că cuprind adevărul, atunci trebuie demonstrat, că credința adevărată e fundamentată pe autoritatea Bisericii universale și pe scrierile celor mai luminați și recunoscuți învățați ai Bisericii. Cu toate acestea au existat și între marii învățați creștini unii care au greșit, ceea ce se poate întîmpla oricui, însă întru cît au apărut cu insistență rătăcirile lor, s-au rupt de la unitatea Bisericii. Ideile rătăcite ale ucenicului trebuie a le combate nu cu autoritatea de învățător, ci subliniind smerenia lui, în urma căreia s-a decis a irece la creștinism, să trecem repede peste amănunte și să avem în vedere ultimul țel, adică dragostea, fie că expunem, pur și simplu, învățăturile de credință ori le discutăm, fie că tratăm așa despre învățăturile morale sau despre ispite.

Cap. IX arată cum trebuie tratați aceia ce vin din școlile gramaticilor și retorilor: să fie îndemnați la smerenie, să nu disprețuiască pe aceia ce preferă să se ferească de rătăcirile morale mai mult ca de cele limbice, și nu compară limbușia cu o inimă curată; să le explicăm Sf. Scriptură în sens verbal, misteriiile însă în sens alegoric, și să subliniem că înțelesul premerge cuvîntului,

ca și sufletul trupului, și înțelesul adevărului premerge frumuseții expresiei cuvintelor; totuși să se ferească de barbarisme, să se roage lui Dumnezeu nu în cuvinte stîlcite și pocite, ci pe înțelesul poporului și în duh de rugăciune, deoarece o lecție catehetică în biserică trebuie să fie alta decît vorbirea într-o adunare publică, care cîteodată poate fi numită bună, nicicînd însă nu poate fi numită o rugăciune.

În ce privește taina sau ritul sacramental cu care în curînd vor fi primiți în catehumenat, celor mai inteligenți să li se explice doar numai semnificația ei, iar celor mai mărginiți trebuie să o lămurim, printr-o explicare mai largă, pentru ca, ceea ce văd, să nu desconsidere, ci să-i înțeleagă sensul.

În cap. X, înainte de a da un exemplu de cateheză practică, adică cum trebuie aplicate regulile catehetice, amintite pînă aci, Augustin arată, cum își cîștigă catehetul acea plăcere și veselie necesară la expunerea catehezei. Cauza inițială a desgustului și a nemulțumirii, pe care catehetul le simte la expunerea catehezei, nu derivă nici din obiectul acesteia și nici din lipsa artei vorbirii sale, ci din reaua lui dispoziție, și cauzele acesteia sînt șase: 1. Nepotrivirea ideilor concepute cu exprimarea lor verbală; 2. Avem mai mare plăcere de a asculta sau ceti ceva mai bun, decît de a improviza cuvinte, ce rămîn poate neînțelese de catehumen; 3. Plictiseala de a tot repeta, noilor începători, cele arhicunoscute nouă; 4. Indiferența din partea auzitorilor, 5. Indispoziția de catehizare, cînd sîntem nevoiți să amînăm o lucrare ce ne place; 6. Mîhniți în urma unei sminteli, sîntem nevoiți chiar atunci să catehizăm.

Remediile pentru cîștigarea plăcerii și a voiei bune, trebuie căutate numai la Dumnezeu, pentru că El iubește pe cel ce dă cu plăcere și voie bună.

Împotriva primului motiv al indispoziției, este bine să ne gîndim la dragostea lui Hristos care s-a umilit pe Sine, deși era Dumnezeu adevărat, și luînd chip de rob s-a supus ascultării pînă la moartea pe cruce, spre a cîștiga sufletele aceluia care îl vor urma. Deci dragostea lui Hristos să ne fie pildă și nouă în expunerea catehezei.

Cap. XI tratează despre mijloacele împotriva cauzei a doua a desgustului, adică atunci cînd catehetul e nemulțumit cu expunerea sa, și mai degrabă ar asculta sau ar ceti ceva străin, decît să improvizeze idei, pe care nu e sigur că le înțelege catehumenul. Lu-

crul principal este cuprinsul sau sensul, și nu exprimarea verbală. În cazul, însă, că am expus o rătăcire, să considerăm aceasta ca o încercare a lui Dumnezeu, care voiește să vadă dacă o vom repara sau o vom apăra, căzînd într-o rătăcire și mai mare. Dacă însă nimeni și nici catehetul n-a observat momentan greșala, nu trebuie să se mîhnească; mai tîrziu însă aflînd că a comis o greșală, ce a fost primită cu bucurie, mîhnirea îi este cu atît mai mare și trebuie să caute un prilej potrivit spre a abate pe auzitori de la rătăcirea, în care au căzut nu prin cuvîntul lui Dumnezeu, ci prin cuvîntul nostru.

Față de unii contrari ai lui Dumnezeu, care se bucură că am greșit, să arătăm „răbdare și milă“, pentru că și bunătatea lui Dumnezeu îi duce la pocăință (Rom. 2, 4). Dacă însă n-au înțeles adevărul, trebuie să-l lămurim, în duhul dragostei, cu argumente din autoritate și din rațiune; dacă însă nu se lasă îndreptat de sminteală, să ne mîngîie pilda Mîntuitorului, care atunci cînd unii ce s-au smintit de cuvintele Sale și l-au părăsit, a zis ucenicilor care au rămas: „Oare și voi voiți să vă duceți?“ (Ioan 6, 67). La sfîrșit, lectura sau ascultarea unei lecții mai bune, ne vor dispune în așa fel ca să ne rugăm, ca Dumnezeu să vorbească către noi, așa cum dorim, și prin noi, să vorbească așa cum ne permit puterile noastre; așa este nimerit cuvîntul că „celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate le ajută spre bine“ (Rom. 8, 28).

Cap. XII. Dacă ne plictisește repetarea unor chestiuni, prea obișnuite nouă, copiilor însă potrivite, trebuie să ne coborîm spre dînșii cu dragoste de frate, de tată și de mamă, și astfel legați cu inimile lor, acele obiecte iarăși ne vor părea noi, în urma mișcării reciproce a inimilor, prin vorbirea noastră și prin atenția lor. De ex. de cîte ori trecem pe lîngă o regiune pitorească fără să simțim vreo plăcere? Dar dacă o arătăm altora care o văd pentru prima dată, atunci prin bucuria lor de noutatea panoramei locului, se înnoește și bucuria noastră, ce e cu atît mai mare cu cît îi iubim mai mult.

Cap. XIII. Dacă expunerea nu face impresie asupra catehumenului care fie că din respect sînt nu o aprobă printr-un cuvînt sau gest, fie că în timiditatea-i firească nu o pronunță, sau nu o înțelege sau chiar o disprețuiește, atunci trebuie să ne silim a-l sgudui și totodată a-l scoate din ascunzișurile sufletului lui: teama exagerată o înlăturăm prin încurajare iubitoare, timidita-

tea o calmăm prin manifestarea prieteniei noastre, prin întrebări ne convingem dacă a înțeles și-l încurajăm să se exprime ce ar avea de observat; îl mai întrebăm de cunoaște această chestiune, și eventual de aceea nu-l interesează, și apoi procedăm cu dînsul, potrivit răspunsului dat; vorbim mai clar și mai lămurit, combatem obiecțiunile făcute, rezumăm cele cunoscute lui, și în partea narativă a catehezei alegem din Scriptură cîteva locuri mistice și le explicăm în sens propriu, spre a face expunerea atractivă. De este însă catehumenul mai mult ca mediocru sau poate arată chiar silă, trebuie să-l suportăm cu răbdare binevoitoare, și trecînd repede peste toate celelalte, să-i vorbim energic despre cele mai necesare, ca de ex. despre adevărurile unității și ecumenicității Bisericii, despre ispite și viața creștină, arătînd groaza judecății de apoi; în fine, să vorbim mai mult pentru dînsul cu Dumnezeu, decît cu dînsul despre Dumnezeu.

De observăm că unul, care la început asculta cu plăcere, cască și că ar vrea să plece, trebuie să-i împrăștiăm atenția și interesul printr-o glumă cuviincioasă sau printr-o digresiune senzațională, sau de este obosit, să-i oferim un scaun, căci șezînd pe scaune chiar de la început, catehumenii vor asculta cateheza cu mai mare atențiune; cînd observăm însă că sînt obosiți, trebuie să ne grăbim și să încheiem cateheza.

Cap. XIV. Dacă se simte catehetul indispus, pentru că a întrerupt o altă lucrare pe care o socotea mai necesară decît catehizarea, trebuie să reflecte că inversarea ordinei în lucrările omenești se face după planul și voia lui Dumnezeu, căci „multe sînt cugetările în inima bărbatului, hotărîrea Domnului însă rămîne în veci“ (Prov. 19, 21).

Dacă sîntem mîhniți din cauza unui păcat comis de noi, trebuie să ne amintim de Profetul care spune: „Milă vreau mai mult decît jertfă“, și astfel înlăturînd indispoziția sufletească, prin facerea de milostenie față de semenul și fratele nostru, care vrea să fie creștin, vom face cateheza cu dragoste și seninătate, izvorîta din dragostea Duhului Sfînt, dat nouă.

Cap. XV. Înainte de a prezenta un model intuitiv de predare a unei cateheze, Augustin îl face pe Deogratias să chibzuiască următoarele: Una este dispoziția sufletească a aceluia care dictează un model pentru acela care-l va ceti, și alta este a aceluia care vorbește catehumenului pe care îl are în față; în cazul din urmă ea este diferită, la acela care instruește între patru ochi, și la acela

ce învață în fața unui public cu diferite părerii și judecăți; apoi una este de înveți numai pe unul, iar ceilalți numai asistă, și alta de ascultă toți expunerea cu atenție; ori de înveți numai în cerc familiar sau în public pe tot poporul, de sînt mulți sau numai puțini, de sînt învățați sau neînvățați, orășeni sau țărani, sau amestecați, adică și unii și alții, și dacă poporul e alcătuit din toate stările sociale. Varietatea stării sufletești a catehetului depinde deci de varietatea catehumenilor, și așa cum aceasta influențează diferit asupra lor, tot așa variată va fi și rostirea orală a catehetului, în introducere, tratare și încheiere, conformîndu-se celor a căroră le vorbește; fie că sînt învățați sau neînvățați, concetățeni sau străini, bogați sau săraci, particulari sau autorități, de o vîrstă sau alta, de un sex sau altul, dintr-o sectă sau alta, de o superstiție sau alta.

Desigur că dragoste egală trebuie să arate catehetul tuturor, dar în colorit variat, și tuturor să le vorbească la inimă.

În sfîrșit Augustin îi atrage atențiunea că, fără îndoială, el poate învăța mult din metoda prezentată, însă și mai bine va înțelege să catehizeze dacă îl va vedea și auzi catehizînd pe dînsul însuși.

În cap. XVI—XXV inclusiv urmează modelul de prelegere catehetică pe care Augustin o practică față de aceia care doreau să fie primiți în catehumenat. Din cauza extinderii mari a acestei expunerii, vom da aici numai subiectele ce sînt tratate:

Cap. XVI. Nu în bunurile trecătoare, nici în măririle deșarte, nici în spectacolele și jocurile desfrîinate ale acestei vieți, ci numai în cuvîntul lui Dumnezeu și în conștiința curată, și chiar în cele mai mari necazuri, omul își poate găsi liniștea și fericirea adevărată, după care jinduiește.

Cap. XVII. Creștin adevărat este acela ce caută mîntuirea sa sufletească în credința față de Hristos, și nu acela ce caută să se încadreze în Biserica lui Hristos pentru avantaje și foloase trecătoare. Dreptii V. T. au fost mîntuiți prin credința în venirea lui Hristos, iar noi ne mîntuim prin credința că Mesia cel prevestit a și venit.

Cap. XVIII. Despre crearea omului și a celorlalte făpturi; cei păcătoși vor fi condamnați la osîndă veșnică, iar cei drepti vor fi răsplătiți cu viață veșnică, căci Dumnezeu e slăvit în iubirea Sa „în dreptatea Sa și în mila Sa față de făpturile Sale“.

Cap. XIX. În Biserică trăiesc împreună cei buni cu cei răi, la sfârșit însă, la judecata de apoi vor fi despărțiți deolaltă. De la începutul neamului omenesc Dumnezeu admite ca cei buni împreună cu cei răi să formeze o singură comunitate, căci celor nelegiuiți El le lasă timp pentru pocăință și îndreptare. De exemplu Dreptul Noe și familia sa, precum și orașul Ninive au fost cruțați, pentru că au făcut pocăință. Prin potop și prin arca lui Noe e prefigurată Biserica lui Hristos. Toți Patriarhii și Profetii V. T. erau mădulare ale Bisericii; deși trăiseră înainte de venirea lui Hristos, sînt subordonați lui Hristos, Capul întregului trup bisericesc.

Cap. XX. Istoria robiei poporului israelit în Egipt, eliberarea lui din Egipt de către Moise, trecerea prin Marea Roșie, înecarea Egiptenilor păcătoși.

Precum prin potop, cei păcătoși au fost omorîți, iar prin lemn cei drepti au fost mîntuiți, tot așa poporul israelit a fost mîntuit prin toiagul lui Moise. În aceste exemple e simbolizată baia Sf. Botez, iar prin jertfirea mielului pascal iudaic, întru amintirea liberării din robia egipteană, e simbolizată jertfa de pe Cruce a Domnului (Is. 53, 7), cu semnul căreia e însemnat pe frunte, cel ce voeste să devină creștin.

De asemenea călătoria prin pustie, primirea Decalogului și multe prescripțiuni sacramentale sînt icoana darurilor spirituale ale Bisericii, ale împărăției Domnului Păcii, din care împărăție fac parte toți oamenii sfințiți, precum și toate duhurile care în înălțimile cerești slujesc lui Dumnezeu. David, din seminția căruia s-a născut, după trup, Iisus Hristos, este cel mai proeminent prototip de rege al împărăției israelite. Toate cele întîmplate în V. T., în țara făgăduinței, referitoare la venirea lui Hristos și la Biserică, le putem învăța din Sfintele cărți.

Cap. XXI. Captivitatea babilonică și eliberarea poporului de către regii babiloniei, în urma rugăciunilor pe care le făcea, simbolizează Biserica care e datoră să slujească și stăpînitorilor lumii acesteia (Rom. 13, 1, 7; Efes. 6, 5, și I. Cor. 3, 9). Ajungînd apoi sub jugul romanilor, poporul iudeu aștepta un liberator din robia terestră și de aceea putea înțelege că Mesia cel așteptat încă nu sosise.

Cap. XXII. Despre cele cinci epoci ale lumii, pînă la venirea lui Mesia: prima de la Adam-Noe, a doua de la Noe-Avraam, părintele neamului din care avea să se nască Iisus, a treia de la Abraam-David, a patra de la David-captivitatea babilonică, a cin-

cia de aici pînă la venirea lui Iisus, cînd începuse epoca a șasea, în care s-a reînnoit spiritul uman, după chipul lui Dumnezeu, așa după cum în ziua a 6-a a fost creat omul cei dintîi, după chipul lui Dumnezeu (Gen. 1, 27). În această epocă se împlinește Legea și Profeții integral, căci harul duhovnicesc, ce mai înainte era cunoscut numai unor Patriarhi și Profeți, este revelat prin Iisus Hristos tuturor popoarelor, spre a putea împlini Legea din dragoste către Dătătorul ei; care așa a iubit pe oameni, încît pe unul Fiul Său l-a jertfit pentru iertarea păcatelor și viața lor veșnică.

Prin activitatea și prin jertfa Sa, Iisus Hristos a arătat că V. T. a fost numai începutul bunurilor duhovnicești, și prin disprețuirea celor trecătoare, precum și prin îndurarea suferințelor Sale, a dovedit să nu căutăm în cele pămîntești fericirea, dar nici de suferințe să nu ne îngrozim. Prin nașterea după trup, dintr-o fecioară sărmană și logodită cu un teslar, a desființat fala de a fi de origine trupească nobilă; născut în Betlehem, un mic orășel al Iudeei, voiește să ne învețe să nu ne lăudăm cu locul măreț al nașterii; nici cu bogățiile lumești, și nici cu măririle deșarte, ci sărac și smerit, El îndura foame și sete, oboseală în călătoria terestră, deși s-a făcut nouă cale cerească; era mut și surd în fața celor care-L batjocoreau, El care da celor muți graiul și celor surzi auzul; El care dezlega cătușele bolilor, se lăsa încătușat, El care a înlăturat biciuirea tuturor durerilor omenești, se lăsa biciuit, El care pusese capăt oricărei cruci omenești, s-a răstignit, și a murit El, care a înviat pe cei morți; El însă a și înviat, ca să nu mai moară, și ca să ne învețe pe noi să disprețuim moartea, dar nu așa ca și cînd după moarte n-am mai trăi.

Cap. XXIII. La 50 de zile după învierea Sa din morți, Iisus Hristos trimite pe Duhul Sfînt peste Sf. Apostoli, care cu bucurie puteau împlini Decalogul iudaic, ce cuprinde cele două porunci mai mari evanghelice: iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele. Precum după 50 de zile de la prima serbare a Paștelui iudaic, poporul iudeu a primit Decalogul sau tablele Legii, scrise de degetul lui Dumnezeu, de asemenea tot la 50 de zile, după învierea Domnului a fost trimis Duhul Sfînt peste Sf. Apostoli. Ei au început să predice pe Hristos și, în numele Lui, să facă multe minuni, în urma cărora mulți s-au convertit și au crezut în Iisus cel înviat, formînd renumita comunitate frățească din Ierusalim, unde toate erau deobște. Pentru viața lor duhovnicească însă au fost prizonieri și dispersați în toate părțile. Intre prigonitorii creștini-

lor a fost și Saul, care apoi, chemat fiind ca Apostol, a predicat pe Hristos neamurilor, întemeind multe comunități creștine. Intrucât le-a poruncit să facă și ele colecte pentru sfinții săraci dintre iudei, Sf. Ap. Pavel a alcătuit legătura de iubire frățească între păgîni și iudei, Hristos făcîndu-se astfel piatră unghiulară, cum a fost prezis de Profeți (Is. 28, 16). Dar mai tîrziu s-au ivit prigoniri și mai crîncene și dese împotriva Bisericii lui Hristos, așa că zi de zi se împlinea tot mai mult cuvîntul profetic al Domnului: „Iată, Eu vă trimit pe voi ca oile în mijlocul lupilor“ (Mt. 10, 16).

Cap. XXIV. Butucul de viță, simbolul Bisericii lui Hristos, își răspîndi ramurile roditoare peste tot globul, fiind udat din belșug cu sîngele martirilor. Dar precum vița trebuie curățită și mlădițele neroditoare trebuie tăiate, așa și în Biserică s-au ivit erezii și schisme, împotriva cărora avu de luptat dar și-a purificat învățătura, încercîndu-și totodată și răbdarea. Deci precum, cetînd în cărțile sfinte despre multe preziceri făcute cu mult înainte de împlinirea lor, le și vedem împlinite, și precum cei dintîi creștini, fără să le vadă împlinite, prin minuni au fost îndemnați să le creadă, tot așa și noi trebuie să credem că prezicerile viitoare, pe care le cetim în aceleași Scripturi, și mai ales acelea despre învierea morților și despre judecata de apoi, se vor împlini întocmai cum sînt prezise de către Domnul nostru Iisus Hristos.

Cap. XXV. Indemnuri pentru a îndupleca voința de a crede cele predate, și mai ales pentru a întări credința împotriva acelor care neagă credința în învierea morților. Conștiința omului îi dă credința că va trăi, după ce a trăit, cînd vede că există acum, deși înainte n-a existat. Dumnezeu cel atotputernic care în chip nevăzut, l-a creat pe om, de sigur că va putea restabili trupurile celor adormiți, spre a fi judecate împreună cu sufletele lor, după faptele lor, la viață sau la osînda veșnică.

De aceea catehumenul trebuie îndemnat ca prin credință neșovăelnică și fapte bune, să se ferească de chinurile veșnice, și să se străduiască pentru viața cea veșnică, ca împreună cu Sfinții și Ingerii să se bucure de vederea lui Dumnezeu cel unul în ființă și întreit în persoană, în care „acum prin credință umblăm“ (II Cor. 5, 7). De asemenea catehumenul trebuie îndemnat să se ferească de păgîni, de iudei, de eretici și mai ales de creștinii cei răi din lăuntrul Bisericii. Pe așa numiții creștini după nume, Biserica îi tolerează în sînul său, pe de o parte ca să poată să se îndrepteze, și pe de altă parte spre a întări în credință pe creștinii adevărați.

Cei răi (păcătoși) de nu se vor îndrepta, la sfârșit desigur vor fi condamnați la osîndă veșnică. De aceea catehumenul să facă tovărășie numai cu cei buni, adică cu aceia care împreună cu dînsul iubesc în adevăr pe Dumnezeu, împlinind voia Lui. Nădejdea însă să nu-și pună nici în cei buni cu care se întovărășește, ci toată nădejdea este singur numai Dumnezeu cel veșnic neschimbat. Și de iubim chiar și pe aceia care încă nu sînt drepți, cu cît mai mult trebuie să-i iubim pe cei drepți. Diferența însă, între a iubi pe cineva și a nădăjdui în el, este mare, căci iubirea aproape-lui, Dumnezeu o poruncește, pe cînd pe cea din urmă o oprește. În necazuri și mîhniri pentru numele lui Hristos, catehumenul să nu se abată de la credință, ci trebuie să se smerească înaintea lui Dumnezeu, pentru ca El să nu admită să fie ispitit, de diavolul, peste puterile sale.

Cap. XXVI. După ce va fi răspuns că crede și că va ține toate învățăturile predate, candidatul să fie primit în catehumenat, dîndu-i-se sare sfințită și însemnîndu-l cu semnul crucii. De este necesar i se mai dau explicări despre simbolismul ritului acestuia și despre sensurile Sf. Scripturi, referitoare îndeosebi la iubirea lui Dumnezeu și a aproape-lui.

Dacă toată cateheza făcută pare prea lungă, ea poate fi rezumată pe scurt; mai lungă însă ea să nu fie; dacă este grabă trebuie rezumată în chipul următor:

„In adevăr, fratele meu, mare și adevărată este numai fericirea făgăduită Sfinților pentru viața viitoare”. Toate cele lumești sînt trecătoare și duc pe amatorii lor la chinurile veșnice. Atotmilostivul Dumnezeu a voit să scape pe oameni de la acestea, de n-ar voi să se opună milosteniei Creatorului lor, și trimise pentru aceea pe Unul născut Fiul Său, ca precum printr-un om, prin Adam, a intrat moartea în neamul omenesc, de asemenea printr-un om, care este totodată și Dumnezeu și Fiul lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos să fie ispășite toate păcatele comise, pentru ca credincioșii Lui să poată intra în viața cea veșnică (Rom. 5, 12—19).

Cap. XXVII. Toate cîte le cetim în cărțile V. T. și le vedem împlinite în Biserică, au fost prevestite cu veacuri înainte și aceasta zidește credința noastră. Potopul și arca lui Noe, simbolizează Biserica viitoare, ferită de scufundare prin lemnul Crucii lui Hristos. Lui Avraam i s-a prezis că din neamul lui se va naște poporul israelit, și din acesta și Iisus, care a fost răstignit, a înviat, s-a înălțat la ceruri și a trimis pe Duhul Sfînt. A fost pre-

vestit de Profeți și de însuși Hristos că Biserica Sa se va răspîndi peste tot globul, că se vor ivi erezii și schisme, și toate s-au împlinit. De asemenea vor fi împlinite și prezicerile viitoare, ca învierea morților, judecata de apoi, fericirea celor drepți și osînda celor păcătoși.

După aceasta urmează îndemnul pentru a duce viață morală, a se feri de ispite, a se însoți cu cei buni și a iubi pe Dumnezeu și pe aproapele, cele două porunci mai mari de care atîrnă toată Legea și Profeții (Mt. 22, 37—40), pe care le poate împlini numai acela care a primit în dar pe Duhul Sfînt, cel de o ființă cu Tatăl și cu Fiul; această Treime este Dumnezeu, și numai în acest Dumnezeu trebuie să ne punem toată speranța noastră, și nu în oameni.

Diavolul ne ispitește nu numai cu plăceri de tot felul, ci și cu suferințe, prigoniri și moarte. Toate însă le suportăm cu răbdare și smerenie, căci pentru milostivirea, evlavie și umilința noastră, Dumnezeu nu îngăduie să fim ispitiți peste puterile noastre.

Pr. Prof. Dr. PETRE PROCOPOVICIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

CU PRIVIRE LA PREDICA ÎN CONCEPȚIA SFÎNTULUI IOAN GURĂ DE AUR

Experiența și forțele acumulate de Biserică în primele ei trei veacuri de existență pe de o parte, iar pe de alta libertatea de manifestare dobândită prin edictul de la Milan (313), au constituit premise fundamentale pentru viața bisericească, deci și pentru predică.

De importanță deosebită pentru dezvoltarea propovăduirii cuvântului în veacul al IV-lea, au fost și discuțiile, controversale dogmatice, polemica împotriva ereziilor, răzbaterea creștinismului în diferitele compartimente ale vieții, îmbogățirea cultului prin încadrarea într-însul a numeroși martiri și sfinți. Folosirea cu precădere a cuvântului, în toată această vastă și multilaterală activitate a Bisericii, nu se putea să nu promoveze predica la înalte trepte de strălucire.

Nu trebuie uitat apoi nici faptul că veacul al IV-lea este veacul lui Libanius, Himerius și Prohaeresius și al altor vestiți oratori, care cultivau meșteșugul vorbirii măestrite ca pe unul din elementele de bază ale unei superioare pregătiri pentru viață. Conducătorii de atunci ai Bisericii, dându-și seama de valoarea artei oratorice pentru difuzarea învățăturii creștine, n-au ezitat de a o pune în slujba acesteia. Dar ei n-au împrumutat din retorică altceva decât unele elemente formale, de expresie, de înveșmîntare a gândurilor și sentimentelor religioase. Dovadă, printre altele, faptul că, în general, Sfinții Părinți păstrează meșteșugului retoric, o poziție secundară față de conținutul cuvîntărilor, alcătuit, acesta, exclusiv din învățăturile de credință și de viață ale Sf. Scripturi și ale Sf. Tradiții.

De prisos să mai adăugăm că fără aportul masiv al conducătorilor de atunci ai Bisericii, predica veac. IV-lea n-ar fi izbutit să pună la-ndemîna creștinătății de pretutindeni și de totdeauna,

bogăția și strălucirea ei incomparabilă. Un loc de frunte printre cei ce au ridicat oratoria bisericească la cea mai înaltă treaptă îl ocupă Sfântul Ioan Gură de Aur.

În cele următoare ne propunem să arătăm câteva lucruri privind concepția lui despre predică.

Pentru Sfântul Ioan Gură de Aur, creștinismul nu este o credință oarecare, una printre atâtea altele. Și nu poate fi privit nici ca un cult menit să dea iluzia unui ajutor de sus, credincioșilor slăbănogi. În concepția autorului nostru, creștinismul este o mare faptă de dragoste a lui Dumnezeu, îndreptată asupra lumii. Este dinamism tinzând spre expansiune. Este forța menită să angajeze viața în ce are ea mai adânc și mai curat și s-o îndrumeze în direcția desăvârșirii. Așa a înțeles Sf. Ioan Hrisostom, creștinismul: ca factor esențial de îmbunătățire a vieții credincioșilor, prin regenerarea lor spirituală și prin călăuzirea statornică a vieții lor spre Hristos.¹

Dacă religia creștină este forța care așteaptă să fie înarticulată în circuitul vieții, pe ce cale se poate realiza aceasta? Principala cale de convertire a potențialului creștin în energie actuală pentru viața fiecărui credincios în parte și pentru întreaga comunitate a credincioșilor, este, după Sf. Ioan, predică.

În concepția Apostolului neamurilor, spune autorul nostru, Biserica este trupul lui Hristos. Ca orice trup din lumea aceasta, trupul Bisericii este supus și el bolilor și desfigurărilor. Și se poate spune că e supus chiar mai multor boli și primejdii decât oricare alt trup omenesc.

Bolile sînt ceva nefiresc, potrivnic vieții și de aceea ele au constituit și constituie mereu obiectul unei lupte necruțătoare. Pentru tămăduirea lor medicii au la-ndemîna medicamente, instrumente felurite, diete; apoi aerul și somnul, care pot ușura mult osteneala medicului întru vindecarea bolnavului. Cînd e vorba de tămăduirea trupului lui Hristos însă, aici, pe lîngă fapte; alt leac nu avem, „decît instruirea prin cuvînt. Cuvîntul este instrument, cuvîntul este hrană, cuvîntul este cea mai bună temperare a atmosferei; el ține loc de medicament, de foc, de sabie; dacă e nevoie de ars sau de tăiat, de el trebuie să ne servim; dacă el nu reușește, toate celelalte cad. Prin cuvînt deșteptăm un suflet adormit și po-

¹ Cf. C. Provian, *Activitatea pastorală și omiletică a Sfântului Ioan Hrisostom în Antiohia*, Buzău 1919; *passim*; Dr. Grigorie Cristescu, *Personalitatea omiletică și catehetică a Sf. Ioan Gură de Aur*, în: *Învățători și sfinți din veac. 4*, Sibiu; A. Puech, *Hist. de la litterat. grecque chrétienne*, 3, Paris, 1930, cap. respectiv.

tolim pe unul aprins; prin el retezăm ce-i de prisos și împlinim ce lipsește; prin el facem toate celelalte cîte desăvîrșesc sănătatea sufletului”.² De mare folos este cuvîntul și pentru liniștirea sufletelor tulburate de cei ce răspîndesc dogme false, precum și pentru purtarea luptelor credinții celei adevărate împotriva celor din ceata idolatriilor și ereticilor. Nici taumaturgia nu face de prisos folosirea cuvîntului. De exemplu, „Fericitul Pavel, deși uimea toată lumea prin minunile sale, a mînuit, totuși, cuvîntul. Sfîntul Apostol Petru, din aceeași ceată cu Pavel, ne dă sfatul să ne îngrijim de această virtute a cuvîntului, zicînd: „Fiți gata să răspundeți oricui vă cere socoteală de nădejdea voastră“ (1 Petru 3, 15).³

Aceeași încredere tare în puterea regeneratoare a cuvîntului dumnezeiesc, i-a însușețit și pe ceilalți Apostoli în misiunea lor de propovăduitori ai Evangheliei. Deși oameni de jos, săraci, slăbănogi, necunoscuți, străini de meșteșugul oratoriei, Apostolii, întemeiați pe porunca dată de Domnul de a propovădui la toate neamurile, au străbătut spații mari și, bîruind piedici multe și grele, au înduplecat oamenii să renunțe la idei și deprinderi vechi și să accepte a merge pe calea îngustă și spinoasă a vieții în Hristos.⁴

Pentru a sublinia și mai mult forța cuvîntului, Sf. Ioan compară predica Apostolilor cu sămînța de muștar și cu aluatul din cunoscutele parabole ale Domnului. Precum sămînța de muștar, deși mai mică decît toate semințele, crește atît de mare că, făcîndu-se pom, vin păsările cerului de se sălășluiesc în ramurile lui (Mt. 13, 32), tot așa și predica Apostolilor, deși neînsemnată după înfățișare, s-a dezvoltat în așa fel că a ajuns să aducă la Hristos mulțimi imense de oameni. Și după cum aluatul transformă frămîntătura, tot așa cuvîntul dumnezeiesc a schimbat viața lumii. „Mare este puterea predicii — încheie autorul nostru acest pasaj; ceea ce a fost odată dospit, devine aluat pentru restul rămas nedospit. După cum scînteia, căzînd pe lemn, îl aprinde în flăcări, care apoi cuprind și lemnele din jur, tot așa este și cu predica. Dar aici n-a folosit cuvîntul *foc* ci *aluat* (Mt. 13, 33). Oare de ce? Pentru că puterea focului nu o dă el singur, toată, numai din sine însuși, ci o dau și lemnele aprinse. Aluatul însă, lucrează totul prin el însuși. Dacă 12 oameni au dospit frămîntătura lumii, gîn-

² Despre preoție, cartea 4, 3. La I. Coman, Sublimul preoției, Buc. 1940, p. 12—13.

³ Id. ibid.

⁴ Contra jud. et gent. Quod Christus sit Deus, 12.

dește-te, — exclamă cu adîncă amărăciune Sf. Ioan —, cît de slabi sîntem noi, care, deși atît de numeroși, nu putem îndrepta pe cei rămași neconvertiți, cînd am fi destui să transformăm mii de lumi”.⁵

Alteori sfîntul compară puterea de rodire a cuvîntului cu aceea a ogorului, cu agricultura. E bună agricultura, spune neîntrecutul predicator al lui Hristos; dar cine poate tăgădui valoarea inegalabilă pentru credincios a predicii? Dacă agricultura dă roade menite să asigure hrana trupurilor trecătoare, predica, semănînd învățătura cuvîntărilor și rodind belșug de bunuri duhovnicești, îmbogățește sufletele și le dă o hrană care nu se poate nici termina, nici altera. Predica produce roade, care nu se strică și nu-s mîncate de dintele vremii, ci durează nelimitat păstrate printr-o tainică rînduială a providenței.⁶

Dar de unde-și trage cuvîntul puterea lui?

Propovăduirea, zice Sf. Ioan Gură de Aur, nu este un lucru al inițiativei personale. Nu predică oricine, orice om, ci numai acela care are chemare, cel ce a primit poruncă pentru aceasta. Predica este misiune sfîntă, și este poruncă primită de sus. Și atunci, cînd cineva primește poruncă să împlinească în numele cuiva o lucrare precisă, mai poate da el acestei lucrări un conținut arbitrar? Nu. Nu poate face aceasta. Cînd primești o misiune trebuie s-o împlinești chiar așa cum ți-a fost dată. Iar misiunea dată preotului este aceea de a învăța deschis, în văzul și auzul tuturor, Evanghelia, „în care sînt cuprinse toate: timp și veșnicie, viața, teama de Dumnezeu, totul laolaltă”.⁷

Evanghelia este cuvîntul lui Dumnezeu, și ca atare se deosebește de oricare alt cuvînt. Anume, se deosebește prin aceea că e cuvînt viu, puternic, răzbate pînă în adîncul vieții sufletești și e capabil ca, prin simpla lui rostire, să aducă din neființă la ființă realități, sau să desființeze altele. Iată, cîndva, a fost destul ca Dumnezeu să spună: „Să se facă cerul!”, pentru ca cerul să ia ființă. A fost destul să zică: „Să se facă pămîntul!”, pentru ca să apară pămîntul. Și tot așa a fost destul să spună: „Voi zidi Biserica mea!” pentru ca Biserica să ia ființă pretutindeni. „Așa sînt cuvintele lui Dumnezeu: creatoare de lucruri minunate și neobișnuite”.⁸

⁵ In Matth., Hom. 46, (al. 47), 2.

⁶ In illud: Vidi Dominum, Hom. 1.

⁷ In Ep. ad Tit., Hom. 1, 1.

⁸ Contra jud. et gent. etc., 13.

Desigur, Sf. Ioan nu vrea să spună că ori de câte ori ar fi rostite, cuvintele dumnezeiești ar opera magic, transformări neobișnuite. Cuvintul lui Dumnezeu este putere mare, dar eficiența practică a acestei puteri este condiționată de numeroși factori.

De exemplu, pentru ca predica să dea rezultate — zice autorul nostru —, e necesar ca aceia cărora se adresează să nu fie împietriți în rău, și să nu fie orbiți de prejudecăți, ci să se arate deschiși la suflet, dispuși să primească învățătura, să fie ei înșiși oarecum în drum spre ceea ce vrea să spună predicatorul. „După cum un suflet drept își dă seama de ceea ce este trebuitor, fără ca, pentru aceasta, să aibă nevoie de multe ajutoare, tot așa un suflet nedrept și insensibil, chiar de ar avea mii de îndrumători, fiind el copleșit de patimi, rămîne în orbire... Cîți nu sînt aceia care, fără a fi auzit de legi, trăiesc, totuși, în acord cu legile; iar alții, deși educați din copilărie și pînă la bătrînețe în respectul legilor, nu încetează totuși de a le călca“. Iudeii de pildă, deși cunoșteau Legea, s-au arătat, totuși, de atîtea ori, călcătorii ei; dimpotrivă, ninivitenii, la auzul unui singur cuvînt al lui Dumnezeu, s-au îndreptat și au fost iertați de păcatul lor. Cît n-a îngrijit Dumnezeu de Iuda? Cîtă învățătură nu i-a dat? Și totuși acesta a devenit un trădător. Ce învățătură a primit tîlharul? Și totuși, pe cruce l-a mărturisit pe Hristos și a predicat împărăția Lui.⁹ Cu sensibilitatea și experiența sa de mare psiholog, Sfîntul Ioan nu putea să nu releve acest adevăr fundamental că, în materie de educație, rezultatele sînt condiționate nu numai de calitatea materialului folosit de educator, dar și de predispozițiile, de fondul apercetiv al celor de educat. Cu alte vorbe, roadele predicii nu depind numai de învățătura propovăduită, dar și de receptivitatea, de fondul apercetiv, nativ sau cîștigat, al ascultătorilor.

În al doilea rînd rezultatele predicii depind de personalitatea preotului predicator.

Propovăduirea nu e un lucru ușor. Dimpotrivă, activitatea aceasta e legată de multe greutăți. De aceea, ea nu poate fi împlinită cu mijloacele omului de grămadă. E necesar, ca acela care acceptă împlinirea unei asemenea grele misiuni să cumuleze o serie întreagă de calități.

Astfel cel ce primește să fie preot și deci predicator, se cuvine să aibă nu numai bunăvoință și bunădispoziție pentru a-

⁹ Ibid. 11.

ceasta, dar și vocație. Adică să simtă cum toate puterile îi converg spontan spre activitatea preoțească și de propovăduitor. Să simtă plăcere în a se angaja total și cu orice risc, în slujba de vestitor al Evangheliei. Propovăduirea învățăturilor și faptelor lui Dumnezeu nu se poate realiza fără dragoste. Iar dragoste în propovăduirea cuvântului nu poate avea decît cel ce se simte chemat pentru aceasta, cel ce are vocație. La întrebarea prietenului său, Vasile: „Tu nu-l iubești pe Hristos?“, Sfîntul Ioan răspunde așa: „Il iubesc și niciodată nu voi înceta să-l iubesc!“.¹⁰ Și iubirea aceasta, care a fost nelimitată, și-a arătat-o Sf. Ioan mai ales în activismul său predicatorial. El mărturisește că se dorea și se simțea, atît de fără rezervă, angajat în propovăduirea cuvântului încît aceasta devenise ca o obsesie pentru el. Chiar și-n vremea pușinelor ceasuri de somn ce-și îngăduia, Sfîntul se visa rostindu-și din amvon predicile în fața credincioșilor, pînă-ntr-atît simțea el trebuința de a se manifesta pe făgașul acestei mari lucrări a sacerdoțiului. „Mi se întîmpla — zice autorul nostru —, ca lui Solomon, care spunea: „Eu dorm dar inima mea veghează“ (Cînt. Cînt. 5, 2). Puterea somnului mi-a închis ochii trupului, dar dragostea covîrșitoare față de voi mi-a deschis ochii sufletului și adesea mi se pare în vis că sînt pe amvon și vorbesc cu voi“.¹¹ Trebuința și dorința de a predica erau, la Sf. Ioan, atît de puternice, că nici în vreme de boală el nu-și interzicea de a se urca în amvon. „Predica mă însănătoșește, explică el. Cum deschid gura, mi-a trecut toată oboseala; cum încep să vă învăț, dispare toată slăbiciunea. Nici boală, nici mii de alte piedici, nu mă pot despărți de dragostea voastră... Așa cum vouă vă e foame să m-ascultați, așa mie mi-e foame să predic... Adunarea voastră este cununa mea de glorie și fiecare din voi care mă ascultă valorează cît restul orașului“.¹² Să nu te sature niciodată, să fii mereu flămînd de predică, aceasta înseamnă să ai vocație pentru slujba cuvântului. De aceea, zice Sf. Ioan, nimeni să nu vie la hirotonie dacă, ispitindu-se pe sine, constată și e convins în inima lui, că n-are aptitudini pentru preoție. Chiar dacă te-ar sili cineva să te hirotonești, tu, cunoscînd lipsa ta de vocație pentru asemenea înfricoșătoare slujbă, ești dator să refuzi cu îndîrjire.¹³

¹⁰ Despre preoție, Cartea 2, 4.

¹¹ Omilia 1, 1, Despre pocăință, la I. Coman, Actualitatea Sfîntului Ioan Gură de Aur, Stud. Teol., 7—8, 1955, p. 409.

¹² Omilia după cutremurul de pămînt, la Coman, Ibid.

¹³ Despre preoție, Cartea 4, 2; In ep. ad. Tit. Hom. 2, 2.

Chemarea pentru propovăduire, continuă Sf. Ioan, trebuie să se sprijine pe o temeinică pregătire. Ca să poți edifica pe credincioși, trebuie să cunoști bine învățătura pe care vrei să le-o dai și trebuie să știi, de asemenea, ce deprinderi trebuie să le formezi, și de ce căi să te folosești în acest scop. „E mare lucru să lucrezi pentru edificarea credincioșilor. Și e de mare folos ca aceia care sînt la conducerea Bisericii să fie predicatori destoinici. Dacă nu sînt predicatori buni, credincioșii vor avea de suferit mare pagubă“. De aceea Apostolul Pavel cere ca, pe lîngă alte însușiri, preotul să mai aibă și îndemînarea de a învăța.¹⁴ Preotul este învățător și propriu învățătorului este să instruiască prin cuvîntul său.¹⁵ Dar cum va putea învăța pe alții dacă nu învață mai întîi el însuși?¹⁶ Ce ați zice de unul care ar primi să construiască o casă fără să se priceapă la asemenea lucru? Casa construită de unul ca acesta, fiind șubredă, se va prăbuși, iar el nu va scăpa de pedeapsă. „Dacă cel ce strică materialul pietros și lemnos pentru construirea unei case nu va scăpa de pedeapsă, cum își închipuie că va scăpa de pedeapsă (preotul predicator) care pierde suflete...?“¹⁷

Misiunea de propovăduitor al adevărilor revelate îl obligă pe preot să fie mereu cu grijă la citirea și studierea Sf. Scripturi.¹⁸ Și cu cît predicatorul e un vorbitor mai înzestrat și mai talentat cu atît trebuie să studieze mai mult. Motivul e că de la cei talentați toți așteaptă lucruri care depășesc comunul. Dar fără studiu intens, metodic, perseverent, nici un predicator oricît de talentat, nu poate fi mereu nou, și nu poate da de fiecare dată ceva substanțial.¹⁹

Predicatorul nu trebuie să se mulțumească însă, numai cu o cultură religioasă. E în interesul său să se străduiască a-și agonisi o cît mai bogată cultură generală. Aceasta îl va pune în situația de a cunoaște temeinic realități în mijlocul și în contact cu care el își desfășoară slujba sa de propovăduitor și, în consecință, va putea apăra mai bine punctul său de vedere pe de o parte, iar pe de alta va putea face mai rodnică activitatea sa de predicator.²⁰

¹⁴ In Ep. 1 ad Timoth., Hom. 15, 2.

¹⁵ In Ep. ad Tit., Hom., 2, 2.

¹⁶ In Ep. 1 ad Timoth. 5, 1.

¹⁷ Despre preoție, Cartea 4, 2.

¹⁸ In Ep. 1 ad Timoth. Hom. 13, 1.

¹⁹ Despre preoție, Cartea 5, 5.

²⁰ Despre preoție, Cartea 2, 2; 3, 4; 3, 6; 6, 4; Cf. și Alfred Kulemann. *Das christliche Lebensideal des Chrysostomus auf Grund seiner Schrift περί ἱερωσύνης*, Berlin, 1924, p. 22—23.

Desigur, Sf. Ioan Hrisostom spune că, în predică, accentul trebuie pus pe fond, pe conținut, nu pe formă; „Ceea ce trebuie nu este arta stilului și a limbii; e nevoie de idei, oricum ar fi exprimate acestea. E nevoie nu de arta compoziției ci de suflet”.²¹ Pavel — continuă autorul nostru — cere ca preotul să fie destoinic la instruirea altora (I Tit. 1, 9). Pentru aceasta nu e nevoie de strălucirea expresiilor; ceea ce trebuie este minte sănătoasă, cunoașterea Sfintei Scripturi, putere asupra inimilor...²² Principala preocupare a predicatorului să meargă în sensul expunerii și tâlcuirii exacte a învățăturii, nu în sensul înveșmântării și rostirii ei cu meșteșug.

În ce mă privește, spune Sf. Ioan, eu „sacrific totul, toate podoabele de prisos ale oratoriei profane și nu mă preocup nici de expresii nici de stil. Limba poate fi ea săracă și înlănțuirea cuvintelor simplă și fără podoabă, numai expunerea învățăturii și exactitatea tâlcuirilor să nu rămână în suferință din pricina nepriceperii...”²³

Aceasta nu însemnează că predicatorul trebuie să neglijeze partea formală a cuvîntărilor. Ceea ce cere marele pedagog omiletic e ca să nu se dea întâietate formei asupra fondului, stilului asupra ideilor, artificiei retoric față de conținutul învățăturii descoperite. Sf. Ioan este dușmanul formei goale, nu al formei menite să dea expresie pregnantă și strălucire învățăturilor sfinte, ideilor și sentimentelor, izvorînd din studierea și meditarea dumnezeieștilor Scripturi. Inzestrat cu un talent oratoric de mîna întâia și format la școala vestiților oratori ai vremii și ai antichității grecești, Sf. Ioan s-a manifestat, se știe, ca un incomparabil maestru al compoziției, al stilului, al formei mulate desăvîrșit pe un conținut de o uluitoare bogăție, varietate și, nu arareori, adîncime.

O grijă deosebită a predicatorului trebuie să fie și aceea de a nu se complăce în speculații sterile; de a se feri de expunerile greoaie, abstracte, străine de viață. Predica să fie totdeauna practică, realistă; să se adreseze nu credincioșilor în general, ci credincioșilor vii, considerați în situațiile și în împrejurările concrete, în care își duc viața de toată ziua.

E sfatul dat de însuși Pavel Apostolul, cînd zice: în biserică să nu se vorbească „în limbi”, adică în grai neînțeles „de ascu-

²¹ Ep. 1 ad. Timoth., Hom. 15, 2.

²² În Ep. ad Tit., Hom., 2, 2.

²³ Despre preoție, Cartea 4, 6.

tători", ci să se vorbească totdeauna „cu înțeles”, spre zidirea credincioșilor. (I Cor. 14).

Contactul strâns cu viața păstoriților constituie încă una din condițiile importante care contribuie la eficiența propovăduirii.

Predicile legate de viață sînt predici bune, zice Sf. Ioan, dar cu condiția ca ele să nu fie rostite numai la zile mari. Predicile rostite la distanțe mari una de alta, nu prind rădăcini și nu dau rezultate. De aceea, ținînd seamă de cuvîntul Apostolului, care zice: „Propovăduiește cuvîntul cu timp și fără timp” (II Tim. 4, 2), preotul trebuie să predice cît mai des cu putință. Nu numai în vremuri de pace și de siguranță, dar și în vremuri tulburi. Nu numai cînd poate lucra liniștit în biserică, dar și cînd viața îi este greu amenințată. Autorul nostru relevă că preotul nu trebuie să înceteze de a propovădui nici chiar atunci cînd nu-l ascultă nimeni. „Dacă după muștrările noastre, ei (cei păcătoși) vor persevera în păcatele lor, noi nu vom înceta de a le da sfat. După cum izvoarele curg cînd nimeni nu vine să bea din ele; fîntîinile se umplu chiar cînd nimeni nu vine să scoată din ele și rîurile își urmează cursul lor chiar cînd nimeni nu vine să soarbă dintr-însele, tot așa și predicatorul trebuie să-și împlinească cele ce se țin de misiunea sa chiar cînd nimeni nu vine să-l asculte.

Aceasta este legea pe care Dumnezeu cel iubitor de oameni ne-a prescris-o nouă celor ce am primit slujba cuvîntului; de a nu înceta niciodată să predicăm, fie că ne-ascultă cineva, fie că nu”.²⁶ Și cum nu dă nimănui învățătură fără ca mai întîi s-o aplice el însuși, Sf. Ioan adaugă: „Eu mi-am pus la inimă hotărîrea de a-mi împlini slujba cuvîntului atît timp cît voi avea suflare de viață și atît cît îi va plăcea lui Dumnezeu să mă lase în lumea aceasta, fie că o să fiu ascultat de cineva, fie că nu”.²⁷ Dar cum erau și din aceia care, sub pretext că predica nu-i face dintr-odată sfinți pe ascultători, neglijau propovăduirea și, în același timp, căutau să-mpiedece și pe alții de a-și face datoria, Sfîntul Ioan, clocotind de mînie, se năpustește asupra lor, spulberîndu-le pozițiile, prin valorificarea împotriva lor a unor argumente decisive.

Nici o predică rostită cu tragere de inimă, precizează Sf. Ioan, nu rămîne fără rezultat. Dacă voi spuneți că și după ce ascultă predica, unii credincioși continuă să frecventeze cîrciumile, apoi

²⁴ I. Coman, *Actualitatea...*, 404.

²⁵ In Ep. 2, ad Timoth., Hom. 9, 1.

²⁶ De Laz. Concio 1, 1.

²⁷ Id. *ibid.*

trebuie să știți că aceștia nu mai merg acolo cu nerușinarea obișnuită, ci, amintindu-și de cele auzite în predica de la biserică, ei se vor rușina în inima lor. Iar cel ce începe să se rușineze de păcatele proprii, dă dovadă că merge pe calea mântuirii.

Dar chiar dacă n-ar avea nici o influență asupra celor infirmi, predica își exercită înrîurirea ei asupra celor sănătoși, întărindu-i și făcîndu-i și mai băgători de seamă în practicarea virtuții. Osebit de aceasta sînt ascultători care, dacă nu se lasă înduplecați astăzi, nu-i exclus să se lase înduplecați mâine. Ce s-ar întîmpla cu viața noastră dacă, după insuccesele avute, ne-am hotărî să rămînem în pasivitate? De unde am mai avea, de exemplu pîine, dacă vremea secetoasă l-ar face pe plugar să nu mai semene nimic? Dacă navigatorul ar renunța la mare, pentru că a avut de întîmpinat o furtună, două sau mai multe, navigația ar fi suprimată și, odată cu ea, toate avantajele pe care aceasta le poate procura vieții noastre. Din fericire, plugarul seamănă și după ce n-a cules nimic; navigatorul își continuă activitatea, și după ce-a trecut prin naufragiu. Și atunci numai predicatorul să nu mai facă nimic cînd vede că nu este ascultat? Nu. Preotul nu trebuie să se lase descurajat de nimic în împlinirea misiunii sale de propovăduitor. Diavolul nu încetează niciodată de a lucra împotriva mîntuirii credincioșilor. Insuccesele, departe de a-l face inactiv, îl îndîrjesc și mai mult în uneltirile lui distructive. El își face lucrul chiar și atunci cînd e sigur că nu va obține nimic. Deși știa de la Dumnezeu că pe Iov nu-l va putea răpune, diavolul a dezlănțuit totuși un furios atac împotriva celui drept. Așadar, diavolul nu încetează niciodată de a lucra pentru pierderea sufletelor, iar preotul să se lase descurajat și să-și încrucișeze brațele cînd e vorba de mîntuirea fraților? Părinții chiar cînd văd că fiul lor e pe moarte, fac totul ca să-l salveze. La fel trebuie să lăcreze și preotul pentru credincioșii săi, cu atît mai mult cu cît perseverența în propovăduire nu poate rămîne fără rezultat.

Iar dacă predicatorul mai are nevoie de vreo încurajare în împlinirea cu timp și fără timp a misiunii sale, să-și îndrepte privirile asupra lui Iisus Hristos. Deși știa că nimic n-avea să-l abată pe Iuda de la hotărîrea trădării, Domnul nu a încetat un singur moment de a căuta să-l recîștige prin sfaturi, avertismente, binefaceri, prin toate mijloacele de învățătură posibile. Purtarea aceasta a Domnului a avut de scop să ne învețe pe noi că, chiar în ipoteza că am fi siguri de împietrirea în rău a unora sau altora

dintre ascultători, datoria noastră este de a nu dispera și de a nu înceta niciodată să lucrăm pentru mîntuirea lor.²⁸

Prezența preotului, cu cuvîntul dumnezeiesc, în viața credincioșilor, și, aceasta pe tot parcursul ei, constituie, așadar, o altă condiție menită să contribuie la sporirea eficacității predicii. Cum nu poate ști niciodată mai dinainte care ascultători și cînd se vor arăta dispuși să primească învățătura, preotul e obligat să bată mereu la inima ascultătorilor, cu nădejdea tare că munca sa nu va fi în zadar.

Firește, pentru eficiența predicii, e de mare trebuință ca preotul să fie temeinic pregătit; să țină mereu contact cu viața ascultătorilor; să-și împlinească datoria cu timp și fără timp, cu pasionată însuflețire, etc. Dar, după convingerea genialului Dascăl și maestru al amvonului, ceea ce trebuie să domine în întreaga viață a predicatorului, este grija sa permanentă ca intențiile, gândurile, faptele personale să nu contrazică, ci să fie în cel mai deplin acord cu învățătura transmisă prin cuvînt. Pentru Sfîntul Ioan Gură de Aur sfințenia personală a predicatorului face parte integrantă din substanța predicii creștine. Așa se explică stăruința impresionantă cu care autorul nostru insistă asupra acestei chestiuni.

Elocvența în general, — ne învață incomparabilul cuvîntător bisericesc —, nu merge fără virtute. Cînd lipsește virtutea, cu cît talentul e mai mare cu atît posesorul lui e mai expus nenorocirilor. Răutatea asociată cu arta oratorică produce ravagii mult mai mari decît poate produce ignoranța singură. Și apoi e-ntrebare dacă cineva poate deveni orator atunci cînd, odată cu deprinderea de a vorbi cu meșteșug, nu se silește să progreseze și în virtute.

Meșteșugul retoricesc este *dar*, însă este un *dar* cu care nu te naști, ci pe care-l dobîndești prin îndelungate și grele străduințe personale. Ca să poți munci stăruitor, metodic, conștiincios, e nevoie să dispui de o serie întreagă de deprinderi morale trainice. Fără armătura puternică a virtuților morale ești mereu amenințat să cedezi tentațiilor interne sau externe, și astfel să te împrăștii, să-ți pierzi vremea și energia cu lucruri care te depărtează și te înstrăinează de scopul ce ți-ai propus să realizezi. Iată de ce, explică Sf. Ioan, „una nu poate fi dobîndită fără cealaltă și anume

²⁸ De Lazaro, Concio 1, pass.

elocvența nu poate fi dobândită fără virtute”.²⁹ Și atunci, dacă nimeni nu poate ajunge un bun cuvîntător, fără să-și impună o severă disciplină morală, apoi și mai puțin un preot poate ajunge bun predicator dacă nu-și impune o viață morală ireproșabilă.

Pentru predicator, obligația de a-și duce viața în stricta subordine a legilor morale și ale sfințeniei, decurge întîi din însăși natura învățăturii pe care o propovăduiește. Obiectul predicii nu este o învățătură oarecare, ci este învățătură de la Dumnezeu, care e sfințenia desăvîrșită. În temeiul provenienței ei divine, învățătura propovăduită participă ea însăși la sfințenie. Natural, cel ce predică altora învățătura sfîntă și vrea să-i convingă de sfințenia acestei învățături, nu poate interzice ascultătorilor de a căuta în însăși viața predicatorului, dovada spuselor sale. Cu atît mai mult nu le poate interzice aceasta cu cît, în predicile sale, preotul nu se limitează la simpla afirmare a sfințeniei învățăturii ce propovăduiește, ci cere ascultătorilor, sub enunțare de aspre sancțiuni, ca aceștia s-o și pună în practică și să ducă o viață sfîntă.

A pune în practică învățătura evanghelică nu e lucru ușor. Dimpotrivă lucrul acesta cere eforturi mari, renunțări dureroase, sacrificii uneori extrem de grele. Încît se poate spune că sînt în dreptul lor ascultătorii care, adevărul celor propovăduite de preot, vor să-l caute nu numai în argumentele teoretice, dar și mai ales în purtarea și în faptele lui. De altfel, adaugă Sfîntul Ioan, e caracteristic celor aflați în subordine de a fi mereu cu privirile îndreptate asupra celor din frunte ca să și-i ia ca model de urmat în viață. Dar cum va putea servi ca model credincioșilor săi un preot plin de păcate? Să nu vă-nchipuiți că, la urma urmei, preotul și-ar mai putea ascunde slăbiciunile și metehnele. Nu. Așa ceva nu este cu putință. Chiar și cele mai neînsemnate scăderi ale lui sînt zgîndărite, umflate și arătate apoi cu degetul. Dacă păcatele predicatorului constituie pentru credincioși prilej de acoperire a propriilor abateri, precum și de neglijență și chiar descurajare în împlinirea datoriei de a năzui spre mîntuire, virtuțile lui constituiesc, pentru ei, un permanent îndemn și un puternic ajutor în strădania de a converti în faptă învățăturile Domnului.³⁰ De aici elementara obligație pentru preot, de a-și transforma viața în sensul cerut de principiile creștine; de a predica, nu numai

²⁹ *Adversus oppugnat. vitae monast.* Cartea 3, 11.

³⁰ *De preoție*, Cartea 3, 14.

printr-o parte a persoanei sale: — prin minte și cuvînt, ci prin întreaga sa ființă, prin întreaga sa viață. Tîlcuind versetele: „Voi sînteți sarea..., Voi sînteți lumina”, Sf. Ioan arată că, prin cuvintele amintite, Domnul tocmai acest lucru a vrut să-l accentueze, anume că propovăduitorii Evangheliei trebuie să se identifice atît de total cu învățăturile acesteia, încît, răzbătînd printre oameni, ei să poată împlini acolo rolul pe care sarea și lumina îl împlinesc în sfera celor necesare traiului omenesc. După cum sarea ferește hrana de alterare, iar lumina face să crească cele trebuitoare traiului, așa propovăduitorii cuvîntului sînt chemați ca prin virtuțile lor, prin întreaga lor viață să fie, printre semenii lor, ca sarea, adică să-i împiedece de a-și forma deprinderi păcătoase; totodată să le fie lumină, adică să-i călăuzească pe calea virtuților.

Așadar, „învățătorii de a căror persoană depinde mîntuirea altora trebuie să fie bine instruiți și să aibă atîta virtute ca să poată da și altora să-i mîntuiască”. Pus să vindece pe alții, preotul trebuie să fie el însuși sănătos; altfel va îmbolnăvi și mai rău pe ceilalți și-i va trage în prăpastie. Să fie, deci, preotul, cu mare grijă pentru îmbunătățirea vieții sale duhovnicești, cu atît mai mult cu cît dacă păstoriții păcătoși pot primi de mii de ori iertare, preotului îi va fi refuzată aceasta și va trebui să sufere pedeapsa cea mai grea.³¹

În legătură cu cuvintele: „Cetatea care stă pe munte nu se poate ascunde”, și: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încît să vadă faptele voastre cele bune...”, Sf. Ioan insistă punînd accent greu asupra datoriei urgente a predicatorului de a trăi în acôrd cu propria sa predică. „Cetatea care stă pe munte” este Apostolul și este preotul. Ochiul tuturor sînt îndreptați asupra vieții, asupra faptelor și purtării lor. Din tot ceea ce vorbesc și făptuiesc să iradieze, ca o lumină vie, frumusețea și tăria virtuților. Și atunci ei vor fi cinstiți și ascultați. „Așa să lumineze lumina...”, adică virtutea voastră să fie mare, focul puternic și lumina neobișnuită... De aceea, duceți o viață ireproșabilă și nu dați nici cel mai neînsemnat prilej de cîrtire... Cu drept folos se Domnul cuvîntul lumină, căci nimic nu-l face pe om mai cunoscut și mai vrednic de cinstire ca practicarea virtuții chiar de s-ar strădui de o mie de ori să rămînă ascuns”.³² Toți credincioșii sînt obligați să ducă o viață virtuoasă. Dar mai mult decît

³¹ In Matth., Hom. 15.

³² Ibid.

asupra oricăror credincioși obligația aceasta apasă asupra preoților. Înaintea tuturor ei sînt obligați să trăiască în sfințenie, să ducă „o viață austeră așa cum se cuvine unor oameni chemați să transforme lumea întreagă”. Și stăruind în îndemnul său, Sfîntul zice: „Duceți o viață demnă de harul dumnezeiesc, pentru ca după cum acesta e vestit pretutindeni așa și viața voastră să fie de acord cu el”.³³ Prin viața sa evlavioasă, preotul va aduce mai ușor, pe ascultători, la Hristos și va face ca și Dumnezeu să fie proslăvit. Iar dacă duce o viață păcătoasă va îndepărta pe alții de mîntuire și va face ca numele lui Dumnezeu să fie hulit.³⁴

Exemplu strălucit de bărbați, care în propovăduirea Evangheliei s-au slujit nu numai de cuvînt, dar și de forța propriilor fapte virtuozose ne stau Sfinții Apostoli. „Cele spuse prin scrieri, ei le arată limpede tuturor prin faptele lor. Aceasta este cea mai bună metodă de a învăța. Numai așa învățătorul va putea să-și atragă discipolul... Dacă și-ar arăta înțelepciunea prin cuvinte, dar prin fapte ar dovedi tocmai contrarul, el ar înceta de a mai fi dascăl. A fi înțelept cu vorba e lucru ușor și pentru discipol. E necesar ca la cuvînt dascălul să adauge lecția și îndemnul faptelor corespunzătoare. Faptele singure fac respectat pe dascăl și înduplecă pe discipol să-l asculte. Cum? Prin aceea că atunci cînd îl va vedea pe dascăl înțelept numai cu vorba, el, discipolul, va zice în sine: învățătorul acesta propovăduiește lucruri care nu pot fi puse în practică; o arată el însuși prin aceea că nu le aplică”.³⁵

Preotului nu-i poate fi indiferent dacă învățătura propovăduită de el este acceptată sau respinsă.

Dimpotrivă, predicatorul urmărește să determine pe ascultători de a asimila principiile evanghelice în așa chip ca acestea să devină pentru ei izvor de inspirație, motive permanente de acțiune, călăuză sigură în viață. Aceasta înseamnă că în activitatea sa, propovăduitorul cuvîntului nu se poate mulțumi cu punerea ascultătorilor în situația de a accepta doar mental învățătura, ci trebuie să le formeze și convingerea volițională, adică trebuie să le arate că ei pot să și pună efectiv în practică această învățătură. Voința ascultătorilor însă va pune cu greu în practică învățăturile predicatorului, dacă nu i se pune în față mai întîi exemplul concret, viu, direct, al unei alte voințe acționînd cu consecvență la

³³ Ibid.

³⁴ In Matth., Hom. 15.

³⁵ Ad. Philipp., Hom. 12, 3; In Ep. 2 ad Cor., Hom. 8, 4.

nivelul învățăturilor în chestiune. Inzestrat cu un superior simț psihologic, Sf. Ioan Gură de Aur a cunoscut mecanismul acesta al voinții omenești și de aceea a insistat în chip cu totul deosebit asupra necesității pentru preot de a-și sprijini, în permanență, predica prin cuvînt, pe exemplul vieții personale trăite la nivelul învățăturii propovăduite. Să luptăm ca să-i facem buni pe cei răi — zice autorul nostru — și să-i uimim nu prin cuvintele, ci prin faptele noastre. „Pilda vieții proprii, acesta este argumentul împotriva căruia nimeni nu poate spune nimic. Oricît de multe și frumoase cuvinte am folosi, dacă nu ducem o viață mai bună ca aceea (pe care vrem să-i îmbunătățim) nu cîștigăm nimic. Căci ei nu ascultă de cele spuse, ci cercetează faptele noastre și spun: ascultă întîi tu de cuvintele tale și apoi îndeamnă pe alții”. Dezacordul violent dintre vorba și fapta noastră „acesta este lucrul care împiedică pe credincioși de a se face creștini. Să-i aducem, deci, la noi, pe aceia prin modul nostru de viață”.³⁶ Trebuie să-nțelegem odată că forța creștinismului nu stă în cuvînt ci în faptă. Nu pe măiestria cuvîntului trebuie să se sprijine propovăduitorul, ci pe exemplul, pe faptele personale corespunzătoare, săvîrșite nu cu intermitențe, nu periodic, ci cu consecvență, ca mod obișnuit al vieții zilnice. Auzi pe unii lăudîndu-se că sînt meșteri în arta cuvîntului, în învățătura prin viu grai. Unii ca aceștia se-nșeală dacă și-nchipuie că au vreun merit deosebit. Cuvîntul fără suportul faptelor, aproape că nu înseamnă nimic. A da învățătura numai prin cuvînt e un lucru ușor. Esențialul în materie de propovăduire a învățăturii creștine, care este învățătura de viață, constă în a sprijini totdeauna cuvîntul pe suportul faptelor conștinînd întru totul cu ceea ce spui prin viu grai. Te străduiești să mă înveți prin cuvînt, zice Sf. Ioan; învață-mă mai bine prin viața ta. „Aceasta este cea mai bună cale de a învăța pe altul. Spui că e nevoie de moderație și te-apuci să alcătuiești o cuvîntare lungă despre aceasta, înșirînd la vorbe fără nici o măsură? E mai bun acela care mă învață prin fapte. Căci de obicei învățătura prin cuvînt nu răzbate în suflet așa cum răzbate învățătura cu fapta. Dacă nu ai fapte nu numai că n-aduci nici un folos prin vorbe, dar mai degrabă faci rău. Mai bine să taci. De ce? pentru că (dacă nu trăiești tu însuși după învățătura ce-mi împărtășești, dovedești că) mă înveți un lucru imposibil. De aceea zice profetul: „Celui păcătos îi spune Dumnezeu: la ce propovăduiești poruncile mele?”

³⁶ In Ep. 1 ad Corinth., Hom. 3, 5.

(Ps. 49, 16). E mai mare pagubă atunci cînd cineva, cu vorba dă învățătură corectă, iar cu fapta combate această învățătură”.³⁷

Desigur, Sf. Ioan știe cît de greu este ca toți propovăduitorii cuvîntului să fie la înălțimea chemării lor. El știe că sînt unii care lasă mult de dorit sub raportul vieții lor morale. Dar tot atît de bine știe cît de porniți spre cîrtire sînt unii credincioși și cît de necorecți în atitudinea lor față de conducătorii lor duhovnicești. Impotriva acestora, Sf. Ioan îndreaptă sfichiul de foc al cuvîntului său, grăind așa: „Cine cinstește pe preot, va cinsti și pe Dumnezeu; cine se deprinde a disprețui pe preot, merge spre disprețuirea lui Dumnezeu și-ntr-o zi va și ajunge aici... Mai înainte de a disprețui pe Dumnezeu, evreii au disprețuit pe Moise... Preotul... este un înger al Domnului. Cuvintele pe care le rostește nu-s de la el. Dacă-l disprețuești nu pe el îl disprețuești, ci pe Dumnezeu care l-a hirotonit... Dumnezeu lucrează prin toți (preoții), — chiar și prin cei nevrednici —, pentru mîntuirea poporului. Dacă el s-a folosit altădată de un asin și de un om rău ca Balaam pentru a-și binecuvînta poporul (Numeri 22) cu atît mai mult se va folosi de un preot. Ce nu face Dumnezeu pentru mîntuirea noastră?... Dacă cineva strică dogma, nu-l ascultați, chiar de ar fi un înger. Dacă, însă, învață ortodox nu vă uitați la viața, ci la cuvintele lui“. Că preotul trebuie să fie mai bun decît toți ceilalți? Dar „dacă nu-i mai bun este acesta un motiv ca voi să vă pierdeți?... Un preot drept nu-ți va fi de nici un folos dacă tu însuți nu vei fi credincios... Este oare, viața, virtutea preotului, lucrul care ne mîntuiește? Darurile pe care Dumnezeu ni le acordă nu-s de natură să le putem obține prin virtutea preotească... „Incît, cînd spun acestea, adaugă autorul nostru, n-o fac pentru a lua apărarea preoților nevrednici, ci pentru a feri de pierzanie pe credincioșii cîrtitori, care lăudîndu-se pe sine și condamnînd pe alții, își irosesc toată agoniseala de virtute și-și primejduiesc mîntuirea”.³⁸ Pe preoții nevrednici — dacă există din aceștia,³⁹ Sf. Ioan îi deplînge, continuînd în același timp să ceară cu îndîrjită stăruință, ca propovăduitorul cuvîntului să se lupte pînă la sînge pentru a-și ridica viața la nivelul indicat de poruncile creștine. Dacă vrea să se mîntuiască, preotul e condamnat să voiască a se înfățișa credincioșilor săi ca „un model de fapte bune... ca o icoană, ca o lege vie, ca o regulă, și ca

³⁷ In Acta Apost., Homil. 30, 3.

³⁸ In Ep. 2 ad Timoth., Hom. 2, 1, 2, 3, 4.

³⁹ In Ep. 2 ad Timoth., Hom. 2, 3.

un exemplu de viață evlavioasă”. Așa trebuie să fie învățătorul: meșter în cuvînt ca să poată vorbi fără greutate; ireproșabil în purtare, în iubire, înfrînare, curățenie, ca să nu dea nimănui pricină de scandală.⁴⁰

Omiliile Sf. Ioan la epistolele pastorale, mai ales acestea, sînt pline de îndemnuri tinzînd să arate că rezultatele propovăduirii pot fi influențate în măsură covîrșitoare prin sprijinirea acestora pe viața exemplară a predicatorului. Marele pedagog spre Hristos, învață că principalul mediu de pregătire a învățăturilor creștine, în drumul lor de la Scriptură la sufletul credincioșilor, este viața propovăduitorului însuși. Pentru ca învățătura dumnezeiască să prindă rădăcini adînci și să dea roade în viața păstorilor, e nevoie ca această învățatură să fie învăluită puțin în căldura inimii de preot și, nu arareori, udată de lacrimile lui.

Realizarea unui acord deplin și de durată între predică și faptă e un lucru care depășește puterile omului. Fără contribuția masivă a harului divin el nu poate fi înlăptuit. Dar — învață cu accent neobișnuit Sf. Ioan —, fără intervenția voinții omenești, harul rămîne o simplă potențialitate. E necesară fuziunea dintre voință și har pentru ca, rămînînd în limitele ei, voința omenească să se adapteze totuși exigențelor înalte ale comandamentelor creștine.

Un exemplu de desăvîrșită colaborare între voință și har, ni-l oferă Sf. Apostoli. Sfințenia vieții lor e rezultatul, nu numai al harului dumnezeiesc, revărsat din belșug asupra lor, dar și al voinții, al încordărilor personale împinse pînă la limită. Viața curată și sfințenia Apostolilor, sînt la-ndemîna oricărui preot. Dacă cineva obiectează, — ne învață Sf. Ioan —, că „nu oricine poate deveni un alt Pavel”, îi voi răspunde: „Fără îndoială, dacă vreți să vorbiți de harul minunilor, niciodată nu va mai fi un alt Pavel; dar dacă e vorba despre corectitudinea vieții, oricare ar vrea ar putea ajunge ca Pavel. Dacă nu sînt din aceștia care să-i semene, cauza e că nimeni nu vrea să-i semene”.⁴¹ În cele șapte omilii pe care i le închină, Sf. Ioan Hrisostom relevă de repetate ori că dacă Pavel a ajuns să predice cu atîta zel Evanghelia, nu numai prin cuvinte dar și prin fapte, aceasta s-a datorat nu numai harului dumnezeiesc, dar și încordărilor, voinții personale.⁴²

⁴⁰ In Ep. 1 ad Timoth., Hom. 13, 1.

⁴¹ De compunct. ad Demetr., Cartea 1, 9.

⁴² Cf. D. I. Belu, Calitățile de îndrumător duhovnicesc ale Sf. Apostol Pavel, Stud. Teol., 9—10, 1955, p. 567 urm.

Cînd, în împlinirea datoriei de a țîlcui învățăturile dumnezeiești, nu numai cu vorba dar și cu fapta, preotul simte că voința-i șovăie, atunci să-și ridice privirile spre Pavel al cărui exemplu măreț îi va insufla putere ca predica prin grai viu s-o sprijine consecvent pe predica prin fapte.

În această privință nu numai Pavel, nu numai Apostolii, ci și mulți alți bărbați ai Bisericii stau ca exemple întru totul vrednice de urmat de către predicatorul de azi. Printre aceștia trebuie să numim în primul rînd pe rivalul în sfințenie, geniu și glorie al Apostolului Pavel, și anume pe Sfîntul Ioan Gură de Aur însuși.

Adînc convins că eficiența cuvîntului e condiționată în foarte mare măsură de acoperirea pe care o poate avea în modul de viață al predicatorului, Sfîntul Hrisostom s-a străduit să transmită și altor preoți, tuturor preoților creștini, această convingere, nu numai pe calea persuasiunii, dar și prin pilda personală.

A pretins predicatorului viață de credință și rugăciune? A cerut-o fiindcă el însuși a fost un uriaș al credinței și rugăciunii.

A propovăduit preotului puritate îngerească? N-ar fi îndrăznit s-o facă dacă el însuși nu și-ar fi impus disciplina aspră a neprihanei.

A predicat duhovnicilor austeritatea și dreptatea? A făcut aceasta fiindcă el însuși a dus o viață neobișnuit de aspră și a intervenit totdeauna cu toată autoritatea sa de ambasador al lui Hristos și cu riscuri imense, în apărarea dreptății, atît de des ultragiante. De pildă, ajungînd episcop, el a-nțeles să ducă mai departe aceeași viață de înfrînare și mortificare monahală, cum o dusesse și mai înainte. Paladiu, biograful său, ne istorisește că, chiar din ziua instalării în scaunul de conducător, Sf. Ioan a redus masiv lista de cheltuieli a episcopului și a palatului episcopal. A desființat banchetele în mare cinste pe vremea antecesorului său, Nectarie. Nu invita pe nimeni și nu mergea ca invitat. Nu bea niciodată vin. Trăia sobru și într-o impresionantă dezlipire chiar și de cele strict necesare traiului zilnic, deși avea o sănătate șubredă. Uneori absorbit de cele duhovnicești, trecea peste obișnuitele so-roace fără să mănînce nimic.⁴³ Venerabila diaconesă Olimpia se vedea, adesea, obligată de a-l forța oarecum s-accepte puțină hrană, către seară.

⁴³ *Paladiu*, Dialog istoric despre viața Sf. Ioan Gură de Aur, cap. 5; 12 — la I. Coman, op. cit., p. 407—408.

Propovăduind despre bunătate, omenie și caritate, Sfântul Ioan a-nțeles s-o facă sprijinindu-și totdeauna cuvîntul pe temelia de diamant a pildei personale. A luat apărarea celor năpăstuiți chiar atunci cînd cei împotriva cărora trebuie să-i apere, erau sus puși. A luat atitudine împotriva împăratului cînd, îmboldit de lăcomie, acesta urmărea să pună mîna pe bunurile altora. A mustrat, fără menajamente, pe ambițioasa, lacoma și trufașa Eudoxia, pentru lipsa ei de respect față de drepturile lui Dumnezeu. Se interpune pentru trei oameni și-i scapă de la moartea la care-i condamnase puternicul Gainas. S-a ridicat împotriva marelui sfetnic împărătesc, Eutropiu, căruia, după ce cade în disgrație, îi acordă ocrotirea sa. Cînd i s-a dat ocazia să-l pedepsească pe Teofil al Alexandriei, care uneltise pe nedrept contra lui, Sf. Ioan n-a făcut aceasta, întărind astfel cu exemplul propriu, predica sa despre iubirea de vrăjmași.

A sprijinit și a înmulțit spitalele și casele pentru primirea străinilor, utilîndu-le cu medici, bucătari și oameni de serviciu. Toate bunurile sale le-a folosit pentru alinarea suferințelor celor de jos, pe care i-a apărut totdeauna împotriva lăcomiei barbare a celor de sus.⁴⁴

Cînd, la Stejari, se punea la cale depunerea lui, el spunea poporului: „O înfricoșătoare furtună s-a dezlănțuit contra mea, dar nu mă tem că voi fi scufundat pentru că sînt puternic stabilit pe stîncă. Spuneți-mi de ce să mă tem? De moarte? Viața mea este pentru Hristos și moartea un cîștig. De exil? Pămîntul este al Domnului ca și tot ce cuprinde. De confiscarea bunurilor? N-am adus nimic cu mine în lume și nici nu voi lua cu mine nimic”.⁴⁵

Smuls din mijlocul credincioșilor și trimis în exil, Sf. Ioan scria de acolo, Olimpiadei: „Moartea este o datorie pe care trebuie s-o plătim naturii chiar cînd nimeni nu ne-o pricinuieste. Exilul este altceva decît un prilej de a vedea alte țări și de a vizita un mai mare număr de orașe? Confiscarea bunurilor este libertatea, este independența”.⁴⁶

Asemenea fapte și atitudini umplu întreaga viață a Sfîntului Ioan, și nu ocupă, la el, un loc separat de acela al predicii prin cuvînt. La marele predicator de care vorbim, predica prin cuvînt constituie o parte numai din propovăduirea propriu-zisă;

⁴⁴ Id. *ibid.*

⁴⁵ Cit la Guettée. *Hist de l'Eglise*, vol. 4, Paris-Bruxelles, p. 109.

⁴⁶ Epist. 14, 4.

cealaltă parte și care nu este cea mai puțin importantă, o constituie predica prin fapte, prin exemplul personal, prin viață.

Îlcuirea ortodoxă a Sfintelor Scripturi prin cuvânt, rezemat, acesta, statornic, pe fapte, pe exemplul personal al predicatorului, aceasta este, după Sfântul Ioan Hrisostom, formula plină a predicii creștine rodnice.

Este poate, partea cea mai importantă și mai de actualitate a bogatului mesaj de îndrumări omiletice, pe care incomparabilul predicator al creștinătății îl transmite preotului de astăzi.

Prof. D. I. BELU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Duhul Ortodoxiei¹

I. In calendarele noastre bisericești, Duminica aceasta — întâia din Postul Mare —, poartă numele de Duminica Ortodoxiei. Sărbătoarea e mare și multe pot fi punctele de pornire ale cuvântărilor vrednice de a fi rostite la un asemenea praznic. Se poate arăta de pildă, de ce Duminica aceasta se cheamă a Ortodoxiei; după cum se poate vorbi despre purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru Biserica Sa, care, în împrejurări grele, a izbutit să câștige una din cele mai strălucite izbânzi în împlinirea misiunii ei de apărătoare a dreptei credințe. Se mai poate vorbi apoi, despre cinstirea sf. icoane, — căci temeiul rînduirii praznicului Ortodoxiei a fost mai ales biruința Bisericii împotriva celor ce voiau să înlăture icoanele din cultul bisericesc; temă potrivită de predică la asemenea zi, mai poate fi și: înțelesul și binefacerile Ortodoxiei, ori duhul care străbate și învăluie Ortodoxia în manifestările ei.

În cuvîntarea de azi vom spune cîteva cuvinte despre duhul care caracterizează viața Ortodoxiei sau a Legii noastre răsăritene.

II. Una dintre cele mai alese trăsături ale duhului Ortodoxiei este *smerenia*. Cine cunoaște cît de cît trecutul istoric al Ortodoxiei își poate da seama că mersul ei prin viața popoarelor răsăritene nu a fost acela al unei puteri sfidătoare și trufașe, ci a fost mersul unei puteri hotărîte să slujească și să jertfească nelimitat, în tăcută smerenie, în vederea ridicării și mîntuirii credincioșilor.

O ținea departe de orgoliu mai întîi pilda Intemeietorului ei, a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care, Dumnezeu fiind, „s-a deșertat pe sine, chip de rob luînd...” și s-a smerit... ascultător făcîndu-se pînă la moarte — și încă moarte pe cruce” (Filip 2, 7—8).

Întreaga viață a Mîntuitorului a fost o viață învăluită în adîncă smerenie. Fiul lui Dumnezeu fiind, Iisus Hristos s-a smerit primind să se nască din femeie; s-a smerit primind s-asculte de părinți și să lucreze în atelierul de dulgher; s-a smerit primind să îndure foame, oboseală și alte slăbiciuni omenești afară de păcat; s-a smerit primind să slujească, în felurite chipuri fraților Săi..., s-a smerit primind să spele picioarele Apostolilor și s-a smerit pătîmind greu pe lemnul crucii.

Smerit a fost Domnul Hristos în timpul vieții Sale pămîntești și smerită este Ortodoxia, care nu e altceva decît Hristos prezent în chip nevăzut, printre credincioși, de-a lungul veacurilor.

¹ Predică la Duminica Ortodoxiei.

O ținea apoi, departe de orgoliu slăbiciunea omenească a propovăduitorilor și mărturisitorilor ei. Cu sufletul și ochii plini de lumină din lumina lui Hristos, credincioșii ortodocși își cunosc lipsurile și slăbiciunile lor omenești. Ei își dau seama și recunosc că între treapta pe care se află și între asemănarea cu Dumnezeu la care sînt chemați să năzuiască, rămîne mereu o distanță cutremurător de mare. Pe oricît de înaltă treaptă de înduhovnicire s-ar afla, credinciosul ortodox e gata să mărturisească împreună cu Apostolul: „Fraților, eu pe mine însumi, pînă acum, nu mă socotesc să fi ajuns (la țintă)” (Filip. 3, 12). Între ceea ce sîntem și ceea ce tindem să fim, noi vedem mereu o mare distanță și o mare diferență de nivel. Sentimentul acesta al distanței, al rămîinerii în urmă față de desăvîrșirea către care năzuim, ne întristează și ne învăluie ființa în adîncă smerenie.

În același timp însă, în sufletul nostru prinde a vibra și un alt sentiment, înviorător, acesta, și anume sentimentul demnității, legat de ideea că noi, fărîme de lut, putem intra și rămîne în legătură cu ceva neobișnuit de mare, cu suprema realitate, cu Dumnezeu însuși.

Dacă sentimentul slăbiciunilor, al micinii și distanței dintre noi și Dumnezeu determină atitudinea noastră de smerenie, conștiința legăturii cu Dumnezeu, convingerea că sîntem parte integrantă din trupul tainic al Domnului, ne dă încredere în noi înșine și ne ține cu capul sus înaintea oamenilor.

Dacă prin sentimentul distanței față de Dumnezeu ținem în stare de virtualitate pornirile din noi spre trufie, prin conștiința legăturii strînse cu El, avem dată condiția de a ne simți mîndri de vrednicia noastră de credincioși.

Avem dată condiția de a încerca un sentiment de mîndrie, dar de mîndrie ca să zicem așa, smerită. Pentru că oricît de în strînsă comuniune am fi cu Dumnezeu, totuși noi sîntem mereu în drum către El. Domnul e cu noi, dar în același timp El ne cheamă mereu de undeva din inima viitorului.

Nu trebuie să uităm apoi că mersul nostru către Hristos nu este atît meritul nostru, cît mai ales al lui Hristos însuși, căci fără ajutorul Lui nu putem face nimic (In. 15, 4—5). Mîndria de a fi împreună cu Hristos e temperată de smerenia rezultînd din convingerea că fără Harul și Darul Lui, noi credincioșii nu putem realiza nici un lucru mare și durabil.

O altă trăsătură caracteristică a duhului ortodox este *rugăciunea*.

Ortodoxia este viață în smerenie, dar este și viață de rugăciune.

Dacă smerenia ucide în noi trufia și ne face receptivi față de tot ceea ce este înalt și măreț, și, în ultimă analiză, față de Dumnezeu, rugăciunea cultivă în noi sentimentul legăturii cu Dumnezeu și constituie pentru noi un permanent izvor de putere și îmbărbătare.

Ce loc deosebit ocupă rugăciunea în cadrul Ortodoxiei se vede și din prețuirea deosebită pe care noi o acordăm slujbelor sfînte și mai ales Sf. Liturghii.

Sf. Liturghie ne unește ca într-o familie, pe toți cei ce ne mărturisim următori ai Domnului și ne face părtași pe noi, la viața cea netrecătoare a lui Iisus Hristos. Unindu-ne cu Hristos, Sf. Liturghie ne unește pe unii cu alții, ne înfrățește într-o strînsă comunitate de viață.

Pentru noi ortodocșii participarea la slujbele sfinte și mai ales la Sf. Liturghie a constituit izvorul curat din care de-a lungul atîtor veacuri de restriște, ne-am sorbit puterile, care ne-au ajutat să rămînem în viață.

Duhul ortodox mîi are și o altă trăsătură caracteristică, și aceasta constă în *iubire*, în iubirea nelimitată față de Dumnezeu, față de semenii, față de lumea întreagă.

Dacă prin smerenie eliminăm trufia și creem condiția fundamentală pentru dezvoltarea unei vieții duhovnicești; dacă prin rugăciune asigurăm dezvoltarea efectivă a unei asemenea vieți și asigurăm acumularea de puteri noi, apoi prin iubire canalizăm și valorificăm pentru folosul semenilor și pentru lumea înconjurătoare, toate însușirile, toată pregătirea și tot ce prezentăm noi ca energie, ca putere de muncă și de jertă.

Dacă smerenia și rugăciunea ne-ar putea ispiți să stăm departe de ceilalți; dacă smerenia și rugăciunea ne-ar putea îndruma să ocolim, să fugim sau în orice caz să rămînem indiferenți față de ceilalți, față de îndatoririle noastre sociale și să ne căutăm fericirea în mod egoist, apoi iubirea ne scoate din izolare, ne pune în legătură cu semenii și ne obligă să trudem desinteresat pentru ridicarea și mîntuirea lor.

Credinciosul ortodox știe cit de trebuitoare îi sînt smerenia și rugăciunea, în truda lui spre mîntuire. Dar mai știe că pentru dobîndirea mîntuirii, la smerenie și rugăciune trebuie să adauge neapărat iubirea.

Dacă smerenia netezește drumul spre mîntuire prin eliminarea trufiei; dacă rugăciunea ne ajută în procesul mîntuirii prin aceea că ne ține în legătură cu Dumnezeu, izvorul mîntuirii, apoi iubirea față de semenii ne cheazășuiește mîntuirea prin aceea că satisface poruncii lui Dumnezeu, care vrea să îngrijim nu numai de ridicarea și mîntuirea noastră, dar și de ridicarea și mîntuirea semenilor.

III. Duhul Ortodoxiei este duhul smereniei, care ne arată puținătatea noastră înaintea lui Dumnezeu, și care ne ține mereu în încordarea trudei spre trepte tot mai înalte de viață.

Duhul Ortodoxiei este duhul rugăciunii care ne ține mereu în legătură cu Dumnezeu, izvorul puterilor noastre.

Duhul Ortodoxiei este duhul iubirii care ne înfrățește cu ceilalți și ne obligă să folosim pentru ei toate puterile dobîndite prin trudă smerită și prin rugăciune.

Cînd în viața ta, te lași călăuzit de duhul îngîmfării să știi că în tine s-a stins duhul Ortodoxiei, duhul dreptei credințe.

Cînd rugăciunea și participarea la slujbele dumnezeiești nu-și mai găsesc loc în deprinderile tale, să ști că în tine nu mai viază duhul Ortodoxiei.

Cînd ești smerit și chiar cînd duci o viață de rugăciune, dar stai departe de cei din jur, de semenii tăi, de necazurile, ostenele și aspirațiile lor, cînd adică nu ieși în seamă porunca iubirii aproapelui, să ști că n-ai nici un drept să preînzi că trăiești în duhul Ortodoxiei.

Dar noi nu vrem să trăim în duhul îngîmfării, al negrijii de rugăciune și al lipsei de iubire față de semenii. Noi vrem să punem la temelia vieții noastre smerenia care ne ține mereu deschiși și receptivi față de ce este mai înalt decît noi; vrem să cultivăm rugăciunea, care ne ține mereu în legă-

tură cu Dumnezeu, izvorul puterilor și mîntuirii noastre; și vrem ca prin iubire să punem în slujba semenilor noștri toate puterile de care dispunem.

Fie ca Dumnezeu să binecuvinteze și să ne ajute în osteneala aceasta a noastră. Amin.

Prof. D. BELU

„...Fiule, iartă-ți-se fie păcatele tale”¹

1. Păcatul este călcarea poruncilor lui Dumnezeu. Prin păcate, ne răsculăm împotriva lui Dumnezeu și ne batem joc de poruncile Lui. Că Dumnezeu pentru asemenea păcate ne pedepsește, e de la sine înțeles. Răspicat ne spune: „*Eu sint Dumnezeu care pedepsesc păcatul pînă în al șaptelea neam*”.

Vătămarea adusă lui Dumnezeu prin păcat este așa de mare, încît jertfirea tuturor bunurilor noastre și chiar a vieții noastre, nu e în stare a o răscumpăra. De aceea, pentru răscumpărarea păcatului strămoșesc, a trebuit să se întrupeze însuși Fiul lui Dumnezeu, care prin jertfa sîngeroasă a Crucii, ne-a cîștigat mîntuirea. Astfel fiind, bine să ne însemnăm, că Dumnezeu pedepsește păcatele după mărimea și numărul lor, putînd să ne pierdem sufletul, pedepsit fiind acesta cu focul cel veșnic al iadului.

2. a) *Dumnezeu pedepsește păcatul și aici pe pămînt.*

Asta o putem vedea și cunoaște și noi. Peste cîți din cunoscuții noștri — păcătoși fiind — nu au venit necazuri și suferințe: lovituri grele în familie, în avutul lor, în sănătatea lor; au fost pedepsele date de Dumnezeu, fie imediat, fie mai tîrziu. De aici au rămas și acele cuvinte că: „Dumnezeu nu bate cu bita” și „nici nu întîrzie, dar nici nu grăbește”.

Dacă răsfoim sfînta Scriptură a Vechiului Testament, vom găsi multe locuri unde Dumnezeu a pedepsit, fie imediat, fie mai tîrziu, păcatul. Strămoșii noștri, Adam și Eva, au fost dați afară imediat din raiul pămîntesc; Cain — ucigașul de frate — a fost blestemat și pedepsit imediat ce și-a omorît pe fratele său Abel, cu aceea ca să umble fugind și tremurînd pe pămînt. Pe timpul lui Noe a pedepsit Dumnezeu pe cei păcătoși cu potop; pe păcătoșii din Sodoma și Gomora cu ploaie de foc și pucioasă; pe Faraon în Egipt cu zece pedepse grele, între care schimbarea apelor în sînge, moartea primului născut ș. a.; pe răzvrătiții Core, Datan și Aviron i-a înghițit pămîntul, iar pe Moise l-a pedepsit Dumnezeu pentru o îndoială în mila lui, ca să nu intre în pămîntul făgăduinței.

Sînt acestea dovezi convingătoare că Dumnezeu pedepsește și că, și noi putem fi pedepsiți pentru păcatele noastre. La asta trebuie să ne gîndim și să ne așteptăm. Să nu uităm că Dumnezeu, pentru un singur păcat de desfrîu, a omorît mii de bărbați din neamul Beniamin; pentru mîndria de a-și fi numărat oastea, Dumnezeu a pedepsit pe împăratul David, omorîndu-i prin ciumă mulțime de soldați; un număr mare de Betsamiți au fost omorîți, fiindcă au fost cu purtare necuviincioasă față de Siciul Legii; Anania și Safira au fost pedepsiți cu moarte fulgerătoare pentru minciună.

¹ Predică la Duminica a II-a din Postul Mare.

b) *Dumnezeu pedepsește păcatele și cu iadul.*

Iadul este locul de veșnică chinuire a sufletului ajuns acolo. Il chinue spiritele necurate, conștiința proprie, focul ce-n veci nu se stinge, viermele ce nu doarme, lacrimile și scrișnirea dinților.

Cei ajunși aici, vor rămîne și nu vor vedea pe Dumnezeu niciodată. Sufletul ajuns aici va avea de ortac pe Lucifer și cei din ceata lui: urmașii neascultătorilor noștri strămoși, furii și tâlharii; desfrînații și sodomiții; criminalii și ucigașii de rînd și alți răzvrătiți împotriva lui Dumnezeu.

Din iad scăpare nu-i. Să ne-o însemnăm aceasta. Ucigașul Cain e în iad de multe mii de ani, iar Iuda vînzătorul și Irod ucigașul, sînt și ei în iad de aproape 2000 de ani. Apoi încetul cu încetul, urmele anilor se șterg, numărul lor se pierde și rămîne o singură măsură a lor: veșnicia.

Păcătoșii sînt creștini bolnavi: slăbănogi și cu trupul și cu sufletul. Dacă trupul în urma boalei moare, îl pierdem vieții pămîntești; sufletul dacă moare în urma boalei păcatului îl pierdem vieții veșnice. În păcate fiind, sîntem cadavre vii, chipuri de oameni, morți neingropați. Păcătosul paralizat de păcate, nu se mai poate apăra de ele: *'Bolnavul care nu se poate apăra de multe, este aproape de moarte. Bolnavul care nu se mai poate apăra de păcat, e aproape de moarte.'*

3. Să ne trezim deci. Să nu facem ca cele cinci fete nebune, nici ca cei de pe timpul lui Noe, care beau și mînceau, neținînd seama de muștrările acestuia, că duhurile s-au întunecat de nori grei și plini de ape, gata să-i potopească. Și i-a potopit.

Să ne dăm seama că dacă nu ne întoarcem la Dumnezeu, curățindu-ne simțirile și sufletul, pedeapsa vine oricum, ori după moarte, ori și acum și atunci. Să ne gîndim: timpul a sosit. Să ne aducem aminte întotdeauna de unde am căzut, cît de fericiți eram înainte de păcat cînd aveam pe Dumnezeu în noi și să devenim prin întoarcerea la Dumnezeu din nou fiii Lui.

„Înainte de păcat, noi sîntem făpturi pline de Dumnezeu. Iisus stă în inima noastră. Sîntem cer. Să nu ne facem iad”.

Sîntem în postul mare. Hristos ne cheamă. Să mergem la El și vom obține iertarea păcatelor și astfel înconjurăm și mărimea și grozăvia pedepsei.

Păcatul apasă ca o piatră grea, ne turbură somnul și liniștea sufletului. Prin sfînta spovedanie, obținem iertarea de la Hristos, mîntuirea sufletului nostru de pedeapsă, prin mare mila Sa.

Să descărcăm greutatea păcatelor, să ne eliberăm conștiința și să zidim inimă curată întru noi, căci astfel înlăturăm pedeapsa păcatului.

Să ne tămăduim căci e ușor. Să vizităm pe preoții lui Hristos și ei cu puterea ce li s-a dat vor zice peste capul nostru cuvintele de iertare și înșănătoșire: „Te iert și te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, Amin”.

Pr. I. MAN

„Cine vrea să vie după mine...”¹

Duminica a treia din Postul Mare este închinată prăznuirii sfintei Cruci. Cu această ocazie se citește textul din sf. evanghelist Marcu, unde se spune că: Iisus „chemînd la sine mulțimea împreună cu ucenicii săi le-a zis: Ori cine vrea să vie după mine, să se lapede de sine, să-și ia crucea sa și să-mi urmeze ~~me~~. Că cine va voi să-și mintuiască sufletul, pierde-l va pe el; iar cine își va pierde sufletul său pentru mine și pentru Evanghelie, acela îl va mintui pe el. Că ce va folosi omului de ar dobîndi lumea toată, și-și va pierde sufletul? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său? Iar cine se va rușina de mine și de cuvintele mele, întru acest neam desrînat și păcătos, și Fiul Omului se va rușina de el, cînd va veni întru slava Tatălui Său cu sfinții îngeri (Ev. Marcu 8, 34—38).

Cuvintele amintite din Evanghelie, cuprind adevăruri rostite acum nouăsprezece secole și timpul îndelungat ce s-a scurs de atunci, se pare că le-a slăbit puterea și le-a șters înțelesul.

Cîți nu trec alături de aceste adevăruri, asemenea unor călători pe lîngă cîte o inscripție veche, gravată pe vreun monument sau vreo piatră de hotar, inscripție care pe cei ce o citeau altădată îi lăcea să le vibreze sufletul, iar pe cei ce o citesc acum îi lasă rece și nepăsători. Să căutăm deci împreună să pătrundem înțelesul adînc al cuvintelor citite în Evanghelia de astăzi.

Lepădarea de sine, adică duhul de jertfă, este ideea principală din partea întîia a textului nostru. Fără lepădare de sine, și fără duh de jertfă, nu e posibil nici un progres, fie el pe teren material sau spiritual. Pentru noi, care pe toate căile luptăm să ne asigurăm fericirea proprie, care este atît de justificată, nici un lucru nu ni se pare mai greu de acceptat, decît ceea ce ne cere Mîntuitorul prin cuvintele din partea întîia a textului nostru. Se pare că El ne cere renunțarea la fericirea noastră personală, pentru care noi facem toate eforturile și care este atît de justificată. Ne pare neînțeles, cum Dumnezeu voiește pe de o parte fericirea omului, iar pe de altă parte ne cere ca această fericire s-o cucerim cu prețul a o mulțime de jertfe, la care trebuie să consimțim.

În viața oamenilor singuratici ca și a colectivităților, constatăm adeseori, că se repetă istoria patriarhului Avraam din Biblie, căruia Dumnezeu i-a dat la bătrînețe un fiu, care a devenit obiectul bucuriei și fericirii lui, ca apoi să-i ceară să i-L aducă jertfă. Și Avraam a trebuit să consimtă la această jertfă, care în realitate a fost numai o încercare, ca bucuria lui de pe urmă să fie cu atît mai mare putîndu-și păstra fiul nevătămat.

Orice bucurie mare, se înalță pe mormîntul unde sînt jertfite sute și mii de bucurii mărunte. Lepădarea de sine și spiritul de sacrificiu este o lege generală, pe care o aflăm și în natură, noi trebuie numai să știm s-o observăm. E destul să privim la bobul de grîu, care crește și se dezvoltă prin lucrarea cerului și a pămîntului, și să vedem cum el atunci cînd este pe deplin dezvoltat, numai jertfit și îngropat sub glie dă naștere la sute de alte boabe. Cîte exemple asemănătoare nu s-ar putea aduce din natură. Dacă

¹ Predică la Duminica a III-a din Postul Mare.

această lege are valoare în lumea necuvîntătoare, cu atît mai vîrtos este ea valabilă în societatea omenească.

Luăți aminte la marii artiști, care prin arta lor storc admirația noastră, și vedeți dacă se pot calcula renunțările și jertfele la care au trebuit să consimtă, pînă au ajuns să stăpînească arta pe care noi le-o admirăm. Priviți la oamenii de știință, care au ajuns să descopere unele din tainele naturii și veți constata că din tinerețea lor începînd, ei au jertfit suțu și mii de bucurii mărunte, pentru a ajunge la știința pe care o posedă. Să luăm aminte la marii călători, care au descoperit cîte un colț necunoscut al lumii, și vom constata că și drumul acestora a fost un drum plin de renunțări și de jertfe. Studiați viața marilor misionari în frunte cu Sf. Apostol Pavel și veți vedea, că și drumul acestora a fost presărat numai cu renunțări și sacrificii.

Nu există nimic mare și frumos, din tot ce admiră mintea, mișcă inima și încîntă văzul și auzul, care să nu aibe la baza sa jertfe incalculabile. Nu aflăm eroi pe nici un teren, care să fi ajuns la acest titlu de glorie pe altă cale, decît pe cea a renunțării și a jertfei. Ceea ce este valabil pentru indivizii singuratici, este valabil și pentru colectivitate.

Aduceți-vă aminte de legenda duiosă a Mănăstirii Argeș, unde se spune că meșterul Manole, pentru a putea zidi această capodoperă, a trebuit să consimtă la cea mai mare jertfă, clădind în zidurile ei chiar trupul scumpei sale soții.

Povestea lui Manole, este povestea creștinismului, care în toate epocile, a jertfit pe cei mai buni fii ai săi, pentru a face să triumfe principiile iubirii, frățietății, egalității și dreptății. Povestea lui Manole, este însăși povestea neamului nostru, care în decursul veacurilor a jertfit pe cei mai buni fii ai săi, pînă a ajuns să-și dobîndească independența și integritatea.

Cînd nimic mare și mareț nu s-a făcut fără renunțări și jertfe consimțite de bună voie, ni se mai pare nouă curios, că Mîntuitorul pentru asigurarea triumfului binelui și al dreptății, ne cere să urmăm drumul care a fost bătătorit de toți aceia, care au împins progresul cu un pas înainte? A se lepăda de sine, a ști să renunți, a lua crucea, adică să consimți la jertfe, este drumul natural pe care trebuie să mergă toți aceia, care doresc din suflet, iar nu numai de pe buze, mai mult bine și omenie și mai multă dreptate în această lume. Acesta este înțelesul primei părți a textului evanghelic.

Partea a doua a textului nostru sună astfel: „Cine va voi să-și mîntuiască sufletul, pierde-l va pe el, iar cine-și pierde sufletul său pentru mine și pentru Evanghelie, acela îl va mîntui pe el”.

Mîntuitorul combate aici o tendință diametral opusă spiritului lepădării de sine și duhului de jertfă. Mîntuitorul combate patima învechită a sufletului omenesc: egoismul. Precum o boală împiedecă dezvoltarea normală a unui organism, așa și egoismul acolo unde s-a încuibat, împiedecă dezvoltarea normală a indivizilor, a instituțiilor și a societăților. Egoismul este tuberculoza iubirii creștine. El macină încet dar sigur iubirea desinteresată și devotamentul și destramă cu încetul instituțiile și societățile în corpul cărora s-a introdus. O societate sau o instituție care suferă de egoism, este asemenea unui organism care suferă de anemie, căci lor le lipsește spiritul de renunțare și de jertfă, care este sîngele purtător de putere și de viață.

Egoistul ar voi să vadă în realitate, ceea ce Iosif din Biblie a văzut numai în vis, adică închinându-i-se lui astrele de pe cer și oamenii de pe pământ. Această patimă a voit să o combată Mîntuitorul, cînd a zis, că cel ce voiește să-și mîntuiască sufletul său egoist, sacrificîndu-i acestuia interesele lui Dumnezeu și ale oamenilor, acela și-l va pierde. Iar cel ce va ști să-și sacrifice acest suflet egoist, pentru Hristos și principiile evanghelice, acela va dobîndi acel suflet creștin și generos, roditor pentru semenii și societatea în care trăiește.

Lumea dinainte de venirea lui Hristos și chiar cea de mai tîrziu crede, că un om este cu atît mai mare, cu cît mai mare este numărul acelor care lucrează și se jertlesc pentru bunăstarea lui. Hristos a răsturnat această concepție, înlocuind-o cu un adevăr care în aparență pare paradoxal. El a spus, că tot cel ce voiește să fie mai mare între semenii săi, să fie acestora slugă, înțelegînd că omul cu adevărat mare nu este acela care este servit de cît mai mulți din semenii săi, ci acela care prin spirit de jertfă și renunțare știe să servească un număr cît mai mare din semenii săi.

Partea a treia a textului evanghelic sună astfel: „Că ce va folosi omului de ar dobîndi lumea toată și-și va pierde sufletul? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său? Iar cine se va rușina de mine și de cuvintele mele întru acest neam desfrînat și păcătos, și Fiul Omului se va rușina de el cînd va veni întru slava Tatălui său cu sîntîi îngeri”.

Sufletul cel creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, constituie ființa noastră adevărată de om. Prin el este omul om și nu un simplu animal. El ne dă viață, el este elementul de progres, corpul constituind pentru acest suflet doar un instrument. Prin el sîntem noi coroana naturii. Prin năzuințele lui superioare, ne înălțăm noi pînă la starea de îngeri și prin perversitatea lui, putem noi decădea devenind niște diavoli întrupați. Cînd corpul se destramă în elementele din care a fost compus, sufletul singur rămîne din ființa noastră, fiind nemuritor. Pe drept cuvînt putea spune Mîntuitorul, că ce i-ar folosi omului dacă ar cuceri lumea, prin bogăția strînsă prin nedreptatea făcută sutelor și miilor de semenii ai săi lăsați în suferință și-n mizerie, sau prin forță, sau prin încălcarea legilor dumnezeiești și omenești, satisfăcîndu-și astfel orgoliul și mîndria, dacă aceasta se dobîndește cu prețul pierderii sufletului, partea superioară a ființei noastre.

Cuvintele: Cine se rușinează de mine și de Evanghelia mea rușina-se-va și Fiul Omului de acela, cu care se încheie Evanghelia zilei, sînt cuvinte triste și înfricoșătoare în același timp, pentru toți, căci toți ne vom prezenta odată înaintea judecării înfricoșate a lui Dumnezeu. Este firesc deci să ne întrebăm, care sînt motivele pentru care noi ne rușinăm de Hristos și de Evanghelia Lui? Noi ne rușinăm de Mîntuitorul mai întîi, pentru că adevseori El ne este strein. Cîți dintre creștini nu sînt, care nu cunosc nici principiile fundamentale ale Evangheliei și nici momentele esențiale din viața Mîntuitorului. Pe de altă parte noi ne rușinăm de Mîntuitorul, fiindcă nu-i cunoaștem chipul Lui adevărat, cu trăsăturile de lumină, ci chipul diformat așa cum l-au prezentat dușmanii Lui. Fariseii și cărturarii contemporani Mîntuitorului, au înfățișat pe cel care a vindecat bolnavii, a saturat pe cei flămînzi, a mîngăiat pe cei necăjiți, totuși ca pe un răufăcător. Pe cel mai curat dintre oameni, l-au prezentat ca pe un păcătos. Pe prietenul tuturor

I-au înfățișat ca pe un dușman al poporului. Pe cel care cerea supunere autorității de Stat, I-au înfățișat ca pe un dușman al acestei autorități.

Cei ce cunosc numai chipul înfățișat de dușmanii Mîntuitorului, e firesc să se rușineze de El și de Evanghelia Sa. Alții judecă pe Hristos și Evanghelia Sa după amicii falși ai acestuia și ai Evangheliei Lui. Cîte abuzuri nu s-au făcut în numele lui Hristos și al principiilor sale evanghelice? Cît nu au suferit chiar și credincioșii Bisericii noastre pentru legea lor din partea unor astfel de amici falși ai lui Hristos. Acești prieteni falși ai Domnului i-au denaturat principiile Lui cele mai sublime în așa formă, încît ne înspăimîntăm cînd ne gîndim că s-au putut săvîrși atîtea abuzuri în numele lui Hristos. Mulți se rușinează de Hristos și Evanghelia Lui, căci ea este o oglindă morală curată, în care ne vedem diformitatea noastră morală. Mulți se rușinează de Hristos și Evanghelia Lui, fiindcă noi propoveduitorii ei, sîntem maiștri prea slabi ca să putem zugrăvi chipul Lui în toată frumusețea și să-i prezentăm Evanghelia în toată sublimitatea ei. Ne-ar trebui cuvinte de foc, ca cele ale profeților, ca să facem ca credincioșii să simtă toată puterea de viață, bogăția și profunzimea învățăturilor evanghelice. Cum nu orice zugrav este și artist, tot astfel nu orice vorbitor este și orator, pentru care nu ne reușește să prezentăm adeseori decît chipul palid al lui Hristos. Vreți să-L aflați în toată frumusețea și majestatea Lui? Căutați-L în Evangheliile! Iată motivele pentru care ne rușinăm adeseori de Hristos și de Evanghelia Lui.

Vrem să urmăm noi cu adevărat lui Hristos? Să facem ceea ce face soarele, care numai consumîndu-se încălzește, luminează și dă viață și o menține. Vrem să urmăm lui Hristos? Să facem ceea ce face lumînarea aprinsă și pusă în sfeșnic. Ea se consumă, dar numai consumîndu-se luminează pe cei din jur. Vrem să urmăm lui Hristos? Să facem ceea ce a făcut El însuși, care prin lepădare de sine și jertfă zi de zi pînă la jertfa supremă, a mîngăiat pe cei necăjiți, a ajutat pe cei lipsiți, a îmbărbătat și a încurajat, ridicînd pe toți. Lucrînd și noi astfel, vom împlini nu numai o lege a naturii, ci și legea lui Hristos. Amin!

Prof. S. VLAD

Rugăciunea¹

Fiindcă Mîntuitorul a așezat în panoplia creștină în primul rînd, rugăciunea, în cuvîntarea de azi mă voi ocupa de ea și voi arăta ce este, cum trebuie făcută și care sînt foloasele ei.

1. „Rugăciunea este ridicarea minții și voii noastre la Dumnezeu”. Numai simpla cugetare la Dumnezeu, nu înseamnă rugăciune, căci și demonii se gîndesc la Dumnezeu, dar de rugat nu se roagă.

Rugăciunea este asemenea acelei scări de la pămînt la cer pe care a văzut-o în vis Patriarhul Iacob. Prin ea sufletul nostru se întîlnește cu Dumnezeu.

Precum pasărea cu aripile ei învinge gravitația și se înalță în văzduh, tot astfel și sufletul nostru se înalță la Dumnezeu, pe aripile rugăciunii.

¹ Predică la Duminica a 4-a din post.

Vestitul fizician, Amper, întrebat de ce ține închis un ochi, când lucrează în laboratorul său, a răspuns: „cu un ochi scrutez tainele lumii de aici, iar cu celălalt scrutez dumnezeirea, de unde prin rugăciune, ca pe o antenă, primesc inspirația divină, spre a nu greși în calculele mele”.

Rugăciunea a fost numită pe bună dreptate „Religia în acțiune” căci numai prin ea o religie devine o forță vie.

Mîntuitorul n-a inventat rugăciunea care a existat și înaintea lui, dar i-a dat forma cea mai desăvîrșită. El însuși s-a rugat și a învățat și pe ucenici să se roage, lăsîndu-ne și nouă un model de rugăciune, în Tatăl nostru (Lc. 11, 1—3).

Fiindcă iudeii făceau rugăciunile mai mult pentru ochii oamenilor decît pentru Dumnezeu, Mîntuitorul le reproșează nesinceritatea, iar păgînilor vorbăria goală pentru că socoteau că prin mulțimea cuvintelor și a formulor se vor face ascultați.

Din acestea — conchidem că rugăciunea adevărată trebuie să fie înaintea de toate, sinceră și smerită; ceea ce mărturisesc buzele, să simtă și inima.

Din nefericire, unii creștini confundă rugăciunea cu cererea. Ei se roagă numai cînd au să ceară ceva de la bunul Dumnezeu, să-i izbăvească de vre-un necaz... Desigur că sînt și rugăciuni de cerere. Sf. Scriptură ne spune clar: „Chiamă-mă la vreme de necaz”... (Psalm 49, 15). Și noi mai știm că „Avem un Dumnezeu care ajută” (Ps. 68, 21). Da! Dar cel ce se roagă numai în vreme de necaz, seamănă cu clopotarul care în loc să tragă clopotul dimineța, la amiază și seara, îl trage numai în caz de incendiu sau inundație. În rugăciune, noi trebuie să mulțumim și să preamărim mai ales pe Dumnezeu pentru mulțimea binefacerilor ce le revărsă asupra noastră.

Mîntuitorul a spus: că trebuie să ne rugăm pururea, (Lc. 18, 1) în înțelesul că sufletul nostru întotdeauna trebuie să aibe o dispoziție spre Dumnezeu.

2. Cu aceasta am ajuns la ceea ce e mai însemnat în rugăciune: cuprinsul ei.

Mîntuitorul ne-a arătat răsplat în rugăciunea domnească ce trebuie să cuprindă o adevărată rugăciune. Într-adevăr în Tatăl nostru, sînt șapte cereri din care în șase se cer bunuri spirituale și numai într-una singură ne rugăm după bunuri materiale, hrana noastră zilnică.

Mulți creștini fac tocmai invers în rugăciunile lor. Ei îngrămădesc cereri după bunuri materiale și de cele spirituale abia pomenesc. |

De fapt, chiar cînd și cerem lucruri drepte, diferite bunuri, e mai înțelept să cerem în loc de daruri pe însuși dătătorul darurilor. Cine are pe Dumnezeu, are totul, cum spune și Psalmistul cînd se întreabă: „și cu tine ce-mi mai lipsește pe pămînt?” (Psalm 72, 75). Un om al rugăciunii, Sadhu S. Singh a făcut următoarea asemănare frumoasă: „Gîndiți-vă la un pom încărcat cu fructe; pentru a le avea, trebuie sau să-l cumpărați sau să le cereți de la proprietar, ducîndu-vă în fiecare zi după ele. Dacă însă pomul devine proprietatea voastră, atunci toate fructele vă aparțin. În acelaș fel e și cu Dumnezeu. Dacă El este al vostru, ale voastre sînt toate lucrurile din cer și de pe pămînt, fiindcă El este Tatăl vostru și totul este al vostru; altfel ar trebui să alergați ca un cerșetor să cereți tot felul de lucruri și iarăși să

cereți dacă s-au sfârșit. De aceea nu vă rugați pentru daruri ci pentru dătorul darurilor; nu pentru viață ci pentru dătorul vieții"... Dacă noi am găsit izvorul vieții și stăm în strînsă comuniune cu el, atunci avem sănătatea vieții și tot ceea ce face viața desăvîrșită.

Creștinul nu este slugă, nici negustor, ci este fiu al lui Dumnezeu. Sluga se roagă pentru simbrie, negustorul pentru cîștig, însă fiul se roagă cu smerenie Tatălui ceresc: „Dă-mi Doamne ceea ce se cuvine celui îndurător, nu ceea ce merită păcătosul”.

Din nefericire sînt creștini care nu numai că nu știu ce să ceară de la Dumnezeu, ci cer de-a dreptul lucruri rele. Cîți nu se roagă pentru nimicirea dușmanului lor, pentru cîștig la loterie, pentru reușită în acțiuni pe care le știu că sînt rele.

La toți aceștia, Mîntuitorul le spune:

„Nu știți, oare, fiii cărui duh sînteți? (Lc. 9, 55) Duhul creștin nu este al răzbunării, al distrugerii și al cîștigului nedrept”.

Va zice însă cineva: — „Eu am cerut în rugăciunile mele numai lucruri bune și totuși Dumnezeu nu mi le-a împlinit”. Da. Așa este! Dumnezeu, în adîncul lui înțelepciune, nu împlinește întotdeauna nici chiar cererile noastre, socotite de noi drepte și bune. De ce? Pentru că, noi înșine nu știm întotdeauna ce este bun sau rău, pentru mîntuirea noastră. Putem chiar spune că fericirea noastră vremelnică și veșnică rezultă tocmai din faptul că Bunul Dumnezeu nu ne împlinește cererile. Numai El singur știe ce este de folos nouă. Desigur că Iacob și Ioan, fiii lui Zevedeu, au fost pe deplin convinși că cererea făcută de ei Mîntuitorului, de a le da să șadă, unul de-a dreapta și altul de-a stînga Sa, în împărăția Lui, a fost foarte bună. Domnul, însă le-a spus: „Nu știți ce cereți (Marcu 10, 38). Și nu le-a împlinit cererea. Dacă le-ar fi împlinit-o ar fi însemnat ca să fie răstigniți în locul celor doi tîlhari.

Cazul lui Iosif vîndut de frații lui e încă destul de grăitor. Iosif cel nevinovat, ca și bătrînul lui tată, cu siguranță, se vor fi rugat lui Dumnezeu, ca să-l scape din nenorocire și totuși, rugăciunile lor n-au fost ascultate. În schimb, Dumnezeu a prefăcut acea nefericire într-un izvor de binecuvîntări atît pentru Iosif cît și pentru tatăl lui: oare nu Iosif este cel care în vreme de foamete hrănește pe ai săi?.

Iată pentru ce Dumnezeu nu împlinește tot ceea ce cerem noi. Se știe că apa sărată a mării sub acțiunea razelor soarelui se evaporează și se preface în nori, care la rîndul lor revarsă pe pămînt apă dulce și proaspătă; sarea însă nu se urcă în înălțime, ci rămîne jos. Intocmai așa și soarele dreptății dumnezeiești, curăță rugăciunile noastre de gîndurile care n-au ce căuta în cer la Dumnezeu. Astfel prefăcute rugăciunile își revarsă binecuvîntările lor asupra noastră, după cum picăturile curate de ploaie fac să rodească pămîntul.

3. Dar va zice cineva: dacă noi nu putem schimba voia lui Dumnezeu, atunci rugăciunile noastre sînt fără folos. Cine gîndește astfel, înseamnă că nu înțelege rostul rugăciunii.

Prin rugăciune, noi nu urmărim ca să schimbăm voia lui Dumnezeu după voia noastră, căci cea mai mare nefericire ar fi atunci cînd în lume s-ar face voia noastră, și nu a Lui.

Dimpotrivă, noi voim să cunoaștem voia lui Dumnezeu și cunoscînd-o să ne potrivim voia noastră după voia Lui. Prin rugăciune noi dobîndim tocmai această putere de a ne pune de acord voința noastră cu voința lui Dumnezeu. În rugăciunea Tatăl Nostru, noi cerem „facă-se voia Ta”. În rugăciunea din Ghetsimani, Mîntuitorul s-a rugat zicînd: „Să fie nu ce voiesc Eu dar ceea ce Tu voiești” (Marcu 14, 36).

Cînd ajungem să voim ceea ce voiește Dumnezeu, atunci în sufletele noastre se revarsă pace, liniște și putere împotriva ispitelor.

Dumnezeu voiește binele, adevărul, dreptatea, tot ceea ce este înalt și frumos și cînd noi ajungem să voim ceea ce voiește Dumnezeu atunci în sufletele noastre se sălășluiesc cele mai înalte gînduri și cele mai alese simțiri: și acesta este cel mai mare folos al rugăciunii.

Despre Sf. Simion Noul Teolog se spune că în timpul rugăciunii se vedea înconjurat de o lumină strălucitoare, care-i pătrundea în chip uimitor carnea și mădularele.

Firește că nu toți creștinii se învrednicesc de astfel de haruri prin rugăciune ca acest sfînt, dar fiecare creștin se simte după rugăciune, mai bun, mai plin sufletește, mai tare și mai încrezător în lupta vieții.

Timpul folosit în rugăciune nu este „un timp mort” un timp pierdut, ci un timp înțelept folosit, care ne ajută să ne îmborsim forțele spirituale spre a putea munci apoi, cu și mai mult spor.

„Precum tămîia îmborsă viața unui cărbune, tot astfel rugăciunea îmborsă nădejile inimii” (Goethe).

Deviza creștinului este: Roagă-te și muncește! Roagă-te mai întîi și roagă-te cu atîta căldură și sinceritate ca și cînd tot sporul muncii tale ar depinde numai de Dumnezeu și apoi muncește și muncește astfel ca și cînd totul depinde de munca ta.

Dacă ne rugăm astfel ne cîștigăm mîntuirea și dăm adevărata mîrire lui Dumnezeu. Amin!

Prot. A. RADU

Duminica 5 din Post — a Sf. Maria Egipteanca

Fiul omului nu a venit ca să i se slujească, ci să-și dea sufletul ca preț de răscumpărare pentru mulți (Marcu 11, 45).

CUCERNICI CREDINCIOȘI,

Se apropie de sfîrșit Postul cel Mare și în cugete ne apare tot mai puternic Patima Domnului pentru răscumpărarea noastră. Ne cutremurăm la gîndul celor ce a suferit pentru noi și de aceea se întărește în noi tot mai puternic conștiința datoriei noastre față de Mîntuitorul Iisus Hristos.

Pînă a venit Hristos, între oameni stăpînea păcatul cu toate urmările sale, dar după ce a venit El, și a suferit pentru noi pe cruce, ne-a dat puterea pocăinței, ca mijlocul cel mai bun de a ne arăta vrednici de jertfa Sa. Acum noi îi cunoaștem Sf. Sa Evanghelie și-i înțelegem chemarea. De aceea nu mai putem să-i cerem Domnului, cu gesturi de mîndrie, să ne așeze de-a

dreapta sau de-a stînga Sa, precum i-au cerut-o cei doi Apostoli, neștiind ce cer, după cum ne învață Sf. Evanghelie a zilei (Marcu 11, 37—45). Nu putem cere acest lucru pentru că noi cunoaștem răspunsul Domnului, că a cere așa ceva, înseamnă a suferi la fel cu El, înseamnă a bea același pahar al jertfei, înseamnă a renunța la sine ca și El, înseamnă a ne face slujitori semenilor. A ședea de-a dreapta sau de-a stînga Mîntuitorului înseamnă a se strădui neîncetat o viață întreagă pe calea Sf. Evanghelii și a trăi în pocăință continuă pentru greșalele săvîrșite.

Aceasta însă nu e ceva imposibil, dar se cere încordare și stăruință și răbdare. Și tocmai acestea se par prea grele, căci e mai ușor să ieși de sub controlul conștiinței, hrănite cu cuvîntul Domnului și să săvîrșești fapte fără chibzuință, care par să te mulțumească de moment, dar care te coboară în ghiarele păcatului. A trăi deci astfel, înseamnă a fi fără lege, a trăi fără respect, a crede că lumea există numai pentru unul și nu pentru omenirea întreagă. Odată însă ce viața e dată pe pămînt, ea e dată pentru fiecare om, pentru ca fiecare să se bucure în ea de aceleași drepturi. Iar Hristos e însăși această viață (Ioan 14, 6) și deci cu atît mai mult trebuie păzită și îngrijită viața unuia și a fiecăruia.

Însuși Domnul ne-a dat mijlocul cel mai potrivit pentru dobîndirea și păstrarea acestei vieți sufletești, prin Taina Sf. Cuminecături, pentru ca „cela ce crede în Mine să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16) și „cel ce mănîncă trupul meu și bea sîngele meu, are viață veșnică” (Ioan 6, 34). Prin această împărtășire cu Domnul și Mîntuitorul Iisus Hristos se dobîndește iertarea păcatelor, se luminează legăturile între semeni și viața pămîntească dintre ei se înseninează. Așa se împlinește voia Sa și se impune și pentru viitor, căci El este Marele arhiereu și al bunătăților celor viitoare (Evrei 9, 11), după ce a curățit cugetele omenești de faptele cele spre moarte sufletească (Evr. 9, 14).

CUCERNICI CREDINCIOȘI,

Duminica a cincea din Postul Mare este totodată închinată și Sfintei Maria Egipteanca. Ne întrebăm deci, pe drept cuvînt, ce rost are așezarea acestei sfinte la sfîrșitul duminicilor din post, în care se vorbește pe rînd despre Ortodoxie, Sf. Grigore Palama, Sf. Cruce și Sf. Ioan Scărarul? De ce duminica aceasta este închinată amintirii unei femei?

În trecut, femeia era socotită mai prejos de bărbat și era expusă multor violențe. Cîte biete femei, tinere sau în vîrstă, nu ajungeau, fără voia lor, să ducă o viață fără cînte, ajungînd în ocara semenilor. Dar Hristos a venit să cheme la mîntuire pe toți cei căzuți și lepădați, care în apropierea Sa se redeșteptau la o viață curată. Pocăindu-se de păcatele cele urîte, ei îi puteau urma calea, prin credință și fapte bune. Hristos a vindecat-o chiar pe marea păcătoasă Maria Magdalena, pentru că și ea, ca și alte păcătoase, era fiică a lui Avram și deci se cuvenea să fie și ea deslegată de legătura ei (Luca 13, 16). Și Hristos e doctorul cel bun, care coboară și în coliba cea mai prăpădită a sufletului, ca să aducă vindecare și luminare.

Astfel zice și Sf. Apostol Pavel, că de la Hristos nu se mai face deosebire între cei botezați, de sînt parte bărbătească sau femeiască, pentru că acum toți una sînt întru Hristos (Galat, 3, 28).

Iată deci răspunsul, de ce se cuvenea ca și femeia să fie pomenită în una din duminicile Marelui Post. Dar ne întrebăm, de ce a fost aleasă tocmai Maria Egipteanca și nu altă creștină? Trebuie să știm, că dedicarea acestor duminici din post către anumiți sfinți s-a făcut mai târziu în Biserică și în legătură cu fapte răsunătoare și cunoscute pe atunci mai bine între credincioși. Așa a fost cu pomenirea Sf. Cruci și a Sf. Ioan Scărarul. Dedicarea duminicii a cincea către Sf. Maria Egipteanca a săvârșit-o sinodul al VI-lea ecumenic din 680 și el a ales tocmai cazul cel mai bine cunoscut pe atunci. Era al Mariei Egipteanca (Minei pe 1 aprilie). Ea fusese o mare păcătoasă și timp de 17 ani nu și-a văzut în viață decît numai de petreceri neînfrîinate, de se credea că nu mai scapă iadului. Dar odată, venind, ca în glumă cu o ceată de tineri, la slujba Sf. Cruci, s-a văzut reținută la poarta bisericii de o putere nevăzută, care a făcut-o să se cutremure. Atunci și-a dat seama de starea ei decăzută și s-a jurat către Maica Preacurată, că de va lua de la ea această opreliște, se va lepăda de tot trecutul ei vicios. Și într-adevăr, s-a ținut de cuvînt. S-a retras în pustia Iordanului și timp de 47 ani a petrecut în pocăință, umilință și răbdare. Și dacă mai înainte stricăciunea o oprea să vadă cele cinstite și patimile trupului îi orbeau sufletul, acum tăria postului și izvorul umilinței și al lacrimilor i-au spălat întinarea cea de odinioară, zămislind în ea cuvîntul Ziditorului. Indulcindu-se de dragostea către Hristos Mîntuitorul, ea a lepădat și a izgonit pentru totdeauna năpădirea patimilor. De aceea și condacul sfintei mărturisește: „Ceea ce erai mai înainte plină de tot felul de păcate, astăzi mireasă lui Hristos te-ai arătat prin pocăință, urmînd vieții celei îngerești, călcînd pe diavol cu arma Sf. Cruci. Pentru aceasta mireasă împărăției Cerului te-ai arătat, Marie prea mărită”.

Iată deci, cucernici credincioși, învățătura zilei de astăzi: prin jertfa Mîntuitorului Hristos cea plină de dar, și prin credința noastră în El, ne putem învrednici de faptele bune ale pocăinței, spre moștenirea vieții celei fericite. Amin!

Prof. M. ȘESAN

„Iată am gătit Ospățul meu”¹

„Un om a făcut cină mare și a chemat pe mulți” (Lc. 14, 16).

Intr-una din zile Mîntuitorul Hristos se găsea în casa unui fariseu bogat ca oaspe invitat la masă, cu prilejul sărbătoririi unui mare praznic al poporului evreu. El mergea unde era chemat și după obiceiul Său cele întîmplate acolo le punea în legătură cu învățătura Sa despre adevărul mîntuitor.

Aci în casa fariseului, socotește momentul potrivit și prilejul binevenit, ca să servească fariseilor și cărturarilor o lecție usturătoare în legătură cu ospetele și mesele mari pe care le făceau cu ocazia praznicelor și la care se practicau obiceiuri și datini condamnabile. Dar Mîntuitorul se folosește de

¹ Predică la Duminica Floriilor.

acest prilej mai ales pentru ca să lămurească o concepție greșită, încuibată în capetele lor, în legătură cu Ospățul cel mare, la care credeau ei, că vor ședea împreună cu Avram, cu Isac și cu Iacob și la care se considerau singurii chemați, iar celelalte neamuri rămânând pe dinafară, vor privi cu ochi poftitori la ospătarea și desfătarea lor, fără să aibă dreptul să intre. De câte ori se punea tema acestui Ospăț, ei o discutau cu mare plăcere pînă atunci. Dar, după ce Mîntuitorul le dă lecția cuvenită și le deslușește înțelesul cel adevărat al învățaturii despre Ospățul cel mare, le taie pofta și plăcerea pentru totdeauna, de-a mai discuta despre acest Ospăț.

Mîntuitorul începînd discuția cu fariseul, care-l chemase la masă îi zise: „... cînd faci prînz sau cină, nu chema pe prietenii tăi, nici pe frații tăi, nici rudele tale, nici pe vecinii bogați, ca nu cumva să te cheme și ei cîndva și să-ți iei răsplata. Ci cînd faci ospăț cheamă săracii, neputincioșii, schiopii și orbii; și fericite de tine că ei n-au cu ce să-ți răsplătească și ți se va răsplăti la învierea dreptilor” (Lc. 14, 12—13).

Fariseilor nu le plăcea această discuție, pentru că se simțeau vinovați și pentru ca să îndrepte în altă direcție gîndurile ascultătorilor, iată că unul din farisei în toiul acestor discuții exclamă: „Fericit este cel ce va prînzî în împărăția lui Dumnezeu”. Acest fariseu vorbea ca unul ce era sigur de un loc în împărăția lui Dumnezeu, fără să fi făcut ceva pentru aceasta, fără să se întrebe dacă este pregătit pentru cer, gîndindu-se doar la bucuria cea mare pe care o va avea acolo.

Mîntuitorul îi răspunde și lui și tuturor celor ce erau la ospăț, cu următoarea pildă: „Un om a făcut cină mare și a chemat pe mulți; și a trimis pe sluga sa în ceasul cinei să zică celor chemați, veniți că iată gata sînt toate...

Chematii, refuzînd invitația, unii într-un fel, alții în altul, stăpînul s-a văzut nevoit să facă alte invitații, prin sluga sa, de astădată mai stăruitoare. Dar și după această invitație mai fiind loc gol, Stăpînul trimite și a treia oară pe sluga sa să facă același lucru, chemîndu-i de astădată pe toți cîți îi ies în cale. Pilda se încheie cu sentința Stăpînului „Că nici unul din bărbatii aceia ce erau chemați nu va gusta cina mea în veac”. Prin această pildă Mîntuitorul lămurește un adevăr și anume, că participarea la Ospățul cel mare nu este un drept acordat ca favor și exclusiv, fiilor lui Israil, ci un drept acordat la toți fiii neamului omenesc. Fiii lui Israil aveau doar favorul de-a fi înaintemergătorii și îndrumătorii celorlalte neamuri, către Impărăția lui Dumnezeu, favor pe care l-au pierdut în urma purtării lor atît de ticăloase, demascate prin această pildă.

Acest Ospăț, sau această Cină, la care cheamă Stăpînul, în înțeles mai larg, este împărăția lui Dumnezeu, propoveduită de Mîntuitorul Hristos. Este mîntuirea cîștigată prin Iisus Hristos, la care sînt chemați toți fiii dreptcredincioși. Sub Impărăția lui Dumnezeu înțelegem binecuvîntările oferite de Sfînta Evanghelie și care binecuvîntări nu sînt altceva decît însuși Hristos Domnul. A primi învitarea la acest Ospăț și a lua parte la acest Ospăț, înseamnă a primi domnia Evangheliei asupra inimilor noastre, care poate creea o viață sufletească bine încheagată pe temeiul unei concepții superioare de viață și manifestată printr-o înaltă ținută morală, adică o viață trăită după principii evanghelice și dăruită în întregime lui Hristos.

În înțeles mai restrîns acest Ospăț este taina Sfintei Euharistii așezată de Mîntuitorul în Joia Paștilor, taina prin care se poate ajunge în împărăția lui Dumnezeu.

Chemații la Ospățul Stăpînului, au refuzat să ia parte, invocînd fel de fel de motive. Desigur că multe motive au fost luate în considerare și despre acestea nici nu pomeneste Evanghelia. Cazurile de boală, de suferință gravă, de moarte, necazuri grele, sau lucrări de samarinean milostiv, care au împiedicat pe unii, au fost motive binecuvîntate. Dar trei motive de refuz nu a acceptat Stăpînul: 1. Cumpărarea de pămînt, care simbolizează bogăția. 2. Cumpărarea de boi, care simbolizează afacerile și 3. Luarea de femeie, care simbolizează plăcerile simțurilor. Deci trei lucruri închid în mod sigur și definitiv, pentru om, porțile împărăției lui Dumnezeu: Averea, banul și femeia, dacă omul se lasă robit de ele. Cei ce pentru aceste lucruri refuză chemările Stăpînului, refuzați vor fi și ei de la Ospățul Său în veac.

Cum răspund creștinii de astăzi la chemările Stăpînului, creștinii care cunosc acum, sentința dată chemărilor care l-au respins pe Stăpînul? Ei îl resping ca și cei de demult pe Stăpîn, fără multă chibzuială și fără să-și dea seama că Stăpînul poate să-i treacă și pe ei după primul refuz, în rîndurile celor care nu vor gusta Cina Lui în veac.

Cînd crainicii împărăției lui Dumnezeu, care sînt preoții, cu mîinile încheștate pe Sfîntul Potir, în care este hrana cea dumnezeiască a mîntuirii, de 88 de ori numai într-un singur an, vestesc că cina Stăpînului este gata și invită cu stăruință pe toți să ia parte la această cină, zicînd din ușile altarelor: „Cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați”, glasul lor ca și glasul lui Ioan Botezătorul, parcă răsună în pustiu. Cîți bărbați creștini nu se află, tocmai cînd se fac chemările la cină, pe căile pierzătoare și murdare ale păcatului, pe drumul ce duce la Sodoma și Gomora sufletului lor, fără să-și dea seama că focul aprins acolo îi va mistui și pe ei. Cîte femei creștine, care atunci cînd preoții cheamă la cină și cînd ele ar trebui să stea cu privirile pironite la Sfîntul Potir, care cuprinde focul dumnezeiesc al mîntuirii, nu se găsesc cu privirile pironite în fața oglinzilor admirîndu-și frumusețile trupesti sau împodobindu-se cu fel și fel de zorzoane și mirodennii cu gînd satanic de-a cuceri inimile și a suci mințile ușoare ale admiratorilor lor spre a-i împinge la păcat, fără să-și dea samă că prin aceasta deschid porțile suferinții de veci, atît pentru ele cît și pentru cei smintiți de ele. Cîți creștini și creștine nu stau în tîrgul deșertăciunilor lui mamona, dîndu-și sufletul în schimbul unor bunuri trecătoare pămîntești, cu care cred că-și asigură fericirea căutată, fără să-și dea seama că aceste bunuri pămîntești bagă în pămînt înainte de vreme pe cel ce le iubește peste măsură.

Prăznuind astăzi intrarea triumfală a Mîntuitorului în Ierusalim, ne ducem cu gîndul la intrarea sărbătorească a dumnezeiescului Mîntuitor în sufletul nostru, prin Sfînta Taină a Cuminecăturii. Drept aceea se impune să ne reculegem și să ne oprim din goana noastră după senzații și plăceri ușoare și să medităm asupra însemnătății Tainei Sfintei Euharistii, Taina cea mare a credinței noastre, Taina prin care Mîntuitorul Iisus Hristos vine la noi și intră cu întreg trupul și sîngele Său ca să ne sfințească și să ne

dea dreptul la viață veșnică, precum însuși zice: „Cel ce mănîncă din pîinea aceasta va trăi în veci” (Ioan 6, 51).

Să ne apropiem dar, cu frică și cu cutremur, de această dumnezeiască Taină, în săptămîna ce vine, avînd grijă să ne împărtășim cu vrednicie din hrana dumnezeiască.

Cînd pregătind această hrană minunată Domnul a zis: „Luați, mîncăți, acesta este trupul Meu și beți dintru acesta toți, acesta este sîngele Meu”, sub acest „toți” nu a înțeles numai un popor, sau o parte din omenire, ci a înțeles neamul omenesc întreg, care trebuie să ia parte la Ospățul Stăpînului. El voiește „ca toți oamenii să se mîntuiască și să vină la cunoștința adevărului”. (I Tim. 2, 4), iar datoria noastră este să răspundem la aceste chemări cu aceeași dragoste cu care ni le face Stăpînul. Să deschidem larg porțile Ierusalimului nostru sufletesc ca să intre Împăratul Măririi. Amin!

Pr. MOISE POPOVICIU

In mormînt viața

Hristos a înviat!

Salutul nostru creștinesc, de acum și pînă la Înălțarea Domnului, acesta este: Hristos a înviat și răspundem: Adevărat a înviat! Acest salut exprimă cea mai mare bucurie pe care o împărtășește deopotrivă cerul și pămîntul. Dar el este totodată și pecetea adevărului credinței noastre creștinești. Faptul că Hristos a înviat cu adevărat constituie cel mai puternic adevăr al credinței noastre, fără de care credința noastră ar avea cel mult pecetea genialității, dar, cu siguranță, nu și a divinității. Sfîntul Apostol Pavel ne spune clar și răspicat: Dacă nu ar fi înviat Hristos, zadarnică ar fi credința noastră (1 Cor. 15, 14).

Cel mai crunt dușman al omului este moartea. Ea este crudă, fără milă, nu alege, nu pîrtinește, ci zmulge, seceră viața omului în primă creație, în floarea vîrstei, ca și la adînci bătrînețe; de pe scaunul mării ca și din gunoiul mizeriei; din palat ca și din bordei. Omul a făcut și face tot ce-i stă în putință ca să răpună pe acest dușman, sau dacă nu, măcar să-i amîne cît mai mult neplăcuta și nepoftita vizită. Incercările nu au reușit prea mult. Moartea va fi stăpînă pe pămînt, ne spune cuvîntul Domnului, pînă la a doua-venire a lui Iisus, cînd, ultimul dușman al omului, cum zice Apocalipsa, moartea, va fi distrusă. Nefiindu-i posibilă evitarea morții, omul, în decursul vremii, a căutat să și-o scoată din minte, fie ignorînd-o — ceea ce nu e o soluție — fie imaginîndu-și o altă viață fără de moarte și cu nesfîrșite bucurii, întîi pentru zei în Olimp, apoi pentru oameni în Cîmpiile Elizee, sau în Walhala, fie, mai aproape de zilele noastre, în țara numită Eldorado, locul tuturor doririlor, din care a dispărut durerea, întristarea și suspinul... Simple și gratuite iluzii ce nu afectează întru nimic realitatea, care rămîne tot sub semnul morții crude și hîdă.

Ci noi cînd mărturisim că adevărat a înviat Hristos, mărturisim și certitudinea că vom învia și noi. Iisus este omul fără de moarte. De aceea toți cei născuți din El, din acest al doilea Adam, dacă vor merge pe calea pe care a mers El, vor trăi în Adevăr. Adevărul ne va face slobozi de orice min-

ciună, adică de păcat și deci și de consecința păcatului: moartea. Trăind Adevărul, trăim *cu* și *în* Dumnezeu, care este Adevărul. Trăind Adevărul însemnează că mergem pe calea care ne-a arătat-o și ne-a trasat-o El, — El fiind însăși Calea —, și însemnează deasemenea că avem viață — întru cât El este Viața. Așa dar când zicem: Hristos a înviat! exprimăm nu numai un salut și nici nu numai un adevăr ce ar privi numai pe Mîntuitorul, ci și pe noi credincioșii, în egală măsură, întru cât crezînd și urmînd Lui, vom învia și noi.

E firesc să murim, cum firesc a fost să ne naștem? Nici a ne naște, nici a muri nu e firesc, ci lucrare a lui Dumnezeu. Nu, nu e firesc să mori. Dumnezeu nu ne-a creat spre moarte. Nici nu ar fi putut să ne creeze spre moarte. Dumnezeu este bun, de aceea tot ceea ce face nu poate să fie decît bun. Viața este un bun și ceea ce e bun nu pierе, căci dacă pierе e semn că are ceva ce nu e bun, că are un defect. Dumnezeu e Viața însăși și deci, din El, nu poate izvorî decît tot viață, „că Tu ești izvorul vieții”. Așadar firesc este să trăim, nu să murim. Moartea nu este decît un accident. Care e însă, pentru credincios cauza morții?

Cartea Sfîntă vede în păcat cauza relelor, deci și a morții. Pofta zămis-lindu-se naște păcatul, iar păcatul odată săvîrșit, aduce moartea, ne asigură Domnul prin rostul Sfîntului Apostol Iacob. Iar prin Sfîntul Apostol Pavel ne asigură deasemenea că plata păcatului este moartea. O dovadă că pofta nu este ceva bun, este și faptul că pierе atît cu înfăptuitorul ei, cît și din lume, cum zice Sfîntul Apostol Ioan: „Lumea trece și cu ea și poftele ei, dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămîne în veșnicie” (1 In. II, 17). Așa fiind, ființa noastră se uzează și pierе, moare, nu prin timp, ci prin păcat. De aceea, pentru omul duhovnicesc, timpul e tot primăvară dulce, tot creștere și înflorire, rai neturburat, oricît de sălbatic ar fi viforul ispitelor și furtuna relelor, a nenorocirilor ce s-ar abate asupra lui.

Singurul climat prielnic vieții duhovnicești și dezvoltării ei este Hristos. Da, în Hristos sînt ascunse toate comorile înțelepciunii, precum și însăși viața noastră; toate nădejtile și toate bunătățile. De aceea „cel ce crede în Hristos, chiar de va și muri, viu va fi. Hristos este cel unul Sfînt, El singur ne spală de păcat, ne dă și nouă sfințenia și aceasta este viața veșnică” (Rom. VI, 22). Iar a trăi în sfințenie, deși în trup, cum zice același Sfînt Apostol, este a nu mai trăi totuși în trup: „Cînd eram în trup, atunci pătimile păcătoase, cele arătate de lege, lucrau în măduarele noastre, ca să aducă roadă moartea” (R. VII, 5). „Și după cum păcatul a domnit spre moarte, așa și harul și-a întemeiat domnia prin sfințenie spre viață veșnică, prin Iisus Hristos, Domnul nostru” (R. V, 21). Ceva mai clar nici că se poate. Singurul de pe pămînt, Hristos, a învins moartea, pentru că El este stăpînul Vieții și al morții. Putere are deci să dea viață oricui vrea, putere să o și ia, cînd vrea și de la cine vrea. Hristos este Viața. De aceea cîntăm și noi cu Sfînta noastră Biserică: „în mormînt viață”. Viață nu moarte... Dar nu în orice mormînt, ci numai în cel ce s-a coborît Hristos. Iar „dacă nu mai sînt eu, ci Hristos este cel ce locuiește în mine”, atunci, în mormîntul în care m-am coborît eu este pusă viața. Și după cum „lumina de întunec nu a fost cuprinsă”, tot așa nici viața de moarte.

Așa dar, moartea sau este în noi, prin păcat, sau nu există de loc. În ceruri nu mai există moarte și nici durere, întristare sau suspin, pentru că nu mai există păcatul și nici măcar umbra lui: pofta amăgitoare.

Hristos a înviat, deci trebuie să înviem și noi. Aceasta este marea noastră nădejde. Dar ca să înviem spre fericirea veșnică, trebuie ca mai întâi să murim pentru osînda veșnică. Sînt deci două feluri de morți: o moarte spre viața veșnică și alta spre moarte și osînda veșnică. Primul Adam a murit săvîrșind păcatul: el era mort pentru bine, adică pentru Dumnezeu. Adam cel nou, Iisus Hristos, a fost mort păcatului, prin plinirea vocii lui Dumnezeu. De aceea cu moartea Sa pre moarte a călcat și nouă viață veșnică ne-a dăruit, nouă celor ce și noi vom muri ca El.

„Eu pe fiecare zi mor”, spune Sfîntul Apostol Pavel (1 Cor. IV, 31). Cum? Ne spune același Sfînt Apostol: „Drept aceea omorîți măduarele voastre ale omului pămîntesc: desfrînarea, necurăția, patima, pofta cea rea, lăcomia, care este o închinare la idoli, pentru care vine mînia lui Dumnezeu peste fiii neascultători (Col. III 5—6). Așa dar, pofta cea rea. Patima, omoară-o tu, altfel te omoară ea. Numai dacă am ucis pofta cea rea, putem zice cu Apostolul: „Am murit și viața noastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu” (III, 3).

Așa dar învierea este o minune a unei inimi și vieți neprihănite, a sfințeniei, fiind chiar sinonimă cu ea. Cine zice sfințenie zice deci înviere. Și cum nevinovăție și sfințenie nu există decît în și prin Hristos, cine zice că viețuiește în Hristos, zice sfințenie, înviere și viață veșnică. Cel ce are pe Hristos trăiește în sufletul său învierea și e conștient atît de faptul că în el trăiește însuși Hristos-Dumnezeu, ca și de faptul că are învierea, adică viața veșnică. Iată de ce în toți sfinții lui Dumnezeu teama de moarte nu mai există. Ci toți exclamă apăsător cu sf. Apostol Pavel, sfidînd oarecum moartea: Unde îți este boldul moarte? adică păcatul. Că lipsindu-ți boldul, păcatul, nu mai poți vătăma pe nimeni. Iată, încă odată, dacă boldul nu există în noi, adică păcatul, de afară moartea nu ne poate face nici un rău. Moartea sau există în noi, sau nu există nicidecum. În mormînt viață... Adevărat a înviat Hristos. E marele adevăr, ce aduce mare bucurie în suflet, pentru că adevărul acesta ne face slobozi de legăturile morții și ne dăruiește viața.

Murind păcatului, murind poftelor păcătoase, închinămu-ne, Doamne, învierii Tale celei de a treia zi. Venim la Tine adică flămînzi că Tu ne vei sătura, goi că Tu ne vei îmbrăca, pierduți că Tu ne vei afla, zmeriți că Tu ne vei înălța, morți că Tu ne vei învia; lepădați de cea mai grea povară, egoismul nostru, iubirea nerațională de noi înșine, că numai așa murind vom învia, vom fi vii, iar salutul nostru: Hristos a înviat! și răspunsul: Adevărat a înviat! nu vor rămîne doar o formulă de politețe creștină, ci un act plin de sens și de sevă duhovnicească, prin care în duh și adevăr, închina-ne-vom lui Hristos și învierii Sale celei de a treia zi. Amin.

Pr. I. BOȚOCAN

Adevărat c-a Inviat!

Da! Adevărat c-a Inviat, iubite creștine. Dacă Hristos, Domnul nostru, n-ar fi înviat din morți, n-ar fi existat propovăduire și credință, cum zice Apostolul neamurilor (Cor. 15, 14). Pentru că miezul propovăduirii este Invierea Domnului și fără Inviere deci nu era creștinism și nici Biserică. Fără Inviere n-ar fi fost Evanghelie, n-ar fi fost Apostoli, n-ar fi fost Sfinți, n-am fi fost noi credincioșii de astăzi; Iisus și învățătura Lui s-ar fi înăbușit în fanatismul falsului mesianism, propovăduit de fariseii și cărturarii vremii aceleia. Dar să vedem mai de aproape.

*

Iisus învățase poporul că va fi dat morții, dar că a treia zi va învia; Acest lucru îl știau și cei mai mari ai poporului, cei ce l-au judecat și l-au condamnat la moarte. De aceea, pentru a se pune la adăpost de orice grijă, iau toate măsurile de prevedere împotriva Lui: straja se întărește și mormîntul se pecetluiește (Matei 27, 66). Dar cînd se credeau mai în tihnă, mai liniștiți că au scăpat, în sfîrșit, de „înșelătorul acela”, iată că în zorii primei zile a săptămîinii, orbiți de strălucirea Invierii, după ce-și vin în fire, ostașii străjuitori aleargă la cei ce îi trimiseseră, mărturisindu-le Invierea mor-tului a cărui păzire le-a fost încredințată. La această neașteptată veste, mai-marii poporului s-au cutremurat și au dat bani soldaților ca să tacă și să nu mai spună nimănui *cele ce au văzut*. Mai mulți bani va fi primit Pilat, pentru ca să nu facă nimic soldaților (Matei 28, 14), ale căror săbii și sulii au rămas neputincioase în fața unui asemenea eveniment.

Iisus Hristos înviase. Nu se putea altfel.

S-ar fi putut oare ca întunecul să înghită lumina? S-ar fi putut să fie biruit de moarte, El care este stăpînul vieții și al morții, El, care spunea despre sine: „putere am să-mi pun sufletul și putere ca iarăși să-l iau” (Ioan 18, 10)? Despre acest adevăr ne vorbesc mulți martori și multe dovezi ni-l întăresc.

Un prim martor este Longhin, sutașul care a stat de strajă la mormînt, despre care tradiția ne spune că s-a creștinat, fiind trecut în Calendarul creștin (16 oct.) și despre care Sinaxarul spune: „Acesta n-a primit arginții care i se dădură de către iudei ca să tăgăduiască Invierea și cu alți doi ostași”.

Dovadă pentru Inviere este mormîntul rămas gol, după ce se luaseră cele mai sigure măsuri de pază.

Dovadă sînt prezența în mormînt a giulgiului și a celorlalte înfășurători, care arată că trupul lui Iisus n-a fost nicidecum „îturat”, cum insinuau adversarii Lui.

Martori sinceri și nedesmințiți ai lui Iisus Inviat au fost Sfinții săi ucenici și Apostoli, care s-au dovedit în fața lumii ca niște propovăduitori ai unor fapte văzute de ochii lor și pipăite de mîinile lor. Orice om de bună credință simte nevoia să mărturisească un adevăr, chiar cu riscul de a fi ars pe rug — așa cum știm că s-a întîmplat adesea —, despre care s-a con-vins cu toate simțurile sale. Cu atît mai mult cînd este vorba de un adevăr de mărimea Invierii Domnului.

Amenințați și bătuți, prigonți și închiși, Sfinții Apostoli propoveduiesc cu seninătate și cu curaj „cele ce au văzut și auzit”, adică pe Iisus Hristos cel răstignit și înviat.

În ziua Pogorîrii Duhului Sfînt, vorbind despre Iisus mulțimilor adunate pentru praznic la Ierusalim, Sfîntul Apostol Petru spune: „Pe acest Iisus Dumnezeu l-a înviat (lucru) pentru care noi sîntem martori” (F. Ap. 2, 32).

Conducătorii iudeilor voiau cu orice preț să reducă la tăcere această veste a Apostolilor. Banii însă nu-i ispiteau și bătăile nu-i întricoșau pe Sfinții Apostoli. Cînd, amenințați, li se cerea să tacă, Sfinții Apostoli răspundeau cu cuvinte ca acestea: „Judecați de este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm de voi mai mult decît de Dumnezeu. Pentru că nu putem să nu vestim cele ce am văzut și auzit” (F. Ap. 4, 19—20). „Căci nu urmînd unor basme meșteșugile am vestit vouă puterea și venirea Domnului nostru. Iisus Hristos, *ci noi înșine am văzut slava Lui*”, spune răspicat Sf. Ap. Petru în a II-a sa epistolă (1, 16). „Ce era dintru început, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mîinile noastre au pipăit aceea vă vestim”, mărturisește și Sf. Ap. Ioan (1 Ioan 1, 1).

Mărturie despre Învierea Domnului ne dă Sf. Apostol Toma, cel zis „necredinciosul”, pe care nu trebuie să-l acuzăm pentru îndoiala avută. De această slăbiciune au dat dovadă și ceilalți colegi ai lui de apostolat. Au doar nu s-au arătat ei neînțelegători, atunci cînd Maria Magdalena le spune că a văzut pe Domnul înviat (Marcu 9, 16)? Atunci cînd le apare prin ușile încuiate, precum și cu ocazia altor arătări, nu-i îndeamnă oare Iisus și pe ei să ia act de prezența Lui cu toate simțurile lor? Nu le cere oare de mîncare, numai pentru ca să se convingă că nu au de-a face cu o nălucă, ci că în fața lor este El, Iisus Hristos, Învățătorul lor? În fața evidenței, Sf. Apostol Toma se rușinează de îndărătnicia lui și exclamă plin de iubire: „Domnul meu și Dumnezeul meu” (Ioan 20, 28).

Martor al Învierii lui Iisus este marele Pavel, cel din urmă chemat la apostolie. Numai adevărul arătării lui Iisus înviat l-a putut determina pe Saul din Tars să facă marea cotitură de viață de pe calea Damascului. Numai constrîns de un fapt real a putut Sf. Pavel să devină, din cel mai neîmpăcat tăgăduitor al Învierii lui Iisus, cel mai neobosit propovăduitor al ei.

Cu acest Iisus, care i s-a arătat viu pe drumul Damascului, Sf. Ap. Pavel a ajuns într-o astfel de comuniune, încît, la un moment dat, a putut să spună: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (Gal. 2, 20).

Cu toate acestea, atunci cînd experiența lui nu părea a fi suficientă pentru dovedirea Învierii lui Iisus, Sf. Pavel mai face uz și de alte arătări ale Lui. Așa scrie, de pildă, Corintenilor: „V-am arătat vouă că Hristos a murit pentru păcatele noastre... și cum că s-a îngropat și a înviat a treia zi... și cum că s-a arătat lui Chifa, apoi celor Doisprezece, după aceea s-a arătat deodată la peste cincisute de frați, dintre care cei mai mulți sînt încă în viață” (1 Cor. 15, 3—7), deci voi corintenilor care vă mai îndoiiți încă, parcă vrea să spună Apostolul, dacă nu credeți spuselor mele, mergeți și cercetați, căutați și întrebați pe cei care l-au văzut pe Iisus înviat și care mai trăiesc încă și vă convingeți că vestirea mea este întru totul adevărată.

Martori ai lui Iisus cel înviat sînt mulțimea nenumărată a martirilor; care mărturiseau Învierea cu curaj și liniște sufletească. Martirii simțeau din plin prezența vie a lui Iisus în sufletele lor, fapt care le dădea puteri supra-omenesci pentru a suporta mai ușor torturile la care erau supuși. Ba mai mult, Iisus Hristos transfigura adesea chipul lor omenesc. Este cazul Sf. Arhidiacon Ștefan a cărui față „era ca fața unui înger” (F. Ap. 6, 15), precum și a altor sfinți despre care vorbesc documentele vremii.

Martori ai lui Iisus Hristos înviat sînt și astăzi mădularele vii ale trupului Său tainic, mlădițele care nu s-au rupt ci stau în strînsă legătură cu butucul viței, sînt mulțimea de creștini, care cu viața lor curată, cu înțelepciunea lor sănătoasă, cu tăria caracterului lor, mărturisesc pe Cel ce lucrează în ființa lor, pe Iisus înviat, împlinindu-se cu ei cuvîntul Domnului: „De mă iubește cineva pe mine, cuvîntul meu va păzi și Tatăl meu îl va iubi pe el și vom veni la el și la el ne vom face lăcaș” (Ioan 14, 23).

*

Învierea Domnului este așa dar un fapt petrecut aievea asupra căruia nu trebuie să avem nici un fel de îndoială. Temelia, puterea și viața Bisericii este Domnul cel mereu viu. De aceea, pentru Biserica Ortodoxă, Învierea Domnului Iisus este cel mai luminos dintre praznice, izvoritor de bucurii launtrice și nădejdi sfînte. Ca creștini, să căutăm deci să ne pătrundem de înțelesurile lui adînci. Cu viața noastră plăcută Domnului să dovedim că Mîntuitorul a înviat cu adevărat și pentru îndreptarea noastră (Rom. 4, 25).

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Diacon GH. PAPUC

Mărturia Sfîntului Apostol Toma

„Și a răspuns Toma și a zis: Domnul meu și Dumnezeuul meu”.

(Ev. In. 20, 28).

În 1863, cînd scriitorul E. Renan, în cartea sa „Viața lui Iisus” a pus la îndoială adevărul învierii Mîntuitorului din morți, între cei mulți cari s-au grăbit să-i răspundă, a fost și un pictor german: P. Cornelius. El a expus, în Berlin, un minunat tablou „ce înfățișa arătarea Mîntuitorului, Apostolului Toma. Iisus stînd în picioare ocupă centrul tabloului. Mîna stîngă o ține întinsă cu palma deschisă în sus. La picioarele Lui, jos, Apostolul Toma cu mîna întinsă arată rana din coastă și privește rugător spre Mîntuitorul, cerîndu-i parcă iertare, pentru îndoiala pe care a avut-o. Cei-alți Apostoli au privirile ațintite la gestul lui Toma. Pe marginea tabloului e scrisă următoarea legendă: „Cornelius a spus despre acest tablou: Acesta e răspunsul meu lui Renan”.

Acesta era cel mai nimerit răspuns ce se putea da scepticului scriitor francez. Acesta este răspunsul pe care îl dă și azi și întotdeauna, pînă la sfîrșitul veacurilor, Biserica, celor care se îndoiesc de adevărul învierii Domnului.

Azi cînd prăznuim „Duminica Tomii” e un prilej potrivit ca să ne întrebăm dacă mărturia Sf. Ap. Toma, despre învierea Domnului este într-

adevăr însemnată. Este oare Ap. Toma un garant puternic al învierii Mîntuitorului din morți?

Despre viața Ap. Toma cunoaștem puține amănunte, dar totuși din cîteva manifestări ale lui, consemnate de Sf. Ev. Ioan ne putem da seama de firea lui.

După unii scriitori creștini însuși numele lui de „Toma geamănul” i-ar exprima caracterul, fiindcă a avut un suflet îndoit, un suflet împărțit în două, la început plin de îndoială, iar mai apoi plin de puternică credință. Din punct de vedere spiritual însă putem spune că Toma este „frate bun” cu ori cine crede cu anevoie, e înrudit cu toți cei cari sînt torturați de îndoială, dar care după ce se încredințează pe deplin de un adevăr, sînt în stare să meargă pînă la moarte pentru el.

Cînd Mîntuitorul voia să treacă în Iudeia, iar Apostolii îl sfătuiesc să nu meargă căci e în primejdie de moarte, singur Toma se declară hotărît și zice: „să mergem și noi ca să murim cu El” (In. XI, 16). Nî se descopere aici sufletul lui generos. Dar acest Apostol mai tîrziu nu înțelegea „calea” pe care voia să meargă Iisus. (In. XIV, 5). Și n-o înțelegea, fiindcă el vedea atunci în Mîntuitorul un erou național.

În urma zguduitoarelor evenimente, ce au urmat, prinderea, judecata și moartea Domnului, toți Apostolii s-au cutremurat și au fugit; nici unul nu mai credea în învierea Învățătorului. Cînd Iosif și Nicodim au așezat în mormînt trupul lui Iisus, de fapt ei au îngropat și credința și speranța ucenicilor. Dintre toți însă Toma părea cel mai mult tulburat. Cea mai frumoasă credință și speranță a lui acum se prăbușise cu totul. „Iar noi nădăjduiam că el este cel ce va să izbăvească pe Israil...” va fi spus cu amărăciune Toma ca și Cleopa (Lc. XXIV, 21). Această stare sufletească l-a făcut să se depărteze de cercul celorlalți ucenici. N-a rupt însă cu totul legătura cu ei, dar inima i se răcise și nu mai bătea ca altădată. Ce rost mai avea să se adune cu ceilalți? Prima săptămînă luminată de o negrăită bucurie pentru mironosițe și cei zece Apostoli, a fost pentru Toma o săptămînă întunecată de chin și frămîntare.

Intr-o astfel de stare sufletească fiind Toma, cînd ceilalți zece i-au spus cu nestăpînită bucurie: „am văzut pe Domnul!” (In. XX—25), el a răspuns: „dacă nu voi vedea în palmele lui semnul cuielor, piroanelor, dacă nu voi pune degetul meu în semnul piroanelor și dacă nu voi pune mîna mea în coasta lui, nu voi crede”. Toma vorbește aici potrivit stării lui sufletești și potrivit firii lui de pozitivist. El nu spune că nu crede, ci doar pune condițiuni credinței, cere probe pe care să le verifice. El folosește conjucția condițională „dacă”. Nu se mulțumea numai să vadă și să audă pe Hristos cel înviat, ca ceilalți Apostoli, ci voia ceva mai mult: „să-l pipăie”. Urechea te minte și ochiul te înșală”, își va fi zis Toma, dar pipăitul e un simț mai sigur. El voiește să „simtă” învierea lui Hristos. El se încrede mai mult în cele zece degete ale sale, decît în cei zece ucenici. „Înseși semnele pe cari el voiește să le pipăie sînt nu numai cele din mîini — căci rane în palme aveau și țilharii, ci rana din coastă care era proprie Mîntuitorului. Pe aceasta voia să o pipăie, dar nu cu degetul ci cu mîna. Toma voia așa dar să identifice pe Iisus înviat prin cele trei simțuri: vîz, auz și mai ales pipăit. Fi-

rește un lucru îl cunoaștem cu atât mai bine cu cât îl trecem prin mai multe simțuri.

Mîntuitorul a cunoscut chinul sufletesc și firea lui Toma și în marea Sa iubire, a primit să se supună la acest examen. Cu adevărat „iubind pe ai săi... i-a iubit pînă la urmă” (In. XIII, 1).

În ziua a opta după înviere, cînd Apostolii erau iarăși adunați, de data aceasta fiind și Toma de față, Mîntuitorul s-a arătat din nou și în special pentru Toma. Dealtfel întreaga scenă se reduce la dialogul dintre Mîntuitorul și Apostolul Toma. Mîntuitorul se adresează direct lui zicîndu-i: „Adu-ți degetul tău încoace și vezi mîinile mele și adu mîna ta și o pune în coasta mea și nu fii necredincios ci credincios”. Mîntuitorul folosește propriile cuvînte ale lui Toma, și-l încredințează de adevărul învierii Sale, tocmai prin dovezile pe care acesta le-a cerut.

Tradiția ne spune că degetul lui Toma cu care a pipăit a rămas roșu toată viața, pentru ca să-și aducă aminte mereu de îndoiala lui, după cum cîntatul cocoșului aducea aminte Apostolului Petru de lepădarea sa.

Apostolul Toma, în fața arătării lui Iisus, părăsește categoricul „nu voi crede” și face cea mai entuziastă mărturisire în învierea Domnului. El care voise să controleze prin cele cinci simțuri ale sale pe Hristos cel înviat, ajunge să mărturisească învierea Mîntuitorului „prin cinci cuvinte: ”Domnul meu și Dumnezeuul meu”.

De obicei Apostolii îl numeau pe Iisus „Învățătorul și Domnul”; acum însă Toma îl mărturisește și ca Dumnezeuul său, așa cum mai mărturisise Apostolul Petru într-un moment de inspirație divină (Mt. XVI, 16). Această exclamație este punctul culminant din întreaga Evanghelie după Ioan. E înălțimea la care Mîntuitorul a voit să ridice pe ucenicii săi, înainte de-a se înălța la cer. Învierea Mîntuitorului e dovada dumnezeirii Lui și recunoașterea acestui adevăr, era ținta la care trebuiau să ajungă toți Apostolii. De acum în omul Iisus, pe care Toma îl vede, îl aude și-l pipăie, el adoră, prin credință, pe însuși Fiul lui Dumnezeu.

Mîntuitorul primește mărturisirea lui Toma, însă îi reproșează blînd că n-a crezut mai devreme în spusele celorlalți Apostoli, ci a cerut probe. „Pentru că m-ai văzut ai crezut”. Propriu zis Toma a ajuns acum nu numai la credință, ci și la știință, căci evidența experimentală este mai mult știință decît credință.

Fapt este că Ap. Toma ajungînd la certitudinea învierii Domnului, a pășit și el în lume la propovăduire, ca și ceilalți Apostoli, fiind gata să primească și moartea pentru Hristos cel înviat. Și ce coincidentă... După tradiție Toma a murit în India însulțat, după ce pipăise rana făcută de sulită în coasta Lui Iisus și după ce a fost însulțat de adevărul învierii Lui.

Acum putem răspunde la întrebarea pe care am pus-o la început, că într-adevăr mărturia Sf. Ap. Toma despre învierea Domnului, este o dovadă sdrobitoare, fiindcă e mărturia unui îndoelnic, e mărturia unui suflet adînc frămîntat, e mărturia unui necredincios, e mărturia lui „Toma necredinciosul”, cum l-au poreclit veacurile.

De aceea și Biserica astăzi, nu încetează să laude în cîntări alese această mărturie a Ap. Toma: „O, bună necredință a Tomei, că inimile credincioșilor, la cunoștință le-a adus”. Cînd Iisus s-a arătat celor zece și Toma nu

era de față, cîntarea bisericească spune astfel: „Atunci Toma, cu iconomie nu s-a aflat cu dînșii”. În sfîrșit într-o altă cîntare se spune: „O, prea slăvită minune! Necredința, credința adevărată a rodit-o”. Da! Toma s-a îndoit ca pe noi să ne scape de orice îndoială, în învierea Domnului.

Adevărul învierii din morți a Mîntuitorului trebuia să fie adevărat nu numai de mărturia entuziastă a unor femei, de credința grăbnică a celor zece ucenici, ci și de mărturia unuia „mai zăbavnic cu inima”, în a crede toate cîte au spus proorocii. Era necesară și mărturia scepticului Toma, experiența dramatică a unui necredincios, tocmai pentru ca „nimenea să nu mai fie necredincios”, cum cîntă Biserica în ziua învierii.

Mîntuitorul însă nu se oprește numai la cazul lui Toma, ci se folosește de acel prilej, spre a se adresa tuturor celor ce aveau să creadă în El, altfel decît Toma, deci și nouă. El proclamă o nouă fericire zicînd: „Feriți cei ce n-au văzut și au crezut”.

În această nouă fericire ne cuprindem și noi toți care credem și mărturisim învierea Domnului, pe baza mărturiei Sf. Ap., acei martori vrednici ai învierii Lui (Fap. I, 22). Cu dreptate a putut spune Sf. Grigorie că „unii l-au văzut și alții au crezut”.

Credința în adevărul istoric al învierii Domnului, a fost puterea care a susținut pe Apostoli în propovăduirea lor. Sf. Ap. și Ev. Ioan, avea să scrie și să vestească mai tîrziu despre „ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mîinile noastre au pipăit” (I. In. I—I), adică pe Iisus cel înviat.

Adevărul învierii Domnului își are o temelie puternică în mărturia Sf. Ap; deci noi nu mărturisim credința într-o simplă închipuire, ci într-un adevăr istoric de nesdruncinat. Noi credem în învierea Domnului, cu toată tăria sufletului nostru, fiindcă este un adevăr istoric pe deplin verificat, pe care l-am văzut cu ochii Ap., l-am auzit prin urechile lor și l-am pipăit prin degetul lui Toma. De aceea în temeiul acestor mărturii și în deosebi a Sf. Ap. Toma, închei și eu spunîndu-Vă „Hristos a înviat!”

Amin.

Prot. A. RADU

Răsplată măreață pentru iubire sfîntă¹

Iubiți creștini,

Nu e lucru mare de a crede că Iisus Nazarineanul a murit, pentru că aceasta o cred chiar și păgînii, și o crede toată lumea. A crede însă că El a înviat din morți și a ieșit din groapa unde era pus, constituie esențialul credinței creștine. Creștinii cred că Hristos a înviat din morți, pentru că Sfînta Scriptură ne relatează despre arătările Lui, îndată după înviere.

Drept aceea Sfînta Evanghelie de azi ne spune că în ziua a treia, după moartea și îngroparea Domnului, s-a întîmplat următorul fapt: În ziua întîia a săptămînii, adică Duminica, foarte de dimineată, încă întuneric fiind, o ceată de femei evlavioase, între care erau Maria Magdalena, Maria lui Iacov

¹ Predică la Duminica Mironosițelor.

și Salomia, au alergat la mormîntul Domnului, ca să ungă cu miruri trupul Lui. Mormîntul însă a fost gol, și îngerul Domnului le-a spus: „Pe Iisus căutați, Nazarineanul, Cel răstignit; S-a sculat, nu este aici” (Mt. 16, 6).

Fapta aceasta, a femeilor mironosițe sau purtătoare de mir, de a fi dorit să dea cea din urmă cinstire trupului lui Iisus, de a fi avut extraordinarul curaj să meargă la mormînt, încă noapte fiind, și în clipele de groază, cînd toți prietenii și chiar și Apostolii l-au părăsit, fapta aceasta dovedește eredință neșovăelnică, dragoste, devotament și îndeosebi recunoștință față de Iisus Hristos, cel mai mare binefăcător al lor, și în general al femeii creștine.

Iubiți creștini,

Multe cărți au fost scrise spre lauda și cinstea femeii; istoria atestă că religia creștină, după planul măreț al lui Dumnezeu, a restituit femeii rolul important ce-i revine în sînul societății creștine.

Adevărat este că bărbatul, fiind înzestrat cu putere creatoare fizică mai mare decît a femeii, e capul familiei și al societății. Femeia însă are două calități frumoase în plus, față de cele ale bărbatului: sufletul femeii e mai simțitor pentru a suferi, a mîngăia și compătimi, și mai are credință, evlavie și putere de iubire mai mare decît bărbatul. Dar „cu toate însușirile alese, ea a fost înjosită și umilită, ea nu era decît o unealtă, o roabă a bărbatului. A venit însă, la „plinirea vremii”, Iisus în lume, și fața lumii s-a schimbat. Iisus a adus în lume un tezaur de daruri și binefaceri, cît o mare de mare, și între acestea este și aceea că a restabilit demnitatea femeii. Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat, s-a născut din o femeie din popor, smerită și ascunsă de lume, din Preacurata Fecioară Maria. Pentru că Iisus s-a născut dintr-o fecioară, prețuirea tuturor fecioarelor este mare în Biserica lui Hristos. Dar întrucît Preacurata a fost ridicată la cea mai înaltă treaptă a zidirii, la demnitatea de mamă a lui Dumnezeu, printr-însa El a redat onoarea mamelor întregului neam omenesc. El „a fost purtat de brațele unei mame, și de atunci frunțile tuturor mamelor din lume strălucesc împodobite cu un nimb de raze cerești”.

Înainte de toate, Hristos a eliberat femeia de lanțurile robiei și a ridicat-o la demnitate egală cu cea a bărbatului.

Datorită creștinismului, ea este prețuită și se bucură în lume de deosebită cinste și, în general, este mai respectată decît bărbatul. Dar, dacă Dumnezeu a înzestrat femeia cu anumite daruri superioare, cum sînt: credință și iubire față de Dumnezeu, și suflet simțitor, plin de dragoste și căldură față de aproapele, Hristos o obligă să pună în lucrare toate aptitudinile ei, pentru îndeplinirea chemării.

Cel dintîi rol, cea dintîi chemare a femeii creștine este în casă, în familie, adică să fie soție ideală (tovarășe de viață și ajutor bărbatului), și mamă devotată a copiilor. Soție și mamă! Ce chemare sfîntă, ce misiune înaltă și demnă! Ce poate fi mai măreț, ca, pătrunsă de duh creștinesc, să înveselești inima bărbatului obosit și trudit, și să formezi, din odraslele tale, făpturi alese, curate, plăcute lui Dumnezeu și folositoare obștei omenesci? Prin grija de bărbat și copii, femeia creiază atmosfera vieții adevărate în familie, și asigură, în același timp, trăinicia popoarelor și în general trăinicia neamului omenesc.

În deosebi, cînd darurile sale sufletești prisosesc, ea este datoare să iasă din cămin și să fie o harnică și activă membră a obștei omenеști. În orice funcțiune publică de folos obștesc s-ar afla, ea poate și este datoare să domolească ura și vrajba, să împace mînia și cearta, să lupte pentru viață și pace, cu un cuvînt să samene între oameni dragoste față de Dumnezeu și față de aproapele. În felul acesta, femeia creștină poate să se învrednicească de cîntea femeilor mironosițe, care „sînt un exemplu deosebit de pilduitor pentru toate veacurile și pentru toate neamurile pămîntului”.

În afară de Preacurata Fecioară Maria, care a ajutat pe Apostoli în misiunea lor grea, și în afară de femeile mironosițe, istoria bisericească ne prezintă nenumărate exemple de femei pioase și eroice. În antichitatea creștină, multe erau femeile care cînteau mormintele martirilor, culegeau sîngele și moaștele lor slînte, și uneori își jertfeau chiar viața, dînd pildă de curaj asemănător curajului Miropurtătoarelor. La fel, după ce Biserica creștină dobîndise libertatea, multe femei creștine au săvîrșit adevărate minuni.

Astfel Sf. Elena, mama lui Constantin cel Mare, reuși ca să se încreștineze fiul ei, și prin el se încreștină întreg imperiul roman. Prin dragostea față de Hristos și rugăciunile Clotildei, soția regelui Clovis, s-a încreștinat el și apoi întreg poporul francez; de asemenea poporul englez, portughez și spaniol, au fost încreștinate de femei creștine.

Dar, mai presus de toate, cei mai mari învățători și părinți ai Bisericii, din primele veacuri, au fost fiii celebrelor mame: Emilia, mama Sf. Vasile cel Mare, Antuza, mama Sf. Ioan Gură de Aur, Monica, mama fericitului Augustin, etc., etc.

În fine, și Biserica și obștea ortodoxă romînă pot fi mîndre că au avut nu puține femei și mame vrednice, care, prin evlavie și credința lor față de Biserică și prin dragostea lor față de neam și țară, au contribuit la educația religioasă și cetățenească a poporului. Amintim doar pe mama lui Ștefan cel Mare, pe pioasa Despina, soția lui Neagoe Basarab, pe Doamna Elena, soția lui Matei Basarab și pe mama lui Constantin Brîncoveanu. De sigur că numărul femeilor și mamelor vrednice, dar neînregistrate de istorie, este de multe sute de mii.

Iubiți creștini,

În legătură cu prăznuirea femeilor mironosițe am arătat care a fost rostul femeii creștine, în trecut. Acelaș rol, aceeași misiune o are ea și azi. În cămin (acasă) să fie soție credincioasă și să se supună bărbatului, iar ca mamă să-și crească copiii în frica lui Dumnezeu și în dragoste de aproapele.

În afară de cămin, mai ales azi, cînd, sub regimul puterii populare, a primit libertate și drepturi egale cu bărbatul, femeia să muncească cîntit, în orice slujbă ar fi, pentru binele obștesc, care este și binele său.

Cultivînd pe de o parte virtuțile familiare, în duh creștin, și pe de altă parte întovărășindu-se, cu frățească dragoste, în lupta pentru pace și viață, și femeia de azi poate să se învrednicească de cîntire din partea generațiilor viitoare și de viața cea veșnică. Amin.

Prof. P. PROCOPOVICIU

MĂNĂSTIREA DIN HODAC ȘI PAROHIA GURGHIU

Despre ambele instituții bisericești de mai sus, se face amintire într-un vechiu document din 1807, al cărui original se află în arhiva fostei mitropolii unite din Blaj, iar o copie autentică se păstrează în arhiva parohiei ortodoxe române din Gurghiu.

Fruntașa comună Gurghiu, oraș pe timpul principatului ardelean, așezată la poalele munților cu acelaș nume, în istoria Transilvaniei a jucat un rol de seamă, chiar mai de seamă decît Tîrgu-Mureș, în Regiunea Autonomă Maghiară, căci aici, în cetatea Gurghiului, avea reședința „Ispanul Săcuilor” (comite suprem), care era nu numai reprezentantul regelui și administratorul domeniului cu extindere de 1/100 din întreaga Transilvanie, dar era și forul judiciar de supremă și ultimă instanță al ținutului săcuiesc.

Deci, fiindcă în Cetatea Gurghiului era concentrată puterea și siguranța politică, în răsăritul Transilvaniei, tot aici era și sediul protopopiatelor: român gr. cat. și maghiar ev. ref. Azi cel românesc are sediul în Reghin, ca protopopiat ortodox român, dar cel maghiar și azi se întitulează Protopopiatul ev. ref. al Gurghiului.

Mai tirziu, după 1526, rolul ispanilor trece în mîna principilor Ardealului, cu reședința la Alba Iulia, iar Gurghiul decade la gradul de reședință de vară și loc de odihnă a principilor.

După trecerea Ardealului la Austria (1691) și dărîmarea cetății Gurghiului de generalul Rabutin, la 1708, marele domeniu cu 28 munți și 20 comune locuite de romîni — numai în Gurghiu și Beica de Jos și unguri și în Petelea sași — a fost arendat pe termen de 100 (una sută) de ani, în 1733, familiei catolice Bornemissza.

Familia Bornemissza va fi avut mandat special și pentru slăbirea protestantismului în comunele Gurghiu și Beica de Jos, care a fost introdus de Gh. Rákoczi I (1630—48) și întărit de succesorii lui, căci după luarea domeniului în stăpînire a detras de la bisericile ev. ref. din Gurghiu și Beica 1) ajutoarele pe care acestea le primeau în bani și natură: grîu, orz, ovăz, fasole brînză, sare, lemne de foc, porci grași de Crăciun, etc., de la domeniu și a dat aceste beneficii bisericilor rom. cat. din coloniile Gurghiu și Glăjerie, înființate tot de fam. Bornemissza, aducînd din Casin și Remetea (Ciuc) familii săcuiești rom. cat. la fabricile de hîrtie și vase din Gurghiu și fabrica de sticlă din Glăjerie, înființate tot de fam. Bornemissza pentru asigurarea existenței coloniștilor.

Bornemissza a fost și protectorul unirii, cu Dobra.

¹ Vezi: Székely F.: Görgény Monográfiája p. 17 și 22.

Acest Bornemissza, care pentru meritele sale de catolicizant, etc., a fost ridicat la rangul de „baron”, condus de dictonul „Cuius regio eius religio”, sau poate „Cuius regio eius omnia”, nu mai trebuia să catolicizeze pe iobagii români de pe domeniul ce-l avea în arendă, căci aceștia erau uniți de la 1700, fiindcă protopopul Toader al Gurghiuului încă semnase actul de unire de la Alba Iulia și aplicase ștampila oficială și astfel erau considerate unite toate comunele cu toți preoții și credincioșii protopopiatului, recte domeniului, dar se amesteca în toate chestiunile lor școlare, administrative, de avere, etc.

La 1807 B. Bornemissza Leopold raportează guvernului că școala de la mănăstirea Hodacului, de la punctul numit Podul Runcului, nu-și face datoria și că ar fi mai mare nevoie de ea în comuna Gurghiu decât la Hodac.

Propunerea lui Bornemissza a fost acceptată și s-a făcut un schimb de proprietăți între baron și episcopul Bob, reprezentat de protopopul Gurghiuului, învățatul Petru Maior.

Petru Maior predă în mod definitiv baronului Bornemissza mănăstirea cu fînața și grădina acesteia, iar Bornemissza dădu bisericii din Gurghiu un teren de 554 stj. $\times$ 22 stj., se obligă a construi o școală de lemn și a da pămînt pentru susținerea școlii și învățătorului.

Redăm în traducere românească actul referitor la schimbul amintit mai sus:

CONTRACT (ad No 5417/1807)

Ca martori și delegați noi cei de mai jos iscăliți semnînd acest hrisov, în realitate un contract, declarăm că după ce baronul Bornemissza Leopold a adus înaintea Înaltului Guvern acuze grave în ce privește chestiunea educației și învățătura copiilor, români de la Școala Mănăstirii Hodacului, din ținutul Gurghiuului, comitatul Mureș-Turda că adevărat: Școala aceea nu corespunde scopului ei, propunînd ca în locul ei — socotind mult mai util — să se construiască o școală în Gurghiu, aceasta firește fiind dotată cu pămînt arător și fânaț, tăiat din averea baronului Bornemissza. În schimb baronul Bornemissza, după aprobarea episcopului Bob și în prezența protopopului tractual Petru Maior, în ianuarie 1807 ne-a delegat și împuternicit să aplicăm întocmai ceea ce se hotărîse sau se învoise de acord, adică schimbul.

Baronul a fost încunostiințat de dispozițiunile episcopului, pentru că Petru Maior a primit la 14 ianuarie 1807 o scrisoare de la episcopul Bob, pe care ne-a citit-o și pe baza acelei scrisori ne-am deplasat (prezentat) astăzi 5 mai 1807, deoparte protopopul Petru Maior, iar de altă parte baronul și în casa baronului.

Petru Maior declară că Mănăstirea, cu toate clădirile ei dela Runcu și terenul aparținător, e proprietatea inalienabilă și irevocabilă a baronului Bornemissza *per manu efectivă* și s-a predat astăzi; baronul a dat în schimb și în mod definitiv *pentru parohia unită din Gurghiu*, reprezentată prin parohul Florian Preda, terenul din imediata vecinătate a locuinței parohului, care are lungime de 554 stj. lățime de 22 stj. p.=1188 mp. ca loc pentru o casă parohială; pentru biserica din Gurghiu a dat pămînt alodial de 6 cu-

bule² arător, ca vecin avînd pe contele Szeki Teleki Carol, la sud, Söspatak (Pîriul Sărat), la vest noi am pus miezuină și la nord cimitirul bisericii unite, lungime de la țintirim până la Pîriul Sărat: 80 stînjeni și pînă la grădina părintelui: 88 stînjeni, lățimea la toate e 52 stînjeni, în total 4292 stînjeni pătrați.

Ca să fie atîtea cubule cîte au fost menționate, mai trebuia 508 stj.p., care după cererea protopoului va fi dat din fînaț.

Apoi locul de cosit, care e dincolo de Pîriul Sărat, în tot anul produce 4 care de fîn, are limită sau hotar: locul contelui Teleki Carol și grădina acestuia, la sud merge pînă la stejarul cel mare în a cărui coajă e făcută o cruce; la vest un șanț mic, în care e ridicată o movilă, la nord Pîriul Sărat și oblu pînă la stejarul amintit, ca să fie lat de 60 stj. dar fiindcă pămîntul de lîngă Pîriul Sărat e neproductiv, a fost donat pe deasupra tot parohiei.

Pentru clădirea mănăstirii și apartenențelor ei, baronul s-a obligat să construiască o clădire cu acoperișul de scîndură sau paie pentru învățător, suficient de mare și încăpătoare; sub același acoperiș, o altă cameră spațioasă și luminoasă pentru copiii de școală, în jurul casei să fie pridvor cu verandă, acestora pînă în 1 iulie a. c., dar să fie construite în așa fel, încît să se poată instala învățătorul și să înceapă a învăța pruncii.

Pentru a întări cele de mai sus, subscriem cu propriile noastre mîini *Csókfal Pavel*, nobil din comitatul Turda și perceptor fiscal. *Hegyesy Ștefan*, subprefect al Comitatului Turda..

(Pentru conformitate: *Nic. Albu profesor Blaj*).

Făcînd cercetări, am constatat că pe teritoriul comunei Hodac a existat o singură mănăstire, lîngă pîriul Tireu de la care s-a și luat numele românesc de Tireana, pe ungurește „Tyro”, care la 1711 avea o grădină cu pomi și fînață de 12 care de fîn.

Mănăstirea avea la 1744 un singur călugăr, care se numea David. Tot un singur călugăr avea și la 1780, care se numea Vlaicu.

După perfectarea schimbului, încă în același an 1807, în curs de o lună s-a strămutat localul școlii de la mănăstire în Gurghiu, de către Borne-missza, ca școală confesională, avînd forma de vilă elvețiană, din lemn, cu coridor la stradă, care a durat pînă în anul 1912, cînd în locul ei s-a construit una de cărămidă, pe soclu de piatră, cu o sală de clasă și locuință pentru învățător.

Iată o apreciere a școlii romînești făcută de către un preot maghiar. Preotul ev. ref. din Gurghiu, nefiind mulțumit de rezultatele produse de propria-i școală, în anul 1873 scrie următoarele: „Intre maghiari nu sînt 2—3% care să-și știe scrie corect numele. Dacă cei din conducerea orașului — Gurghiul în acel timp era oraș — nu sînt romîni, rar se întîmplă să știe scrie 2, adică să fie știutori de carte.

N. LATEȘ
insp. gen. pens.

² O cubulă: teren pentru semănătură de 4 feldere.

³ Ștefan Meteș: Mănăstirile romînești din Transilvania și Ungaria, p. 134. Șematismul jubiliar, p. 347. „Cultura Creștină” din 1919, p. 158—159.

⁴ Székely Ferencz: Görgény Monográfiája, p. 25.

NICOLAE MAIER

(1839—1898)

Nicolae Maier face parte din școala Mitropolitului Andrei Șaguna. E unul dintre intelectualii noștri ridicați prin muncă stăruitoare din pătura de jos a țărănimii. Tatăl lui se numea Gheorghe, iar mama sa Ioana. Erau țărani săraci din comuna Răhău (Sebeș-Alba), din regiunea Hunedoara. În zilele de Duminică, Gheorghe Maier, tatăl, mai îndeplinea și slujba de cantor pe lângă biserica de pe deal.

Nicolae Maier a văzut lumina zilei în comuna Răhău (în casa locuită azi de Ștefan Boiescu, de la nr. 455), la 8 septembrie 1839. A învățat carte mai întâi la Răhău, apoi la gimnaziul german din Sebeș-Alba.

În toamna anului 1860 se înscrie la Institutul Teologic din Sibiu, pe care-l absolvă în 1863. Anul I de studii 1860/61 îl promovează cu 5 „eminențe” și cu o „aproape de eminență”, anul II 1861/62 cu 5 „eminențe” și cu una „aproape de eminență”, iar anul III 1862/63 îl promovează la toate obiectele cu „eminență”.

Distingându-se la studii și avînd alese însușiri sufletești, a atras atenția Mitropolitului Andrei Șaguna, care îl trimite pentru studii la Universitatea din Viena. Se înscrie la Facultatea de Filozofie, unde după 8 ani de studii variate este promovat doctor.

În chiar anul (1873) cînd Dr. N. Maier trebuia să-și înceapă activitatea publică, moare însă protectorul său, Mitropolitul Șaguna și astfel, lipsit de legăturile pe care le aveau alții, nu primește la centru un loc potrivit cu pregătirea sa. E nevoit a pleca la Năsăud, unde funcționează în calitate de catehet la gimnaziul fundațional. Aici îl găsim din 1 septembrie 1873 pînă la 1 septembrie 1877. Prin moartea profesorului Ioan Candrea devine vacant un post de profesor la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu. Consistorul, în ședința plenară din 18 august 1877, numește „pe catehetul de pînă atunci la gimnaziul din Năsăud de profesor, cu salariul anual de 800 florini”.¹

Directorul seminarial I. Hanea convocînd o ședință extraordinară, la 30 august 1877, binecuvîntează pe noul profesor și „provoacă pe noul colegă la împreună lucrare pe terenul învățămîntului”.²

¹ Arhiva Institutului teol. univ. din Sibiu, oct. Nr. 1/1877/78.

² Arh. Inst. nr. 1/1877/78.

Ca profesor a propus, rînd pe rînd, aproape toate studiile: Istoria bisericească, Omiletica, Dreptul canonic, Isagogia, Pedagogia generală, Morala, în secția teologică, iar în secția pedagogică: Limba germană, romînă, maghiară, Geografia Europei, Istoria naturală și Zoologia.

Pe lângă obligațiile impuse de catedră a lucrat în comisia pentru aprobarea Statutului societății studenților.³ În anul școlar 1878/79 i se încredințează și predarea religiei la gimnaziul de stat din Sibiu.⁴

În 1879, profesorul Maier este însărcinat a studia problema înființării unei săli de gimnastică și a procurării materialelor necesare.⁵ A mai fost încredințat cu organizarea bibliotecii.⁶

A funcționat în calitate de inspector al Institutului (1 sept. 1879 pînă la 1 octombrie 1882). Postul acesta era împreună cu aprovizionarea materială a internatului (alimente, încălzit, lumină, curățenie, inventar, personal de servicii). A fost deputat sinodal, membru pe viață al Asociației pentru cultura poporului „Astra”. În toate s-a dovedit un om al datoriei împlinite. Ca profesor „a dat cele mai bune probe de capacitate și dexteritate și de zel și de integritate morală, spre promovarea interesului cultural și moral al Institutului”.⁷

Oameni rău intenționați au reușit însă să-l aducă în conflict cu înalta autoritate bisericească⁸. Mîhnit de pe urma acestor lucrături demisionează din postul de inspector și apoi din cel de profesor.

³ Arh. Inst. nr. 1/1877/78.

⁴ Arh. Inst. nr. 42/1878/79.

⁵ Arh. Inst. nr. 57/1879/80.

⁶ Într-un raport din 8/20 aprilie 1881 propune majorarea fondului de procurare a cărților pentru Institut și pentru viitor să se instituie un post de bibliotecar (Arh. Inst. nr. 45/1880/81).

⁷ Arh. Inst. nr. 34/1880/81. Arată un mare interes pentru ridicarea învățămîntului. În una din ședințele profesionale, ținută la 8 februarie 1878 atît era de mîhnit că un elev din anul II pedagogic „nu arăta nici un interes față de studii și peste tot e tare leneș, din care cauză nu face nici un spor”. Profesorul nu dă în vileag numele elevului. Voia să se discute principial și să aplice discret metoda de îndreptare. Ca inspector al Institutului îl întrista furtul. Odată a așezat o cursă de prins șoareci în magazia cu lemne, pentru a înțelege cei vizați că „quod licet animalium non licet hominum”. Într-un raport special cere „să se aranjeze dormitoare mai potrivite din punct de vedere sanitar” (Arh. Inst. nr. 22/1880). Altădată cere angajarea de personal verificat la bucătărie, căci „nu pot să stau eu de sentinelă pînă se gătesc bucatele”. (Arh. Inst. nr. 62/1880/1881).

⁸ I s-au atribuit sentimente pe care nici odată nu le-a avut. A fost acuzat că în locuința sa ar fi prezidat o conferință electorală, unde ar fi pus la cale candidații de deputați în Sinod și ar fi fost apoi popularizați prin organele oficiale bisericești (parohi, protopopi...) făcînd astfel presiune oficială asupra alegătorilor. „Aceasta contrazice libertatea alegerilor, degenerează Instituțiile..., și este o compromisiune pentru Consistoriul arhidiecezan”...

Bunul și blîndul Maier, care nu știa nimic despre așa ceva, rămîne consternat la provocarea de a se justifica. Era atît de mîhnit încît parcă de atunci își pierduse graiul: „Nu sînt dator să dau seamă de convingerile ce le am cu privire la dezvoltarea vieții noastre bisericești, totuși, pentru a satisface dorințele Excelenței sale mitropolitului Miron, declar că nu știu absolut nimic despre vreo consfătuire la locuința mea” (Cf. Arh. Inst. nr. 13/1880/81).

Mai tîrziu s-a adevărit loialitatea lui Maier. Insuși mitropolitul Miron Romanul a declarat că „politica dusă față de Nicolae Maier a fost greșită” (comunicare făcută de Prot. Emilian Cioran, fost consilier arhiepiscopesc).

Exprimându-i-se, din partea Consistoriului arhidiecezan, „recunoștință pentru serviciile bune prestate în aceste însărcinări speciale”, doctorul în filozofie de la Universitatea din Viena pleacă în satul Săliște (în august 1883), în calitate de protopop.⁹ Ca protopop a funcționat 15 ani, pînă în 1898, cînd o boală grea a întrelăsat să i se prevadă sfîrșitul. În 16/28 mai, orele 11, „s-a mutat la cele veșnice în vîrstă de 59 ani și a fost înmormîntat în biserica mare din Săliște”.¹⁰

Ca protopop la Săliște a avut multiple însărcinări. A fost președintele Uniunii meseriașilor, președinte al Direcțiunii casei de păstrare, președintele Asociației învățătorilor și alte munci de grea răspundere în care a corespuns întotdeauna îndatoririlor ce se așteptau de la dînsul.

Era om cult, cunoaștea bine greaca, latina, maghiara, germana și mai ales filozofia. Cei 8 ani petrecuți în Viena i-au lărgit orizontul cunoștințelor și mai ales puterea de pătrundere a lucrurilor și de cunoaștere a oamenilor. Era un bun psiholog și un pedagog excelent.¹¹ Ca înfățișare era om bine închegat, purta barbă mare și blondă, deși nu devenise preot decît la vîrsta de 44 ani.. Graiul îi era moale și dulce. Era puțin comunicativ și tăcut din cale afară: „scoteai cu hircăpana vorba” — cum zicea E. Roșca, fostul lui elev și mai apoi director al Institutului Teologic. Om bun¹² și blînd din cale-ajară, era iubit de studenți. Din predicile sale ținute în Săliște niciodată nu lipsea apostila binevoitoare: „Să vă fie casa casă și masa masă”. Era melancolic. Nu fuma, nu bea. Apostrofa favorită îi era „tîndală” iar în loc de calificativul „bun” (din fraza „e un om bun”) folosea zicerea proverbială „e un băiat de miel”.¹³

Pe cit de îngăduitor era cu alții, pe atît de exigent era cu sine însuși. Nu avea încredere în oameni. Nici o idee fixată în scris n-o găsea desăvîrșită. Ceea ce scria azi schimba cu totul mîine. Ca protopop la Săliște nu răspundea în scris la actele Consistoriului, nici n-a lăsat vreo lucrare scrisă. Această metodă originală de muncă i s-a interpretat — pe nedreptul —, ca rea intenție.¹⁴

Dr. Nicolae Maier a fost un exemplu de muncă și caracter. Pătruns de sublimitatea moralei creștine a trăit o viață neprihănită.

Prof. Dr. NICOLAE NEAGA

⁹ Arh. Inst. nr. 12/1882/83.

¹⁰ Telegraful Român, din 19/31 mai 1898, p. 215.

¹¹ Aceasta se vede și din schițele lecțiilor sale păstrate în arhiva Bibliotecii de la Institutul Teologic.

¹² De vacanța unor Paști și-a împărțit întreg salariul între studenții avizați la împrumut, achitînd bilete de tren, reparații pe la pantofari și „veste închise”, pe la croitor (com. de Dr. Eusebie Roșca). A donat bisericii din Răhău 500 florini și 250 florini bisericii din Săliște, sume mari pe atunci.

¹³ Comunicare făcută de Eusebie Roșca.

¹⁴ Era ironizat cu vorbele: „Dacă ar fi Dumnezeu din Răhău, nici azi nu s-ar fi terminat crearea lumii”.

NOVUM TESTAMENTUM GRAECE cum apparatu critico curavit + D. Dr. *Eberhard Nestle*, novis curis elaboraverunt D. Dr. *Erwin Nestle* et D. *Kurt Aland* DD. Editio vicesima tertia. Stuttgart, Privilegierte Württembergische Bibelanstalt (1957), p. 110+672.

Studierea aprofundată a Noului Testament, exegeza corectă și completă a cuprinsului său inspirat se face pe temeiul textului original, grecesc. În scopuri de studiu, acesta a fost reconstituit și publicat de repetate ori, de cei mai de seamă specialiști în critica textului. Nu toate edițiile apărute în cursul timpului s-au bucurat de o răspîndire largă. Privilegiul acesta a fost rezervat oarecum edițiilor lui Erasmus și aceloră îndeobște cunoscute ale lui Nestle.

După descoperirea tiparului de către Gutenberg (1397—1468), textul original al Noului Testament a fost publicat pentru întâia dată în Biblia poliglotă din Alcalá de Henares, numită și Complutum, sau Complutensă, a cărei tipărire s-a încheiat în 1517. Autorizația de difuzare din partea papii a primit-o abia în 1522. Tirajul ei redus — 600 exemplare — nu-i înlesnea o circulație largă.

Între timp — și anume, pentru întâia oară la 1 martie 1516 — renumitul umanist Desiderius Erasmus din Rotterdam (1464 sau 1467—1536), la îndemnul și cu sprijinul tipografului Frobenius din Basel (Elveția), a publicat textul care-i poartă numele. Vreme de cîteva veacuri, edițiile erasmienne (1516, 1519, 1522, 1527 și 1535) și cele dependente de ele, reprezentau textul îndeobște admis (TEXTUS RECEPTUS) ca originalul Noului Testament.

Erasmus și-a dat silința să prezinte textul original al Noului Testament într-o formă cît mai corectă. Lucrînd însă în grabă, edițiile sale s-au dovedit inferioare aceleia a Bibliei Complutense.

Critica textului original al Noului Testament a luat un avînt deosebit în veacul trecut. Ca urmare a acestui reviriment, au apărut noi recenzii ale textului respectiv, datorite unor competențe de talie înaltă: Constantin von Tischendorf (începînd din 1869), englezii B. F. Westcott și F. A. Hort (începînd din 1881), R. F. Weymouth (1886), Bernhard Weiss, profesor la Universitatea din Berlin (1900), ș. a.

Spre sfîrșitul aceluiași veac a apărut și prima ediție a textului Nestle, care avea să ia locul — ca ediție de circulație obștească — textului erasmian antic și anticvat. El și-a luat numele sub care e cunoscut pretutindeni de la profesorul de seminar teologic protestant Eberhard Nestle (1851—

1913). Orientalist renumit, specialist în limba siriacă, între anii 1890—1893 a suplini o catedră universitară, de Semitistică, la Tübingen. În 1897, Eberhard Nestle a publicat o introducere în studiul textului grecesc original al Noului Testament (revizuită la a IV-a ediție, în 1923, de Ernst von Dobschütz). Un an mai târziu, apărea ediția întâia a textului Nestle (1898).

Eberhard Nestle și-a propus să ofere în ediția sa rezultatele cercetărilor fructuoase făcute în tărîmul criticii textului original al Noului Testament de specialiștii din a doua jumătate a veacului XIX: Tischendorf, Westcott și Hort, Weymouth și apoi, spre a-l înlocui pe acesta din urmă, B. Weiss. Primele 12 ediții ale textului Nestle, cu mici modificări, păstrează înfățișarea celei dintîi. Rapiditatea apariției lor (1898, 1899, 1901, 1903, 1904, 1906, 1908, 1910, 1912, 1914, 1920 și 1923), ca și faptul că două societăți biblice (British and Foreign Bible Society din Londra și Privilegierte Württembergische Bibelanstalt din Stuttgart) s-au însărcinat să finanțeze această lucrare, dovedesc că textul Nestle a ajuns să se impună urbi et orbi ca ediție populară, accesibilă oricui.

Între timp, murind Eberhard Nestle (în 9 martie 1913), lucrarea a fost dusă mai departe de fiul său, Erwin Nestle. Născut în 1883, doctor în teologie și litere și profesor de seminar ca și tatăl său, Erwin Nestle a prelucrat și primenit radical ediția a XIII-a a textului original al Noului Testament, apărută în 1927, ținînd seamă de stadiul avansat al studiilor de critica textului și de recomandările binevoitoare ale specialiștilor de pretutindeni. De acum încolo, textul Nestle adaugă la recenziunile amintite și variantele principalelor manuscrise neotestamentare (codici, texte inspirate transmise prin opere ale Sfinților Părinți și scriitori bisericești, ș. a.), transformîndu-se într-un fel de rezumat științific al lor. Edițiile următoare (XIV-1930, XV-1932, XVI-1936, XVII-1941, XVIII-1948, XIX-1949, XX-1950, XXI-1952 și XXII-1956) rămîn în acest făgaș. Cea mai nouă ediție — a XXIII-a — a apărut către sfîrșitul anului 1957. Cu ea s-au încheiat *șase decenii* de osteneli merituose ale celor doi Nestle, tatăl și fiul, întru popularizarea textului original al Noului Testament.

Dar ediția a XXIII-a a textului Nestle mai prezintă o îndoită importanță — istorică și critică — în afară de cea aniversară, semnalată mai sus. Încă la ediția a XXII-a apăruse ca colaborator al lui Erwin Nestle profesorul Kurt Aland. Între timp, Erwin Nestle, fiind înaintat în vîrstă, s-a retras la odihna celor vrednici de ea, cedîndu-i locul amintitului profesor.

Profesorul Kurt Aland este titularul catedrei de Studiul Noului Testament (în cadrele căreia predă și cursuri de Istorie bisericească, Arheologie creștină și Istorie a artei creștine) de la Facultatea de Teologie protestantă a Universității „Martin Luther” din Halle-Wittenberg (R. D. Germană). Doctor în teologie de două ori — odată honoris causa (St. Andrews University din Scoția i-a conferit în anul trecut titlul de DD. Doctor Divinity) — profesorul Kurt Aland este membru activ al Academiei Germane de Științe, în cadrele căreia harnicul și învățatul academician continuă și dezvoltă linia trasată de înaintașii săi, renumiții profesori protestanți de teologie Adolf von Harnack, Ernst Troeltsch, Karl Holl și Hans Lietzmann. Comisiunea pentru Istoria religiilor străvechi (Kommission für spätantike Religionsgeschichte) a Academiei Germane de Științe i-a încredințat diri-

guirea listei manuscriselor grecești ale Noului Testament și lucrări de editare a Sinopsei textului original al Evangheliilor canonice, a Italei lui Adolf Jülicher și a unor lucrări de critică a textului Noului Testament.

Acad. Prof. D. Kurt Aland DD este, apoi, redactor responsabil al revistei „Theologische Literaturzeitung”, care apare la Berlin (înființată acum 83 de ani de savanții teologi protestanți Emil Schürer și Adolf von Harnack), astăzi fără îndoială cea mai bună publicație periodică de bibliografie teologică din lume.

Preocupările sale de profesor de teologie și academician l-au indicat și pînă acum pe D. Kurt Aland DD pentru intervenții competente în lucrări de editare a textului original al Noului Testament. Sprijinul pe care l-a dat în acest sens lui Erwin Nestle, a fost substanțial. De aceea, succesiunea asigurată de casa editoare a textului Nestle, după retragerea prof. Erwin Nestle, apare ca ceva de sine-înțeles.

Ce a adus nou Acad. Prof. D. Kurt Aland DD în ediția a XXIII-a a textului Nestle și ce promite pentru viitor?

Noutatea e vădită în înfățișarea de amănunt a acestei ediții. În general, tot la a treia-a patra pagină se întîlnesc noi cetințe (variae lectiones), sau noi mărturii documentare, despre starea și înfățișarea textului grecesc al Noului Testament în diferite etape sau perioade ale multiplicării sale de mînă. În special, se constată:

a) mai multă atenție pentru stilizarea textului inspirat în literatura patristică (de ex. Isidor Pelusiotul, apare acum pentru întîia oară) și în vechile traduceri;

b) utilizarea pe scară din ce în ce mai largă a manuscriselor neotestamentare pe papyrus (din cei 68 papyri înregistrați pînă acum, 55 sînt efectiv folosiți la ediția a XXIII-a) — și mai presus de toate,

c) ediția a XXIII-a pune la contribuție pentru întîia oară renumitul papyrus recent descoperit P⁶⁶, numit Papyrus Bodmer II, sau Codex Bodmerianus, care conține — fapt cu totul excepțional — mai mult de jumătate din textul Evangheliei a patra (Ioan 1, 1—14, 26; din care lipsește Ioan 6, 11—35) și a cărui însemnătate pentru studierea principalei scripturi inspirate ioaneice este extraordinară.

Peste tot, prezența Prof. D. Kurt Aland DD la diriguirea textului Nestle este prin ea însăși o garanție de primenire continuă a acestui text. Prestigiul științific al harnicului academician, legăturile sale valoroase cu oamenii de specialitate de pretutindenea, competența sa deosebită în problemele de critică a textului original al Noului Testament vor imprima cu timpul o notă de originalitate — atîta cît aceasta este posibilă într-o astfel de lucrare — ediției Nestle, schimbîndu-i (în sens de îmbunătățire) înfățișarea de pînă acum. În cercurile teologice protestante apuse, nădejile acestea sînt exprimate neted.¹

Încă înainte cu aproape treizeci de ani, veneratul nostru profesor de teologie Părintele Dr. Vasile Gheorghiu, vorbind despre textul Nestle, ma-

¹ Ne referim la cele scrise de revistele „Theologische Literaturzeitung”, nr. 3—1958, col. 188 urm. și „Zeichen der Zeit”, nr. 1—1958, p. 22 urm.

nifesta față de el unele rezerve, obiectînd — cu competența-i desăvîrșită și unică la noi, în acest tărîm — că editorul se lasă condus uneori „de unele prejudicii dogmatice specific protestante” (Introducerea în Sfintele Cărți ale Testamentului Nou, 1929, p. 854). Prof. D. Kurt Aland DD agreează relațiile științifice cu oamenii de specialitate, indiferent de apartenența lor confesională. E ceea ce se poate vedea din configurația actuală a revistei pe care o conduce. Stabilirea unui contact de informare între D-Sa și Părintele Profesor Dr. Vasile Gheorghiu, ar lămuri desigur multe probleme de critică a textului original al Noului Testament, care pînă acum sînt ținute în suspensie. Folosul cu care s-ar solda un astfel de contact, ar fi excepțional, atît pentru îmbunătățirea textului Nestle-Aland, cît și pentru sporirea vazei patriei noastre într-o țară prietenă ca Republica Democrată Germană, unde apare textul Nestle-Aland — și prin aceasta, mai departe, în lumea largă.

Firește, preconizînd un astfel de contact între amîniții oameni de specialitate, n-am părăsit nădejdea de-a vedea tipărindu-se ediția critică a textului original al Noului Testament, pe care Părintele Profesor Dr. Vasile Gheorghiu a elaborat-o demult, cu acrivie de savant încercat și pasionat pentru o astfel de lucrare. Tipărirea ei ar face senzație și ar constitui o mărturie strălucită a eforturilor izbutite pe care oamenii noi ai vremurilor noi le fac astăzi în Republica Populară Romînă pentru valorificarea cumințe a bunurilor culturale și a elaboratelor științifice. Căci, să fim înțeleși, o ediție critică a textului original al Noului Testament nu este o lucrare de caracter exclusiv teologic bisericesc, ci și — mai ales — un tratat documentar științific de caracter paleografic. În această înfățișare, el ar interesa îndeaproape cercuri de specialitate din țară și de peste hotare care depășesc tărîmul ostenitorilor într-ale teologiei.

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU

ÎN VIZITAȚII CANONICE

1. La Sighișoara

Duminică în 16 februarie a. c., I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, însoțit de P. C. Prot Sp. Cindea și D. Călugăr, a făcut o vizitație canonică în Sighișoara. La intrarea în biserică cea mare de acolo înaltul ierarh a fost întâmpinat de credincioșii veniți cu drag să se apropie de păstorul lor sufletească și de preoții din localitate. P. C. prot. S. Dobrescu a rostit cuvântul de bun venit, talmăcind bucuria tuturor pentru vizita ce li se face. I.P.S. Mitropolit *Nicolae*, în răspunsul Său, a dat expresie mulțumirii, pe care o simte când vizitează cetatea de veche cultură de pe Târnava Mare.

A urmat apoi Sf. Liturghie slujită în sobor și care a cucerit într-o smerenie sufletele tuturor celor ce au luat parte la ea.

La sfârșitul Sf. Liturghii, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a predicat, mîncînd de la textul ecteniei: „Sfîrșit creștinesc vieții voastre, fără de patimă, nerușinat, cu pace și răspuns bun la înfricoșatul județ al lui Hristos, — la Domnul să cerem”. — I. P. S. Sa a adîncit în predică învățătura Bisericii noastre despre *Judecata de apoi și despre Judecătorul Hristos*. Credinciosul Bisericii noastre trebuie să fie mereu treaz și totdeauna gata să dea răspuns bun la Judecata cea mare și înfricoșată, care va veni numai la vremea și știința Tatălui. Atunci, judecător ne va fi Hristos Domnul. El a venit în lume ca Mîntuitor și ne-a învățat cu dragostea Sa; El s-a jertfit pentru noi tot din iubire. Dar la judecată ne va întâmpina cu dreptatea Sa nepărtinitoare.

Martori la cele bune și la cele rele ne vor fi faptele pe care le săvîrșim zilnic către Dumnezeu, către aproapele și către noi înșine. Și acești martori vor fi nepărtinitori.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* i-a îndemnat pe credincioși să făptuiască numai binele, să aducă roade spre pacea lor și a lumii întregi și să ceară de la Hristos, în rugăciuni, „sfîrșit creștinesc vieții lor”... și „răspuns bun la înfricoșatul Județ”.

După aceea a urmat o agapă simplă, la care s-au rostit cuvinte alese în legătură cu vizita I. P. S. Sale.

2. La Orașul Stalin

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a poposit Duminică în 9 martie a. c., însoțit de P. C. Prot. D. Belu și D. Călugăr. Și aci, la intrarea în biserică „Sf. Nicolae” din Schei, înaltul ierarh a fost întâmpinat de preoții locali și de mulți

credincioși. P. C. pr. paroh Dr. I. Ișa, tilcuind simțămintele celor de față, a arătat însemnătatea vizitei I.P.S. Mitropolit într-o cetate cu vechimea și cu tradițiile de cărturărie ale Brașovului și în mod special cu trecutul bisericii „Sf. Nicolae” din Schei. I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a subliniat bucuria deosebită și curată cu care vizitează biserica „Sf. Nicolae”, preoții și credincioșii din acele părți.

Sf. Liturghie s-a slujit în sobor și la ea au participat credincioși din toate parohiile orașului. În cadrul Sf. Liturghii I. P. S. Mitropolit a predicat tlmăcind înțelesul Evangheliei cu slăbănogul din Capernaum. Pe slăbănog, ca și pe cei patru care îl purtau cu patul, credința i-a dus în fața Mîntuitorului Hristos, credința i-a determinat să înfrîngă orice piedică, ba să-l sloboadă pe slăbănog chiar prin acoperișul casei unde se găsea Mîntuitorul.

Mîntuitorul Hristos l-a tămăduit pe slăbănog, iertîndu-i mai întîi păcatele. Aceasta înseamnă, că multe din suferințele omenești, dacă nu toate, sînt un rezultat al păcatelor. Păcatele slăbănesc sufletul și trupul nostru și rădăcina lor trebuie tăiată cu hotărîre, dacă voim să ne păstrăm cît mai sănătoși la trup și la suflet.

Dar credinciosul luminat al Bisericii noastre trebuie să fie conștient și de binefacerile pe care le aduce știința; el trebuie să aibă încredere în descoperirile științei și să se folosească de ele spre binele său și al semenilor săi, mai ales atunci cînd aceste descoperiri sînt puse în slujba celor mulți, în slujba păcii și progresului general uman. În felul acesta, el împreună rugăciunile sale spre iertarea păcatelor cu tot ceea ce e bine în lume și lucrează la înzdrăvenirea trupului și sufletului său.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, P. C. Prot. paroh I. Munteanu, în numele preoțimii și credincioșilor, a mulțumit I. P. S. Mitropolit *Nicolae* pentru vizita ce li s-a făcut.

A urmat apoi o agapă cu participare restrînsă.

În aceeași zi, seara, la orele 18, în biserica „Bunavestire” s-a cîntat un concert religios de către corurile bisericilor „Sf. Nicolae” și „Sf. Adormire”. Și cu acel prilej, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a rostit cuvînt de învățătură, subliniind mai ales progresul pe care l-a făcut unificarea bisericească în parohia respectivă.

P. C. Prot. paroh I. Florea a mulțumit I. P. S. Sale pentru cîntarea credincioșilor de la biserica și parohia „Bunavestire”, asigurîndu-l de toată dragostea și de întregul lor devotament.

A doua zi, în 10 martie a. c., I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a prezidat conferința de orientare a preoțimii noastre din protopopiatul raionului Codlea. După slujba religioasă și mărturisirea preoților, s-a trecut în sala „Eminescu”, unde P.C. prot. V. Coman a salutat prezența I.P.S. Sale, arătînd că ea înseamnă expresia dragostei părintești, prețuirea strădaniilor preoților și nădejdea ce se leagă de activitatea de viitor a preoțimii din protopopiatul Codlea. În protopopiatul Codlea activează o preoțime conștientă de rosturile ei și zeloasă în munca sa de fiecare zi. Ea este bună luptătoare pentru pace, știind că asemenea picăturilor care alcătuiesc pînă la urmă mările și oceanele, și strădaniile ei se contopesc și apoi îmbogățesc marele front al luptei pentru apărarea păcii.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* și-a exprimat bucuria că se află în mijlocul preoțimii din protopopiatul Codlea, care își face pe deplin datoria și în conferințe și în parohii. Acum, preoțimea aceasta s-a strîns în conferință ca să dezbata una din problemele cruciale ale epocii noastre: problema apărării păcii. Această problemă e creștină, în cuprinsul ei. Căci Mîntuitorul însuși s-a născut în cîntec ingeresc de pace, iar cînd s-a înălțat la ceruri i-a binecuvîntat pe ucenici cu cuvintele: „Pace vouă”. Dacă un preot stă legat de problema păcii, prin aceasta el rămîne în propriul său cîmp de activitate. El însă trebuie să pornească la înstăpînirea păcii din satul sau orașul unde păstorește, ca acțiunea sa să se întindă apoi mai departe.

Pr. Alexe Antimir a dezvoltat apoi subiectul: „*Mijloace de acțiune ale preotului pentru apărarea păcii*”, arătînd, între altele, că strădaniile Bisericii și ale slujitorilor ei pentru pace nu sînt ca o haină nouă, îmbrăcată adhoc, nu sînt deci o îmbrăcăminte de circumstanță, care să dovedească înregimentarea în slujba vreunei idei politice, ci pornesc din imperativul de totdeauna al creștinismului. Apoi a prezentat pe rînd și cu limpezime care sînt mijloacele preotului în lupta pentru apărarea păcii.

P. C. preoți: C. Dîrjan, I. Munteanu, Al. Popa, V. Voineag, Gh. Ercuș, P. Comaniță, I. Comșa, T. Radu, Gh. Șerbu, etc, au adus completări de amănunt în îmbogățirea subiectului tratat.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, rezumînd dezbaterile, a arătat că mijloacele preotului în apărarea păcii se pot califica în: mijloace strict pastorale (rugăciune, slujbă, predică, ținută preoțească) și mijloace indirecte (sprijinul dat în diferite acțiuni gospodărești, sociale și culturale). Primele îi sînt preotului mai proprii, mai indicate. Și între acestea predica lucrată temeinic și slujbele săvîrșite cu toată cuviința influențează deosebit. Mai presus însă determină purtarea preotului, care trebuie să nu desmîntă chemarea lui în nici un loc și în nici o împrejurare.

Preotul să nu se rușineze de muncă, deoarece există o singură muncă adevărată: munca cinstită.

Cuvîntul I. P. S. Sale a tras astfel brazdă dreaptă în problema apărării păcii. Preoțimea din protopopiatul Codlea a înțeles pe deplin, că lupta pentru pace înseamnă o îndatorire esențială a fiecărui slujitor al altarului Domnului Hristos.

3. La Alba-Iulia

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a prezidat de asemenea conferința preoțească de orientare, fiind însoțit de P. C. Prot. Sp. Cîndea și D. Călugăr, în 14 martie a. c.

Cuvîntul de bun venit a fost rostit de P. C. Prot. V. Negrea și în el s-a dat grai mulțumirii preoțimii pentru prezența la conferință a I. P. S. Sale.

Dacă preoții sînt îndatorați să contribuie la zidirea unei lumi noi cu oameni noi, apoi ei trebuie să facă acest lucru pornind de la o schimbare tot mai în bine a lăuntricului lor.

Răspunzînd, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a precizat că ia parte la această conferință cu atît mai mult cu cît ea este preocupată de una din cele mai

mari probleme ale lumii de azi: *pacea*, pacea la noi și în toată lumea. Dacă în trecut războiul era văzut ca un rău, ca un blestem, apoi azi el prezintă o chestiune de viață și de moarte, pentru că uneltele de război s-au schimbat în arme distrugătoare, arme de exterminare în masă. Bombele atomice nu sînt o primejdie de moarte numai pentru unii, ci pentru toată lumea. De aceea preoțimea este chemată să lupte pentru pace cu armele ei proprii, arme ce se vor arăta în referatul la această conferință. Dar preoții trebuie să evite simplele teoretizări în problema păcii și să ilustreze convingerea lor în pace prin fapte concrete.

Pr. Simion Ilie (Hăpria) a prezentat apoi un referat documentat asupra subiectului: „*Mijloace de acțiune ale preotului pentru apărarea păcii*”. Între aceste mijloace a enumerat: Dispariția luptei interconfesionale, rugăciunea, predica, cultul divin, conferințele cu subiecte despre pace, activitatea în cadrul comitetelor de luptă pentru pace, acțiunile pe teren agricol-gospodăresc, alfabetizarea.

În completarea referatului au luat cuvîntul C. preoți: I. Clonța, Gh. Popa, P. Birău, I. Mihăițan și P. C. prot. Sp. Cîndea. Iar Dl prot. insp. regional Sintimbreanu a precizat că arma preoților în lupta pentru pace este mai ales *cuvîntul bun, cald și convingător*. Statul nostru democrat popular nu cere preoților să iasă din cadrul misiunii lor atunci cînd așteaptă ca ei să lupte pentru apărarea păcii, ci să rămîină preoți adevărați și cetățeni buni ai patriei noastre. Atunci lupta lor e dusă cu încredere și cu sorți de izbîndă.

P. C. Prot.V. Negrea a adus apoi mulțumiri I. P. S. Mitropolit Nicolae pentru sfaturi și îndemnuri. Iar I. P. S. Mitropolit Nicolae a precizat și la această conferință cadrul în care trebuie să se desfășoare acțiunea preoților pentru apărarea păcii, subliniind mai ales demnitatea și seriozitatea cu care fiecare preot este îndatorat să se înfățișeze credincioșilor săi cînd susține o luptă nobilă și strîns legată de chemarea preoțească.

În tot locul, preotul îl înfățișează pe Hristos Domnul. De aceea trebuie să se deprindă a fi cît mai mult asemenea lui Hristos.

Îndrumările date de I.P.S. Mitropolit Nicolae au cucerit sufletele preoților și, de bună seamă, ei s-au răspîndit pe la casele și parohiile lor cu convingerea că lupta pentru apărarea păcii trebuie dusă cu și mai mult spor. Și aceasta spre binele personal al fiecăruia, spre binele poporului întreg și al omenirii de pretutindenea.

D. CALUGAR

UN ÎNCEPUT RODNIC DE ACTIVITATE ARHIEREASCA

După festivitățile de la 23 decembrie 1957, împreunate cu instalarea sa, P. Sf. Episcop Teofil Herineanu al Clujului a purces la lucru fără întîrziere, cu rîvnă apostolică.

Întors pe meleagurile copilăriei, acum în calitate de păstor al turmei reîntregite, P. Sf. Episcop Teofil enunță ca punct fundamental programatic „unirea credinței cu fapta” (II Petru 1, 5). Consecvent acestei înalte îndatoriri, cere slujitorilor altarelor „să umble ca fiii luminii..., încercînd ce este bine plăcut lui Dumnezeu” (Efes. 5, 9—10).

Avînd experiența celor 9 ani de înțeleaptă și îmbelșugată păstorie în fruntea Eparhiei Romanului și Hușilor, unde a lăsat regrete unanime, încă a doua zi după ce a fost instalat în jețul vlădicesc de la Cluj, P. Sf. Sa a vizitat pe ostenitorii de la centrul eparhial la locul de muncă și a rezolvit problemele curente ale eparhiei.

De sărbătorile Crăciunului și ale Anului Nou, a slujit Sf. Liturghie în Catedrala episcopală din Cluj și a rostit cuvînt de îndreptare pentru mulțimea de credincioși ce umpluse locașul de rugăciune. Atît de Crăciun, cît și de Anul nou, credincioșii au avut prilejul să se împărtășească cu îmbelșugare din cuvîntul de învățătură și să se întărească în duhul legii creștine. A doua zi de Crăciun, a slujit Sf. Liturghie și a predicat în biserica „Schimbarea la față”, iar a treia zi în biserica Bob din Cluj, fiind ascultat cu osebită atenție și dragoste de credincioșii prezenți în număr foarte mare.

Avînd de administrat încă Eparhia Romanului și Hușilor — pînă la alegerea titularului —, de Bobotează a slujit și a predicat în Catedrala episcopală din Roman, zidind sufletește pe credincioșii care l-au iubit și l-au prețuit ca pe un adevărat părinte.

În 26 ian. a. c., P. Sf. Sa Episcopul Teofil a făcut prima vizitație canonică în Eparhia Clujului și anume în parohia Sîncraiu-Almașului, protopopiatul Clujului, fiind însoțit de P. C. Prot. Fl. Geomolean, Pr. Prof. Ioan Bunea și diaconii Petre Toaxă și Șt. Călugăru. Aici i s-a făcut o primire entuziastă, fiind de față, pe lîngă credincioșii sus-numitei parohii, și credincioșii comunelor învecinate. Preotul local Victor Varga a rostit un vibrant cuvînt de bineventare a P. Sf. Sale, exprimînd bucuria credincioșilor de a veni la ei, întîia dată, după preluarea conducerii eparhiei.

Răspunzînd acestei manifestări pline de dragoste, P. Sf. Episcop Teofil și-a exprimat mulțumirea că poate fi alături de turma ce i-a fost încredințată, spre a o povățui în tot lucrul bun, mai ales că în sînul turmei din parohie s-au ivit eferodocși, care neștiutori fiind răstălmăcesc Scripturile Sfinte, spre a lor pierzare (II Petru 3, 16).

După Sf. Liturghie, slujită în sobor, P. Sf. Episcop Teofil a înfățișat și a tălmăcit în cuvinte adînc grăitoare temeiurile credinței ortodoxe și a arătat păcatul pe care-l fac aceia care își asumă rolul de propovăduitori, fără să aibă apostolie (Rom. 10, 15). Deși Sfînta Scriptură poate s-o citească fiecare credincios, n-o poate însă tilcui după bunul plac, fiindcă nu toți sînt învățători (I Cor. 12, 29). Harul divin lucrează prin Biserică. Ea este „stîlp și temelie a adevărului” (I Tim. 3, 15), de aceea P. Sf. Episcop Teofil pune la inimă credincioșilor să nu se lase prinși în mreaja smintelii, ci să fie ostenitori în ogorul dreptei credințe, sîrguind „pentru unirea tuturor și pentru vremi cu pace”.

După masa comună, servită în casa preotului local, P. Sf. Sa s-a întreținut cu membrii consiliului parohial, dîndu-le prețioase îndrumări duhovnicești și administrative.

Prima vizitație canonică a P. Sf. Episcop Teofil în Eparhia Clujului a avut un răsunset adînc în sufletul credincioșilor, întărindu-i în datoria de a-și păzi credința neștirbită (Apoc. 2, 10).

Bilanțul primelor semințe ale P. Sf. Episcop Teofil în această de Dumnezeu păzită eparhie este fructuos, iar semănătorul este — dintru început — în nota legământului ce l-a făcut la instalare, că va fi „vlădica păcii și al unificării”.

Prot. I. BUIU

CONSFĂTUIRE

În conferințele administrative și de orientare, ca și în cele interconfesionale, ținute în ultimii ani în raionul Sărmaș, preoții din acest protopopiat și-au îmbogățit în mod simțitor cunoștințele teologice și experiența pastorală și în același timp s-au edificat cu privire la noile realități ale vieții sociale din patria noastră.

Spre a asigura o și mai strânsă legătură a clerului cu credincioșii din parohii, conducerea noastră bisericească, în înțelegere cu Departamentul Cultelor, a inițiat convocarea unei conferințe cu totul deosebită de cele de pînă acum. Noutatea acestei conferințe constă în faptul că la consfătuire au fost convocați nu numai reprezentanții cultelor religioase din raionul Sărmaș, ci și un număr impresionant de delegați din partea credincioșilor.

În ziua de 5 februarie 1958, sala de festivități a Căminului Cultural din Sărmaș a găzduit această conferință, la care au luat parte reprezentanți ai cultului ortodox, reformat și adventist de ziua a șaptea. Preoții ortodocși și reformați au venit fiecare însoțiți de cîntărețul bisericesc și de trei delegați ai Consiliului parohial respectiv. Cultul adventist de ziua a șaptea și-a avut de asemenea delegații săi. Adunarea s-a constituit astfel într-un număr impunător de peste 300 de participanți.

Lucrările conferinței au fost prezidate de P. C. Prot. Iulian Macavei din Luduș, administratorul temporar al Protopopiatului ortodox român Sărmaș. La masa prezidială au mai luat loc: d-l I. Lăzărescu, președintele Sfatului Popular al raionului Sărmaș, I. Szöke, protopopul reformat al raionului Sărmaș și predicatorul Szász Adalbert, ca reprezentant al cultului adventist de ziua a șaptea.

Deschizînd conferința, P. C. Prot. I. Macavei a salutat călduros pe cei prezenți și a arătat dublul scop pe care îl urmărește această conferință: 1. Întărirea legăturilor de colaborare între preoți și credincioși din parohii. 2. Edilicarea clerului și a credincioșilor cu privire la îndatoririle sociale ce le revin în legătură cu problemele de interes obștesc ale Statului. Ordinea de zi și-a propus deci analizarea și rezolvarea acestor două probleme.

Primul referat, avînd drept subiect „*Obligațiile Consiliilor parohiale la susținerea Bisericii și a parohiei*”, a fost prezentat de P. C. Prot. I. Macavei, în limba romînă, și preotul Khun Árpád, în limba maghiară. Ambii referenți au scos în relief rolul Consiliului parohial, ca organ de legătură între preot și ceilalți credincioși, arătînd în același timp și răspunderea deosebită cu care e împreunată demnitatea de consilier parohial. În concluzie, vorbitorii au făcut apel la membrii Consiliilor parohiale, rugîndu-i să-și dea tot interesul și să contribuie fiecare în mod activ pentru bunul mers al intereselor bisericești și pentru ridicarea nivelului religios al credincioșilor din parohii.

Cel de al doilea referat propus pe ordinea de zi și intitulat „*Indatoririle Bisericii și slujitorilor ei față de interesele obștești legate de problemele sociale ale Statului*”, a fost prezentat de către P. C. Pr. Bercu Ioan — Grebeniș, în limba română, și protopopul reformat al raionului Sărmaș, I. Szöke, în limba maghiară. Din citirea ambelor referate s-a desprins ideea că reprezentanții cultelor religioase din țara noastră și credincioșii care aparțin acestor culte nu trebuie să rămână pasivi sau indiferenți față de problemele sociale de interes obștesc ale Statului, ci dimpotrivă, trebuie să ia parte activă la soluționarea lor. Susținând cu citate biblice și patristice necesitatea colaborării între Biserică și Stat, cei doi vorbitori au trecut apoi la soluționarea practică a acestei îndatoriri, arătând modul în care clerul și credincioșii pot contribui la instaurarea deplină a vieții celei noi ce pulsează astăzi în întregul organism al patriei noastre.

Trecându-se la discuții asupra celor două referate, au luat cuvîntul, din partea cultului ortodox, preoții: Nicolae Diaconescu-Milaș, Alex. Bogdan-Pogăceaua sat, Pavel Mirza-Feldioara, Augustin Pop-Ocnița, Bercu Ioan-Grebeniș, Bercu Ioan-Sînmartin și Dumitru Soare-Răzoare. Din partea cultului reformat au luat cuvîntul: I. Szöke-Mociu, I. Herman-Sărmaș, Khun Árpád-Chesău și Fehér Kolman-Feldioara, iar din partea cultului adventist de ziua a șaptea, predicatorul Szász Adalbert. În numele cîntăreților bisericești și al celorlalți delegați ai Consiliilor parohiale, a rostit un călduros cuvînt cîntărețul bisericesc Sălăgean Ioan din Dîmbu. Toți vorbitorii au subliniat importanța problemelor ridicate de cele două referate și au adus contribuții însemnate cu privire la lămurirea sau completarea referatelor prezentate. Participanții la conferință s-au putut convinge astfel că marile probleme actuale legate de viața socială a țării noastre, ca: achitarea impozitelor, cooperativizarea, socializarea agriculturii sau lupta pentru interzicerea experimentării armelor nucleare, sînt îndatoriri de onoare ale fiecăruia, trebuind a fi împlinite din convingere desăvîrșită. Din discuțiile purtate s-a desprins angajamentul luat de deservenții cultelor religioase din raionul Sărmaș și de reprezentanții acestor culte, pentru întărirea relațiilor de colaborare a Bisericii cu Statul și pentru sprijinirea și mai departe a marii cauze a păcii.

Cu atenție a fost ascultat și cuvîntul d-lui I. Lăzărescu, președintele Sfatului Popular raional Sărmaș, care a arătat realizările cele mai însemnate înlăptuite în comunele și satele din raionul Sărmaș, în ultimii ani, de către regimul nostru democrat popular. D-Sa a ținut să sublinieze că la aceste realizări și-au dat o prețioasă contribuție cei mai mulți din deservenții cultelor religioase din raion. De aceea, mulțumind tuturor acestora, a făcut apel la toți cei prezenți să contribuie fiecare la locul său de muncă, pentru instaurarea socialismului în țara noastră și pentru triumful deplin al păcii în lumea întreagă.

Conferința a fost încheiată prin cuvîntul P. C. Prot. I. Macavei, care și-a arătat satisfacția față de rezultatele frumoase și pline de învățătură ale acestei consfătuiri de tip nou. Mulțumind tuturor celor prezenți pentru participare, P. C. Sa i-a rugat să traducă în fapte hotărîrile și angajamentele luate la această conferință și a propus expedierea — către Comitetul Permanent de luptă pentru pace și către Departamentul Cultelor — a unei tele-

grame, care exprimă hotărîrea deservenților tuturor cultelor și a membrilor Consiliilor bisericești din raionul Sărmaș de a sprijini toate acțiunile menite pentru apărarea păcii în lumea întreagă. Textul acestor telegrame a fost aprobat, în aplauzele unanime ale celor prezenți, conferința luînd sfîrșit într-o atmosferă prietenească, plină de entuziasm.

Consfătuirea ținută în Sărmaș la 5 februarie crt. a marcat o nouă etapă în desfășurarea activității religioase și sociale a cîerului și a credincioșilor din acest raion. Această consfătuire cu totul nouă și-a justificat pe deplin necesitatea și a contribuit într-o largă măsură atît la cimentarea credinței și crearea unei atmosfere de colaborare între cultele religioase din raion, cît și la menținerea și întărirea bunelor raporturi dintre Biserică și Statul nostru democrat popular.

Pr. DUMITRU SOARE

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

SFATUL PIINII DE LA CONSTANȚA. În zilele de 3—6 aprilie a. c. a avut loc la Constanța — orașul de reședință al primei regiuni în care întreaga țărănire muncitoare a pășit pe calea agriculturii socialiste — o Consfătuire pe țară a țăranilor și lucrătorilor din sectorul socialist al agriculturii, convocată de Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român și Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române. Consfătuirea a analizat modul cum se îndeplinesc sarcinile privitoare la transformarea socialistă a agriculturii și la creșterea producției agricole și a dezbătut măsurile ce trebuie luate în vederea obținerii de noi progrese în direcțiile arătate.

La baza dezbaterilor Consfătuirii a stat amplul și documentatul raport prezentat de Dl Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretar al Partidului Muncitoresc Român.

Consfătuirea a constatat că pînă în prezent, mai mult de un milion și jumătate de familii — reprezentînd aproape jumătate din totalul familiilor de țărani muncitori — au pornit cu încredere pe calea socializării agriculturii.

Expunerea Dlui Gheorghe Gheorghiu-Dej și dezbaterile din consfătuire reprezintă pentru toți ostenitorii în țărîmul agriculturii un program de luptă pentru îndeplinirea îndatoririlor de mare răspundere de a spori producția agricolă, a ridica agricultura noastră la înălțimea cerințelor puse de

dezvoltarea industriei socialiste și de trebuințele de consum ale populației țării, de a pune la îndemîna populației mai multă pîine, mai multă carne, mai mult lapte și unt, mai multe grăsimi, ouă, lînă, de a da industriei alimentare, textile și de încălțăminte mai multă materie primă, de a asigura rezervele necesare de produse agricole, de a spori an de an disponibilul de produse agricole, vegetale și animale pentru export. Consfătuirea a atras atenția tuturor categoriilor de muncitori din agricultură asupra însemnătății economice a sporirii producției de cereale — în primul rînd a producției de grîu și porumb — și animale, care sînt mijlocul cel mai sigur de dezvoltare a tuturor ramurilor de producție puse în slujba ridicării nivelului de trai obștesc.

Consfătuirea de la Constanța a fost un mare și luminat sfat al pîinii noastre cea de toate zilele. Cei mai de seamă frunțași ai agriculturii au arătat acolo cît de departe am ajuns pînă acum în direcția îmbunătățirii traiului și ce cale avem de străbătut spre a realiza noi succese în acest sector de bază al propășirii patriei noastre înfloritoare. De aceea, Chemarea lansată de această Consfătuire se cuvine să fie analizată și urmată cu osîrdie patriotică.

POPULAȚIA GLOBULUI pămîntesc, după datele publicate în Anuarul de statistică al Organizației Națiunilor Unite (ONU), a înregistrat sporuri

considerabile în ultimii ani. Față de 2.495 milioane de oameni, câți erau pe Pământ în 1950, planeta noastră numără 2.737 milioane locuitori în 1956.

Pe continente, populația Pământului în 1956 se repartiza astfel:

Africa — 220 milioane locuitori,

America de Nord și de Sud — 374 milioane locuitori,

Asia — 1.514 milioane locuitori,

Europa, fără U.R.S.S. — 412 milioane locuitori,

Uniunea Sovietică — 200 milioane locuitori și

Oceania — 15,1 milioane locuitori.

PREȚUIREA JERTFELOR. Poporul maghiar a sărbătorit în 4 aprilie a. c. a 13-a aniversare a eliberării sale de sub jugul fascist. Din acel prilej, în toată Ungaria au avut loc demonstrații însuflețite, în cadrele cărora poporul maghiar și-a reafirmat voința de a-și construi o viață nouă, sub conducerea clasei sale muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare și cu intelectualitatea progresistă, alipită de popor.

Deosebit de mișcătoare a fost evocarea jertfelor pentru eliberarea țării, aduse acum 13 ani de către eroicii ostași sovietici și români. Numeroase articole și reportaje apărute în presa ungară arată aportul adus de trupele române la scăparea Ungariei de plaga fascistă.

Așa, spre exemplu, ziarul „Nepszabadsag” din 4 aprilie a. c. consacră faptelor de arme ale trupelor române un articol intitulat: „Umăr la umăr cu armatele sovietice — popoarele dunărene pentru libertatea Ungariei”. Articolul reamintește că trei divizii române au participat timp de 85 de zile la bătălia pentru eliberarea Budapestei. Numai în luptele de la

Budapesta — se spune în articol — și-au jertfit viața peste 10.000 de ostași și ofițeri români. Pe parcursul de la frontiera româno-ungară și pînă la frontiera ungaro-cehoslovacă, unitățile armate române au eliberat 1.237 localități, între care 14 orașe. Ele au cucerit două masive muntoase, străbătînd trei cursuri de ape.

I. P. S. MITROPOLIT NICOLAE AL CRUȚIȚELOR ȘI COLOMNEI DESPRE ȘTIINȚA TEOLOGICĂ ORTODOXĂ RUSĂ ÎN ULTIMUL VEAC. Învățăatul ierarh ortodox rus I. P. S. Mitropolit Nicolae al Cruțițelor și Colomnei a ținut o conferință cu titlul de mai sus în fața profesorilor și studenților Seminarului teologic (Predigerseminar) din Wuppertal. Dr. Hildegard Schaefer a tradus-o în limba germană, iar Institutul pentru cunoașterea și studierea confesiunii Ortodoxiei de la Universitatea „Martin Luther” din Halle-Wittenberg a înzestrat-o cu aparatul bibliografic de amănunt. În forma aceasta, conferința înaltului ierarh ortodox rus a apărut în fruntea numărului 12, din decembrie 1957, al cunoscutei și valoroasei reviste bibliografice teologice protestante „Theologische Literaturzeitung”, care apare la Berlin (R. D. Germană) de peste 80 de ani. În cele ce urmează, reținem unele amănunte care interesează îndeaproape pe cititorii revistei noastre.

În ultimul veac — spune I. P. S. Mitropolit al Cruțițelor și Colomnei — știința teologică ortodoxă rusă a ajuns la o dezvoltare înfloritoare. Fiecare ramură a științei teologice și-a avut în Biserica Ortodoxă Rusă reprezentanți vrednici, care prin lucrările lor temeinice și-au înscris numele în galeria teologiei universale. În lucrările lor, au fost prelucrate, adîncite sau dezvoltate multe probleme teolo-

gice, în lumina noilor documente de care se servește știința teologică.

Biserica Ortodoxă Rusă pomeneste cu recunoștință numele marilor personalități ale științei ei teologice și se folosește acum de lucrările lor în strădania de reînnoire a cercetărilor teologice și de continuare a marilor tradiții ale teologiei ruse.

Numele unora din corifeii științei teologice ruse — ca Bolotov, Lebedev, Lopuhin, Glubokovschi, ș. a. — s-au bucurat de o atențiune deosebită în cercurile teologice protestante, iar studiile și cercetările lor au găsit în aceleași cercuri o înaltă pețuire.

După aceste considerații introductive, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutițelor și Colomnei înșiră pe cei mai de seamă ostenitori în țărîmul diferitelor discipline teologice, indicînd lucrările lor de competenție.

Studiul Vechiului Testament este reprezentat în știința teologică ortodoxă rusă a ultimului veac de: Prof. A. P. Rojdestvenschi, Prof. Ieromonah Vartolomei Remov, Episcop Dr. Antonin Granovschi, Prof. D. Rojdestvenschi, Prof. P. Iungherov, Prof. E. A. Voroncov, ș. a. Se remarcă preferințele lor pentru studierea isagogice-exegețică a Proorocilor mari și mici.

Studiul Noului Testament a fost cultivat de următorii cercetători: Prof. M. D. Muretov, Prof. N. N. Glubokovschi, Prof. Prot. Vl. N. Strahov, Prof. A. P. Lopuhin, Prof. S. M. Zarin, Episcop Mihail Gribanovschi, Prof. N. Sagarda, Prof. N. Postasov, Prof. Prot. I. Gumilevschi, Prof. D. Bogdasevschi (Episcop Vasile), Episcop G. V. Iaroachevschi, Prof. T. Butchevici, Episcop Mihail Luzin, ș. a. În lucrările lor sînt studiate cele mai felurite probleme de interes teologic neotestamentar, inclusiv critică a textului original și apocrife.

Teologia dogmatică specială numără în rîndurile ostenitorilor ei nume de faima Mitropoliților Macarie și Filaret (Drozdov), Episcopii Silvestru și Ilarion (Troîțchi), Prof. Prot. N. Malinovschi, Prof. A. Tuberovschi, Prof. M. Tareev, Prof. Prot. S. V. Savinschi și Prof. Prot. P. I. Svetlov.

Diferite probleme de *Teologie morală* și cursuri de Etică creștină au fost studiate și publicate de Prof. Prot. I. Ianișev, Prof. A. Bronzov, Prof. M. M. Tareev, Prof. Prot. T. D. Popov, Prof. P. Soliarschi și Prof. M. Olesnițchi.

Prof. I. V. Popov, Prof. N. Sagarda, Prof. Feocencov, Arhiiepiscopul Filaret de Cernigov, Prof. Prot. P. Leporschi și I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutițelor și Colomnei (pe cînd era ieromonah) au studiat viața și opera a numeroși Sfinți Părinți și scriitori bisericești răsăriteni și apuseni, înzestrînd *Patrologia* cu lucrări valoroase.

Apologetica sau *Teologia fundamentală* este cultivată în acest veac de Prof. I. Nikolin, Episcop Augustin, Prof. A. I. Vvedenschi, Prof. A. D. Beliaiev, Prof. S. S. Glagolev, Prof. P. Sokolov, Prof. N. Rojdestvenschi, Prof. N. Bogoliubschi, Prof. A. Pokrovski, ș. a.

Mîndria teologiei ortodoxe ruse în țărîmul *Istoriei Bisericii Universale* este Prof. V. V. Bolotov. În aceeași specialitate au ostenit cu folos și vrednicie Prof. A. Brilliantov, Prof. A. P. Lopuhin, Prof. A. A. Spaschi, Prof. A. P. Lebedev, Prof. A. Pokrovski și Prof. I. Sokolov.

Despre *Bisericile apusene* au publicat lucrări Prof. I. Sokolov, Prof. Prot. A. P. Orlov, Prof. A. P. Șostin, Prof. I. Perov, ș. a.

Istoria Bisericii Ruse este deosebit de bine reprezentată prin lucrări datorite Mitropolitului Macarie, Arhie-

piscopului Filaret, Prof. E. E. Golubinski, Prof. P. Znamenschi, Prof. B. Titlinov, Prof. I. S. Palmov, Prof. T. Barsov, Prof. P. Jukovici, Prof. N. F. Kapterev, Prof. M. Popov, Preot D. Stefanovici, Prof. P. Smirnov, ș. a.

În țărîmul *Filozofiei religiei* s-a distins Prof. P. Florenschî.

Studii de *Liturgică și Arheologie biblică și creștină* au întocmit și publicat Prof. A. P. Golubcov, Prof. N. Pokrovschi, Prof. I. A. Karabinov, Prof. A. Dimitrievschi, Prof. N. F. Krasvoelcev, Prof. N. Mironosițchi, Prof. E. Voroncov, Prof. V. P. Vinogradov, Prof. G. S. Debolschi, ș. a.

Cei mai de seamă învățați activi în țărîmul *Dreptului bisericesc* au fost: Prof. Pl. Sokolov, Prof. I. Gromoglasov, Prof. M. Krasnojen, Episcopul Ioan (Sokolov) de Smolensk, Prof. N. A. Zaozerski, Prof. A. I. Almazov, Prof. M. Benemanschi, Prof. V. Beneșevici, Prof. I. S. Berdnikov, Prof. S. I. Smirnov, Prof. M. I. Gorceacov, Prof. S. V. Troițchi, Prof. P. Lapin, Prof. Ieromonah Mihail Semenov, Prof. V. A. Narbekov, Prof. M. A. Ostroumov, Prof. A. Pavlov, Prof. P. Prokosev, Prof. N. Suvorov, Prof. V. Scvortov, Prof. P. V. Ghidulianov, ș. a.

Problemele de *Omiletică* au fost studiate de Prof. V. F. Pevnițchi, Arhiepiscop Ambrozie de Harcov și Prof. Favorschi.

În *Teologia pastorală* s-au distins Arhiepiscopul Antonie Hrapovițchi, Prof. S. A. Sollertinschi și Prof. A. M. Tuberovschi.

Ultimul deceniu a scos la iveală noi teologi învățați, care și-au susținut disertațiile lor academice la Academiiile duhovnicești din Moscova și Leningrad. Dintre aceștia, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutițelor și Colom-

nei numește pe: Prof. N. P. Doktusev (cu o lucrare despre istoria și învățătura Bisericii Armene), Prof. Arhimandrit Veniamin Milov (cu o lucrare despre iubirea dumnezeiască după învățătura Bibliiei), Prof. A. Vetelev (cu o lucrare intitulată „Curs de Omiletică”), Prof. V. S. Vertogradov (cu o lucrare de cercetări privitoare la istoria Bisericii Ortodoxe din Galiția), Prof. A. I. Gheorghievski (cu o serie de cercetări liturgice), Prof. N. D. Uspenski (cu o lucrare de cercetări asupra cîntării bisericești ortodoxe), ș. a.

Fiecare student al Academiiilor duhovnicești ortodoxe ruse este obligat să întocmească o lucrare de diplomă la sfîrșitul anilor de studii, în temeiul căreia i se conferă titlul de candidat în teologie.

Cei mai buni absolvenți ai Academiiilor duhovnicești ortodoxe ruse devin aspiranți în teologie, calificîndu-se pentru munca de cercetări științifice în țărîmul Teologiei, al Dreptului bisericesc sau al Istoriei bisericești și pentru întocmirea disertației trebuincioase în vederea obținerii titlului de magistrul și doctor în teologie.

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutițelor și Colomnei își încheie interesanta și instructiva expunere astfel:

„Noi privim cu încredere viitorul științei teologice ortodoxe ruse. Din sinul studenților noștri în teologie ies la suprafață an de an forțe noi, care sînt capabile să continue tradițiile științei noastre teologice și s-o îmbogățească prin noi lucrări”.

În notele bibliografice bogate și amănunțite care însoțesc expunerea înaltului ierarh, este concentrată esența literaturii teologice ortodoxe ruse din ultimul veac.

GR. M.

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
REÎNTREGIREA
SIBIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu